Şerif

حرب عمومی بدایتنده اوچنجی اردو

صاری قامش

احاطه مانوره‌سی ومیدان محاربه‌سی

Şarıkamış ihata manevrası

محرری

متقاعد قائممقام

شریف

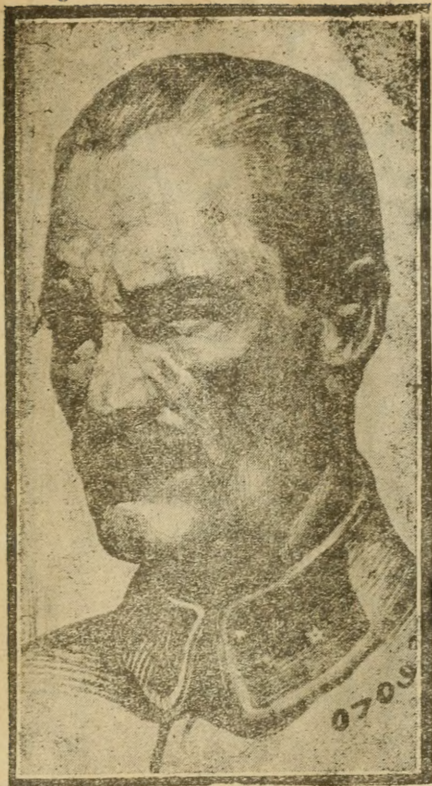
کوپریلی

ملغا ۹ نجی قول اردو ارکان حربیه رئیسی

متن داخلنده وخارجنده ایجابی قدر خریطه و قروکیلری ومتعدد رسملری حاویدر .

ایکنجی طبع

استانبول نجم استقبال مطبعه‌سی
١٣٣٨

بر كونلك فقره سنده « ... بو كون ، او خطالرك ييقديغى مملكتك خراب وتراب انقاضى اوستنده ، بزه بر آز حريت قزانلق ويالكز آناطولى ايله استانبولى وادرنه يى قورتارمق ايچون چارپيشان مصطفى كمال پاشا ، آناطولىٔ شرق خراب اولمامش اولسه ايدى و اكر يالكز قوماندان خطاسى يوزندن ثولوب كيدن توركلر صاغ اولسه يديلر بوكون يونانليلرى دكزه دوكمش اولاجقدى . شيمدى مصطفى كمال پاشا حافظ حقينك محترم مزارى ايله آرقداشى انور پاشانك آره صره آناطولىٔ شرق خرابه لرى آرقه سندن بليرن خيالتنه قارشى يومروقلرينى صيقوب صورسه وديسه كه: دوستلر سز نه يابدكز، توركلرك ياشامق واولمك ايچون وطنه لازم اولدقلرى كون بو كوندى . آناطولىٔ شرقى آرادق ، طارادق او انقاض آره سنده بر انسان وبيك اسكات چيقيور . بو كميك اولان قهرمانلر ، بوكون حريت وناموس ايچون دوكوشه جكاردى . شو حريت وناموس مجاهده سنده بريسنك بيله ثولمسنه كوج راضى اولديغمز او اردولرجه توركه نصل قيديكز .

« فالح رفقى »

مقدمه

صاری قامیشی وقوعندن بر سنه صوکرا « آقشام » غزته‌سنه تفرقه ایدیوردم. عقبنده کتاب شکلنده باصدیریوردم. بو کتاب (موندوروس) متارکه‌سنده اول بومملکتده نشر ایدیلمزدی. متارکه‌دن صوکرا ایسه اسیر ضابطلرمزک عودتلرینه انتظار ایتمکی ترجیح ایتدم: آنجق بو سایه‌ده‌درکه جنابلرک بعضی کیزلی وکیزلی اثرلرینی بولوب اوکرنمک قابل اولدی.

صاری قامیش احاطه مانوره‌سی، اوچنجی اردونک بو مانوره‌یه تقدم ایدن بربچوق آی ظرفنده روسلری توپراغمزدن سوکوب آتماسی یوزندن چیقدی. ایلک فکری استانبول ویردی. اوچنجی اردو قوماندانلغی ضمناً امر دیمک اولان بو فکری قبول ایتدی وصورت اجرا حقنده‌کی مطالعاتی باش قوماندان وکالتنه عرض ایلدی.

بناءً علیه احاطه مانوره‌سی قرارینه اوچنجی اردو قوماندانی حسن عزت پاشا حضرتلرینک کلیاً معترض بولندیغی واوسببدن انفصال ایتدیرلدیکی حقنده‌کی ظن باطل اولسه کرکدر.

بنم فکرمجه بو احاطه مانوراسی کوپری کوی محاربه‌سنک اجراسی ایچون اوچنجی اردو قوماندانلغنک الینده‌کی قوتلری کافی اولمدیغنده منحصل خطانک بر نتیجهٔ ضروریه‌سی ایدی. بوسببدن کتابمی اردونک سفربرلکندن وصفحات متقدمه‌سندن

باشلامغه لزوم کوردم و - بیلمم نیچون ؟ - حرکات و سکناته متراکم مطالعات و تنقیدات شخصیه‌می ده علاوه ایتدم .

بعضاً بر صفحه‌لی کوره بیلدیکم تفرعاتیله انظار قارئینه عرضه ایتمک ایچون ، شویله دییه‌یم ، صدد خارجنه چیقدم . مع مافیه هیچ بر زمانده اشخاص و دفعه‌یه حرمتسزلک کوسترمک کبی بر مقصد تعقیب ایتمدم؛ هرکس کندی ذوقنه و تقدیرینه کوره قلم قوللانه‌بیلیر . بو کیفیتده فرق ایده‌میه‌جکم بر خطایه دوشمش ایسه‌م افکار عمومیه‌نک عفوینی رجا ایدرم .

بنده بو اثر ناچیزله خلقه ، فداکارانه بر تسلیت کوستردیکی بر ایکی تجربه‌سز قوماندانلک اردومزی ، کندیلرینی مسئولیت قانونیه‌دن آزاده قیاس ایتدکلری یوزندن ، نه قدر کناغلقلره قضا بلا اوغراتدقلرینه آنلادقلرینی کوسترمک ایستدم .

بو صحیفه‌ده استقبال اردومزک تاریخ کتبخانه‌سنه بر خاطره علاوه ایتمکه موفق اولدم‌سه ، بختیارم .

شریف

بر جواب :

« .. بن نه یاپابیلیرم ؟ « مادامکه أولمشدر ، اذکروا ! .. » دییورسکز . او بو کون طوپراق آلتنده چورومش ، کیتمشسه شریك جنایی اولان انور حالا سراینده حکمرانیمیدر صانیورسکز ! خایر ، عزیزم ، بو ایکی شخصیتك ایکیسیده أولمشدر . انور « صاری قامیش » فاجعه‌سنده یالکز دکلدر ، شریك جرمی واردر اوده حافظ حقی‌در . سز ، بن ، اوصحنه‌ده کیملر اویناتیلمشسه دوغرو درست کوردیکمزی وبیلدیکمزی هیچ تردد ایتمیه‌رك سویلملی وتنقید ایتملی‌یز ، تا که ملعون بر عنادك فداکار بر اردویی محو ایتمکده اولدیغنی آکلادیغی وقت صوغانلی داغلرینك اومشئوم صرتنده :

— اللهم بکا شو عاقبتی کوسترمه !

دییه أولوم دیله‌ین شهید محترم میر آلای ادهم بکك ودها نیجه محترم ومعصوم شهیدلرك روحی متسلی اولسون .

بن اوسنه‌نك تشرین اول وثانیسی ایچنده اوچنجی اردو حیاتنك جنکاورانه

صفحاتی، ایچلرندن بری ده سز اولدیغکز ذکی وناموسلو فرقه وقول اردوقوماندانلرینك داهیانه اداره لری ، شخصی جسارت ومزیتلرینی دوشونوب ده برده صاری قامیش حرکاتنده ایکی دربدرك ، بوتون اردویی کندی جبلرنده کی قار پاره سی کبی « آت ! قیر ! ویر !... » امرلریله نه فنك ، نه عقلك قبول ایده میه جکی برطرز ـ هم بیلیرسکز ، قاچ بچق کونده ـ محو وپریشان ایتدکلرینی کوزمك اوکنه کتیردیکم زمان عقلمی بوزاجغم ظن ایدییورم ... هم بنم مقصدم بو سفره عائد بوتون وقایع حربیه یی یازمق دکلدر . ارکان حربیهٔ عمومیه تاریخ حربمزی وثائق رسمیه یه مستنداً ذاتاً یازییور . انورك قرارکاهنك ده حرکاتی ضبط وقید ایده جکدر . فقط هیچ برزمان بومهم کانون اول احاطه مانوره سنك محضا انورك وحافظ حقی نك غرور وعظمتی سببیله برباد اولدیغنی تفصیل ایده میه جکدر . بن اویله ظن ایدییورم .

بن ذاتاً حافظ حقی نك حصهٔ مسئولیتنی احتوا ایدن قانلی دوسیه نك تفرعاتی بیلمیورم . فقط بیلدیکم شیلر بو فاجعه نك بیوك چیزکیلرینی ، صحنه نك اوك و آرقه پلانلرینی تثبیت ایتمکه کفایت ایده جکدر ...

بن ، عزیز ومحترم ... بك ، یازاجغم ویازدیغم یازیلری نشر ایدرکن نه بر تردد کوستره جکم ، نه ده برنام مستعار قوللانه جغم . یازیلرمی مطالعه ایتدکجه سزده تصدیق بیوره جقسکزکه بو کون بریسی مادهً ، دیکری معناً أولوب کیتمش بو ایکی شخصیتی وهیجانلی فاجعه نك دیکر اشخاصی عقلم ایردیکی قدر تحلیل ایدرکن حسمه دکل ، کوزمله کوردیکم وثائقه وذاتی مشهوداتمه تابع اولاجغم واوراده قاله جغم . » . بوکا موفق اوله مسه م بیله هرحالده فکرم ونیتم بودر .

صاری قامیش اوتاریخی فاجعه درکه بزه ویردیکی ضعف سنه لرجه سوردی . عراق وفلسطین اردولری بیله بوفاجعه نك قورقونج ضربه لرینه اوغرادی . دولتك الك کزیده والك قوتلی براردوسی برایکی کون ایچنده صارصیلدی ، ییقلدی ، خاك ایله یکسان اولدی ...

— اردومی ضعیف ایدی، دشمنمی قوتلی ؟ .

— خایر ! دشمن هیچ قوتلی دکلدی واوردوده شایان قیدبراثر ضعف یوقدی...

— اوحالده نصل اولدی ؟

— ...

باقی احترام . »

بو وقعه‌یی تشریح ایتمك ایچون عوامل اصلیه‌سنی تدقیق ایتمکه لزوم واردر . دارالحرب واردو حقنده یازیله‌جق برقاچ صحیفه یازی بزه کوستره‌جکدرکه صاری قامیش احاطه مانوره‌سی ینه بزم قوتلرمز ، بزم قوماندانلرمز وبزم نفرلرمزله حسن نتیجه‌یه اقتران ایتدیریله‌بیلیردی. الویررکه بومانوره‌ده ایکی مخالف اردونك عدداً وکیفیةً قیمتلری دوشونولدیکی کبی موسمك ومنطقه‌نك‌ده تأثیری دوشونولمش اولسون ... اکر بوعوامل حقیله تدقیق وداخل حساب ایدیله‌ایدی، صاری‌قامیش مانوره‌سی بهمه‌حال‌پارلاق‌برظفرله تتوج ایدر وارضروم ولایتی کبی مملکتك الك‌جسور حرب عنصرینی چیقاران بر منطقه جهان حربنك ایلك سنه‌سنده دشمن چیزمه‌لریله چکنمزدی ...

اراضی نصلدر؟ ـ منطقهٔ‌حربك جغرافیا نقطهٔ‌نظرندن الك‌فارق وممیزجهتی‌شودر:

١ — ارضروم‌وجوارینك صولری‌فرات نهرینك مبدئی اولان‌قره‌صو واسطه‌سیله بصره کورفزینه آقار .

٢ — حسن قلعه وجواری ـ آشاغی ویوقاری پاسینلر منطقه‌سی ـ آراس نهری حوضه‌سی داخلنده‌در . صولرینی قارص چایی ـ آرپاچایی واسطه‌سیله آراس‌نهرینه ویرن صاری‌قامیش وجواری‌ده بوصورتله بحرحزر مائله‌سنده بولونیور دیمکدر .

٣ — اولتی وجوارینك صولری اولتی چایی یولیله چوروخ نهرینه آقار ، یعنی اولتی وجواری قره‌دکز مائله‌سنده‌در .

شو اوچ تصنیف بزه‌کوستریورکه دارالحرکات اوزرنده الك‌مهم محارباته صحنه اولان منطقه اوچ مختلف دکز مائله‌سنی تفریق ایدن خطبالارك عقده‌سی جوارنده‌در .

ارضروم اوواسی یعنی فرات حوضه‌سی ، آراس وادیسندن ارضروم شرقنده ویاقیننده‌کی « دوه‌بوینی » سلسله‌سیله آیریلیر . فرات وادیسندن اولتی‌یه یعنی قره‌دکز حوضه‌سنه کچمك ایچون دوملی طاغلرینك بربویون نقطه‌سنی آشمق مجبوریدر . وینه بونك کبی قره‌دکز مائله‌سنده بولنان اولتی وباردیز موقعلرندن بحرحزر مائله‌سنك‌برمبدأ نقطه‌سی اولان صاری قامیش موقعنه وارمق ایچون بهمه‌حال برطاغ سلسله‌سنی کچمك اقتضا ایده‌جکدر .

اوچ دکز مائله‌سنك برلشدیکی بوطاغلق منطقه هیئت عمومیه‌سیله سطح بحردن ٢٠٠٠ الی ٣٠٠٠ متره یوکسکدر .

یوللر

١ — ٣٣٠ سنه‌سنده ارضرومدن حسن‌قلعه استقامتیله صاری قامیشه کیدن یول حسن‌قلعه‌یه قدر شوسه‌در وهرموسمده طوپلرك مرورینه مساعددر ، حسن قلعه‌دن کوپری کویه‌قدر موجود شوسه محتاج تعمیر اولمقله برابر کوپری کوی جوارینه قدر دوزدر . کوپری کویدن حدود کمرك نقطه‌سی اولان (کوتك) موقعنه قدر یول آنجق یازموسمنده صنوف ثلثه‌نك حرکتنه مساعددر . بویول آراس نهرینك برچوق توابعنی وبودره‌لر آره‌سنده قالان مختلف صرتلری آشه‌رق خوروم دوزینه دوغری یوکسلیر ومشهور زیوین طابیه‌سنك غربنده‌کی بویون‌نقطه‌سندن اعتباراً سرت‌برمیل ایله کوتکاینر کوتك‌دن اعتباراً روس حدودینی کچه‌رك غایت‌منتظم برشوسه حالنده صاری‌قامیشه کیدر.

٢ — ارضرومدن اولتی استقامتنه عادی بریولله کیدیلیر. بویول ارضروم اووه‌سی داخلنده آز چوق منتظم برشوسه‌در . (قره‌کوبك) طابیه‌سندن صکره دالغه‌لی وطاغلق برمنطقه‌دن کچر . کوك داغك بربویون نقطه‌سندن سیوری دره‌سنه وقره‌دکز مائله‌سنه داخل اولور و (قلعه‌بوغازی) نده روس حدودینی کچر ، (اولتی) یه واریر .

اولتی‌دن صوکره منتظم برشوسه اردهان استقامتنه ایصال ایدر .

٣ — (حسن‌قلعه ـ کوپری‌کوی) خطنك شمالنده‌کی منطقه‌ده یول‌یوقدر. کویلر آره‌سنده عادی‌وطبیعی چیغ کیلر واردر. بناءً‌علیه‌باردیزه کیتمك ایچون‌داغلق‌براراضینك صارپ کچی یوللرینی تعقیب ایتمك مجبوریدر . روس حدود قره‌غول مرکزی اولان باردیزدن صاری قامیشه قدر کیدن طریق (چامور) ویاصوغانلی طاغلرندن کچروقیشین متروکدر .

[طقوزنجی قول اردونك اوچ فرقه‌سی ٣٣٠ کانون‌اولنك ١١نجی کونی بوطاغ یوللریله باردیز. کلدی . و باردیزدن اعتباراً قولاغوزك پایلالر اوزرنده ارائه ایتدیکی استقامتله چامور طاغلرینه چیقدی . یوللرده و (چامور) طاغلرنده یاریم مترودن بر مترویه قدر قار وارایدی. قول‌اردو صحرا طوپلرینی برلکده کوتوره‌مه‌مشدی]

«قوجوت‌ـ‌چامور‌ـ‌الله‌اکبر» طاغلرینك خط‌بالاسی بحرخزری‌بحرسیاهدن‌آییریر.

[اونجی قول اردونك اوچ فرقه‌سی و بوتون بطاریه‌لری ارضرومدن مشکلاتله اولتی‌یه کلدی . اولتی‌دن صوکره قول اردونك ایکی فرقه‌سی صاری قامیشه یورومك ایچون غایت صارپ ومرتفع (الله‌اکبر) داغنی کچمکه تشبث ایتدی . بوقول اردو بوطاغده پریشان اولدی .]

اولتی قره‌دکز مائله‌سنده، صاری‌قامیش ایسه آرپا چای - آراس نهری حوضه‌سنده یعنی بحر حزر مائله‌سنده‌در .

دارالحرکاتك منتهای شرقی ایله منتهای غربی ، یعنی بایزید حوالیسیله چوروخ نهری حوضه‌سی بزم بحثمزله علاقه‌دار دکلدر .

حرب منطقه‌سی حقنده ملاحظات

منطقهٔ حرب داخلنده‌کی بیوك و کوچوك شهرلر ۳۳۰ سنه‌سندن چوق اول ترقی وانکشاف قابلیتنی غیب ایتمشدی . [یالکز خلاصةً اوچنجی اردو مفتشلك منطقه‌سنی موضوع بحث ایده‌جکز .] قصبه‌لر ، سکنه‌سنك ویولجیلرینك ثروت صاحبی اولمسی‌ایله عمران بولور ، ثروت ایسه تجارتك ثمره‌سیدر ؛ تجارت ایچون اولا مشتری ، ثانیاً یوللر ونقلیه وسائط متحرکه‌سی لازمدر . بر چوق حادثات داخلیه وخارجیه ، اوچنجی اردو مفتشلك منطقه‌سنده‌کی خالق ثروت وسعادت یوللرندن اوزاقلاشدیرمشدی . طربزونی [ارضروم - الشکرد قره‌کلیساسی - دییادین - قزیل دیزه] اوزرندن ایرانه وصل ایدن طریق ازمنهٔ قدیمه‌دن بری ایرانك قره‌دکزه یکانه اخراجات وادخالات شهراهی ایکن ، دکل شمندوفره تحویل ایدلمك ، حتی شوسه حالنده هر موسمده مرور وعبوره مساعد بر شکلده طوتمق بیله میسر اولمامشدی . روسیه چارلغنك سیاست قاهره‌سی ایران شهراه تجارتی ارضروم یولندن [باطوم - جولفا] دمیر یولنه نقل ایتمك ایچون نه یاپمق ممکنسه یاپمشدی . مشروطیته تقدم ایدن اداۂ مصلحت دورنده قافقاسیا شمندوفرلرینك کوندن کونه توسعندن ایران تجارت یولنك آتیده آلاجغی ایکی استقامتلری کورن اولدیسه بیله بونی ینه کندی مملکتمزدن کچیرمك ایچون چاره آرایان اولمدی . سنه‌لر کچدکجه طربزوندن قالقان دوه کروانلرینك عددی‌ده آزالدی . ارضروم ولایتی داخلنده هیچ بر زمان عصر حاضره لایق بر آسایش تأسیس ایدیله‌مه‌مشدی . پاسینلردن صوکرا کروانلر کرد عشیرتلرله مسکون وکونلرجه ممتد بر منطقه‌دن کچمك مجبوریتنده ایدی . بالخاصه [طاهر کدیکی] دنیان بویون نقطه‌سنی تعرضه دوچار اولمه‌دن آشمق هر کروانه نصیب اولور نعمتلردن دکلدی . دییادین کدیکنده ینه عینی تهلکه‌لر موجوددی .

مشروطیتدن درت بش سنه اول روسیه حکومتی طرفندن تجهیز وتسلیح ایدیله‌رك

موش طرفلرنده اغتشاش چیقارمق ایچون حدوددن ایچری سوق اولنان ارمنی چته‌لری ایران شهراهنی قطع ایده‌رك کچرلردی . بوتون بو احوال ایران ترانسیت تجارتنك (جولفا - باطوم) طریقنه دوکولمسنی ایجاب ایتدیرمشدی . ارضروم ولایتنك قافقاسیایه اخراجاتی هیچ مثابه‌سنده ایدی . یوللردن کروانلر کسیلنجه کاروانسرایلر ، قوناقلر وخانلر واسطه‌سیله مملکته انتقال ایدن ثروت ده کسیلدی. شهرلرك تجارتی کندی ملحقاتنه منحصر قالدی . داخل مملکتده هر درلو احتیاج صنایع ومحصولات محلیه ایله تأمین ایدیله‌مدیکندن . ثروت مملکت یا (کوتك) حدود قپوسندن قافقاسیه‌یه، یاخود طربزون لیماننده آوروپا و آمریقا قومیسیونجیلرینك قاصه‌لرینه آقدی . او صورتله‌که سنه‌لر کچدکجه ارضروم ولایتی خلقنك زنکینی فقیرلشمکه ، فقیری سفالت ایچنده قیورانمغه باشلادی . وکویلرده ، قصبه‌لرده ، شهرلرده خرابه یوز طوتان مبانی تعمیر ایدلمامکه ، ییقیلان اولری تکرار یاپیلمامغه معروض قالدی . .

اخراجات نقطهٔ نظرندن یالکز طربزون ولایتی ایله سیواسك قسم شمالیسی و بر درجه‌یه قدر معمورة العزیز ولایتلری فعال ایدی . ساحل شهر وکویلری مستثنا اولمق اوزره ، داخلده قالان بوتون مواقع تجدد وعمران نعمتندن محروم ایدی وطربزوندن ایران حدودینه قدر قوجه بر مملکتده آثار مدنیه نامنه نه‌کری بوکری دیرکلره اکثریا بیلك قوتیله چکلمش و قوپدقجه نه کانمش ، نه کاندکجه چیرکینلشمش فرسوده تلغراف تللرندن باشقه برشی بولنمازدی . ارزنجانده صو قوتیله ایشلین بسیط بر عبا وبر بکلك اون فابریقه‌سندن ماعدا شوواسع وتاریخی دارالحرکانده چرخی دونرودودوکی اوتر بر مدنی اثر بولمق وکورمك نصیب اولمازدی .

بیوك شهرلر آره‌سنده یولجی نقل ایدن یرلی وروس اعمالی فایطون ایله اهالیٔ محلیه‌جه (فورغون) تسمیه ایدیلن یایسز بارکیر عربه‌لری ، قاغنی تعبیر اولنان - ایکی صوم تکرلکلی وتکرلکلری قالین وصاغلام بردینکیله تثبیت ایدلمش - کویلو عربه‌لری، مکاری ودوه کروانلری بو منطقه‌نك یکانه واسطهٔ نقلیه‌سی ایدی، اوتوموبیل وقامیون اومنطقه‌یه سفربرلك اثناسنده داخل اولدی .

تفصیلات معروضه کوستریورکه - بالقان حربی ایله‌ده آز چوق زده‌لنمش اولان - بو دارالحرکات ٣٣٠ سنه‌سنده ٢٩٣ سنه‌سنده‌کی ثروت وعمراندن چوق کری بولنیوردی فی الحقیقه ٩٣ سفرنده بو دارالحرکاتك انبارلری ذخیره ایله ، اهالیسنك کیسه‌لری پاره وقلبلری جسارت وغرورایله دولوایدی. خلق غایت حمیتلی، جسور، جوانمرد وتجربه‌دیده

اولمقله برابر هیچ کیمسه‌ده ۹۳ سفرنده‌کی قدرت وعظمت قالمامشدی . (۹۳) سفرینه جان آتان قهرمانلرك یكوجود وبركتله اولمسنه مقابل، ۳۳۰ سنه‌سنده او قهرمانلرك اولادی بالخاصه شهرلرده، مشروطیتك سوء تدبیریله اتحادجی ـ ائتلافجی زمره‌لرینه آیرلمش وذاتاً (حمیدیه عشیرت آلایلری) تشكیلات سقیمه‌سیله شیمارمش اولان بعض کردلر وطنك بو حیات ممات مجادله‌سندن ، اوته‌ده بریده غصب وغارت ایتمك ایچون فرصتیاب اولمشلردی.

ایشته اوچنجی اردو قرارگاهیله طقوزنجی قول اردو وایكنجی سواری فرقه‌سی ـ فرانسز میلیارلرینك بوتون قدرت تجهیزیه‌سیله اوروپاده‌كی امثالی درجه‌سنده مكمل بر حاله گلمش وهر درلو وسائط مدنیه ومنابع عمرانه مالك اولمش اولان ـ تاریخی ـ دشمنمز روسلرله بوی اولچمك ایچون بو فقیر وابتدائی منطقه‌ده سفربر اوله‌جقدی .

— ٢ —

« اردویی گنجلشدیرمك » مسئله‌سی

صاری قامیش فلاكتی، باش قوماندان وكیلی انور پاشا ایله اركان حربیهٔ عمومیه رئیس ثانیسی ایكن اوننجی قول اردو قوماندانلغنی درعهده ایدن حافظ حقی پاشانك سوء تدبیری اثریدر. بو نقطهٔ مهمه‌یی تفصیلاً حكایه ایده‌جكز. انور مرحوم حافظ حقی، اردویی گنجلشدیرمك غایه‌سیله موقع اقتداره گچمشلردی .

بو گون بیله الك بویوك و متمدن دولتلر داخل اولدیغی حالده هر دولتده خدمات عمومیه‌یی زیراداره‌لرنده بولندیران وسیاسی ، اداری ، مالی ، اقتصادی وعسكری اموره متعلق مؤسسات رسمیه وخصوصیه‌یی دولتك عنعنات وقوانین ونظاماتنه توفیقاً چویرن طبقهٔ گزیده افرادی معدوددر. مثلا انكلتره ایمپراطورلغنك وسعتنه رغماً سیاسی، عسكری واقتصادی امورینك برما كنه انتظامیله ایشلمسی هر انكلیز تبعه وحمیه‌سنك تكر تكر علم وعرفان صاحبی اولمسندن منبعث دكلدر . بلكه ادارهٔ عمومیهٔ دولتی درعهده ایدن وعددلری نفوس عمومیه‌سنك برقاچ یوزده بری نسبتنده آز اولان گزیده‌لرك ایی یتشدیرلمش وایش باشنه گچیرلمش اولمسندندر. شبهه‌سزكه حرب عمومی فلاكتنه قدر كندی جرملری نسبتنده پك زیاده ترقی گوسترمش اولان بالقان دولتلرنده ادارهٔ عمومیه‌یه حاكم و نافذ اولانلرك عددی پارمقله صاییله‌جق قدر آزدر .

شونی دیمك ایستیورزکه بزده اعادهٔ مشروطیتله یکی دوغان امللر عقامته منجر اولدیسه یالکز خلقك جهالتی یوزندن دکل ، استبداد زوریله بیوك عدایدیان آدملرك شرف وفضیلتدن ، استقباله حاضرلانان کنجلرك ایسه معلم ومکتبدن محرومیتندن دولایی خلقك باشنه کچه جك ومهام اموری اداره ایده جك اهل و لیاقتلی برمنطقهٔ منوره نك مفقود اولمسی یوزندن اولدی. ذاتاً مشروطیت بیله عرفان وادراکی محدود، فقط هیچ اولمازسه قلبنده ظلمه قارشی عصیان قانی قاینایان تجربه سز کنجلرك همتیله استحصال ایدلمشدی. انور وحافظ حقی بو کنجلر میانده بالفعل داخل ایدیلر .

سیاست خارجیه مزك زمانك نزاکتی ایله متناسب صورتده اداره ایدیله مه مسی باشمزه بالقان اتفاقی بلاسنی وعقیبنده حرب فلاکتنی کتیردی . اردو حاضر دکلدی . لکن اوچ جبهه ده عینی شرائط واشکال آلتنده باشلایان هزیمت ومغلوبیتلر اردوده اك چوق بیوك وکوچوك قطعه قوماندانلرینك علماً واخلاقاً حربه حاضرلانامامش اولدیغنی میدانه چیقاردی . صلح اوزرینه نه صدره شفا ویره جك صورتده وظیفه سنه صاریلابیلمش بر هیئت تحقیقیه نه ده جدی بر دیوان حرب اثری کوروله نجه مملکتك سیاستنه حاکم اولان اتحاد و ترقی محافلندن مسئوللرك تجزیه سی طلبلری یوکسلمکه باشلادی . فی الحقیقه وطن عظیم بر فلاکت کچیرمش وموجودیت ملیه نك یکانه استنادکاهی اولمق لازم کلن اردونك یکی باشدن تنسیقی ولیاقتسز قوماندانلرك هیچ اولمزسه شیمدیلك تقاعده سوقلریله اردودن اوزاقلاشدیرلمسی، تطبیقی غیر قابل اجتناب برقرار ماهیتی اکتساب ایتمشدی . یوکا بالذات مسئول اولانلردن ماعدا هرکس طرفدار ایدی اختلاف ، اولسه ، اولسه قرارك تدریجاً می، یوقسه بردنبره می تطبیقی مناسب اولدیغی نقطه سنده تمرکز ایدییوردی.

بالقان حربی متعاقب حربیه نظارتنه کچن عزت پاشا حضرتلری بو یله اردونك حیاتنه تعلق ایدن برمسئله یی جذری برصورتده حل ایتمکده بعض اساسلی محذورلر کوردی وتدریجاً تطبیقه طرفدار اولدی . لکن اتحاد و ترقینك عناصر عسکریه سی زمانك تردد وانتظاره مساعد اولمدیغنی سرد ایده رك ایشی یکیدن وبردفعه ده حل ایدیویرمك جهتنی مصراً التزام ایدیویرنجه عزت پاشا حضرتلری استعفایه مجبور اولدی . بو استعفا انورك حربیه نظارتیله ارکان حربیهٔ عمومیه ریاستنی ، حافظ حقی مرحومك ده ارکان حربیهٔ عمومیه ریاست ثانیه سنی اشغال ایتملرینه وسیله ویردی .

یوکسك مقامات عسکریه ده بو تحولاك عقیبنده جریدهٔ عسکریه تقاعده سوق ایدیلان امرا وارکانك اوزون برلیسته سنی نشر وتعمیم ایتدی . اردو مفتشلکلری قول اردو

وفرقه قوماندانلقلری ، ارکان حربیه ریاستلری همان کاملاً دکیشدی وحربیه نظارتنجه یکیدن علی العجله انتخاب ایدیلان ذواته توجیه ایدلدی . « فرقه‌لر ، قول اردولر کندی معیت امرا وضابطاننك سجل احوالی منتظماً نظارته کوندرنجه ایجاب ایدن تصحیحات یاپیلیر ، هله شیمدیلك هرکس کندی منطقه‌سنه وقطعه‌سنه کیتسون .. » دینلدی .

اوچنجی اردو مفتشلکنه برلین سفیر کبیری محمود مختار پاشا تعیین اولندی ، فقط قبول ایتمدی. کندیسنه تقاعده سوق ایدلدیکی بیلدیرلدی. تعیین اولندقلری قوماندانلقلریه اصغری بر مدت ظرفنده حرکت ایتمیه‌رك اعتیاد قدیمه تبعاً آیاق صالایان هرقوماندان ویا ضابط درحال تقاعدلك امرینی آلدی . اعتراض لاقیردیسی آغزه آلنماز اولدی وهرکسه بر چویکلك ، بر سرعت ، بر عسکرلك کلدی : اردو یکی بر دنیایه طوغدی.

حربیه نظارتنك آچیق قپولری قپاندی وایچری‌یه اصحاب مصالحدن باشقه کیمسه کیره‌مز اولدی. آلمانیادن کلن هیئت اصلاحیه وظیفه باشنه کچدی . بوتون ایشلر بو هیئت اصلاحیه‌نك انضمام معاونتیله فضله معامله‌دن آزاده ، ساده بر طرزده جریانه باشلادی واردومز اردویه ، ضابطمز ضابطه بکزه‌دی . هرکس کوردی‌که عقل وعرفان ، قانون ونظام یولنده تورکارده پك اویغون یول آرقداشی اوله‌بیلیرمش .

انور هیئت اصلاحیه‌نك طاشقینلغنی شدتله منع ایدر واعتراضلرینه رغماً بیلدیکی یوله کیدردی . اوزمانکی انور عثمانلی تاریخنك برنجی دفعه کوردیکی متجدد، چالیشقان، قطعی وعزمکار بر حربیه ناظری ایدی .

حربیه نظارتنك وارکان حربیهٔ عمومیه دائره‌سنك شعباتی مدیرلکارینه الك تمیز وقدوتلی طانیلمش امرانی کچیرمك سایه‌سنده اردونك حربه حاضر برشکلده یتشدیرلمسی امکانی بلااعتراض استحصال ایدلمشدی .

کرك طرابلس غربده‌کی خدماتی وکرك حرب عمومینك اعلاننه قدر اولان مساعیسی همان هرکسه انورك ایی بر تشکیلاتجی اولدیغی فکرینی ویرمشیدی .

— ٣ —

یکی طرز صاعی وذهنیت حاکمه

بالقان حربی آناطولیده‌کی فرقه‌لرك قسم کلیسنی روم ایلنه چکمش ، سوروکلمش ایدی . روم ایلنه سوق اولنان فرقه وقول اردولر اوزون بر مدت حضری مرکز

ومنطقه‌لرندن اوزاق یشامغه مجبور قالمش ایدی . (ایلری حرکت) دنیلن ادرنه اشغال واستردادینی متعاقب ٩ نجی قول اردونك سفری قرارکاهی ادرنه‌ده یرلشمکله برابر حضری قرارکاه هیئتی کمافی السابق ارضرومده معاملات روزمره‌سنه بردوام ایدی . او صورتله‌که « اردونك کنجلاشمه‌سی » اوزرینه آلایلره ، فرقه‌لره وحتی قول اردو قوماندانلقنه تعیین ایدیلن ذوات نره‌یه کیتمك لازم کلدیکنه دائر حربیه نظارتندن بر مدت قطعی بر امر آلامامشدی . تراکیاده حرکات حربیه کسلمش ، قطعات حضری مرکزلرینه عودت حاضرلغی کورمکه باشلامشیدی .

٩ نجی قول اردو قوماندانلغنه تعیین ایدیلن میرلوا احمد فوزی پاشا وانده بولونیوردی . حالبوکه بو قول اردونك سفری قرارکاهی وفرقه‌لری هنوز تراکیاده ایدی . قول اردو ارکان حربیه‌سنه تعیین اولنان امرا وضابطان - واو میانده محرر عاجز - استانبولدن الك قدملی فرقه قوماندانی صفتیله سفری قول اردو قوماندان وکیلی اولان ٢٩ نجی فرقه قوماندانی میرآلای عارف بکله برلکده ادرنه‌یه حرکت ایتدی وقرارکاه بر مدت صوکرا دیمتوقه‌یه نقل اولندی . قول اردو قوماندانی احمدفوزی پاشا ایسه واندن اوچنجی اردو مفتشلك وکالتی وظیفه‌سیله ارزنجانه حرکت امرینی آلدی . بر مدت صوکرا ٩ نجی قول اردونك تراکیاده‌کی بوتون قطعاتی بر چوق یکی تبدللره معروض قالان اجزاسنی صاغدن صولدن کندینه الحاق ایده ایده حضری مرکزلرینه متوجهاً یوله چیقدی . و ١٧ نجی فرقه قطعاتی طربزون ، کموشخانه وبایبورده ، ٢٨ نجی فرقه قطعاتی ارضرومده ٢٩ نجی فرقه قطعاتی ایسه ارزنجانده طوپلاندی .

بر طرفدن بیوك وکوچوك قطعه قوماندانلقلرینه ، دیکر جهتدن (یکی وضع الجیش) طولاییسیله بالخاصه طوپجی بلوکلرینه عارض اولان شاشقینلق وآواره‌لك کورلمکه لایق بر منظره ایدی . کیمسه کیمسه‌نك قیمت وهویتنی لایقیله طانیمیوردی . انور وحافظ حقی مرحوم بو کنجلاشدیرمك مسئله‌سنی اساساً اردونك بیوك قدمه‌لرینه آنجق کندی صنفلریله کندیلرینی تعقیب ایدن صنفلرك یتشدیردیکی ارکان حربیه ضابطانی تعیین ایده‌رك تطبیق ایتمك ایستیور ، فقط عددلرینی اردو احتیاجنه تطابق ایده‌جك قدر کافی بوله‌میورلردی .

بو آرزونك سببی شو ایدی :

٣١٥ سنه‌سندن اعتباراً مکتب حربیه ایله مهندسخانه‌نك یتشدیره‌جکی ارکان حربیه ضابطانی یکی بر اصولله تفریق ایدلمش ومکتب حربیه‌نك قدیم ارکان حربیه صنفلری یرینه (ممتاز) صنفلری قائم اولمشیدی . وینه بو قرار نتیجه‌سنده ٣١٣ و ٣١٤ سنه‌سی

حربیه صنفلرینك ویردیکی ارکان حربیه ضابطانی | یعنی ۳۱۶ و ۳۱۷ ارکان حربیه یوزباشیلری | ایکی سنه‌لك یوز باشیلق مدت مقننه‌سی صنوف ثلثه‌ده (سکزر آیلق) خدمات فعلیه‌ده کچیرمکه تابع طوتلمشلردی . بالقان حربی فلاکتله نتیجه‌لننجه اسکی صنفلردن یتیشوبده قیمت عسکریه‌لرینی آشاغی دوشورمه‌مش اولان امرا و ارکانك کندیلرینی کوسترمه‌لرینه ، مزیت ذاتیه‌لرینی اظهار ایتمه‌لرینه چوقلق امکان قالمامشیدی .

بر طرفدن او فکر ثابت ، دیکر طرفدن عدد آزلغی انور وحافظ حقی مرحومله ارکان حربیهٔ عمومیه‌نك یکی ارکان واعیانه پرنسیپ فداکارلغی ایتدیرمشیدی : [سجل احوال ورقه‌لری حقیله طوتیلاجقدر ، ایجاب ایدن تصحیحاتی بالآخره اجرا ایتمکه مانع یوق] دیمکه مجبور اولمشلردی .

انور پاشا و رفقاسی شخصاً یاقیندن طانیمدقلری قوماندانلرك هیچ برینه اساساً حرمت واعتماد بسله‌میورلردی .

بن ۹نجی قول‌اردو ارکان حربیه ریاستنه تعیین اولندیغم زمان حافظ حقی مرحومه مراجعت ایده‌رك شرقی تراکیاده‌کی فرقه‌لرك دها اوزون مدت عینی منطقه‌ده قالماری احتمالنه قارشی قول اردو قوماندانی احمد فوزی پاشانك ارضرومده قالسیمی ، یوقسه ادرنه‌یه کلسیمی امر اولندیغنی صورمش ایدم ؛ شو جوابی آلدم :

— ادرنه‌یه کلسی ایچون احمد فوزی پاشایه یازمغی دوشوندك ، واز کچدك .

— فرقه‌لر حضری دیسلوقاسیونی آله‌جقمی ؟

— بلکه بر آی صوکرا ..

— حالبوکه قول اردو ارکان حربیه‌سی تشکل ایدییور ، قوماندانسز قرارکاه نقصان ایش کوریر ..

— سنی نیچون تعیین ایتدك ؟ سن وکالت ایت ...

ایشته ذهنیت بوایدی و چونکه حافظحقی مرحوم وانور ۲۸ نجی فرقه‌یه تعیین ایتدکاری مرحوم میرآلای ادهم بکك و ۲۹ نجی فرقه‌یه مناسب کوردکاری میرآلای عارف بکك قیمت ومزیت عسکریه‌سنی حقیله طانیمیور و تقدیر ایده‌میورلردی . فقط هرایکیسنده اساساً تخریبکار برذهنیت عامل اولمسه ایدی ، رتبه فرقی نظر اعتباره آلملری بیله کافی ایدی . عارف بك ، ادهم بك ، هراوچمز استانبولده ایدك . تراکیایه عینی هفته ظرفنده حرکت ایده‌جك ایدك واونلر میرآلای ، بن‌ایسه‌هنوزبیکباشی ایدم .

مع‌مافیه قول‌اردو قوماندان وکالتنه میرآلای عارف بك تعیین اولندی .

بومسئله‌ده انور دها مضبوط ، حافظ حقی مرحوم ایسه دها طاشقین بولنیوردی. عینی وسیله ایله انوری‌ده زیارت ایتمش ایدم . انورله آره‌مزده جریان‌ایدن مکالمه‌شودر : انور سرور وتبسمله :

— الکنهایت بزی بورایه کتیردیلر .. دیدی .

— وظیفه‌کز آغیردر ، پاشا حضرتلری .. آوروپالیلرك بزه دائر بر اعتقادی وار : « تورکلر ییقمسنی بیلیرده یاپمسنی بجره‌مز . » دییورلر . .

— انشاءالله ییقدیغمز کبی یاپارزده ..

— جناب‌حق یاردیمجیکز اولسون ، پاشا حضرتلری ..

— یکی تعیین اولنان امرا وضابطان هنوز غیرمجرب برطاقم ذوات . . قول‌اردو وفرقه قوماندانلرینك ، معیت قوماندانلرینك سجل احوال ورقه‌لری حقنده اهمیتلی طاورانمه‌لری لازم .. بنجه برائت ذمت اصلدر ، تعیین ایتدك ، بوندن صوکره‌سی قو اردویه عائد قالیر .

*

* *

بو طانیمامزلق ، بو حرمتسزلك ، بوعدم اعتماد « صاری‌قامیش » فلاکتنده بیوك برتأثیر یاپمشدر . بوحالت روحیه‌یی صره‌سی کلدکجه بوتون تفرعاتیله تشریح و توضیحه چالیشه‌جغم .

کذا عینی متفاوت صنفلردن یتشمش امرایه و پاشالره وظیفه توجیه ایدرکن قدم فرقی نظراعتباره آلنامشلردی . اوچنجی اردویه مفتش تعیین اولنان حسن‌عزت پاشا بومفتشلك داخلنده‌کی قول‌اردولرك قوماندانلرندن دها قدمسز ایدی . فقط بالقان حربنده ودها اول حسن‌عزت پاشا فرقه وقول‌اردو قوماندانسنده موفقیت کوسترمکله معروف ایدی وذاتاً هپمزك خواجه‌مز ایدی .

حسن‌عزت پاشا مکتبدن نشئت اعتباریله احمد فوزی پاشادن بر سنه صوکرا ایدی . احمدفوزی پاشا لوالغه ترفیع اعتباریله‌ده قدملی ایدی .

بونقطه احمدفوزی پاشایی متأثر ایتمه‌مش دکلدی ، آتیده‌کی مکالمه شایان قیددر :

۳۲۹ کانون‌ثانیسی کیجه‌لرندن برنده ، هنوز اوکون حسن‌عزت پاشانك اوچنجی اردو مفتشلکنه وکندیسنك ۹ نجی قول‌اردو قوماندانلغنه تعیین ایدلدیکنه متعلق امری آلان احمدفوزی پاشا وانده وان والیسی تحسین بکك قوناغنده بولونیوردی . مکالمه ، طبیعتیله کونك اك مهم مسئله‌سی اولان [اردونك کنجلشدیرلمسی] اوزرینه جریان

ایدییوردی. یکی تعیینلرك دها زیاده دقتله دها ایی بر شکلده اجراسی ، محتمل سوء تأثیرلری ازاله ایده‌بیله‌جکی ادعاسنده بولنان احمد فوزی پاشا دائما متجدد ونیکبین اولان والی تحسین بکه کندینی مثال کتیرمکه مجبور قالمشیدی :

— مثلا بنده‌کز، دییوردی، حسن عزت پاشادن دها قدملی‌یم.. سنه‌لردن بری قاریش قاریش کزدیکم ، دلیکنی دشیکنی اوکرندیکم بومنطقه‌یی یالکز احوال طبیعیه‌سیله دکل، بوتون هویت روحیه‌سیله‌ده طانیرم، صوکرا حسن عزت پاشایی‌ده طانیرم . وشو ادعاده‌یم‌که وضعیتی ، حالی اعتباریله اردو قوماندانلغی یاپاماز ...

— نیچون ؟

— یاپاماز ! اردو منطقه‌سنده‌کی قول اردو قوماندانلرینك اك قدمسزی‌در . مفتشلکه تعیینی عکس تأثیردن خالی قالمیه جقدر . مقصد اردویی ایلرکه ، ترقی‌یه دوغرو کوتورمکدر . اکر موفق اوله‌جقنه عقلم کسسه کندیسنه برنفر کبی اطاعت ایدردم.

— حسن عزت پاشا سزدن قدملی دکلیدر؟

— خایر ، بنده‌کز دها قدملی‌یم..

— مادامکه اویله‌در، ذات عالیکزی اردو مفتشی یاپمغی ایجاب ایدردی..

— اوتقدیرده ینه عینی محذور باقی قالمش اولور . چونکه ۱۰ نجی قول اردو قوماندانی ضیا پاشا ، ۱۱ نجی قول اردو قوماندانی غالب پاشا هرایکیسی بنده‌کزدن قدملیدر. هرحالده اوچنجی اردو مفتشلکی نه بنده‌کزك نه‌ده حسن عزت پاشانك حقی‌در.

— پاشام بونلری حربیه ناظرینه یازسه‌کز آ.

— بنده‌کز یازامام ، بك افندی . . مسئله‌نك اهمیتی سزجه‌ده تعین ایدییورسه سزك یازمکز دها مناسب اولور. طانیلمش بروالیسکز ویازین بر حرب ظهور ایدرسه ینه بومنطقه‌ده بولنه‌جقسکز..

والی تحسین بکك مسئله‌یی داخلیه ناظری طلعت بکه یازمش اولمسی پك محتملدر . لکن یکی مقرراتك هنوز تطبیق ایدلدیکی کونلرده هرطرفدن اصول قدیمه‌یه تبعیتله‌یوکسلوب حربیه نظارتنك دیوارلرینه چارپان اعتراضاته اودیوارلر صاغر قالیور وصاغر قالمغی ترجیح ایدییوردی . ذاتاً بوپرنسیب طوتولمسه ایدی اردونك تجددندن واز کچمك ایجاب ایده‌جکدی.

حسن عزت پاشا ینه اوچنجی اردو مفتشی واحمد فوزی پاشا ینه طقوزنجی قول اردو قوماندانی اوله‌رق قالدی. لکن بتون مناسبات آتیه‌لری کوستردی که ذهنلرنده

یکدیکرینه قارشی بر کوچوك برودت ، بر کوچوك شبهه ، بر کوچوك وسوسه‌ده دائما موجود واویانق قالمشدر.

- ٤ -

عمومی سفربرلکه دوغرو..

اوچنجی مفتشلك داخلنده یکی وضع‌الجیش ٣٣٠ سنه‌سی مارتندن اعتباراً آلنمغه باشلادی. اردو مفتشی حسن عزت پاشا ومعیتی ایله ٩نجی قول اردونك ترا کیادن‌عودت ایدن سفری قرارکاهی بعض نقصانلرینی استانبولده بعدالاکمال ١٥ مارت ٣٣٠ جمعه ایرتسی کونی مدحت پاشا واپوریله طربزونه حرکت ایتدی. بر هفته صوکره کرك مفتش پاشا ومعیتی ، کرك ٩نجی قول اردو قرارکاهی طربزوندن ارزنجان وارضرومه حرکت ایتدیلر.

یکی نظام حربه کوره قطعاتی طوپلایوب حضری دیسلوقاسیونلرینه یرلشدیرمك پك نقصان اولان حضری ضابطان قادروسنی اکمال وبلوکدن اعتباراً قطعاتك بالخاصه سفری برنقطهٔ نظردن تعلیم وتربیه‌لرینی استحصال ایلمك ایچون پك چوق چالیشمق احتیاجی واردی. محرومیت وسائط ایچنده چیرپینان ٩نجی قول اردو ارکان حربیه‌سنك سفربرلك استحضاراتی مساعیسی هفته‌لرجه، آیلارجه، کیجه وکوندوز چالیشمه‌یی‌استلزام ایده‌جك درجه‌ده آغرایدی. ٩نجی قول اردو منطقه‌سی ، اخذ عسکر معامله‌سی نقطهٔ نظرندن پك واسع ایدی. بوسببله بوقول اردو هم کندی فرقه‌لرینی، هم ایکنجی نظامیه سواری فرقه‌سیله احتیاط (عشیرت) سواری فرقه‌لرینی ، ارضروم قلعه‌سنی واوچنجی اردو قرارکاهنی سفربر ایتمکله مکلف طوتیلیوردی. بوتون بوعظیم کتله‌نك حال‌سفریسنه مقتضی افراد وحیواناتك ، اسلحه وجبخانه‌نك هانکی منطقه‌لردن آلنه‌جغی وهانکی دپولرده بولندیغی حقنده جدوللر ترتیب ایتمك ایچون قول اردو قرارکاهنده بتون اخذ عسکر دائره‌سنك انسان ، حیوان ارزاق جبخانه ، وسائط نقلیه استاتیستیقلری حاضر بولونمق ایجاب ایدییوردی.

ادارهٔ ملکیه ما کنه‌سی عصری وعلمی برصورتده ایشلمدکجه سفربرلکده ارکان حربیه ما کنه‌سی‌ده طورور ، ایشله‌مز . بوسببله هر شیئك وقت حضردن حاضرلانمسی

لازم کلیر. قول اردو وقت سفرده تشکیل ایده‌جکی جبخانه قوللری ایچون برچوق آته اوکوزه، دوه‌یه، عربه‌یه محتاجدر. بووسائط مملکت ایچنده وارمی؟ نه مقداردەدر، هانکی سنجاق ویا قضالر نه‌مقدار آت، عربه ویره‌بیلیر؟ بونلره عائد استاتیستیقلری ولایتلرك، بلدیه‌لرینك وقتنده اخذ عسکر شعبه‌لرینه تودیع ایتمه‌لری الزم ایدی.

مع‌مافیه بومساعی ۹نجی قول اردو ایچون‌غایت‌ایی ثمره‌لر ویرمکدن خالی قالمیوردی؟ چونکه:

١) ۹نجی قول اردو قوماندانی احمد فوزی پاشا بوتون منطقه‌یی درین بر نفوذ نظرله وسنه‌لرجه تدقیق ایتمش اولمق مزیتیله پك ایی طانیوردی.

٢) قول اردو اخذعسکر رئیسی ارضروملی میرالای علاءالدین‌بك کندی‌مملکتنی ومنطقهٔ وسیعه‌سی داخلنده‌کی شعباتی ایچ یوزندن طانیان کزیده وحکیم برذات ایدی. بالقان حربنده برسفربرلك تجربه‌سی کچیرمش ایدی.

٣) ۹نجی قول اردو ارکان حربیه‌سنك، معضل وغیر قابل اقتحام وظائفی‌شایان حیرت وفوق‌العاده برسعی ووقوف ایله باشه چیقاران بی‌مثل برعنصر ذکاسی وارایدی که اوده ارکان حربیه‌برنجی شعبه مدیری بیکباشی عمرلطفی بك‌ایدی. صنف‌ارقداشم‌سوکیلی وقیمتلی عمر لطفی بك طرابلس غرب حربی اثناسنده حربیه نظارتنده برشعبه‌ده ایدی. آلتی آی منتظماً ومتمادیاً برقاچ‌رفیق سعی‌ایله برلکده خاطره کلمز یوللر، قناللر،واسطه‌لر بوله‌رق طرابلس غربه پاره، پول، تفنك، فشنك، طوپ طوپجی والحاصل هرشیئی کوندرمشیدی. کندیسی وبرقاچ رفیق مساعیسی بومسئله‌ده یکانه متخصص ومحمود شوکت پاشا مرحوملك یکانه معتمدی ایدی. حسیاتی صاقلامسنی بیلمز، بر ماکنه سرعت وانتظامیله چالیشیر وآنجق مزیتلرینی تقدیر ایتدیکی ذوات محترمه‌نك محبت وحرمتنه قیمت ویرر بر خلقتده اولدیغی ایچون انورله حافظ حقی‌نك ویکی ارکان تجددك — ظن ایدرم — خصومتلرینی جلب ایتدی، اقلیمنك شدتیله الفت ایدوب ایتمیه‌جکی دوشونیلمه‌دن ارضرومه ۹نجی قول اردو ارکان حربیه‌سنه تعیین — یعنی تبعید — ایدلدی. «کیتمزسه تقاعده سوق ایده‌رز...» دییه دوشونلمشیدی... عمر لطفی بك ارضرومه کیتدی وینه چالیشدی.

(عمر لطفی بك ایله بن عینی رتبه‌ده ایدك، فقط عمر لطفی بندن دها قدملی‌ایدی. بن ارکان حربیه رئیسی وکندیسی برنجی‌شعبه مدیری تعیین‌ایدلمك، اکربراثرذهول دکل ایدیسه، ظن ایتدیکم‌کبی براثر خصومت‌ایدی. مع‌مافیه یکدیکرمزه‌ارکان‌حربیه درسخانه‌سندن باشلامش اوقدر قوتلی برحرمت ومحبتمز واردی‌که اوبله شکله عائد برفرق نه عمرلطفی بکی تصغیر، نه‌بنی تکبیر ایده‌بیلیردی وزمان بونی اثبات ایتدی.

بو کون ۹نجی قول اردو ارکان حربیه‌سنك ۳۳۰ سنه‌سی مارتی وسطندن اعتباراً محررات دوسیه‌لری قاریشدیرلسه اوقدر عظیم مساعینك سفربرلکه تقدم ایدن ایکی اوچ آیه ناصل اولوبده صیغدیریله‌بیلدیکنه حیرت ایتمه‌مك الدن کلمز .. بومساعینك باخصوص انورك اختراعکرده‌سی اولان، ی‌ه نی ی‌ازی) ایله تحریر وتبییض ایدلمك مجبوریتی‌ده معلوم اولورسه .

او نه الیم باش آغریسی ایدی . . اوقونمسی شیفره حلندن دها زور حرکه‌لری یازمسی اوقومسندن دها چوق مهارته محتاج اولان بوجیلیز زادهٔ جنت اوچ درت آیلق حیات استبدادیله هپمزی بلکه اوچ درت سنه اختیارلاتمشدر. محاکم دوسیه‌لری ، بیطار راپورلری ، قول اردونك محررات سائره‌سی هپ او عجیب اختراع ایله یازیلیر ، برصحیفه‌یه صیغدیریله‌جق برفذلکه ، براثر جدید طبقه‌سنی قاپلاردی. هله قول اردواداره هیئتنه بویازی‌یی قبول وتطبیق ایتدیرمك برمسئله اولمشدی . اداره شعبه‌سی مدیری - بوقبیل مأمورلر دائما شکایپرست ومحافظه کاردرلر - « بن اجماللری بوزام، سندلری بویازی ایله غروشلایامم !.. » دییه فریاد ایتدکجه بز « امر بویله ! » دییه ایستمیه‌رك اصرار وتحکم ایدر ، یازدیرردق . .

مع‌مافیه عمر لطفی بك بتون مسوده‌لرینی اسکی یازی ایله یازمقده ثبات ایتدی وچوق ایی ایتدی .

یورغونلق اعصابی کرمش وهپمزی بی‌تاب براقمشدی. اوچ اوزون آیك مزاحمنی متقرب‌الحلول اولان رمضان کیجه‌لرینك ارضرومه مخصوص رونق وشطارتی ایچنده دیکلندیرمکه منتظر ایدك.

٥

سفربرلك

ارضرومده ۹نجی قول اردو قوماندانلغنه (شیفره) غایت مستعجلدر :

یدنجی‌قول اردوویکرمی برنجی‌ویکرمی ایکنجی‌فرقه‌لر مستثنا اوله‌رق بری‌وبحری اردولرك سفربرلکی وبالجمله مواقع مستحکمه‌نك تسلیحی ایچون ارادهٔ سنیه شرفصادر اولمشدر . سفربرلکك برنجی کونی تموزك یکرمی‌بری اولان بازارایرتسی کونیدر. بوامر همان وبوتون سرعتیله معیت‌مقاماته تبلیغ اولنه‌جقدر. ۲۰ تموز ۳۳۰ حربیه ناظری

انور

آوروپاده ییلدیرم سرعتیله دکیشن احوال سیاسیه دولمی کزیه ایله روسیه و فرانسه یی سلاح باشنه دعوت ایتمشیدی ؛ دولت علیه نک ترتیب حضری ده قالمسی جائز دکلدی : مع مافیه نه ارکان حربیهٔ عمومیه ، نه ده قول اردولر سفربرلکه حاضر ایدیلر . وقت حضر قادرولری تمام اولمزسه سفربرلك مشاغلی ایکی اوچ قات زور اولور و اوزون سورەر . اکر اتحاد و ترقی ارکانی بویله براحتمالی نظر مطالعه یه آلسه لردی اردویی کنجلشدیرمك مسئله سنده اوقدر جذری طاورانمزلردی . هله انور هیچ اولمزسه یکی یازی یی محررات عسکریه نك آنجق برقسمنه ، مثلا خریطه لره فلان ، قصر ایدردی . .

سفربرلك امری درحال بتون قطعاته تعمیم ایدلدی ؛ حواله بکلنمیه رك اخذعسکر دائره لرینه بشربوزلیرا ویرلمسی دفتردارلقلره بیلدیرلدی و قول اردونك ارکان حربیه سی آرتق رمضانی اونوته رق یکی برطریق مساعیده قوشمغه باشلادی . بومطرد ، یوروجی واوزون تولی اوغراشمه لرك جان صقندیسنی خلقك نشئه سی ، تهالکی ؛ طاوول زورنالرله افراد جدیده نك آقینلری تسلیه ایده جکدی .

٩ نجی قول اردو ارکان حربیه سی - ینه تکرار ایدەلم - بر کونده برجلد یازی یازان ویازدیران برنجی شعبه مدیری ارکان حربیه بیکباشیسی عمرلطفی بکك آنجق فرط مساعی واصابت مقرراتی ایله - حسن نیته دائما مقارن اولان حسن طالع اثری اوله رق برلشمش - دیکر چالیشقان عناصر فعالهسی سایه سنده سفربرلکه تقدم ایدن درت آی ظرفنده اك اساسلی حاضرلغنی کورمش ایدی . آتیده کی تلغراف بومدعایی تأیید ایدر :

آدرس : (فرقه قوماندانلقلرینه ، اخذعسکرشعباتنه ، قول اردو قرارکاه شعباتیله قول اردویه مربوط قطعاته ، قلعه قوماندانلغنه ، حدود قومیسرلکنه ، آیری ، آیری پیاده ، سواری آلایلریله حدود بلوکلرینه ، سواری طوپجی طابورینه طربزون ؛ سیواس ، ارضروم ژاندارمه آلایلرینه ..الخ) یدنجی قول اردو ویکرمی برنجی و یکرمی ایکنجی فرقه مستثنا اوله رق بری و بحری اردولرك سفربرلکی بالجمله مواقع مستحکمه نك تسلیحی ایچون ارادهٔ سنیه شرف صادر اولمشدر . . سفربرلکك برنجی کونی تموزك یکرمی بری اولان بازارایرتسی کونیدر . سفربرلك پروژه لری دون پوسته یه ویرلمشدر . آنلرك ورودینه بکلمیه رك سفربرلك تعلیمات موقته سی موجبنجه افراد ووسائط نقلیه نك واحتیاط ضابطانك وبالجمله مالزمهٔ سفریه نك اعظمی بر سرعتله جلب وجمعنه اهتمام ایدلمسی وبو امرك معیت قدمه لرینه ده تبلیغی .

٢٠ تموز ٣٣٠ ٩ نجی قول اردو قوماندانی

احمد فوزی

فی الحقیقه بتون قول اردو دائره سندن سفربر اوله جق قطعاتك سفربرلك پروژه لری

سفربرلکدن بر کون اول اتمام ایدلمش ایدی . بز بونی کندی حسابمزه بر موفقیت کبی تلقی ایتدك وممنون اولدق . بوغریب موفقیتی براوروپالی ضابط احتمالکه کولونج بولوردی. چونکه اورالرده سفربرلك پروژه‌لری قطعه قوماندانلرینك قاصالرنده دائما حاضرطوریر وزمان زمان آنجق خفیف بعض تصحیحاته معروض قالمقدن باشقه تبدل کچیرمز .

فقط بزم وضعیتمز اویله دکلدی. فرقه‌لر هنوزبالقان حربندن عودت ایدییورلردی . منابع محلیه بیله‌بیوك تبدلاته اوغرامش صاییلابیلیردی . بتون طقوزنجی قول‌اردو منطقه‌سنك حقیقی سفربرلك پروژه‌لرینی احضار ایتمك ایچون الك چوق اوچ آی یکرمی کونلك بروقت بولمش ایدك . ینه زمان اثبات ایتدی‌که دیکر قول اردولر ایچون سفربرلك امری بونقطهٔ‌نظردن برباصقین تأثیری کوسترمش ایدی .

بحثه عودت ایدهلم : منطقه‌ده نقصان پك‌چوق‌ایدی. تکالیف‌حربیه‌قومیسیونلرینك درج ایده‌بیلدیکی وسائط احتیاجك اونده برینی قپامیوردی. قول‌اردو وارضروم‌قلعه‌سی ارکان حربیه‌سی حال سفری‌یه چیقارمق ایچون ٩ ارکان حربیه ضابطنه لزوم وار کن بز دورت آرقداش هم ٩ نجی قول‌اردونك هم‌ده ارضروم موقع مستحکمنك سفربرلکنه چالیشیوردق. قطعاتده ضابطان موجودی نصف درجه‌ده نقصان ایدی . ذاتاً حال‌حضر ضابطان موجودمز قادرودن ثلث نسبتنده نقصان بولنیوردی . . طوپجی جبخانه‌سی‌ده برچوق مخابرات خلافنه بیك مشکلاتله اتمام اولنه‌جقدی ؛ سفربرلکك برنجی کونی فرقه‌لردن مستعجلاً یازیلان طلب تلغرافلری انسانه یأس کتیره‌جك درجه‌ده ایدی . ایکنه‌دن ایپلکه قدر بتون بونواقص یاحربیه‌نظارتندن طلب‌ایدلمك لازمدی، یاقول‌اردو دائره‌سی داخلنده‌کی دپولردن سوق اولنه‌جقدی ؛ یاخود منطقه‌نك ایچندن ؟ تکالیف حربیه قومیسیونلری واسطه‌سیله اکمال اولنه‌جق ایدی .

٩ نجی قول‌اردونك اوچ فرقه طوپجی آلاییله سواری طوپجی طابورینك بطاریه‌لرینك جبخانه‌سنی حدنظامی‌یه ابلاغ ایچون (٤٤٠٠) مرمی‌یه وجبخانه قوللرینی تشکیل ایچون (١٧٧٠٠) دانه وشراپنله احتیاج واردی. بو (٢٢١٠٠) مرمی‌استانبولدن هنوز کوندرلمه‌مشدی ارضروم قلعه‌سنك احتیاجی‌ده بونکله قیاس اولنه‌بیلیردی .

خلاصه : حربیه نظارتی هنوز حضری‌قادرو موجبنجه نواقصنی اکمال ایده‌مدیکی عثمانلی اردوسنك عمومی سفربرلکنی اعلان ایتمشدی . حربیه ناظری ، باش قوماندان وکیلی اولان . انور پاشا ایدی ..

٩ نجی قول‌اردو منطقه‌سنده الك مبذول اولان شی افراد ایدی . فی‌الحقیقه

اخذعسکر دائره‌لرندن جلب ایدلمش جدولره نظراً ردیف صوکنه قدر معلم و غیرمعلم افرادك یکونی کسرسز اولەرق « ١٣٠٠٠٠ » ومستحفظ صوکنه قدرمعلم‌وغیرمعلم‌افراد یکونی (٤٣٠٠٠) که جمعاً (١٧٣٠٠٠) نفر ایدی ، حالبوکه هم کندی اوچ فرقه‌سیله قول‌اردو قرارکاهنه مربوط مفرزه‌لری وهم ایکنجی‌سواری فرقه‌سیله ژاندارمه‌آلایلرینی وحدود بلوکلرینی حدسفری‌یه ابلاغ وبرچوق یول ، دپو ، عمله‌طابورلری ، قطارلر ، قافله‌لر تشکیل ایتمك ایچون قول‌اردویه (٧٠٠٠٠) نفر کافی ایدی . ایشته آناطولینك لایفنا خزینه‌سی !.

مع‌مافیه حربیه نظارتی درد دیکلیوردی. سفربرلکه تقدم ایدن دوت آی ظرفنده اردولرك بتون حضری احتیاجلرینی تأمین ایده‌مینجه شیمدی قول اردولردن قطعی بر صورتده ٣٣٠ سفربرلك پروژه‌لرینه رعایت طلب ایتمیوردی !. فی‌الحقیقه باش‌قوماندانلق وکالتنك ٦ اغستوس ٣٣٠ تاریخنده یعنی سفربرلکك ٢٩ نجی کونی کلن بر امری (سفری نظام حربلرده کوستریلن بعض جزؤ تاملر ایچون مقتضی مالزمه تدارك ایدیله‌مه‌مش اولدیغندن بونلرك سفربر ایدیله‌بیلمه‌سی بالطبع مشکل و بلکه‌ده غیرممکن) اولدیغنی وحال حاضره قابل تطبیق اوله‌جق نظام حربلرك قول‌اردولرجه ترتیب‌اولنمه‌سنی قبول وامر ایدییوردی : بونقطه شایان قیددر .

امید ایتدیکمز کبی اوچنجی مفتشلك دائره‌سی داخلنده‌کی بوتون قطعات اوچنجی اردو ایله حربه کیرمیوردی . ٩ نجی قول‌اردونك ارزنجانده‌کی ٢٩ نجی فرقه‌سی ایله ١١ نجی قول‌اردونك ١٨ نجی و٣٤ نجی فرقه‌لری اوچنجی اردودن خارج ایدی . بو اوچ فرقه سفربرلکنی اکمال ایدرایتمز طربزون وکیره‌سون‌اسکله‌لرندن واپورلره ارکاب اولنه‌جقلردی . بوسببله کرك ٩ نجی قول‌اردو و کرك ارضروم و طربزون ولایتلری ارضروم وارزنجاندن اسکله‌لره کیدن یوللری وکوپریلری تعمیر ایتدیرمش‌ویول‌اوزرنده برچوق نقاطه ارزاق جمع ایتدیرمش‌ایدی . بواوچ فرقه منطقه‌دن کیدنجه اوچنجی اردو قوماندانلغی پك‌بیوك مشکلات‌ایچنده روس قفقاس اردوسنه قارشی کوکس کرمکه معروض قالیوردی . عینی وجهله ٩ نجی قول‌اردوده پارچه‌لنمش اوله‌جقدی . بو خوشه کیتمه‌ین حال برکت ویرسون وقوع بولمدی . آتیده‌کی تلغراف مسئله‌یی ازاله‌ایلدی :

باش قوماندانلق وکالتندن ٢٤ آغستوس ٣٣٠

٩ نجی و١١ نجی قول‌اردولر تکمیل قطعاتی ، قوللری و منزل تشکیلاتیله برلکده اوچنجی اردو قوماندانلغنه ربط ایدلدی . مشارالیهه مراجعت‌ایدیکز .

باش‌قوماندان وکیلی انور

بوخبر هرکسی وفقط هرکسدن فضله اوچنجی اردو ارکان حربیه‌سنی سوینديردی.
سفربرلکك اوتوز آلتنجی کونی اردو داخلنده‌کی قطعات موظفه اساس اعتباریله حرکته باشلایه‌جق درجه‌ده سفربرلکلرینی اکمال ایتمشلردی.

اوچنجی اردونك تجمعی

اردولرك طرز تجمعی سوق‌الجیشك اڭ مهم مسئله‌سیدر. بیوك قطعات تجمع ایتدکلری منطقه‌دن دشمن اوزرینه حرکات تعرضیه‌یه باشلامق ویا دشمنك تعرض استقامتلرینه نظراً مدافعه جبهه‌سی آلمق ایچون سوق وتوجیه ایدیلیرلر. تجمع منطقه‌سنك انتخابنده یاپیله‌جق برخطا بیوك جزؤتاملرك حرکات حربیه باشلادیغی اثناده ایجاب ایدن جبهه‌لره ونقطه‌لره وقت وزمانیله یتیشه‌مه‌ملرینی انتاج ایده‌بیلیر ودشمن ایلك ضربه‌یی اورور. بوقبیل خطالرك سوء تأثیری اکثریا سفرك نهایتنه قدر تمام بر صورتده ازاله ایدیله‌مز.

اگر بردولت سیاست خارجیه‌سی اعتباریله متعرض وضعیتده ایسه اردوسنی بر تعرض سوق‌الجیشی اجرا ایده‌جك صورتده حاضرلامسی مقتضیدر. بو سببله اکثریا اردوسی ضعیف اولان حکومتلر، قوتلی متفقلر بولمدقجه سیاست خارجیه‌لرنده‌ده مدافعه وضعیتنده قالیرلر.

۳۳۰ سنه‌سنده عثمانلی اردوسی بالقان حربنك آچدیغی درین یاره‌لری هنوز تداوی ایله مشغول ایدی. دولتك ضعف مالیسی بالقان حربنده محو اولان مالزمهٔ حربیه‌یی برایکی آی ایچنده تلافی ایتمکه مساعد دکلدی. اردونك کنجلشدیرلمسی مسئلهٔ مهمه‌سی ـ اوزمانکی ذهنیت متهوره ایجابی اوله‌رق ـ برچوق ضابطان و امرایی صف خارجنه آتمش ایدی. قطعاتده‌کی ضابط بوشلغنی طولدیرمق ایچون شیمدی تکرار هنوز دون تقاعده سوق ایدلمش برچوق مأیوس ومتأثر ضابطانه مراجعت ایدلمك مجبوریتی واردی.

بواسباب تحتنده حکومت سنیه ۳۳۰ سفربرلکنك ارادهٔ سنیه‌سنی تعمیم ایتمکله برابر بزم طرفمزدن روسلرله برحربه سببیت ویرمه‌مك ایچون هردرلو تدابیر بصیرتکارانه‌دن کری دورلمامسنی توصیه ایدییوردی.

[حتی سفربرلکك ایلك کونلرنده ارضروم والیسی رشید پاشایه استانبولدن داخلیه ناظری طلعت امضاسیله کلمش اولان بر تلغرافنامه‌ده: « اردومزك روسیه ایله حربه

طوتوشمسی روسیه دولتنك متفق اولان فرانسه و انكلتره‌نك‌ده اعلان حرب ایتمسی وبالنتیجه پایتختك تهلكه‌یه دوشمسنی ایجاب ایتدیره‌بیلیر . بوكا نظراً قافقاسیه حدودی اوزرنده زیاده‌سیله احتیاطكار داورانیله‌رق اعلان حربه وسیله ویره‌جك بر طاقم حدود منازعه ومصادمه‌لرندن صورت قطعیه‌ده اجتناب اولنمسی » توصیه اولنمشیدی . رشید پاشا بوتلغرافی او زمان ۹ نجی قول‌اردو قوماندانننه ارائه ایتمشیدی. تلغرافك تاریخنی درخاطر ایده‌میورم . حتی بونی قول اردو قوماندانننه ارائه ایدن بالذات رشید پاشامی ایدی یوقسه دفتردار جمال بك‌می ایدی بونی‌ده قطعی اوله‌رق تخطر ایده‌مه‌مكده‌یم . مع‌مافیه بویله بر تلغراف كلمش ایدی وامضاسی « طلعت » ایدی .]

صدده كله‌لم : اوچنجی اردوبی تشكیل ایدن قطعات سفربرلكنی اكمال ایتمه‌دن اول روسلر قافقاسیه اردوسنی حال سفری‌یه ارجاع ایتمشلردی . هرطرفدن كلن خبرلر بویوك روس قوتلرینك قارص وصاری قامیش حوالیسنده وایكنجی درجه‌ده بعض غروپلرك‌ده اریوان، اولتی، باطوم‌حوالیسنده تجمعه باشلادیغنی كوستریپوردی . بناءً علیه سفربرلك مبدأندن اعتباراً هرچن كون بزم كاریمز ایدی واعلان حرب نه قدر كجیكیرسه اوچنجی اردو اوقدر قوتلشیر ونواقص سفریه‌سنی اكمال ایتمش بولنوردی .

بونكله برابر اردو قوماندانلغی بر اعلان حرب امرینی آلدیغی زمان قول اردو-لریله اردویه مربوط دیكر قطعاتنی الی آلتنده ومناسب بر منطقه‌ده طوپلامش بولنمق مجبوریتنده ایدی .

تجمع زمانی تعیین ایتمك نازك بر وظیفه ایدی. ۳ نجی اردو قوماندانلغی بیلیوردی كه بر اردونك سفربرلك مساعیسی برنجی سفربرلك كوننده باشلار و . . . صاحه قدر دوام ایدر . بالخاصه حضری قادروسی نقصان ، سفربرلك منطقه‌سی وسائط مدنیه و ثروت عمراندن محروم بولنان ۹ نجی و ۱۱ نجی قول‌اردولره منسوب قطعات ایله بو قول‌اردولر منطقه‌سندن سفربر اوله‌جق ایكنجی نظامیه سواری و ۱ نجی ، ۲ نجی ، ۳ نجی ، ٤ نجی عشیرت سواری فرقه‌لری و (وان) عشیرت لواسی كندی‌سفربرلك مركزلرنده نه‌قدر اوزون مدت قالیرلرسه اوقدر زیاده تكمل ایدرلردی . دیكر جهتدن بر اعلان حرب احتمالی بو بیوك قطعه‌لری اردوجه متصور وظیفه‌لری‌ایفا ایده‌جك منطقه‌لرده بر كون‌اول جمع ایتمكی الزم بر حاله قویپوردی. بوسببله اردوقوماندانلغی ۲۵ آغستوس ۳۳۰ تاریخنده قول‌اردولره حركته حاضرلق امرینی و۲۷ آغستوس ۳۳۰ ده یعنی‌سفربرلك (۳۸)نجی كونی ۳ نومرولی اردو امرینی ویردی. اوچنجی‌اردونك تجمعنی بالآخره مناقشه وتنقید ایده‌جكز . تجمع امری بروجه‌آتیدر:

ارضروم
آغستوس ٣٣٠

اردو امری نومرو (٣)

١ — ٩ نجی قول‌اردو ١٧ نجی فرقه‌سنی [صحرا طوپجی طابوری خارج] اسپیر واسپیرك ١٨ کیلو متره جنوبنده‌کی آق پیکار - زیره‌ك جوارنده ، بو فرقه‌نك صحرا طوپجیسیله ٢٩ نجی فرقه‌یی ارضرومه جلب ایده‌جك .

٢ — ١١ نجی قول‌اردو (حسن‌قلعه) جوارینه جلب اولنه‌جق . ایکنجی نظامیه سواری فرقه‌سی ارضروم ایله آخورجق آراسنده طوپلانه‌جق .

٣ — ١١ نجی قول اردو مواصلت ایتدکدن صکره حسن قلعه‌ده‌کی ٨٤ نجی پیاده آلایی ارضرومه جلب اولنه‌جق

٤ — ١ - ٧ - ٣٣٠ بازارایرتسی کوننه قدر حرکته باشلانه‌جق . یومیه وسطی اوله‌رق (٢٢) کیلومتره مسافه‌قطع اولنه‌جق ، (٣) کون یورویشی‌متعاقب برکون‌استراحت ایدیله‌جك . حرکتدن برکون اول یورویش جدولی اردویه بیلدیریله‌جکدر .

اوچنجی اردو قوماندانی

حسن عزت

بالاده‌کی اردو امرینی محترم قارئینك آ کلامه‌لری‌ایچون آتیده‌کی قیدی اوقومه‌لری کافیدر .

اولاً — طقوزنجی قول اردو مرکزی ارضروم‌در . بو قول اردویه منسوب ١٧ نجی فرقه مرکزی بایبورد ، ٢٨ نجی فرقه مرکزی ارضروم ، ٢٩ نجی فرقه مرکزی ارزنجاندر .

ثانیاً — اون برنجی قول‌اردو مرکزی خربوت‌در . بو قول اردونك ١٨ نجی ، ٣٣ نجی و ٣٤ نجی فرقه‌لری خربوت ، وان ، موش حوالیسنده‌در .

ثالثاً — ایکنجی نظامیه سواری فرقه‌سی ایله سواری طوپجی طابوری‌ارضرومده ایسه‌ده آلایلری ارزنجان ، ارضروم والشکرد قره‌کلیساسی حوالیسنده‌در .

رابعاً — عشیرت سواری فرقه‌لری وان ، بایزید ، پاسینلر ، خنس منطقه‌لرنده حاضرلانه‌جقلر ، هر پیاده فرقه‌سنده اوچ پیاده آلایی ، اوچ طوپجی طابورندن مرکب بر طوپجی آلایی ، هر پیاده آلاینده بر میترالیوز بلوکی واردر . سفرده هر فرقه‌یه بر سواری بلوکی ، بر استحکام بلوکی و برصحیه بلوکی و بر سیار خسته‌خانه ویریلیر .

هر سفربر قول اردوده آیریجه قول اردو قوماندانلك امری آلتنده سواری ، استحکام، کوپریجی تلغراف، طیاره بلوك و مفرزه‌لریله ارزاق قوللری جبخانه طابورلری سیار خسته‌خانه‌لر، بارگیر وافراد دپو قطعاتی وا کمکجی بلوکی .. الخ بولنور .

ایکی اوچ وداها زیاده قول اردولر برلکده براردو غروبی تشکیل ایدرلر. اوچنجی اردوده شیمدیلك برنظامیه سواری فرقه‌سی ایله‌درت عشیرت سواری فرقه‌سندن مرکب هیئتلی بر عشیرت قول اردوسی ، آلتی پیاده فرقه‌سی ارضروم قلعه‌سی وقطعاتی واردر . [صاری قامیش ماوره‌سی زماننده بو اردویه اوچ فرقه‌لی ١٠ نجی قول اردو دخی التحاق ایده‌جکدر .]

تجمع امری قول اردو و فرقه ارکان حربیه‌لرینه یکی مشغله‌لر ویکی وظیفه وقرارلر توجیه ایتدی . هرقول اردو کندی قطعاتی تعیین ایدیلن تجمع منطقه‌سنه سوق ایتمك ایچون درحال امرلر توزیع ایلدی . و بومنطقه و سعیه‌نك اك بللی باشلی کذرگاهلرندن آغرلقلریله، عربه‌لریله ، طوپلریله ، سواریلریله، فرقه‌لر وقرارگاهلر یول آلمغه باشلادیلر . هرفرقه آقشام یورویش جدوللرنده کوستریلان مواقعه یورویش قدمه‌لرینی یرلشدیروب گیجه‌لدی وفرداسی کونی تکرار یوله قویولدی ...

٣ نومرولو اردو امرینه نظراً وضعیت شویله اوله‌جقدر :

ایکنجی نظامیه سواری فرقه‌سی ارضروم اووه‌سنده تعلیم وتربیه ایله اشتغال ایچون قالیور. اردو قوماندانی سواری فرقه‌سنی شیمدیلك بیوتمك وبتیشدیرمك املندن باشقه برامل تعقیب ایتمیور . ٩ نجی قول اردویه منسوب ١٧ نجی فرقه بایبورددن چوروخ نهری وادیسنده اسپیر حوالیسنه سوق اولنیور. ١٧ نجی فرقه‌نك مذکور وادی‌یه تخصیص ایدلمسنك سببی شودر .

١ — آرتیویندن ٩٣ سفرنده بردشمن قولی چوروخ وادیسیله‌بایبورده‌ایتمشدی . اگر دشمن بایبوردی طوتارسه ارضروم - طربزون جاده‌سنی اورته یرندن قطع ایتمش اولور . حالبوکه اردو طربزون لیماننه دائما محتاجدر . ذاتاً طربزوندن حالا ارضرومه برچوق طوبجی مهماتی وقلعه طوپلرینك طبه‌لری وادوات سائره سوق اولونیور ١٧ نجی فرقه اسپیرده قالیرسه چوروخ وادیسنده ایلرولیوبده (سرچمه‌بوغازی) طریقیله ارضروم کویلرینه دوشمك ایسته‌یه‌جك بردشمن تعرض قولنی‌ده توقیف ایتمش‌اولورز . کذا ١٧ نجی‌فرقه، ایجاب ایدرسه، دوملی طاغنك شرقنه کچیرله‌رك نارمان وقلعه‌بوغازنده قزیل کلیسا - تافتان طابیه‌سی استقامتیله ارضرومه یورویه‌جك بردشمن قولنك صاغ جناحنه ویا کریلرینه اجرای تأثیر ایده‌بیلیر. اك نهایت بوفرقه جنوبه طوغری تحریك

ایدیلهرك ارضروم اووهسنه آلنهبیلیر. ذاتاً آغستوس آیی ایچندهیز. یازدر. طاغ یوللری قطعاتك حركتنه مساعددر. (۱۷) نجی فرقهنك برابر كوتورهجكی بطریهلر جبل بطریهلریدر صحرا طوبچی طابوری بایبورددن ارضرومه شوسه ایله حركت امرینی آلدی .

۲ — ۲۸ نجی فرقهنك ایكی آلایی ارضرومده ویالكز بر آلایی (۸٤ نجی آلای) حسن قلعهدهدر . بو فرقه ارضرومده تجمع ایدهجكدر .

۳ — ۲۹ نجی فرقه ارزنجاندهدر . ارضروم جوارینه حركت امرینی آلدی ، قول اردو اركان حربیهسی بو فرقهنك یرلشهبیلهجكی كویلری دها شیمدیدن حاضرلاتیور.

٤ — اون برنجی قول اردو حسن قلعهده تجمع ایدهجك . دیمككه قارص وصاری قامیش حوالیسنده تجمعی خبر آلنان روس قوایكلیهسنك (صاری قامیش ـ كوپری كوی) استقامت عمومیهسیله یورومهسی احتماله قارشی اوچنجی اردو، موجودینك همان نصفنی پاسینلر منطقهسنده تحشید ایدییور. طقوزنجی قول اردو حسن قلعهدن نارمان جبههسنه یعنی اولتی استقامت عمومیهسنه ایصال ایدن طاغ یوللرینی كشف ایتدیردی واردویه معلومات ویردی. تعمیره محتاج یوقوشلری كوپریلری اردو بیلیور .

خلاصه بو تجمع كوستریپوركه اوچنجی اردو دشمنك تعرض استقامتلرینی هر احتماله كوره حسابلیور . دشمن فی الواقع قارصده تجمع ایدییور . فقط بونك سببی قارص موقعنك تفلیسه برشمندوفرله مربوط بولنمسیدر. دشمن لزوم كوررسه صاری قامیش استقامتندن سوق ایدهجكی قسم كلیبی ، نارمان حسن قلعهیه واولتیدن ارضرومه توجیهایدهجكی قوتلرله استناد ایتدیرهبیلیر . دشمنك فرض محال اولهرق قسم كلیسیلهیالكز نارمان واولتیدن ارضرومه تعرضنه قارشی ۲۸ نجی و ۲۹ نجی فرقهلر (قره كوبك) ویادها شمالنده جبههیی تشكیل ایدر؛ ۱۷ نجی فرقه (قزل كلیسا) اوزرندن دشمنك صاغ جناحنه و حتی ۱۱ نجی قول اردو دخی شماله تبدیل جبهه ایدهرك (قارغه بازار) سلسلهسی اوزرندن دشمنك صول جناحنه و كریلرینه اجرای تأثیر ایدهبیلیر ، یعنی دشمن بر طوربا ایچنه كیرر .

بالعكس دشمن، دهازیاده مأمول اولدیغی وجهله، (صاری قامیش ـ كوپری كوی) استقامت عمومیهسندن یعنی آراس وادیسندن تعرضه كیریشیرسه ۱۱ نجی قول اردو ایله ۹ نجی قول اردو قسم كلیلریله ارضروم شرقنده طوپلانهرق مانورا یپارلر . دشمنك پاسینلردن (ارضروم) اوزرینه تعرضنی اردو اركان حربیهرئیسی (غوزه) حتیتمنی ایدییور. چونكه دوشوندیكی پارلاق مانوره وار . بالآخره ایضاح ایدهجكز .

بالاده‌کی تصورات اردو ارکان حربیه‌سنك تصوراتیدر . بز شیمدیلك کندی فکرمزی احوالك بر آز دها انکشافنه تأخیر ایدهلم .

قطعات تجمع امرنده بیلدیریلن منطقه‌لره حرکتده‌در. حالا سفربرلك نواقصی ایله اوغراشیورز. بالخاصه اسپیر منطقه‌سنه کلمك امرینی آلان اون‌یدنجی فرقه قوماندانی اعلان‌حرب کوننه قدر اعاشه‌سنی تنظیم ایده‌مه‌مکدن مشتکیدر. بوفرقه‌نك شکایتی‌اوقدر تمادی ایتمشدی‌که بزکونك برنده بوفرقه‌یه منسوب آلایلرك محصولدار اووه‌جق کویلرنده آچلقدن ئوله‌جکنی ظن‌ایده‌جك قدر مشبوع اولمش ایدك . حالبوکه فرقه قوماندانی میرآلای رضابك محرر عاجزدن اول طقوزنجی قول اردونك ارکان حربیه‌سی ایدی وبوحیثیتله منطقه‌نك بوتون قابلیت اداریه‌سنی هپمزدن ای بیلمك لازمدی .

قطعات برطرفدن تجمع منطقه‌سنه کله‌دورسون اردو ارکان حربیه‌سی اقامت منطقه‌لرینی تصریح ایتمك ایچون ۳ ایلول ۳۳۰ ده (٤) نومرولو اردو امرینی ویردی . بوامره نظراً :

۱ — ایکنجی نظامیه سواری فرقه‌سی ارضروم اووه‌سنك شمال‌شرقی قسمنده‌کی کویلرله ارضرومده‌کی قیشلاسنده؛

۲ — برنجی احتیاط (عشیرت) سواری فرقه‌سی کوپری کوی ایله یوقاری پاسین کویلرنده، آراس وادیسنده ؛

۳ — اوچنجی احتیاط سواری فرقه‌سی دیادین منطقه‌سنده؛

٤ — ایکنجی احتیاط سواری فرقه‌سی الشکرد قره‌کلیسا‌ی منطقه‌سنده،

٥ — طقوزنجی قول‌اردو ۱۷ نجی فرقه‌سیله اسپیر - قوشمشاط، ۲۸ نجی‌فرقه‌سیله ارضروم اووه کویلرینك غرب‌قسمنده یرلشه‌جك ایدی .

٦ — ۱۱ نجی قول اردونك ۳۳ نجی فرقه‌سی ینه طوقاتده ۱۸ نجی و ۳٤ نجی فرقه‌لری حسن قلعه‌نك شرق وغرب‌نده‌کی منطقه‌ده یعنی پاسینلرده یرلشه‌جك .

برخاطره — ارضروم خلقی عسکر جانیدر. بوکوننی‌ارضروملینك باباسی ۹۳ ده‌کی خوروم دوزی قهرمانیدر . ارضروملی کچمش زمانلرك قانلی محاربه‌لرندن بحث ایدرکن روسه دائما (چوق) دیر، (جور) دیمز . شیمدیکی ۳۳۰ تجمعی‌اثناسنده ارضروملك روسیه قونسولاتوسنده سومدیکی برروس ضابطی واردی‌که آتشه میلترلك وظیفه‌سنی کوردیوردی . بوضابط برصباح عربه‌سنه بینه‌رك قلعه قپوسندن اووه‌یه کزنتی‌یه چیقمش، برارضروملی بونی کورمش . . بوکزنتی تکرر ایتمش. بوارضروملی بزم منع ایتمدیکمز بوکزنتی‌یی منعه لزوم کورمش، عربه‌شهره عودت ایدرکن طاشلامش . فاعل بولنمدی . مجروح روس‌ضابطی ایسه فردایی کونی تفلیسه عودت ایتدی ... بوضابط ارضروم اووه‌سنده‌کی تحکیمات درجه‌سنی تفتیش وتجسس ایدییورکن کورلمشیدی .

— ٧ —

تجمع باشلانغیجنده روسلرك حدودی تجاوزینه قدر جریان ایدن وقایع

قوماندانلر ومناسبت حسیه‌لری — قوماندان باشدر، دماغی ارکان حربیه‌سیدر. باشك برعارضه‌یه دوچار اولمسی دماغی منتظم چالیشمقدن منع ایدر. بزم اردومزده قوماندانلر ارکان حربیه‌لرینك آز چوق پدری وهیچ دکلسه آغابکیدر. یاورلرله مربوط اولدقلری مافوقلر آره‌سنده‌کی مناسبتده بویله‌در. بوحال عثمانلی اردوسنك وتورك چوجوغنك اك طاتلی خصلتیدر وبو خصلت بیوك برفضیلتدر.

اوچنجی اردو قوماندانی حسن عزت پاشانك ارکان حربیه رئیسی قائمقام غوزه یبانجی برعنصرایدی. اردو ارکان حربیه‌سنك حیات داخلیه‌سنده بویبانجی عنصر دائما بر دیکن کبی باتدی. اردو ارکان حربیه‌سی کندی ایچندن راحتسز اولونجه طقوزنجی قول‌اردو ارکان‌حربیه‌سنی مناسبتلی مناسبتسز تضییق ایتمکدن منع‌نفس ایده‌میوردی. طقوزنجی قول‌اردو ارکان حربیه‌سی ارضرومده یرلی‌ایدی وفرط‌مساعیسنه رغماً زحمتنی تخفیف ایده‌جك وسائطه مالکدی؛ اعضاسی کندی خانه‌لرنده مقیم‌ایدیلر، اکثرینك عائله‌لری نزدلرنده ایدی. سفر برلك اوزرینه قول اردو و ارکان حربیه‌سنه‌کلن امرا وضابطانده صمیمی برمحیطك حار وموده‌تکار آغوشنه داخل اولدقلرینی حس ایدرایتمز یبانجیلق ومسافرلك حیاتلرینك راحتسزلغنی اونوتمش ایدیلر.

اردو ارکان حربیه‌سی ایسه محیطه یبانجی؛ موقعه یبانجی و... کندی رئیسلرینه یبانجی ایدیلر واکر حسن عزت پاشانك نجیب وپدرانه اوضاع ومعامله‌سی بوبدبخت یبانجیلره دائما زلال تسلیت سرپمسه ایدی حاللری یامان اولوردی.

اردو ارکان حربیه‌سی وقوماندانی ارضرومك والی قوناغنده یرلشمشلردی. بز، طقوزنجی قول اردو ارکان حربیه‌سی، کندی حضری دائره‌مزده مقیم ایدك. اردو ارکان حربیه ضابطانی کندی آره‌لرنده اوطه پایلاشه‌مینجه بزه، مادونلرینه، مسلط اولورلردی، بز (فضله اوطه‌مز یوق!) دیدکمی آقشامه حسن عزت پاشانك امضاسیله براولتیماتوم کلیردی: « طقوزنجی قول اردو قوماندانی بوکون ساعت بشه قدر فلان یری تخلیه ایتدیره‌رك فلانه تسلیم ایده‌جك!... » کرك اردو ارکان حربیه‌سی وکرك ۲ نجی نظامیه سواری فرقه‌سی وبالاخره قلعه قوماندانلغی طلبلری وسیله‌سیله اردو قوماندانندن

یازیلان و کوندریلان بو قبیل شدتلی امرلر حسن عزت پاشا ایله احمد فوزی پاشانك آراسنی آچیوردی . وبو شایان تأسف حالك ضررینی بز چکیور ایدك ...

اسکی دردنجی اردو منطقه‌سنك کار وضرریله برابر بوتون میراثی اوچنجی اردویه قالمشیدی . اوچنجی اردونك کاری منطقه خلقنك حمیت ، جسارت وفدارلق کبی فضیلتلری ایدی . ضرری ایسه منطقه‌نك داغینقلغی ووسائط اتصالیه‌نك آزلغی ایدی . وسعت مملکت سواری آلایلرینه راحت یوزی کوسترمزدی. بر آلایك طوپلی بولندیغی نادر کبی برشیدی . بلوکنك حضری قادرو موجبنجه آت وافراده صاحب اولدیغنی کورن یوزباشی نه بختیاردی ! . . بو حال ایکنجی سواری فرقه‌سنك سفربرلکنی کوجلشدیریوردی . حالبوکه ایکنجی نظامیه سواری فرقه‌سی قوماندانی قائمقام یوسف عزت بك ، فرقه‌سی طقوزنجی قول اردو منطقه‌سندن سفربر اولمغله برابر ، قوماندا نقطهٔ نظرندن اردویه مربوطایدی. فعال وچالیشقان برارکان حرب ضابطی اولان یوسف عزت بك پك عزمکار ومدقق بر سواری قوماندانی اوله‌رق میدانه چیقیور وقول اردو ارکان حربیه‌سنك اصول وقاعده داخلنده‌کی آت توزیعاتیله قناعت ایتدیکی تقدیرده عادتا یوقدن یراتمق ایسته‌دیکی سفربر موجودلی فرقه‌سنك هیچ برزمان تشکل ایده‌میه‌جکنی پك اعلا بیلیوردی. اکر ایستدیککز هدفه ایصال ایدن یول چوق دولاشیقلی واوزون ایسه ، حالبوکه سزك وقتکز یوقسه نه یاپارسکز ؟ کسدیرمه کیدرسکز ؟ یوسف عزت بك ده بو کسدیرمه استقامتی طوتدی . حسن عزت پاشا اساساً سواری ارکان حربیدر ، منتظم ودولغون موجودلی برسواری آلاینك مانوره‌سنی خلجانسز سیر ایده‌مز. بوسببله مشارالیه یوسف عزت بکك عزم واملی مواجهه‌سنده تقدیر حسیله متحسس اولدی و (اصول، قاعده) رابطه‌لرینی دوشونمیه‌رك (طوپلانان وسائط نقلیه میاننده‌کی بینك حیواناتنك اولامرده سواری فرقه‌سی آلایلرینه تخصیصی ... سواری فرقه‌سی نظام حربنده بولنان ۲۱ نجی آلایدن طقوزنجی قول اردو و۲۹ نجی فرقه قرارکاهلری ایچون (۴۰) حیوان تفریق اولنمش، بو حیوانلر اعاده اولنمیدر... یاکلشلغه میدان ویرنلر حقنده معاملهٔ مقتضیه ایفاسیله نتیجه‌سنك انباسی) امرینی ویریور وینه عینی مسئله کیمی‌دن یوله چیقان برقاچ آت مناسبتیله تکرر ایدییوردی . اعتراف ایتمك لازمدرکه حسن عزت پاشانك سواری فرقه‌سنی حمایه ایتمسی (بیطرفلق) دکل ایدی ، فقط بو نظامسز حمایه الزم ایدی ...

فی الواقع سواری فرقه‌سی دوشیرمه اصولیله خلقدن آلنان آتلرله کونك برنده ۱۳۰۰ قدر آت موجودیله تشکل ایتدی. لکن ارضروم ولایتی داخلنده‌کی یرلی آت عرقنك ده کوکی قورودلدی . بو نقطه مملکت منفعتنه نظر اعتباره آلنمغه لایق بر مسئلهٔ

مهمه‌در ، یعنی زورله کوزللك اوله‌میه‌جغنی عزمکار رجال دولت هیچ بر زمان خاطردن چیقارمامليدر .

۸۳ نجی آلای قوماندانی بیکباشی ضیا بك امثالسز بر تورك چوجغی‌در: ممتاز صنفلرینی اکمال ایتمشدر ، چوق ناموسلی ، چوق جسور وچوق چالیشقاندر ؛ عادلدر ، عابددر الحاصل انسانلق نمونهٔ تکملیدر . فقط ناطقه‌سزدر . بر کون حسن عزت پاشا ۲۸ نجی فرقه‌نك تعلیملرینی تفتیشه چیقمشیدی . قول اردو قوماندانی احمد فوزی پاشاده اورالرده‌ایدی. (۸۳)نجی آلای عجمی‌افرادی هنوز درس انداختلرینی‌اکمال‌ایتمه‌مشیدی. حالبوکه اردو قوماندانی قطعاتك حرب انداخت تعلیملرینه اهمیت وبرمسنی و بویوك جزؤتاملرله مانوره‌لره باشلانمسنی امر ایتمشیدی حسن عزت‌پاشا ۸۳ نجی آلای‌قوماندانی ضیابکی چاغیردی ونه‌دن‌طولایی آلایك بعض‌افرادینك حالا حرب‌انداختلرینه گچمدیکنی صوردی . بونك جوابی بسیط ایدی : « بوقبیل افرادك مقداری آزدر ، اساساً آلای حرب تطبیقاتنه باشلامشدر ! » فقط ضیا بك بویله سویلدی حسن عزت پاشانك سؤالنه بر سؤال ایله مقابله ایتدی :

— درس انداختی یاپیلمادن حرب انداختی یاپیلیرمی ؟...

بوسؤال آلای قوماندانننك ٤٥ کون حبسنی ایجاب ایتدیردی، حسن‌عزت‌پاشانك امرینی تلقی ایدن احمد فوزی پاشا ایکی کون صکره مشارالیهه مراجعتله ضیا بکك ایی وچالیشقان فقط طوتوق بر ضابط اولدیغنی، محبوسلغننك تمادیسی تقدیرنده آلایك تعلیم وتربیه‌سنك کری قاله‌جغنی ایضاح ایدرك ضیا بکی عفو ایتدیردی .

فرداسی کونی حسن عزت پاشا احمد فوزی پاشا ایله برلکده اراضیٔ خارجیه‌یه ، تعلیم یرلرینه طوغرو کیدرکن ۸۳ نجی آلایك بر طابورینه تصادف ایتدی وطابور قوماندانننه ضیا بکك زنده اولدیغنی صوردی . طابور قوماندانی « بو کون کورمدم ! » دینجه حسن‌عزت پاشا حدتلندی واحمد فوزی پاشایه :

— پاشا، ایشته شفاعت ایتدیککز آدم! دیدی، بوکون مطلقا حبس ایده‌جکسکز ٤٥ کون حبس ایده‌جکسکز . دییه تکرار ایتدی ، احمد فوزی پاشا، ضیابکی‌طانیدیغی ایچون بو ایشده مطلقا بر یاکلشلق اوله‌جغنه حکم ایتدی ، مع‌مافیه سسنی چیقارمدی . حسن عزت پاشا قرارگاهه عودت ایتدی ، احمد فوزی پاشا (پالان دوکن) طاغلرینه طوغری گزینتیسنه دوام ایتدی. یاریم‌ساعت صوکره پالان‌دوکن طابیه‌لرندن ارضرومه طوغری بر یول قولنك حرکتنی کوردی . قول کندیسنه تقرب ایدنجه آلاینك ایکی

طابورینه طاغلرده یایدیردیغی تعلیقاتدن عودت ایدن ضیا بکی قول باشنده طانیدی وطوغروجه حسن عزت پاشانک قرارکاهنه عودت ایتدی.

— ینه بنده کز حقلی چیقدم، پاشا حضرتلری، دیدی. ضیا بك تشریف عالیکزدن یارم ساعت صوکره آلاینك باشنده یالان دوکندن عودت ایدیوردی، بالذات کوردم. لهذا جزاسنك عفوینی رجایه کلدم.

میرلوا احمد فوزی پاشا حضرتلری

حسن عزت پاشا فرط عصبیتله اسکی فکرنده اصرار ایدنجه ایکی قوماندان ارەسنده صلاحیت جزائیه وحکم نظام مسئله‌سی موضوع بحث اولدی. فی الواقع بالنتیجه ضیا بکك حبسنه امکان قالمدی ایسه‌ده بو مناقشه عینی علوی مقصده مختلف ایکی طریقله عازم اولان ناموسلی، شرفلی وفدا کار ایکی قوماندانك مربوطیت حسیه‌لرینی صارصدی وبوندن صکره حسن عزت پاشانك هر امرینی احمد فوزی پاشایه برسرزنش واحمد فوزی پاشانك هرتکلیفی حسن عزت پاشایه براعتراض معناسنه کلدی.

مسئله ایسه پك بسیط ایدی . حسن عزت پاشا بالذات بالقان سفرنده قول اردویه قوماندا ایتمش وضابطان حقنده ـ هر کس کبی ـ آجی برفکر ایدینمشدی. بوسببله شیمدی بالقان زذالتی کبی برفلا کتك تکررینه میدان ویرمه‌مك ایچون عفو ، انصاف طانیمیان شدتلی براردو قوماندانی اولمش ایدی. احمد فوزی پاشا ایسه هرشیدن اول مشفق ورحیم برپدر خصلتنده‌در ؛ عدالتسزلکدن ، نظامسزلقدن چوق قورقار وپك ابی طانیدیغی منطقه‌نك جسور وفدا کار اولادی اولان ضابطلرینی چوق سور . حسن عزت پاشا ، ۳۳۰ حربنده اتخاذایتدیکی مسلك ومعامله تدقیق ایدیلیرسه، اشخاصك قیمتی برما کنه‌نك قیمتی کبی (ایش) واحد قیاسیله اولچمکی ترجیح ایدییوردی . حالبوکه احمد فوزی پاشا عندنده انسانلر فضیلت معنویه‌لریله اولچلمك لازمدر . حسن عزت پاشادن قورقان چوق ، خوشلانان آزدی. احمد فوزی پاشا ایسه چوق سویلیر ، لکن آز قورقولور برقوماندان ایدی ... وهر ایکیسنك ایریشمك ایستدیکی غایه عینی ارتفاعده ایدی.

احمد فوزی پاشانك نزاکت حسیله حسن عزت پاشانك شدت طبعی نفسنده حبس ایده‌رك بوایکی فضیلتك ایجابنه کوره کاه برینی ، کاه دیکرینی ـ بر قلم وبرقلنج قوللانیر کبی ـ قوللانان برذات واردی : ۱۱ نجی قول اردو قوماندانی غالب پاشا . . . ابتدای مشروطیتده قچانیك‌ده‌طوپلانان آرناوودلره درد آکلاتان غالب‌پاشا قومانوواده(واردار) اردوسنه حاضرلادیغی شرفلی کونك دیکرقول‌اردولره منسوب قطعاتك همتسزلکی‌یوزندن قراردیغنی آجی بریأسله کوردیکی کوندن بری تورك اردوسنه (آرتق سنی اداره ایتمکی اوکرندم !) دیمشیدی.

— ٨ —

تشرین اول ۳۳۰ آنی برنجی هفته‌سی فرقه‌لرك تجمع منطقه‌لرنده بیوك مقیاسده تعلیم ومانوره‌لری دوره‌سیدر . قوماندانلر آت واوتوموبیل اوستنده مختلف تجمع منطقه‌لرنده‌کی تعلیملری ومانوره‌لری تعقیب وتنقید ایدرکن ارکان حربیه‌لری ینه سفر برلك نواقصنی اکمال ایتمکله .. صاغه صوله امرلر نشر ایلمکله ، یکی یکی جزؤتاملر ، مفرزه‌لر ، قطارلر ، قافله‌لر میدانه کتیرمکله مشغول ایدیلر. معماقیه ایکنجی نظامیه سواری فرقه‌سنك ارضروم‌شمالنده‌کی مانوره‌سی هر کسی جذب ایتمکدن خالی‌قالمامشیدی: هرتورکك قلبنده برسپاهی یاتار .

اوردو ارکان حربیه رئیسی (غوزه) طقوزنجی قول‌اردو بر کوپریجی بلوکی و بر صحرا کوپریسی ایستیور وامردن ایکی کون‌صوکرا (کوپری حالا حاضر دکلی ؟) دییه صوربیوردی . کوپری حالا حاضر دکلدی وارضرومده‌کی وسائط انشائیه ایله غالبا هیچ بروقت غوزه‌نك ایستدیکی طرزده حاضر اوله‌میه‌جقدی .. دیکر جهتدن ارضروم قلعه‌سنك انشاآت استحکامیه‌سی مسئله‌سی واردی . بوانشاآته آلایلر تخصیص ایدلدی ، آز کلدی . شیمدی قول اوردو ارکان حربیه‌سی عمله ودپو طابورلریله فضله افراددن دها اوچ بیك قدر نفر بولمش ، علی‌العجله ارضرومه جلب ایدیوردی .

ارضروم قلعه‌سی مسئله‌سی — ابتدای مشروطیتده باشلامش برمسئله‌در. برچوق قومیسیونلر، برچوق پروژه‌لر اساساً هیچ برنتیجه ویرمه‌مشدی. چونکه برقلعه‌انشاسنده صوکسوز خزینه‌نك‌در. عسکرلکله علاقه‌دار اولمیان ذوات (قلعه) تعبیرندن اون‌بش، یکرمی ودهازیاده کیلومتره نصف قطرنده آزچوق دائره‌یه بکزر برمحیط اوزرنده جابجا یاپیلمش استحکاملر، بطریه‌یرلری، صحرا دمیریوللری، جبخانه‌لکلر کبی مبانینك هیئت عمومیه‌سنی آکلاملیدر . بو بطریه واستحکاملر (مفرز طابیه‌لر) فرانسه وبلچیقاده اولدیغی کبی زرهلی قله‌لرله، زره‌لوحه‌لریله، بتون سپرلرله تجهیز ایدیلیرلردی. برنجی خط طابیه‌لرینك کریسنده ایکنجی خط تحکیماتی بولنوردی . طرق اتصالیه دمیریولری ، کنیش ومحفوظ جاده‌لردن عبارت اولوردی . تلغراف، تلفون شبکه‌لری طابیه وبطریه‌لری بربرینه ربط ایدردی .. حرب عمومی مبادیسنه قدر قلعه‌لرك سوق‌الجیش وتعبیه قیمتی پك بیوکدی.

ارضروم موضع مستحکمی مسئله‌سی انورپاشانك حربیه‌نظارتی وارکان‌حربیهٔ عمومیه ریاستی مقامنه کچمسی اوزرینه تکرار تدقیق ایدلمشیدی . ارضرومده بر انشاآت هیئتی واردی وانشاآتدن زیاده نقصان بولنان وسائط انشائیه‌یی اکمال ایله اوغراشیوردی .

سفربرلك امرندن تقریباً بر آی قدر اول آلمان هیئت اصلاحیه‌سی اعضاسندن و حربیه نظارتنده اتصالات مفتشلکنده مستخدم قائممقام (غوزه‌ل) نامنده بر ذات سیواس - ارزنجان اوزرندن ارضرومه کلمشدی. طقوزنجی قول‌اوردو قوماندانی احمدفوزی پاشا عینی زمانده بوموضع مستحکم قوماندانی اولدیغی مناسبتیله غوزه‌ل ایله ارضروم قلعه‌سنه دائر بحث جریان ایتمشیدی . غوزه‌ل قلعه‌یی (شرق جبهه‌سنی) کزمشیدی . خلاصه افاده‌سندن برسفربرلك زماننده ارضروم قلعه‌سنك ترك ایدلمسی حقنده استانبولده برفکر جریان ایتمکده اولدیغی آکلاشیلدی . حالبوکه روسلرك سفربرلکلرینی بزدن اول اکمال ایده‌جکلری معلوم اولدیغی ایچون ارضرومك برباصقینه قارشی مدافعه ایدلمه‌رك قول‌اردویی غربه چکمك دیمك، سفربرلکندن واز کچمك دیمکدی. ارضروم ایلك حمله‌ده ومدافعه‌سز

اوله‌رق دشمنه‌ترك ایریلیرسه بیوك بر منطقه‌دن محرومیته قاتلانمق ایجاب ایده‌جك و بویله براحتمال عینی زمانده ١١ نجی قول اوردونك (وان) دن بدأ ایله بوتون (مراد صویی) وادیسنده‌کی ذخیره انبارلرندن واخذعسکر دوائرندن استفاده ایتمسنی مستحیل قیلاجقدی. هله عشیرت فرقه‌لری سفربر اوله‌میه‌جقدی .

بومطالعه‌یه مبنی احمد فوزی پاشا ارضرومك بر سفربرلك اوزرینه الده بولنه‌جق قوتله بهمه‌حال مدافعه‌سی نقطه‌سنده مصر ایدی .

بومطالعه‌نك استناد ایتدیکی اسباب نه‌قدر طوغری ایدیسه قابلیت تطبیقیه‌سی اوقدر ضعیف ایدی . ارضرومك شرقنده اسکی ترتیب بر جبهۀ مستحکمه وار ایدیسه‌ده اسلحه‌سی پك ناقص ایدی . عینی وجهله شمالده اولتی استقامتنه قارشی (قره کوبك) جنوبنده‌خنس یولندن براحاطه حرکتنه قارشی پالان دوکن توقیف طابیه‌لری هم اسلحه تجهیزات، همده تحکیم نقطۀ نظرنده برر (قوتلی صحرا استحکاماندن) بشقه برشی دکلدی. یعنی ارضرومی برسوق‌الجیش باصقیننه قارشی مدافعه ایتمك ایچون حضری قادروسی‌بیله نقصان اولان ٢٨ نجی فرقه‌یی فائده‌سز برصورتده تهلکه‌یه آتمقدن باشقه چاره یوقدی . استانبول ارضرومی آنجق (٣٣٠) سفربرلکی حسابنده مدافعه‌سز براقمق ایستیوردی . یوقسه‌ارضرومك تحکیمی‌لزومنی‌انکار ایتمیوردی . استانبولك مسلکی هرکونکی وضعیتك ایجاباتنه جواب ویرمك ایچون حاضر بولنمق ایدی .

بونکله برابر کیفیت تعمیق ایدلدکجه حلی مشکل بر شکل آلیوردی . استانبول نظریات سوق‌الجیشیه‌سنی، سیار اردویی وقتسز پریشان ایله‌مه‌مك املنه ربط ایدییوردی. احمد فوزی پاشا ایسه (سیار اردوکزده طقوزنجی قول اردونك واسع اخذ عسکر منبعلرینك تولید ایده‌جکی قوت داخل اولمایه‌جقمی؟) دییه صورییوردی . احمد فوزی پاشا (غوزه‌ل) بکه صوك سوز اوله‌رق شونی دیدی :

— رجا ایدرم‌استانبوله آکلاتیکز: بومنطقه تاریخی برمنطقه‌در. ارضرومی مدافعه ایتمه‌دن دشمنه ترك ایده‌جك برقوماندان بوفداکار خلق نظرنده خائنلکله یاد اولنور. بن بولکه‌یی قبول ایده‌مم وروسلرك برباصقیننه قارشی ارضرومی الده‌کی قوتله مدافعه ایتمکه اوغراشیرم . اکر استانبول شیمدیلك تحکیماته دوامه امکان کورمیورسه باری (٢٨) نجی فرقه‌نك موجودی سفری موجوده ارجاع ایتمك امرینی ویرسون !

غوزه‌ل استانبوله عودتنده احمد فوزی پاشانك تکلیفنی قبول ایتدیرمشدی . عقبنده انور پاشادن شویله برامر کلدی : « ارضروم قلعه‌در . قوماندانی طقوزنجی قول اردونك قوماندانیدر . »

حالبوکه ارضروم هنوز قلعه دکلدی . استانبول ، بو قراریله « بر قول اردو قوماندانـنك مطالعه‌سی حرمته لایقدر ! » دیمك ایستدی .

حرکات حربیه باشلایجه‌یه قدر ارضروم تحکیماتی دوام ایتدی . فقط سفربرلك اوزایوبده روسلرك حالا قورقدیغمز سوق‌الجیش باصقینی یاپماسی و اردونك پاسین و ارضروم اووه‌لرنده تجمع ایتمسی غرب طرفنده‌کی تحکیماتك ترکنی وبتون مساعینك شرق جبهه‌سنك ایلری خطنه حصر ایدلمسنی ایجاب ایندیردی ، حتی ۱۱ نجی قول اردونك ۱۸ نجی فرقه‌سی برمدت (هویوکلر) وجوارینك تحکیماتنده استخدام ایدلدی . اردو برجبهۀ مدافعه حاضرلایوردی. ارضروم قلعه‌سنك قوماندانی آلمان پوسه‌لت پاشا درعهده ایتمشیدی . ارکان حربیه‌سی مقتدر ارکان‌حرب بیکباشی امین بکك ریاستی آلتنده‌ایدی . قلعه طوپجی قوماندانی اوله‌رق شتانکه نامنده برآلمان کلمشیدی . امین‌بك علماً و عرفاناً ایی مجهز ، عزمکار ، احاطه‌لی وجدی بر ضابط ایدی . اردو ارکان حربیه‌سی‌ده قلعه‌نك تحکیماتنه‌اهمیت ویریوردی . حتی ۲۵ اغستوس ۳۳۰ تاریخنده یوقاری‌ده عرض ایتدیکم پوسه‌لت پاشا ایشه باشلادیغی آنده ارضروم قلعه‌سنك اردو قوماندانلغنه مربوط برجزؤمهم اولدیغی نشر ایدلمشیدی. فقط پوسه‌لت پاشا تدقیقاتنی اکمال ایدنجه ارضروم قلعه‌سنك (موضع مستحکم) صفتنی آله بیلمك ایچون برچوق اسلحه‌ و مالزمه‌دن بشقه (٤٠٠٠٠) موجودلی پیاده قوتنه‌احتیاجی اولدیغی ، بوسوددن آرتق واز کچیلمسنی راپور ایتدی . وارضروم سیار محافظلری‌ده اردویه الحاق ایدلدی .

بومسئله مناسبتیله حسن عزت پاشانك استیذانـنه انورپاشا «قلعه‌ قطعاتنی ایستدیککز کبی استخدام ایدیککز » جوابنی ویرمشیدی . بر نقطه‌نك (قلعه) اولوب اولمامسی پك مهم برقراردر . قلعه‌سنی مدافعه ایده‌مه‌مش ودشمنه وقتسز تسلیم ایتمش بر قوماندانی قانون اعدام ایدر . حالبوکه صحرا موضعندن قرارذاتیسیله هر قوماندان اردوسنی رجعت ایتدیرر مسئول اولماز ؛ بعضاً شایان تقدیر کوریلور . انور پاشا ارادۀ سنیه‌سنی استحصال ایتمه‌دن برموضع مستحکمی لغو ایده‌مه‌مك ایجاب ایدردی .

— ۹ —

حرب باشلانغیجی

۳ نجی اردو قوماندانانی کونلر کچدکجه کرك قول اردولرك سفربرلکلرینی وکرك حرب نقطهٔ نظرندن تعلیم و تربیه‌لرینی اکمال و ترقی ایتدیرمك ایچون بوتون قوتنی صرف ایدییوردی. اردونك تعقیب ایتدیکی جدیت مساعی پالکز اداره و لوازم بخشنده لایق اولدیغی نتیجه‌یی ویره‌میوردی. حسن عزت پاشانك بوتون شدت و تضییقنه رغماً نه‌موش وملاذکرد اووه‌لرینك، نه‌ده ارضروم ولایتنك دیکر محصولدار منطقه‌لرینك ذخیره‌سنی ارضرومه ادخار ایتمك بردرلو میسر اوله‌میوردی. حرکات باشلایه‌جغی زمان اوچنجی اردونك موجودی (۱۹۰۰۰۰) انسان و (۶۰۰۰۰) حیوان ایدی. بو موجودك آلتی آیلق اعاشه‌سی ایچون تقریباً (۸۸) میلیون کیلوغرام بغدای چاودار و آرپه‌یه احتیاج وارکن اردو انبارنده یالکز (۱) ملیون (۲۵۰) بیك کیلو ارزاق وذخائر موجوددی.

منطقهٔ تجمعده هم یوللر همده الده‌کی وسائط نقلیه بر قیش اثناسنده فرقه‌لرك تأمین اعاشه‌سنه خادم اوله‌جق شکلده دکلدی. طقوزنجی قول اردونك اوندنجی فرقه‌سنك اعاشه شکایتلری اوزرینه قول اردو بو فرقه‌نك اقامت منطقه‌سنی قیشین بایبورده طوغرو یاقلاشدیرمق جائز اولوب اولمیه‌جغنی اوچنجی اردو قوماندانلغندن صورمشیدی. ۸ تشرین اول ۳۳۰ تاریخنده حسن عزت پاشا (احوال تبدل ایتمدیکی حالده اوندنجی فرقه قیشی کچیرمك ایچون اقامت منطقه‌سنی بایبورده قدر توسیع ایده‌جکدر. بو فرقه‌دن چوروخ وادیسنده واسپیر جوارنده قوت بولندیرلمیه‌جقدر..) جوابنی ویردی. فی الحقیقه چوروخ وادیسی بوبجه آرتیوین حوالیسنه کیدن صارپ پاتیقه‌لردن قیشین دشمنك مهم بر قوتله یوروسنه احتمال یوقدی. مع مافیه ۱۷ نجی فرقه بایبورده طوغرو طوپلانغه وقت بوله‌مه‌دن طوپ پاطلادی.

تشرین اولك ۱۶ نجی کونی قربان بایرامی عرفه کونیدر. آقشام اوزری ارضروم تلغرافخانه‌سندن ویریلن آژانس تلغرافنامه‌سی بکلیه بکلیه آرتق اونوتمغه باشلامش اولدیغمز بیوك حادثه‌نك تقرب ایتدیکنی کوستردی: بوغاز مدخلنده روس کمیلریله مصادمه اولمش.. بایرام کیجه‌سی هرکس استانبولدن بو حادثه‌نك رسماً اشعارینه منتظردی او کیجه اویله بر اشعار ظهور ایتمدی. روسلرك آلمانلره قارشی (تانه‌نبرغ) ده مغلوب

اولمش بولندقلرینی نظر اعتباره آلەرق حتی اردو قرارکاهی بیله روسیه حکومتنك بو حادثەیی قاپادەجغنی ، باشنه فضله بر غائله آچمق ایستەمیەجکنی ظن ایدییوردی .

فرداسی ١٧ تشرین اول ٣٣٠ بایرام کونی معایده رسمی ایفا ایدیلیرکن باش قوماندانلق وکالتنك تلغرافنامەسی یتشدی . بونك اوزرینه اوچنجی اردو (١٠) نومرولی آتیده‌کی اردو امرینی ویردی .

ارضروم
١٧ تشرین اول ٣٣٠

١ ـ قرەدکزده بولنان فیلومزه روسلر ١٦ تشرین اول ٣٣٠ ده تعرض ایتدیلر روسلردن بر غانبوط ایله برطوربیل کمیسی باتمش و٣ ضابط ایله ٧٣ نفر اسیر آلنمشدر بزدن هیچ ضایعات یوقدر .

٢ ـ روسلرك هر آن قرەدن دخی تعرضلری مأمولدر .

٣ ـ قطعات حرکته حاضر بولنەجقدر . اوچنجی اردو قوماندانی

حسن عزت

بواردو امری اوزرینه قطعات مختلفەجه یاپیلان ایلك ایش افراد مأذونەیی بر آن اول بلوکلرینه جلب ایتمك اولدی . فی الحقیقه سفربرلك دورەسنك چوق اوزاماسی تأثیریله ٣ نجی اردو قوماندانلغی آلایلرك برقسم افرادینك بشر اون کون مأذونیتله کویلرینه کیتملرینه ـ اردونك وخلقك قوۀ معنویه و انضباطنی محافظه ایتمك دوشونجەسیله ـ مساعده ایتمشدی . اك چوق مأذون افراد طقوزنجی قول اردو فرقەلری افرادی ایدی . قول اردو ارکان حربیەسی درحال بتون اخذ عسکر شعبەلریله ثابت ژاندرمه قطعاتنه نشر ایتدیکی بر تعمیمده کویلره طرف طرف مفرزەلر چیقارارق مأذون افرادی بر ساعت اول طوپلامق لزومنی بیلدیردی .

اردو قوماندانلغی عین کونده نشر ایتدیکی (١١) نومرولو امرنده قطعاتك اقامت منطقەلرینك تعدیلنی ودها صیق بر حاله قونولمسنی امر ایدییوردی . مذکور امر ١١ نجی قول اردونك شیمدی‌یه قدر طوتاقده بولنان ٣٣ نجی فرقەسنك درحال (قرەیازی) اوزرندن ارضروم استقامتنه یورومسنه و یورویش جدولنی تلغرافله بیلدیرمەسنه لزوم کوستریوردی . عینی کونده استانبولدن کلن بر تلغراف ١٠ نجی قول اردونك کیرەسونده بولنان ٣٠ نجی اردو امرینه ویرلدیکنی بیلدیریوردی .

حدوداوزرندەهرهانکی اوفاق تفك مصادماتدن بشقه بر حادثه اولمدی بو مصادمەلره اکثریا تشکیلات مخصوصەنك سوز آکلامایان وثیقەلی چته افرادی سببیت ویرییوردی .

مشیر عزت پاشا حضرتلری

— اوچنجی اوردو قوماندانلغنك حرب پلانی —

بالقان حربندن مقدم ارکان حربیهٔ عمومیه رئیسی عزت پاشا حضرتلری دولت علیه‌نك بالقان حکومتلرندن یالکز بریله ویا عینی زمانده بر قاچیله ویا کافه‌سیله بردن حربه مجبور قالمسی احتمالاتی اوکندیش خاصهٔ رؤیتی و یوکسك دماغیله دوشونمش و هر احتماله قارشی اردونك سوق‌الجیش تجمعنه عائد پروژه‌لر ترتیب ایتمشدی . فقط هر پروژه‌نك

کوزلیکی قابلیت تطبیقیه‌سیله اولچولور . قابل تطبیق بر حرب پلانی حاضرلامق ایچون انور پاشانك یکی ارکان حربیهٔ عمومیه‌سنك قطعیته یقین بر طوغرولقله مواد آتیه‌یی بیلمسی لازمدی :

اولاً — اخذ عسکر منطقه‌لری ، منسوب اولدقلری قول اردو قطعاتنه نه‌قدر معلم اکمال افرادی ووسائط نقلیه ویره‌بیله‌جکدر ؟ حال حاضر تقسیماتی قول اردونك احتیاجندن فضله‌می ، یوقسه نقصانمی افراد ووسائطی حاویدر ؟

ثانیاً — اخذ عسکر شعبه‌لرنده طوپلاناجق اکمال افرادی منسوب اولدقلری قطعاته قاچ کونده مواصلت ایدرلر ؟ قره‌دنمی ، دکیزدنمی سوق اولنه‌جقلر ؟

ثالثاً — قول اردولر کندی منطقه‌لرنده بر سفربرلك ایچون مقتضی وسائطی بولابیله‌جکلرمی ، یوقسه بر قسم احتیاجات سفریه‌نك وقت حضردنمی تدارکی الزمدر ؟

رابعاً — قول‌اردولره منسوب قطعات کندی‌مرکزلرنده قاچ کونده حاضرلانه‌بیله‌جکلر ؟

خامساً — کندی مرکزلرنده حرکته حاضرلانه‌جق فرقه‌لرسفربرلکك قاچنجی کونی قول اردوسنك تجمع منطقه‌سنه واصل اوله‌بیلیرلر ؟

سادساً — بو حسابه نظراً دشمنمی بزدن اول حاضردر ، یوقسه بزمی دشمندن اول حاضرز ؟

سابعاً — دشمن بزدن اول حاضرلاندیغی تقدیرده باصقیندن قورتولمق ایچون بز اردومزی هانکی خطك کریسنده ونه‌کبی ترتیبات تحفظیه ایله‌طوپلاملی‌یز ؟ دهاوقت حضردن تام ویاخود یارم ترتیب سفری‌یه قونیلاجق قوتلره احتیاج وارمی ؟

حالبوکه بالقان حربنی متعاقب قاریشمش وداغیلمش ، نقصان وپریشان اردونك باشنه کچن انورپاشا وکنج ارکان حربیه‌سی بالاده‌کی ماده‌لرك هیچ برینه قطعی برصورتده جواب ویره‌جك وضعیتده دکلدی . بوسببله بر طرفدن یکی اردونك تملرینی حاضرلامق ودیکر جهتدن هراحتماله قارشی حربه حاضر بولنمق مجبوریتی کبی حلی مشکل برمسئلهٔ مضاعفه قارشیسنده یکی ارکان حربیهٔ عمومیه اك عملی یولی طوتدی. مادمکه هانکی‌سنه‌لر افرادینك نه‌مقدارده اولدیغی مجهول ایدی ، کیفیت صوك بهار مانوره‌لری تجربه‌سیله وقول اردو ارکان حربیه‌لرینك و اردو مفتشلکلرینك متمادی تدقیقاتیله دوغری بر صورتده آکلاشیلنجیه قدر هیچ بردارالحرکات ایچون سفر پلانی حاضرلامق ممکن وجائز دکلدی . سفربرلك ارادهٔ سنیه‌سیله بوتون اکمال افرادینی سلاح باشنه طوپلامق وشاید فضله‌سی وارسه اك اختیاروغیرمعلملردن باشلایه‌رق مأذوناً کویلرینه کوندرمك ویاترخیص

ایتمك و تجمع زمانك و منطقهٔ تجمعك انتخابی و احواله كوره تعرض ویا مدافعه‌ده بولنلمسی كبی آغیر ومسئولیتلی قرارلری بالاخره اردو قوماندانلرینك مطالعات ذاتیه‌لری نتیجه‌سیله دشمنك انكشاف ایده‌جك طرزحركتنه كوره اتخاذ ایتمك دها معقول وبسیط ایدی .

٣٣٠ سنه‌سی باشلانغجنده معلوم و آشكار اولان بر نقطهٔ مهمه واردی‌كه اوده قفقاسیه‌دارالحركاتنده روسلرك بزه‌م سفربرلك وتجمع زمانك آزلغی همده اردوسنك عدد وتجهیزاتی نقطهٔ نظرندن فائق اولمسی ایدی . بوسببله استانبول ، كندی كندینی آلداتماق ایچون، محتمل بر ٣٣٠ سفربرلكنده ارضروم موقع‌مستحكمنك حال‌حاضریله بر (موقع مستحكم) وظیفه‌سنی كوره‌میه‌جكنی تقدیر ایده‌رك ارضرومی بر روس باصقیننه قارشی مدافعه ایتمكه قالقشمقدن صرف نظر ایتمكه مجبوریت كورمشیدی . فی الواقع اولجه‌ده عرض ایتدیكمز وجهله بو امر سفربرلكندن مقدم احمد فوزی پاشانك قائمقام غوزه‌ل واسطه‌سیله استانبوله بیان ایتدیكی اسباب مهمه تأثیریله ایكنجی بر امرله ابطال ایدلمش و ارضرومك قلعه عد ایدیله‌جكی قبول اولنمش ایسه‌ده حربك صفحات‌متقدمه‌سی دخی كوستردیكی استانبول‌اركان‌حربیهٔ عمومیه‌سی برنجی‌قرارنده‌حقلی ایدی. وارضروم‌سوزله‌وتمنی‌ایله‌برقلعه‌اوله‌مازدی. شونی‌ده‌خاطر‌بیورملی که: مسئله آوروپاده حرب عمومی باشلامزدن اولكی بر زمانه عائدر . شاید روسیه دولت علیه‌یه اعلان حرب ایتسه ایدی قفقاسیه‌روس اردوسنك اون كونده سفربرلكنی اكمال ایده‌جك اولان‌قزاق فرقه‌لریله پلاستون لوالری كبی ایلك قدمه‌سی اوچ درت كونلك بر یورویش نتیجه‌سنده ارضروم اوكنده ویاننده بولنه‌بیلیردی. بوقوته‌قارشی ایسه‌ارضرومده‌كی ٢٨ نجی فرقه‌یی آتشه سورمك دكل ، ارضرومی كندی طالعنه براقه‌رق مذكور فرقه‌یی غربه چكمك وبركون اول ١٧ نجی و ٢٩ نجی فرقه‌لرله برلشمك وسفربرلكه مهماامكن دوام ایتمك دها طوغریسی بر حركت اولوردی . احمدفوزی پاشا ـ بنده‌كزك آكلادیغمه كوره سنه‌لردن بری آرالرنده پاشادیغی كزیده بر خلقك قیمتلی قلعه‌سنی كندی طالعنه ترك ایدوب چكلمكی «خیانت ایدوب‌قاچمق» معناسیله دوشونیوردی. اكر حضری موجودلی بر ٢٨ نجی‌فرقه ارضرومده‌بر‌روس سوق‌الجیش‌باصقیننی توقیف ایده‌بیلیردیسه نه‌شرف؟. فقط ارضرومله برابر ٢٨ نجی فرقه‌ده روسلرك النه دوشرسه او وقت نه‌اولوردی .

ایمدی حسن عزت پاشانك یدنده شیمدی بالقان حربندن مقدمكی پروژه‌لر كبی بر پروژه یوقدی . حسن عزت پاشا كندی پلانی كندی یاپمق مجبوریتنده ایدی. بومهم مسئله‌ده اركان حربیهٔ عمومیه‌نك اوردو قوماندانه بر امر موجه ویروب ویرمدیكنه

وياخود تجمع زمان ومنطقه‌سنك انتخابندن اول مشارالیهك بومسئله ایچون استانبولله مخابره ایدوب ایتمدیکنه واقف دکلم .

دشمن حقنده ایلك زمانلرده آلنان معلومات مبالغه‌دن خالی دکلدی . قفقاسیه‌نك دمیر یوللری، جاده‌لری هرحالده روسلرك بزدن اول سفربرلکی اکمال ایده‌جکنی قبوله سوق ایدییوردی . بوسببله اردونك اك بیوك اندیشه‌سی بزسفربرلکمزی اکمال ایتمزدن مقدم روسلرك اعلان حرب ایتمسی احتمالی ایدی . فقط کونلر کچدکجه قناعت کلدی‌که بزسببیت ویرمدکجه روسلر اعلان حرب ایتمیه‌جکدر . چونکه آلمانیا و آوستریایه قارشی محارب ایکن برآناطولی سفرینه کیریشمکه شیمدیلك روسیه ایچون براحتیاج سیاسی یوقدی وچونکه دولت‌علیه عمومی سفربرلك اعلان ایتمکله برابر بیطرفلغنی محافظه ایتمکده ایدی .

بونکله برابر، اوچنجی اوردو تجمعه کچینجه روسلرك ینه حرکتسز قالمسی احتمالی آزدی . بوسببله اوردونی برروس تعرضنی قبول ایده‌جك شکلده طوپلامق الزم ایدی. هردرلو حسابات و استخبارات کوستریوردی‌که اوچنجی اردو کندیسنه مرتب ایکی قول‌اردونك جمعاً ٥٤ طابور و کوچوك نظامیه سواری فرقه‌سنك اك چوق (١٣٠٠) قلیجی ایله قفقاسیه‌نك استیلاسنه قالقیشه‌مزدی. عشیرتلردن طوپلانه‌جق احتیاط سواری فرقه‌لری امین برقوهٔ‌تعرضیه دکلدی . اردوده صحرا وجبل طوپلرندن باشقه جنس طوپ یوقدی . والحاصل قول اردولرك وسائط‌نقلیه‌سنك مقدارى ، جنسی وتجمع منطقه‌لرنده بولندقلری زمان بیله اعاشه‌جه دوچار اولدقلری مشکلات وافراد وضابطانك تجهیزات بدنیه‌لری تدقیق و حساب اولننجه اوچنجی اردونك برتعرض اردوسی دکل بلکه بر مدافعه اردوسی اوله‌بیله‌جکنه قرار ویرمك ایجاب ایدییوردی .

بوکامبنی اوچنجی اردوقوماندانی حسن‌عزت‌پاشا حضرتلری اردویی برمدافعهٔ‌سوق الجیش ایله آناطولی‌یی دشمن استیلاسندن قورتاره‌جق صورتده تجمع ایتدیرییوردی . اردو بردفعه مدافعه قراری ویرنجه ارضروم موقع مستحکمنك قابلیت تدافعیه‌سندن اعظمی برصورتده استفاده ایتمك اك کسدیرمه بریول ایدی . ارضرومك استحکاماتی وبطریه موضعلری اسکی طرزده انشا اولنمش ودشمن آتشنه پك بیوك هدف تشکیل ایدن برطاقم طوپراق و کارکیر طابیه‌لر ایدی . بعض مزارلر کبی اك کوزل تپه‌لری طوتمش اولان بوطابیه‌لر شیمدی آرتق برر فائده دکل ، برر ضرر ایدی . یرلرندن سوکوب آتمق اك‌منطقی برایش اولوردی ، لکن ممکن دکلدی . بونلر اولسه، اولسه دشمنی آلداتمق ایچون ساخته استحکاملر کبی قوللانیلابیلیردی . بوسببله اردو ارکان

حربیه‌سی اصل ارضروم شرق جبهه‌سی استحکاماتنك بولدیغی (دوه‌بوینی) صرتلری خط بالاسنی ترك ایده‌رك بوندن بش کیلومترو دها شرقده یعنی ایلرده‌کی (هویوکار ـ اوزون احمد) خطنی تحکیم ایتدیریوردی . خطك شرقنده‌کی اراضی دوزلك ایدی . دشمن طوپجیسی جبهه‌مزده طوپ‌ضرافیاجه بزه حاکم موضع بوله‌مازدی. یالکز یانلرده‌کی صرتلرده حاکم مواضع واردی . مع‌مافیه دشمن هرحالده قطعات وبطریه‌لرینی کیجه‌دن یوروتمك شرطیله کوزدن صاقلایه‌بیلیردی : اراضی دوزلك ودالغه‌لی ایدی .

ارضروم موقع مستحکمندن استفاده ایتمك ، کورولدیکی وجهله ، ارضرومك اسکی بطریه‌لرندن کاملاً استفاده ایتمکه متوقف اولمامقله برابر اساس طابیه‌لر خطنك ایجابنده ایکنجی خط اوله‌رق طوتولمسی ودها برنجی خط محاربه‌سنی جریان ایدرکن شمالده (قره‌کوبك) حوالیسنده‌کی تحکیمات ایله جنوب غربیده (پالاندوکن) توقیف طابیه‌لرینه واراضیٔ متجاوره‌سنه جناحلرمزی استناد ایتدیرمك وارضرومك قربیتی حسبیله اردونك احتیاجنی دهاقولای استحصال ایلك فوائد عظیمه‌سی قابل انکار دکلدی .

دیمك‌که نتیجهٔ قطعیه‌یی میدان محاربه‌سنی ارضرومك شرقنده وپاسینلر اووه‌سنك غرب کنارینی تشکیل ایدن صرتلر جبهه‌سنده ویرمك موافق ایدی . فقط بوفکر دشمنك قسم‌کلیسیله (صاری‌قامیش) دن (کوپری‌کوی) استقامتنه یورویه‌جکنی قبول ایتمك نقطهٔ‌نظرینه مستند ایدی . دشمن جبهه‌دن خط مدافعه‌یه تعرض ایدرکن جناحلرمزی حمایه ایتمك ودشمن جبهه‌ده توقیف ویا رجعته اجبار ایدیلیجه ، یانلرینه ویا کریلرینه اجرای تأثیر ایلك الى‌نهایت چوروح وادیسنی ستر ایتمك ایچون بعض جناح مفرزه‌لری‌ده ترتیب وتصور ایتمك‌ده لازم کلیوردی .

بواساسه ابتداءً اوچنجی اردو، تجمع امرنده کورولدیکی وجهله، ۱۱ نجی قول اردونك ایکی فرقه‌سنی حسن قلعه جوارینه ایکنجی واوچنجی (احتیاط) عشیرت سواری فرقه‌لرینی الشکرددن ولی‌باباً استقامتیله دشمن کریلرینه وبرنجی ودردنجی عشیرت (احتیاط) سواری فرقه‌لرینی کوپری‌کوی جنوبنه جلب وطقوزنجی قول‌اردونك ۱۷ نجی فرقه‌سنی اسپیرو قوشمشاط حوالیسنه تخصیص ودیکر ایکی فرقه‌سنی ارضروم اووه‌سنه تجمع ایتدیرمشدی . طوقاتده‌کی ۳۳ نجی فرقه‌یی ارضرومه کتیرمك وعشیرت فرقه‌لرینی بر قول اردو شکلنده کوپری‌کویك یکرمی‌بش کیلومترو جنوبنده‌کی (طوپجی طاغی) جوارنده تحشید ایتمك دوشونیلیوردی . تافنه وقره‌کوبك منطقه‌سی طقوزنجی قول اردونك بر مفرزه‌سی ایله مدافعه اولنه‌جق وبومفرزه‌یی موقع مستحکمدن ویریله‌جك ایکی مرتب آلای تقویه ایده‌جکدی . چوروخ وادیسنده‌کی ۱۷ نجی فرقه (قره‌کوبك) منطقه‌سنه تعرض

ایده‌جك اولان دشمنك صاغ یانته و کریلرینه دوشمك ایچون داغ کچیدلرندن یورویه‌جك ایدی. الحاصل دشمنك قوتلرینی، استقامت حرکتلرینی کشف وجبهه ویانلرنده بر پرده تشکیل ایتمك ایچون اساس حدود بلوکلری حدود طابورلری حالنده بش منطقه‌یه تقسیم ایدلمشدی .

— ١٠ —

— تجمع وحرب پلاننك سوق الجیش قیمتی نه ایدی ؟ —

اوچنجی اردو ارکان حربیه‌سی وخاصة ارکان حربیه رئیسی نه منطقه‌نك سوق الجیش جغرافیاسیله خلقك معنوی قابلیتی، نه قطعات مرتبه‌نك قیمتی تامیله بیله‌مزدی . بو مهم مسئله‌ده الك چوق صلاحیتدار اولان ذات، الك چوق مسئول اولان اردو قوماندانی حسن عزت پاشا ایدی . پلان نظری اوله‌رق غایت مکملدی . عملی قیمتی آنجق احوال وزمانه کوره بعض اقسامنی تبدیل ایتمك شرطیله مکمل اوله‌بیلیردی . بو جهتی بن کندی درجهٔ ادراکمله شویله مناقشه ایده‌جکم :

١ — تجمع دورنده عشیرت فرقه‌لرینك قیمتسزلکی ثابت اولمشدی: هیچ بر آلای هیئتی کندی افرادینه حاکم دکلدی. کردلر کیجه اولنجه آتلرینه بینه‌رك کویلرینه صاوووشیور، فرداسی کونی یمك زماننده طوپلانیوردی . آلای هیئتلرینك الك بیوك دردلری اردو خزینه‌سندن معاش ومتفرقه نامیله پاره چکمك ایدی . هیچ بر عشیرت فرقه‌سی ایی دنیله‌جك صورتده مسلح دکلدی . فرقه‌لرده نه طوپ نه ده میترالیوز واردی . حالبوکه بو کتله‌لر غایت ایی مجهز قزاق فرقه‌لریله بوی اولچمکه مدعو بولونیورلردی بناءً علیه بر استیلا حربنده دشمن اراضیسنه منفرد غروپلرله، تخریب ویغما چته‌لری شکلنده، صالدیرلمقله کندیلرندن استفاده ایتمك مأمول ایدیسه‌ده بر مدافعه حربنده بونلردن جناح وکریلرده دشمنه اجرای تأثیر ایده‌جك زور وظیفه‌لر بکلمك عبث ایدی .

یازایله قیش موسملری بو منطقه‌ده باخصوص بویله غیرمنتظم کتله‌لره پك مهم صورتده تأثیر ایدر . کرد یازین جوال ایسه‌ده قیشین کندی اوجاغنك باشنده ساکندر. اوحالده اردونك صاغ جناحی مستور دکلدی . شاید روسلر بیوك قوتله تعرض

ایتسه‌لردی بوتون عشیرت قول اردوسی درحال طاغیلاجق ایدی. نته‌کیم بزم تعرضمزده بیله داغیلدیلر .

٢ — چوروخ وادیسی آنجق یازین دشمن قوتلرینك حرکتنه مساعد اوله‌بیلیردی

اردونك قوتی اوقدر چوق برشی دکلدی که طقوزنجی قول اردونك بوتون برفرقه‌سنی اویله طاغلق برمنطقه‌یه تخصیص ایتمك طوغری اولسون. قلعه بوغازندن ارضرومه توجه ایده‌جك بردشمن قوتنك صاغ یانته دوشمك مانوره‌سی ایسه لزومسز ونظری بر مانوره ایدی . (١٧) نجی فرقه مهم برجزؤتامدر . (احتمال) اوغرینه فدا ایدلمکه لایق دکلدی برده اردویه مربوط وبزم پك آجی برفدا کارلق اوله‌رق ایستمیه ایستمیه ویردیکمز کزیده افراد وضابطان طرفندن ترکیب ایدلمش برچوق تشکیلات مخصوصه چته‌لری واردی . بوچته‌لرله برقاچ ژاندارمه طابوری وایشخان حدود قطعاتی هیچ اولمزسه قیشلك تقربی اوزرینه اسپرده جمع ایدیله‌بیلیردی . نته‌کیم بالآخره اویله اولدی . هرحالده ١٧ نجی فرقه بایبورددن طوغروجه ارضروم اووه‌سنه سوق اولنسه ایدی ـ حقیقتده واقع اولدیغی کبی ـ نه‌کندیسی بر قیش جبری یورویشله سرچه بوغازی تپه‌سنده پریشان اولوردی ونه‌ده ٢٨ نجی فرقه‌نك برآلایله بربطریه‌سنی قره‌کوبکه باغلامغه حاجت قالیردی .

باش قوماندانلق وکالتی ١٧ تشرین اول ٣٣٠ تلغرافیله کیره‌سونده بولنان ٣٠ نجی فرقه‌نك اوچنجی اردو امرینه ویرلدیکی بیلدیریلیوردی . بوفرقه‌نك ایکی آلایی قره‌حصار ـ کلکیت ـ بایبورد یولیله حرکت امرینی آلدی . بوفرقه‌نك منسوب اولدیغی ١٠ نجی قول اردو کمافی السابق ایکنجی اردویه مرتب قالیوردی . مادامکه ٣٠ نجی فرقه بزم منطقه‌مزه یالکز باشنه کلیوردی ١٧ نجی فرقه‌نك یرینه طوغرودن طوغری‌یه اردو امرنده چوروخ وادیسنده استخدامی دها مناسب اولمز ایدی ؟ [١٠ نجی قول اردونك کاملاً ٣ نجی اردو امرینه کیره‌سی ٢٠ تشرین اول ٣٣٠ تاریخنده‌در .]

١٧ نجی فرقه‌نك چوروخ وادیسنده محاربه‌یه طوتوشمسی دیکر برنقطهٔ نظردنده جائز دکلدی : تورك نفری محاربه‌یی ، کندی کوینده نه‌قدر اوزاق قالیرسه اوقدر شدتلی وهمتلی یاپار . قومانوه‌ده ایلك بوزغون ویرن افراد ، آوجی خطندن کیجه‌لین کویلرینه طاغیلان پرشته حوالیسی افرادی ایدی . بومسئله‌ده سیواسلی‌یی بلامحذور چوروخده و چوروخلی‌یی پاسین اووه‌سنده استخدام ایتمك دها مدبرانه برحرکت اولوردی . مع‌مافیه چوروخ وادیسی برتهلکه‌یه معروض قالنجه ارضرومده‌کی مرتب آلایلردنده قوت یتشدیرمك ایچون وقت بولنوردی . اردو فرقه وارمیه‌رق طقوزنجی

قول‌اردویی پارچه‌لیوردی. حالبوکه ۹نجی قول‌اردو کرك تعلیم و تربیه، کرك قوهٔ‌موجوده نقطهٔ‌نظرندن اون‌برنجی قول‌اردویه فائق ایدی. اون‌برنجی قول اردونك افرادی یولده تجمع منطقه‌سنه کلیرکن فرار ایتمشلردی، ۳٤ نجی فرقه‌نك درجهٔ ضعفنی حسن عزت پاشا بالذات حسن‌قلعه‌ده‌کی تفتیشی اثناسنده کورمشیدی؛ ۳۳نجی فرقه ایسه بنم قوماندام آلتنده قوماصوره ایلك محاربه یورویشی یاپدیغی زمان‌اوچ بیك موجودنده بولنیوردی.

۳ — هویوکار خطنده محاربه ویره‌جك اولان ۱۱ نجی قول اردو قرارکاهیله ۳٤ نجی فرقه‌سی حسن‌قلعه‌دن دشمن تعرضی اوزرینه همان کری‌یه چکیله‌رك مدافعه موضعنه کیره‌جك ایدی. بوترس بر ایشدر. کرك اعاشه، کرك خلقلك و بالخاصه عشایرك قوهٔ معنویه‌سنی طوتمق کبی مقصدلر سوق‌الجیش مقرراتنده درجهٔ تالیه‌ده قالیر. ۱۱ نجی قول‌اردو کاملاً (قوروجق) شمال جنوب خطنك غربنده یرلشملی ایدی. بوقول‌اردو ذاتاً طقوزنجی قول اردونك ۳ جبخانه و بر قاچ ارزاق قولنی صنکره‌لری کندیسنه تخصیص ایتدیرمشدی. هرحالده شو دیدیکم خطده برآز همتله بسلانه‌بیلیردی.

٤ — قره‌کوبك‌وپالاندوکن‌استقامتلرینك‌تهلکه‌یه‌معروض اولمدیغی‌تبین ایتدیکی‌حالده بالخاصه قره‌کوبکده ۲۸ نجی فرقه‌دن برآلای وبر بطریه بولندیره‌رق‌فرقه‌یی پارچه‌لامق برخطا ایدی، قره‌کوبك منطقه‌سی، ارضروم قلعه‌سی حسابنه تشکیل ایدلمش اولان یدی‌مرتب آلایك برقاچندن برفرقهٔ مرتبه تشکیل ایدیله‌رك و بونلره برچوق مانتللی طوپ ویره‌رك مدافعه اولنه‌بیلیردی.

بنم عاجزانه فکرمه کوره اوچنجی اردونك پلانی موافق، ترتیباتی یاکاش ایدی. بنده‌کز طرزآتیده ترتیبات آلدیرمغی دها موافق کوریردم:

۱) آرتیوین حوالیسنه تشکیلات مخصوصه‌دن کوندرلمش اولان چته‌لری بایبورده قره‌حصار کموشخانه وارضروم ژاندارمه طابورلرندن تشکل ایده‌جك بر مرتب آلایی وایشخان حدود طابورینی کسکیم‌ده بر قوماندا آلتنده طوپلایه‌رق چوروخ وادیسنی ستر ایتمك.

۲) موضع مستحکم امرنده بولنان دیکر آلتی ژاندارمه طابورینه قلعه‌بوغازی وپتکر حدود طابورلرینی وبرچوق قوشولور وقوشولماز مانتللی طوپ علاوه ایده‌رك قره‌کوبك مدافعه غروپنی میدانه کتیرمك.

۳) عشیرت ۲ نجی و ٤ نجی فرقه‌یی ایستدیکی کبی حل وترکیب ایتمسی و لزومنه کوره قوللانمسی ضمننده‌ایکنجی نظامیه سواری فرقه‌سی قوماندانی یوسف عزت بکك امرینه ویرمك] دها ابتدادن آراس حوضه‌سنده‌کی بتون حدود و عشیرت و ژاندارمه

قوللری یوسف عزت بکك امرینه ویرلملی ایدی] سواری حسن‌قلعه‌دن دها شرقده تجمع ایتملی ایدی .

٤) ۹ نجی ، ۱۱ نجی و ۱۰ نجی قول‌اردولری ارضروم شهری و کویلریله یوقاری پاسین اووه کویلرنده صیقجه قوناقلاده‌رق ال آلتنده حاضر بولندیرمق .

٥) تحکیمات ایچون ذاتاً کرك اون سکزنجی فرقه‌نك تدارك ایده‌بیله‌جکی و کرك ارضروم قلعه‌سیله طقوزنجی قول اردونك ارضرومدن بوله‌بیله‌جکی قازمه کورکارك یکونی (۸٤٦) پارچه ایدی . بو مقصد ایچون عمله ودپو طابورلرینی ویاخود نوبت‌نوبت موظف فرقه‌لرله استحکام قطعاتنی استخدام ایتمك کافی ایدی . اراضی طاشلق وحفری غایت مشکل ایدی .

٦) اردونك ، بر مدافعه حالنده ؛ صاغ جناحنی نظامیه سواری فرقه‌سیله ستر ایتمسی دها موافق ایدی . مع‌مافیه ـ بعدالحرب ـ تنقید قولایدر !

— ۱۱ —

روسلرك تجاوزی

حدود کچیدلری — حدود آرارات طاغنده ایران حدودندن آیریلارق قره‌دکزه قدر ٤۰۰ کیلومتره و آرتیوین قارشیسنه قدر ۳٥۰ کیلومتره امتدادنده‌در . بایزیددن اریوانه کیدن یوللر حدودی چیللی ودها غربنده‌کی آق بولاق وزور کدیکلرندن آشار . زور کدیکندن یول موصون طریقیله دیادینه‌ده ایصال ایدر . قره‌کلیسا وطپراق قلعه‌دن قاغزمانه کیتمك ایچون یازین (آخته‌لر) و (قالودره‌سی) و (چات) اوزرندن حدود کچیلیرسه‌ده بو یوللر پك عادیدر . پاسینلردن ولی بابا ـ پاسین قره‌کلیساسی یولی هم (قاغزمانه) وهمده (قره‌قوروت) اوزرندن (صاری قامیشه) ایصال ایدر .

بو منطقه‌نك اك مهم حدود نقطه‌سی ، (ارضروم ـ قارص) یولنك حدودی کچدیکی (کوتك) قاپوسیدر . (هماس ـ باردیز) و (نارمان یکی کوی ـ روس تارمانی) ایکنجی درجه‌ده و (قلعه‌بوغازی ـ اولتی) استقامتی، ارضرومه ایصال ایتمك نقطهٔ‌نظرندن کوتك یولی کبی برنجی درجه‌ده اهمیتی حائزدر . بونلردن صوکره یول یوق کبی‌در . کرك (پاموقلی) و (هود) قوردون نقطه‌لرندن و کرك آرتیوین‌دن (میلو) نقطه‌سندن

کچن یوللر غایت اوچوروم ، دیك ، طولاشیق بر ر چیزکیدر . قلعه بوغازندن حدود بوینجه شماله وماسیس طاغلرینه قدر اولان یوز کیلومترهلك مسافه داخلنده مکاریدن باشقه واسطهٔ نقلیه ایشلهیهمز . (ایشخان) چوجقلری عربه تکرلکی کورهمشدر .

حدود بویی سکنهسی — بایزید شمالندن باسین قرهکلیساسنه، یعنی آراراتدن آراس وادیسنه قدر ممتد (۲۰۰) کیلومترهلك حدودك جنوبندهکی اهالی کرد وکاملاً مسلحدر. بو خلق مختلف احتیاط آلایلرینه منسوبدر . آراسدن قرهدکزه قدر ممتدمنطقه اهالیسی تورك وقسم جزئیسی کورجی ولازدر . تورکلر غیر مسلحدر . حدوده یقین کویلرك کافهسی اسلامدر . بایزیددن قلعه بوغازینه قدر ممتد منطقهده وحدوددن اصغری ۱۵ کیلو متره اوزاقده ارمنی ، تورك وکرد کویلری موجود ایدی . روسلرك تعرضنده کرد وتورکلر کویلرینی تخلیه ایتمشلر وکری چکلمشلردی . بزم تعرضمز اوزرینه ـ روس اردوسنه کوکلی یازیلان کنجلرك تأثیریله ـ بوتون ارمنیلر کویلرینی تخلیه واشیا وحیواناتی روسیهیه نقل ایتمشلردی .

تجاوز

قرهدکز بوغازی حادثهسی اوزرینه حدود مصادماتی صیقلاشدی و ۱۹ تشرین اول صباحی ایر کندن حدود منطقه قوماندانلرندن کلن مستعجل تلغرافلر بایزید قارشیسندن ایشجانه قدر ممتد (۳۰۰) کیلومترهلك حدود قسمنك بللی باشلی نقطهلرندن روسلرك کیجهلین ویا شفقله برابر حدودی کچدکلرینی وباصقینه اوغرایان نوبتجیلرمزی یا شهید ویا اسیر ایتدکلرینی بیلدیردی .

بو خبر هرکسه صاعقه کبی تأثیر ایتمشدی . حدود طابورلرندن هیچ بر دوغری برصورتده کندی منطقهسندن تجاوز ایدن دشمنك قوتی ، صنفی ، هانکی قطعهلره منسوب اولدقلرینی بیلدیرهمیوردی . مثلا بایزیدمنطقهسی دشمنی برفرقه تخمین ایدییور، فقط (یول قولی شوقدر طولدهدر .) دییهمیوردی ، قرهکلیسا ، کوتك ییتکر حدود طابورلری عادتا طاغیلمش ، پریشان اولمشلردی . نهایت اوکون آقشام اولنجه کلن خبرلر بردرجهیه قدر دشمن قوت واستقامتنه دائر اردویه بر فکر ویرهبیلمشدی . بوندن صوکرا حدود طابورلری طوپلانهرق ایفای وظیفه ایتدیلر .

ایکی استقامت مهمدی : آراس حوضهسندن کوپری کویه کلن یوللر ایله نارمان

وقلعه بوغازندن کورجی بوغازینه (ارضروم شمالنده‌کی قره کوبك جبهه‌سنه) ایصال ایدن استقامت.. بو ایکی مهم استقامتدن ایکی بیوك دشمن غروپی ایلرله‌یوردی . روسلرك یوم تجاوزی عثمانلی اردوسنك (۸۸) نجی سفربرلك کونیدر .

اردو امری نومرو (١٥) ارضروم

١٩ تشرین اول ٣٣٠ ـ ١١ ساعت ١٥ د ـ اول

١ — روسلر بوکون حدودی تجاوز ایتدیلر . یکن قوتلر هنوز معلوم دکلدر . صاری قامش ـ حسن قلعه استقامتنده ایلرولین قول ایله اولتی ـ قلعه بوغازی استقامتنده ایلرواین قولنده طوپجیسی واردر .

٢ — اردو ارضرومك شرقنده محاربه‌یی قبول ایتمك اوزره طوپلانه‌جقدر .

٣ — ایکنجی نظامیه سواری فرقه‌سی درعقب (حسن قلعه ـ کوپری کوی) استقامتنده ایلرولیه‌جك و [خلاصةً : صاری قامش و (ابد) استقامتلرینك کشفی ، عشیرت ١ نجی و ٤ نجی فرقه‌لرله مشترکاً دشمنه اجرای تأثیر ، فقط نظامیه سواری فرقه‌سی مجبوریت حالنده ارضروم استقامتنه رجعت ایتمك امرینی آلیور ؛ اردو امرینك بو ماده‌سی سوارینك کشف ساحه‌سنی‌ده تفصیلاً اعطا ایدییور .]

٤ — ١١ نجی قول اردو بکله‌مکسزین (هویوکار) موضعنه چکیله‌جك (وهویوکار) موضعنك شرق وغربنده یرلشه‌جکدر. ١٨ نجی فرقه تحکیماته دوام ایده‌جك . (٣٣) نجی فرقه بلاتأخر حرکت ایده‌رك (قره‌یازی ـ پالان‌دوکن ـ ارضروم) استقامتنده ایلریلیه‌جکدر. قول اردو قرارکاهی (ینی کوینه) کله‌جکدر ،

٥ — ٩ نجی قول اردو برآلای ، برمیترالیوز بلوکی وجبل طابورینی درعقب قره کوبکه کوندره‌جك . بو مفرزه اوراده‌کی قلعه قوتیله برابر کورجی بوغازندن کله‌جك دشمنی توقیف ایلیه‌جك. (١٧) نجی فرقه بوکون (اوچ کلیسا ـ باش‌اووه‌جق) منطقه‌سنه ایلرولیه‌جك . قول‌اردونك اقسام متباقیه‌سی ارضروم وغربنده قاله‌جق ، فقط (ایلیجه ـ تپه کوی) خطی غربه کچیلمیه‌جکدر .

٦ — ارضروم غربنده‌کی «ه» قوتلری ارضرومك شرق وشمالنه آلنه‌جقدر .

٧ — قطعات فضله مقدارده ارزاق برابرلرنده بولندیرجقدر .

٨ — حدود قطعاتی اولجه کندیلرینه ویرلمش اولان تعلیماته توفیقاً حرکت ایده‌جکلر.

٩ — اردو قرارکاهی ارضرومده‌در .

اوچنجی اردو قوماندانی

حسن عزت

اردو امرندن اول تله‌فون وتلغرافله قطعات وقعه‌دن خبردار ایدلمشدی . هرکس یاپاجغی وظیفه‌یی بیلیوردی .

بو امرده کوزه چارپان ایکی مهم خطا واردی : ١١ نجی قول اردو (که یالکز

قول اردو قرارکاهیله ٣٤ نجی فرقه‌سی حسن‌قلعه‌ی‌ده ایدی) برمجبوریت یوقکن کری چکلمه‌لی ایدی. مادامکه یالکز اعاشه سببیله حسن قلعه‌یه قدر ایلری سورولمشدی ، شیمدی، اوراده قاللی و بوتون قوتی (١٣٠٠) قلنجدن عبارت اولان ایکنجی نظامیه سواری فرقه‌سنی روس قزاق فرقه‌لرینه قارشی حمایه ایتملی ایدی .

ایکنجی خطا ایسه ٩ نجی قول اردونك ١٧ نجی فرقه‌سنی حالا ارضرومده جلب ایتمه‌مکده ایدی. اردو بو فرقه ایچون دوشوندیکی مانوره‌یی آنجق چته‌لره یاپدیره‌بیلیردی.

اڭ زیاده محتمل اولان وقعه شوایدی : روسلرك اڭ بیوك سواری کتله‌سی آراس حوضه‌سندن بزم حدود طابورلری پرده‌سنی ییرته‌رق ییلدیرم سرعتیله کوپری کویه اینه‌جك وحسن قلعه‌یه ناظر صرتلری طوته‌جقدی. نارماندن وقلعه بوغازندن کچه‌جك اصغری بر قازاق لواسیله بر پلاستون لواسنك حسن قلعه‌وارضروم استقامتنه یورومه‌سی دوشونیله‌بیلیر. بوقوتلرك آرقه‌سندن اڭ آز برقول اردونك آراس حوضه‌سندن واڭ چوق برفرقه‌نك نارمان وقلعه بوغازندن ایلریله‌مه‌سی محتمل ایدی . بزم قفقاسیه‌ده حساب ایتدیکمز روس قوتندن آنجق بویله برضربه بکله‌نیردی . حدوددن آراس وادیسیله کلن یوللردن ، کوپری کویه (٥٠) کیلو مترهلك برمسافه واردی. نارماندن حسن قلعه‌یه اولان مسافه‌ده اوقدردی . متصور قزاق فرقه‌لری نه‌قدر شدید حرکت ایدرلرسه ایتسونلر طوپچی بطریه‌لرینك اعظمی سرعتنه تابع اوله‌جقلر وبزدن هیچ بر مقاومت کورمسه‌لر بیله یالکز مسافه ویوللرك حالی اعتباریله ٢٠ تشرین اول ٣٣٠ اوکله‌دن اول کوپری کوی غرب صرتلریله حسن قلعه شمال صرتلرنده کورینه‌میه‌جکلردی . بوسواری قوتلرینك آرقه‌سندن کله‌جك اولان پیاده فرقه‌لری ایسه ٢١ تشرین‌اول ٣٣٠ اقشامندن اول عینی صرتلره یتیشه‌مزلردی . ایشته بوسببلرله ١١ نجی قول اردونك ٣٤ نجی فرقه‌سنی احواله انتظاراً شمدی‌یه قدر بولندیغی حسن قلعه‌دن‌دها غربه چکمه‌مك دها طوغری برحرکت اولوردی . بوفرقه ایله ١١ نجی قول اردو قرارکاهی پك تضییق کوریلرسه بر کیجه یورویشیله‌ده هویوکاره چکیله‌بیلیردی . شیمدیلك آغرلقلرینی کری‌یه کوندرمك کافی ایدی. تجاوز ایتمش اولان دشمن ١٩ تشرین اول ٣٣٠ آقشامی شو وضعیت وقوتده ایدی :

١ — بایزید شمالندن ارمنی چته‌لری وروس پیاده‌لری موصون جنوبنده توقف ؛ [قوتلری مبالغه‌لی برصورتده برفرقه تخمین ایدلمش] .

٢ — طوپراق قلعه (الشکرد) اوزرینه برطاقم چته‌لر ؛

٣ — پاسین قره کلیساسندن ضعیف برجانبدار ؛

٤ — کوتکدن اوچ طابور قدر پیاده ایله (١) بطریه خوروم دوزنده توقف ایتمشدی. محنکرد درەسنه برلوا دشمن ایتمشیدی.

٥ — نارمان یکی کوینه ١٠٠٠ قدر پیاده چیقمشدی؛

٦ — اولتی‌دن کلەرك قلعه بوغازندن بر آلای پیاده، برسواری آلایی (١)بطریه طوپ چیقمش و(آردوس) قارشیسنه قدر یوروموش ایدی.

بایزید والشکرد منطقه‌سنده‌کی حدود طابورلری جزئی مقاومتله چکلمش ، پاسین قره‌کلیساسی و کوتك طابورلرینك افرادی داغیله‌رق ٢٠٠ نفر قدری کوپری کویه‌توجه ایتمش واورادە نظامیه سواری فرقه‌سی قوماندانی قائممقام یوسف عزت بك طرفندن طوپلانمشدی . نارمان یکی کوینده ملازم نوری‌افندی ایلك مجروح ضابط اولمش‌و کرك (پتکیر) و کرك (اید) حدود طابورلریله قلعه بوغازی وایشخان حدودطابورلری صوك فشنکه قدر مصادمه ایتمشلردی . بوطابورلر امداد وجبخانه ایستیورلردی . حالبوکه یدلرنده‌کی احتیاط جبخانه‌یی قشله‌لرنده براقمشلر واشیالرینی کاملاً قورتارامادن چکیلمکه مجبور اولمشلردی.

بالاده معلومات ١٩ تشرین اول ٣٣٠ اقشامی کلمش اولان صوك معلوماتدر . ارضرومه الك یاقین حدود اولتی ونارمان قسمی ایدی . اوجواردن کلن دشمن پیاده قطعاتی جمعاً برسواری آلایی ، برپیاده لواسی بروبا ایکی بطریه دییه تخمین ایدلمشدی . بونلر جدی برمقاومته معروض اولمقسزین اوچنجی کونی قره‌کوبك منطقه‌سنه واصل اولورلرسه ارضروم شمالی ایچون برقضا ظهوری خارج احتمال دکلدی . بوسببله اردو قوماندانلغی طقوزنجی قول اردو قوماندانی احمد فوزی پاشایه، باش اووه‌جق حوالیسنده طوپلانه‌جق اولان (١٧)نجی فرقه‌نك دوملی طاغلرینی شرقه کچه‌رك قزیل کلیسا حوالیسنده دشمنك جناح وکریسنه سوق‌ایدلمسی احتمالنی بیلدیرمشیدی . طاغلر ویوللر کاملاً قارله مستور ایدی . (١٧)نجی فرقه‌نك افرادی معلم وجسور، ضابطانی جسور فقط طبیعت اراضی واقلیم ایله مجادله ایده‌جك صورتده مجهز دکلدی . احمد فوزی پاشا بوایشك نه قدر مشکل التطبیق اولدیغنی بك ایی تقدیر ایتمکله برابر اردو قوماندانلغك امرینی بلا اعتراض قبوله مجبور ایدی. ذاتاً بوامرهنوز برحاضرلق ماهیتنی کچمیوردی. کیفیت درحال تلغرافله (١٧)نجی فرقه قوماندانلغنه بروجه آتی تبلیغ اولندی . اهمیتنه مبنی عیناً درج ایدییورم :

قوشمشاطره‌ده اون یدنجی فرقه قوماندانلغنه

«شفره» مستعجلدر.

قلعه بوغازندن قزیل کلیسا قره‌کوبک استقامتنده ایلرویی وتقریباً صنوف ثلاثه‌دن مرکب بر لوادن عبارت بولنان دشمنك قره‌کوبکده‌کی قوتلرمزه تعرضی حالنده سز کوپری دشمنك جناحنه وکریلرینه دوشمك اوزره سزه بر وظیفه تودیعی احتمالی واردر. بونك ایچون منتظر کزدر. قزیل کلیسا وکوپری کویمز استقامتنه کیدن الك قیصه یوللرك اهالی و وسائط عسکریه ایله استکشاف ایتدیرلمسی لازمدر.

١٩ تشرین اول ٣٣٠ ٩نجی قول اردو قوماندانی

احمد فوزی

بوامرك عکس تأثیری گیکمدی ، ١٧نجی فرقه‌نك اسپیردن کلن ٥١نجی آلایی قوشمشاطه قدر پك بیوك مشقتلر چکمش ، قارله مستور طاغ گچیدلری جبل‌طوپچیسنی بیله پریشان ایتمشیدی . بوحادثه‌نك آجی منظره‌سی هنوز کوزی اوکنده ایکن ١٧نجی فرقه شیمدی چوروخ وفرات‌خوضه‌لرینك عقده‌سنده بولنان یوکسك وصارپ طاغلری غربدن شرقه گچمك حاضرلغنه دعوت اولونیوردی . دها اوکونی ، امر موجبنجه طاغ یوللرندن معلومات آلمازدن مقدم، فرقه قوماندانی علی‌رضا بك جواب ویردی‌وطاغلرده مانوره یاپه‌مقدنسه قول اردو ایله مجتمعاً محاربه‌یه آتیلمنی ترجیح ایده‌جکنی بیلدیردی. احمد فوزی پاشا کندینه خاص اولان نزاکت فطریه الجاسیله فرقه‌یه شو امتثاله شایان تجوابی ویردی.

قوشمشاطره ١٧نجی فرقه قوماندانلغنه

١٩/٢٠ تشرین اول ٣٣٠

وضعیتکز ایجابی فرقه‌کزه ترتب ایدن وظیفه پك مهمدر. عثمانلی وطننك حیاتی مسئله‌سی بو اردویه مربوطدر. بوتون عالم اسلامك کوزی بزده و بو

اردونك باباجغی وظیفهٔ وطنیه‌نك بارسی سزده‌در. كرك ذات عالیلرینك وكرك تشكیل ضابطانه وافرادك وظیفهٔ عسكریه‌لرینی ایفا ایده‌جكلرنده اشبهم. الله موفقیت ویرسون.

احمد فوزی

لكن میرآلای علی رضا بك حسندن زیاده فرقه‌سنك قابلیتی حقنده پیدا ایتدیكی قناعته تابع. تكرار جواب ویربیور وكشف نتیجه‌سنده توتون قچاقچیلرینك بیله طاغ كچیدلرینی آشامدقلرینی وفرقه‌نك تك تك یورویه‌رك قزیل‌كلیسا حوالیسنه كچمسی احتمالنده بیله وسائط اعاشه‌نك فقدانی حسبیله افرادك طاغیلمه‌لری تهلكه‌سنی اشراب ایتدی وبو مخابرات نتیجه بولمه‌دن قار وتپی تأثیریله تلغراف تللری كسیلیرسه كندی بدعت ذاتیه‌سیله و (سرچمه) وادیسیله ارضرومه اینه‌جكنی بیلدیردی.

بو دفعه احمد فوزی پاشا غایت مشكل بر وضعیتده قالدی. بر طرفدن اردو امرینك دیكر جهتدن كندی وجدانك تضییقی آره‌سنده أزیلان بو قوماندانك اوكونكی حالی جداً آجینه‌جق بر حال ایدی. حركات عسكریه‌نك ابتداسنده ذاتاً اوته‌دنبری آكلاشه‌مدیغی اردو اركان حربیه‌سنه «بنم فرقه‌م طاغ كچه‌مز!» دیه‌ك حاصل ایده‌جكی سوءتلقی طولاییسیله جائز دكلدی. حالبوكه ۱۷ نجی فرقه‌نك بویله بدیهی بر تهلكه‌یه آتیلمسی، استحصالی مطلوب مقصدك ایكنجی درجه‌ده بر اهمیت سوق‌الجیشیه‌یی حائز اولمسی اعتباریله عادتا بر جنایت اوله‌ردی. مقصد اصلی دشمنك اصل اردوسنك حركتنی توقیف ایكن بو اردو هنوز میدانده یوقدی. مع‌مافیه اردونك امری امردر واثنای حربده كرك مادی وكرك معنوی هردرلو مسئولیت یالكز امری اجرا ایده‌نه دكل اعطا ایده‌نه‌ده عائددر. بو اساسه ابتناءً وآرتق علی رضا بك ایله لزومسز مخابراته محل براقمامق ایچون بو دفعه‌ده آتیده‌كی امر قطعی‌یی یازدی:

«ج ۲۰ تشرین‌اول ۳۳۰ — حركت اثناسنده تصادف ایدوب اتخاذ ایده‌جككز مسئولیتی طائفه، فقط امر ویرلدیكی زمانده حركت ایتمك جهتی وظیفه وعسكریت مملكته عائد شرفلی برایشدر. «قپانچ...» دره «كوده كورمزكوینه قدر ... یول ایله «۲۵» كیلومترهلك بر مسافه واردر. «اوچ كلیسا»

باباسی شمدیکی بو بوله نقطه‌سی بیلك فرقلی بر تفاضل نسبه کوستریور.
بزلر کچیله‌یه یول آچان بکی قرمه‌لره چکنتر ایدرك ایکیشر لوده کچمکه مجبور اولور
«کوله کورمز» جهتنده یالکز قالمجی دکلمکز. افراده شمدیدن درت بش
کونلك اتمك و بکمز اده‌ایتدیرمکز. کورجی بوغازنده سزه بورادن ارزاق
یتشدیرمك ممکندر. هر حالده ایجاب وضعیتی قطعاتکزه و ذواتکزه توجیه ایدن
یارلرده وظیفه‌لی وطنك حیات ومماتی مواجهه‌سنده بولندیغنی دوشونه‌رك کمال
جسارت وموفقیتله ایفا ایده‌جککزه امین وارم. هنوز بو وظیفه ایله موظف
دکلسکز. بو احتمالی درپیش ایده‌رك اری الحاجه فقط اهالی واسطه‌سیله متمادیاً
استحضارانده بولنمکز و بزه‌ده بیلدیرمکز لازمدر.» احمد فوزی

بومسئله‌یی بویله تفصیلاً عرض ایدیشمدن مقصد ایکیدر: بری اردونك عملیاتدن زیاده نظریات ایله ایش کورمك ایستدیکنی اطرافیله کوسترمك، دیکری‌ده احمدفوزی پاشانك معیت قوماندانلرینه اك مشکل بروضعیتده بیله‌نه‌قدر ملایم کلمه‌لر وطاتلی افاده‌لرله امرلر ویردیکنی بردفعه دها اظهار ایلمکدر.

مع‌مافیه ایشلرك طبیعتی اردو قوماندانلغنی کندی جریانته قاتدی و (١٧) نجی فرقه شومناقشه‌لی طاغدن کچمه‌دی. ایلك تجمع امرنده توجیه ایدلمسی ایجاب ایدن ارضرومه قار وتیپی آلتنده سوروکلندی وبالاخره (آزاب) محاربه‌لرنده پك بیوك یارارلقلر کوستردی.

٢٠ تشرین‌اول ٣٣٠ کونی آقشامنه قدر دشمنه دائر طوپلانان معلومات اساس اعتباریله برکون اولکینك عینیدر. دشمن ایکی مهم استقامتدن، یوکسك طاغلرله آیرلمش اولان آراس حوضه‌سی ونارمان منطقه‌لرنده یوریيور. آراس حوضه‌سنده اك آز اوچ آلای پیاده، ایکی آلای سواری وایکی بطریه‌سی ونارمان، قلعه بوغازی جهتنده اك چوق ایکی آلای پیاده بر آلای سواری وبر بطریه‌سی کورونیور.

ایکنجی نظامیه سواری فرقه‌سی آراس حوضه‌سنه یورودی، کورجی‌بوغازی‌یولی قره‌کوبك مفرزه‌سیله قپاندی، (هویوکار - اوزون احمد) استقامت عمومیه‌سیله اساس مدافعات موضعمزده حفریات وانشاآت بردوام ...

— ١٦ —

استانبولك صداغرسی وحرب پلاننده تبدل

اوچنجی اردو قوماندانلغنك حرب پلانی قیش اثناسنده قوماندا ایتدیکی اردونك دشمنه نسبتله قدرت مادیه‌سنی وحرکات منطقه‌سنك اقلیم وطبیعتیله وسائط مادیه نقطهٔ نظرندن قیمت سوق‌الجیشنی بیلن ، تقدیر ایدن هرمدبر قوماندانك قبول‌ایده‌جکی برطرز حرکت ایدی . بو پلانك اتخاذینه سوق ایدن عوامل شونلردر :

١ — دشمن بزه عدد وتجهیزات اعتباریله فائقدر . قوای فائقه ایله آنی بر تعرضده بولنه بیلیر . صاری‌قامیشه شمندوفرله تحشیدات‌یاپابیلیر .

٢ — قوای فائقه‌ایله تعرض ایدن دشمن بزم اردومزی اهمال ایده‌مز. آرایوب بولمغه مجبوردر .

٣ — بز دشمنله آچیق صحراده چارپیشمق قدرتنده ایسه‌ك کندی طوپراقلرمزی چکنتمه‌دن اول تعرضه تحملی وحدودی تجاوز ایتملی‌یز ، دکل ایسه‌ك تعرضدن صرف نظر ایتملی ، بزه الك مناسب بر ضعیت آلملی‌یز . دکلز ، اوحالده سوق‌الجیش نقطهٔنظرندن مدافعه‌ده قالمالی‌یز .

٤ — الك مناسب مدافعه موضعی ارضروم اطرافنده‌در : اولا موجود یوللر ارضرومده برلشیر، مرکزی بر وضعیتده‌در. ثانیاً هردرلو منابع اعاشه‌مز ارضرومده‌در و . . . الخ .

متعرض دشمن نصل حرکت ایده‌بیلیر ؟

بو سؤاله اوچنجی اردو ارکان حربیه‌سی وقوماندانی یالکز بر عسکر قفاسیله دوشونیور وجواب ویرییور : « دشمن بوتون قوتیله بزم اردومزی هدف تعرض اتخاذ ایدر .. » دییور ، باشقه بر احتمالی شیمدیلك خاطرینه کتیرمیور . بونك الكجانلی اثباتی والك قطعی وثیقه‌سی اوچنجی اردو قوماندانلغنك ٥ نومرولی $\frac{٢٨}{٢٩}$ ایلول تاریخلی « فوق‌العاده محرم » امریدر . پك شایان دقت اولان بو امر اوچنجی‌اردو قوماندانلغنك او زمانکی طرز محاکمه‌سنك الك پارلاق بر آیینه‌سیدر . تاریخندنده آکلاشیله‌جنی وجهله اردو بو امرینی روسلرك تجاوزندن یکرمی کون اول اصدار وتبلیغ ایتمشیدی . امر مذکوری تحلیل ایدهلم :

برنجی ماده عیناً — روسلرك قوای فائقه ایله آنی بر تعرضده اوچنجی‌اردونك

بوتون قوتلری ارضروم جوارنده طوپلانه‌جقدر . تحلیلی : اردو قوماندانانی روسلرك (قوای فائقه ایله) وتجمع منطقه‌لرینك حدوده قریبتی وکلیتلی سواری و آوجی قطعاتنه مالك اولماسی سببلریله (آنی) بر تعرضده بولنه‌جقلرنی قبول ایدییور. اعتراف ایتملیدرکه هرکس بویله دوشونیوردی .

ایکنجی واوچنجی ماده‌لری خلاصهً - ۱ نجی۲ نجی۳ نجی٤ نجی عشیرت (احتیاط) سواری فرقه‌لریله ۳۳ نجی نظامیه فرقه‌سنی وحتی بایزید والشکرد حدود طابورلرینی (کوپری کویك ۲۰ کیلومتره جنوبنده) طوپجی‌طاغی اوزرندن جنوبه چکیوروه‌بورادن، ارضروم استقامتنده ایلریلیه‌جك اولان دشمنك قوای اصلیه‌سنك یان وکریلرنی تهدید » ایتدیرییور . بر فرق وار : ۲ نجی و ۳ نجی احتیاط فرقه‌لریله ۳۳ نجی فرقه متحداً « قره یازی اوزرنده طوپجی طاغی منطقه‌سی؟ جنوب استقامتنده ایلریلیه‌رك اردو قسم اصلیسنه تقرب ایلیه‌جکلردر . »

تحلیلی : اردونك بوتون قدرت وقوتی ارضروم حوالیسنه حصر ایدیلیور .

بایزیددن بارکیری طریقیله (وان) وقره کلیسادن مراد وادیسیله ملاز کرد وموش استقامتلری وبالخاصه بتون الشکرد اووه‌سی دشمن استیلاسنه قارشی همان بوش براقیلیور ، دها منصفانه بر افاده ایله او واسع ، زنکین وسیاسةً پك مهم حوالی‌یه صارقه‌جق دشمن بر مستقل عشیرت لواسی ، بر وان ژاندارمه‌فرقه‌سیله وبر ایکی حدود طابوریله طرد وتوقیف ایدیله‌جك قدر اهمیتسز عد ایدیلیوردی . الجزیره‌دن کله‌جك ۱۳ نجی قول‌اردو ایراندن ، بایزیددن ، قره‌کلیسادن وباخصوص اردونك خاطرینه آز کتیردیکی آراس وادیسیله (سویلزلر) دن اینه‌جك استیلا قوللریله‌می اوغراشسون ، یوقسه واندن خرپوطه قدر ممتد عظیم بر منطقه‌ده مسلح اوله‌رق عصیان وقیام ایده‌جك ارمنیلرله‌می جنکلشسون ؟ ایشته بلانك اك سقط نقطه‌سی بودر .

بو امر موجّه کوستریپورکه ۳ نجی اردو قرارکاهی دارالحرکاتك خصوصیت سیاسیه‌سنه لزومی قدر واقف دکلدی . موش وملاز کرد ارمنی چته‌لریله چالقانیرکن - وکل عشیرت افرادی - ۳۳ نجی موظف فرقه‌نك نفرلرنی بیله اووه‌لرنده طوتمق،امثالی دلالتیله ، غیرممکن بر حال کبی دوشونیلمك اقتضا ایدردی .

طقوزنجی قول اردو بو امر موجّهه اصدارینك یکرمنجی کونی یعنی روسلرك تجاوزی کوننده واقف اولمشیدی . بو (٥) نومرولی امر بزجه او زمانه قدر مجهول قالمامش اولسه ایدی بیله بونده قول‌اردونك یاپاجق بر شیئی یوقدر . چونکه احمدفوزی پاشانك هرمطالعه‌سی اردو قرارکاهنده بر از « محافظه‌کارانه یعنی اسکی » عد ایدیلیوردی.

حقیقت حالده احمدفوزی پاشا ـ بالمناسبه عرض ایدلدیکی وجهله ـ منطقه‌احوالنه‌هر کسدن زیاده واقفدی و کندیسنی تفصیلاً دیکلدکدن ویا بر راپورله مطالعهٔ‌ذاتیه‌سی طلب واستحصال اولندقدن صکره ایچلرندن موافق بوله‌جقلری نقاطی قبول ودیکرلرینی رد ایتمکه هیچ برمانع یوقدی.

موشده ۱۲۰۰۰ موجودله سفربر اولوب حسن قلعه تجمع منطقه‌سنه کلن ۳۴ نجی فرقه یولده کلیرکن افرادینك اك آز برربعی فرار ایتمشیدی. حالبوکه بوفرقه‌نك قوماندانی وارکان حربی ، هم‌مقتدر وفعال ، همده شدیدالعزم ایکی ذات ایدی . حسن عزت پاشا بو حالی (حسن‌قلعه) یی وفرقه‌یی تفتیش وزیارتی اثناسنده بالذات کورمش واوکرنمش ایدی . موشدن کلن ۳۴ نجی فرقه ایله واندن کله‌جك اولان ۳۳ نجی فرقه آره‌سنده قوماندا‌جه اولان عظیم فرق پیش‌دقته آلنسه‌ایدی ـ یعنی طانیلسه‌ایدی ـ ۳۳ نجی فرقه‌نك (قره‌یازی) دن کچرر کن هرکیجه فرار ایده‌جك افرادینك مقداری کسدیریله‌بیلیردی : محرر عاجز ۳۳ نجی فرقه‌نك (یاغان) جنوبنه مواصلتنده موقتاً قوماندا‌سنی درعهده ایتمشیدم : فرقه‌نك موجودی (۳۰۰۰) ایدی ؛ اولجه‌ده بالمناسبه عرض ایتدم ...

۱۹ تشرین‌اول ۳۳۰ کونی روسلر « آنی » بر صورتده فقط غیر فائق قوتلرله ـ محضا حدود تجدید نقطه‌لرینی طوتوب قالمق ایچون ـ ده تجاوز ایتسه‌لردی ینه ۱۱ نجی قول‌اردو درعقب هویوکلره وبوتون عشیرت فرقه‌لریله ۳۳ نجی فرقه آراس وادیسنه نقل‌مکان ایتمکه مجبور ایدی . بز (۱۵) نومرولو و ۱۹ تشرین‌اول ۳۳۰ اوکله‌دن اول ساعت اون بری چاریك کچه امضا ایدیلان اردو امرندن بونی کوریور وآکلایورز .

نته‌کیم وقعه اویله اولدی . شبهه‌سزکه اوچنجی اردو قوماندانی ۲۱/۲۲ تشرین اول ۳۳۰ آقشامی دشمن قوتلری حقنده استانبوله باش قوماندانلق وکالتنه ویردیکی راپورده روسلرك ثارمان وقلعه بوغازندن اك چوق ایکی آلای وایکی‌بطریه‌ایله وآراس حوضه‌سندن بر سواری فرقه‌سی ، اوچ پیاده آلایی و ۳ بطریه یورودکلرینی بیلدیریردی . استانبول بو معلومات اوزرینه ، باخصوص ۱۰ نجی قول‌اردویی‌ده بورایه تخصیص ایتدکدن‌صوکرا ۳ نجی اردونك بتون قوتیله ارضرومه طوپلانوب بکلمسنی مناسب کورمه‌مدی ، مداخله ایتدی . بو مداخله محلنه مصروف ایدی .

اوت ، اردومز تعرض اردوسی دکل ، یول یوق ، اعاشه مشکل ودشمنك قوای فائقه‌سنه قارشی بوتون آناطولینك قپولرینی بکلیه‌جك یکانه قوتمزدی . لکن بو محذورلر بو حالمزله قارص ، ایران ، توران استیلالری فکرینه قارشی طوغرو ایدی . یوقسه اردونك کندی حدودمز داخلنه کیره‌جك دشمن قوتلرینی دفع ایده‌جك قدر فائقیتی تیین ایتدیکی حالده ینه هویوکلره باغلانمق املنه حق ویردیره‌مزدی .

— ١٣ —

٢٢ تشرین‌اول ٣٣٠ تلغرافلری میاننده حسن عزت پاشا استانبولدن شوشیفره‌یی‌ده آلمش ایدی :

« بو آنه قدر عموم ضابطان وافرادك طرفکزدن تقدیر ایدیله‌جك طرزده حرکتلری »
« شایان تقدیردر . جملەسنه سلام ایدرم. واسع بر جبهەدن ایلریلمکده اولان دشمن »
« شیمدیلك هرحالده سزه فائق کورونیور . اونجی قول اردونك ارضروم جوارلرینه »
« وصولی ایکی ، یاخود اوچ هفته قدر سوره‌جکدر . بوزمانی قازانه‌بیلمك وبعض »
« موفقیتلرله اردونك معنویاتنی تقویه ایتمك ایچون ممکن اولدیغی تقدیرده دشمنك »
« آیری آیری ایلرولین قوللرینی ازمکی موافق دوشونیورم. سواری فرقەلری وصنوف »
« ثلثەدن مرکب مفرزەلرله دشمنك حرکاتنی اوزون مدت توقیف ودشمن حقندەاسیرلر »
« آلنەرق اساسلی معلومات تدارکی شایان آرزودر. آذربایجان استقامتنده وحدودك »
« ایران جهتنده روسلره شدتلی تعرضلر اجراسی ایچون اورادەکی عشائر ایله پیاده »
« قوتلرینك شدتله ایلری‌یه سوقی موافقدر . » باش قوماندان وکیلی

انور

بونك اوزرینه اوچنجی اردو تعرضه کچدی . بوکا [٣ نجی اردونك پیشداری تعرضه کچدی !] دیمك دها طوغرودر . لکن دشمنك مأمولك فوقنده قوتلی ظهور ایدیویرنجه اردونك متباقی قطعاتی پی‌درپی خطه سورولدی. هر (پی‌درپی تقویه) دائما (کیچ اولەرق تقویه) دیمکدر. اردو قرارکاهی - سوزوك طوغروسی - دشمنك « اردوسنه » دکل یالکز « پیشدارینه » تعرض ایتمکله اکتفا ایلیه‌جك وقطعی محاربه‌یی هویوکار موضعنده ویره‌جك ایدی . چونکه بیوك وآغر وظیفەسنك معنوی مسئولیتی آلتنده عذاب چکن ، سکیرلنن اردوقوماندانی امری وقوماندسی آلتنه‌ویردکاری ٢٠٠٠٠ کشینك ، شیمدی شویله بویله بارینه‌قلری ویرلشدکاری کویلرده‌بیله چاریغنی ، پالطوسنی ، اکمکنی ، چورباسنی تدارك ایته‌یه‌بیلمکدن عاجز بولنورکن بوآغر کتله‌یی یوللره‌وطاغلره صالدیردقدن صوکرا - هله قیش کونلرینك‌ده تقربنی دوشوندکجه - ناصل اولوبده تعرض حالنده اداره‌واعاشه ایده‌بیله‌جکنه بردرلو عقل ایردیره‌میوردی . لکن بوقورقو برکره بوتعرضه قرار ویردکدن صوکره آرتق چارناچار زائل اولمق ایجاب ایدردی .

وقوعات آتیه ایله ثابت اولدیکه اردو کوپری کوی محاربه‌سنی النده‌کی بوتون قوتیله ویرمش اولسه ایدی ضعیف واویدورمه روس قول اردوسنی صول جناحدن صارارق « آراس » ه آتمق ومحو ایلمك پك ممکن‌ایدی. واکر روس قول اردوسی کوپری کوی محاربه‌سنده محو ومنهزم اولسه ایدی بزه پك بهالی‌یه مال اولان ایکی بیوك فلاکته میدان قالمش اولمازدی . بوفلاکتلرك برنجیسی برسوروقانلی جبهه هجوملریله اردومزی نتیجه‌سز فدا کارلقلره سوق ایدن « آزاب » محاربه‌لری ، ایکنجیسی واك بلالیسی ایسه انورك وحافظ حقینك ـ قارغه‌لر کبی ـ اوچنجی اردونك باشنه قونمه‌لری‌در . لکن بوایش ایلك تعرض کونی بوتون طقوزنجی قول اردوبی ـ بالاخره یالکز ۲۹ نجی فرقه‌نك تخصیص ایدلدیکی استقامتدن ـ ایلری‌یه صالدیرارق دشمنك صاغ جناحنی وکریلرینی قیروب ازمکله استحصال اولنه‌بیلیردی.

ـ محاربه‌دن اولکی کونلر ـ

بز ارضرومده‌یز . تجاوز حادثه‌سی ایلك حرارتی غیب ایتدی. یوسف‌عزت‌بکك سواری فرقه‌سی آراس بوینه دشمنی آرامغه کیتدی . اولکی اردو امرلریله برنجی عشیرت فرقه‌سنك‌ده حدود جوارلرینی ترصد ایتمکده اولدیغنی بیلیورز . (۱۷) نجی فرقه ایله تلغراف مناقشه‌لرینه‌ده آرتق حاجت قالمدی . چونکه بوفرقه ۲۱ تشرین اول ۳۳۰ اوکله وقتنه قدر دها جنوبه ، ارضرومه دها یاقین برمنطقه‌یه نقل مکان ایده‌جك . فرقه‌نك قرارکاهی ارضرومدن طاغ یولیله ٤٥ کیلو متره اوزاق اولان (سیرلی) کوینه کله‌جك. قیش وصوثوق باشلادی. جوار طاغلرك تپه‌لری قارله اورتولدی.

۲۸ نجی فرقه‌دن کورجی بوغازینه کوندریلن ۸٤ نجی آلای ایله جبل طوپجی طابوری قلعه‌دن ویریلن مرتب قطعات ایله دها زیاده قوتلندی وشیمدی‌قره‌کوبك کویی حوالیسنی تحکیم ایله مشغول اولاجق.

۱۷ نجی فرقه حوادث ویریبور : اسپیردن جلب ایدیلن آلای افرادی وبالخاصه جبل طوپجیلری خورپیك طاغنده قار فورطنه‌سنه طوتولمش . . درت نفر صوثوقدن طونمش . . برطوپ اوچورومدن یووارلانمش . . طاغده برچوق اشیا وحیوانات براقیلمش .. برچوق افراد حالا قطعه‌لرینه التحاق ایتمه‌مشلر . حتی جبل طابوری یولی سوکدیره‌میه‌رك قره قیاده قالمش ... بوتلغراف اردونك آتیسی ایچون برایقوش‌سسیدر. حالبوکه ۱۷ نجی فرقه قول اردومزك قدرتلی ، قابلیتلی وادراکلی بر فرقه‌سی ایدی . یازیق دکلمی ؟..

٢٢ تشرین‌اول ٣٣٠ صباحنده‌یز . کورجی بوغازی شمالنده نه اولیور، نه بیتیور واضح برصورتده بیلمیورز . او منطقه‌نك محافظه و مدافعه‌سنه بز مأمورز . احمدفوزی پاشا بنی چاغیردی . ودرحال قره‌کوبك حوالیسنك تفتیشنه کیتمکلکمی امر ایتدی . هرشیئ تشکده اولدیغی ایچون بش دقیقه صکره بن یولده ایدم . بو بنم ایچون بر نوع تبدیل هوا ایدی . ارضرومده هرکس عصبیلشمش ایدی . حسن عزت پاشا قیزار ، احمدفوزی پاشا کوجنیر ، بز بربرمزه باغیروب چاغیردق ؛ نه‌اولیوردق آکلاشیلمیوردی.

یورغون و آرتق ایشامین برقفا ایله یاپدیغم بوایکی کونلك تفتیش سیاحتندن بوکون خاطرمده برایز بیله‌یوق . نیچون کیتدم ، نه‌یاپدم بیلمیورم . اکر منتظم و دفتر خاطراتم اولمسه ایدی بن بوکون معناً هیچ برمسئولیت حس ایتمیه‌رك یوکیدیشی انکار ایده‌بیلیردم. او وقت بوقدر یورغون ایمشم ! هیچ اولمزسه اردونك عرفهٔ تعرضنده‌احوال هوائیه‌نك وثیقه‌سی اولمق ایچون ، قره‌کوبکدن یازمش اولدیغم شو راپوری‌درج ایدییورم: راپورم بالطبع قول‌اردو قوماندانئه ویرلمشدر :

« دون ٢٤ تشرین‌اول ٢٣٠ (قره‌کوبك- قزیل‌کلیسا - شیپك) خطنك‌غربنده‌کی(قره‌چاغیل) طاغنك خط‌تقسیمندن کچدم. یاریم متره قدر قار اولمغله برابر (زیناغون یایلاسی - قزیل کلیسا) استقامتی مشکلاتله وهمتله کچیله‌بیلیر برشکلده ایدی. بوکون یاغمقده بولنان قاردن‌صوکرا بو استقامتلرك هیچ برندن قطعه کچه‌مزو(قره‌چاغیل) طاغی جدی برمانعدر . بناءً علیه ١٧ نجی فرقه‌نك بوکونکی منطقه‌سندن آنجق ارضرومه کلسی ویا (اسپیر- طورطوم - آردوس) استقامتنه حرکتی قابلدر . »

بن ٢٤ تشرین‌اول ٣٠ اوکله‌دن صوکره ارضرومه عودت ایتمشم . . . بو ایکی کونلك سیاحتدن صوکره دیکله‌نمش ایدم وشمدی ارضرومی کولونج بولیوردم. معلومات آلمق وقوماندان پاشایی کورمك ایچون قرارکاهه قوشدم ؛ پاشادن اول عمرلطفی بکی کوردم ؛ النده‌کی کاغدلری اوزاده‌رق بکا :

بزم سواری فرقه‌سیله روسلر چارپیشدیلر ، آل اوقو دیدی .

اوقویورم : ٢٢ تشرین‌اولده ، دیمك بنم حرکتم کونی ، کوپری‌کوی جوارنده بزم نظامیه سواری فرقه‌مزك باشلادیغی محاربه قرا کلغه قدر دوام ایتمش . براوو ! . . محاربه‌نك نتیجه‌سی‌هنوز معلوم دکلمش(؟) بورایه بر استفهام اشارتی ایستر ! مادامکه قراکلغه قدر دوام‌ایتمش . نتیجه‌سی‌ده آلنمش دیمکدر . سواری‌نك یایا آوجیلری آتش خطنده صباحلایه‌جق دکل آ.. قراکلقدن بالاستفاده کری‌یه! بو طرز حرکت مقصدی الك چوق کشفه وبرآزده دشمنی توقیفه منحصر اولان هر سواری‌نك یاپاجغی برشی‌در . مع‌هذاحدود طابورلرینك‌دوکونتیلری‌ده یوسف‌عزتك النده؟ بونی اونوتمشیدم . بو معلوماتی ویرن اردو قوماندانلغی طقوزنجی قول اردونك صحرا طوپجیلرینی ارضرومك

غربنده‌کی کویلره آلمغی‌ده امرایدییور . بر آلایمزله برجبل طوپجی طابورمز قره‌کوبکه باغلاندی ؛ صحرا طوپجیلرمزی‌ده فرقه‌دن آییروب ایلری‌یه کوندریرلرسه ایی برشی دکل. قول‌اردو پارچه‌لنیور .

اردونك ۲۳ تشرین‌اول تاریخلی برامری (قره‌کوبك هرحالده وقوع بوله‌جق تعرضه قارشی محافظه ومدافعه ایدیله‌جکدر .) دییور . طبیعی !..

اوچنجی کاغدی اله آلدم : اردونك تعرض امری ! .

ـ آی ! تعرضه قرار ویردیلرمی ؟

ـ بونلر دکل ، استانبول ! بن بوایشی ایی کورمیورم ، شریف ! اوقو ، اوقو ، بزی پارچه‌لیورلر ...

اردونك تعرض امرینی بورایه عیناً درج ایدییورم :

محرمدر .

ارضروم $\frac{٢٣}{٢٤}$ ـ۸ـ۳۳۰ـ۱۳۰ و۱ کیجه .

۱ ـــ ۱۱ نجی قول‌اردو یارین آقشام قراکلق باشلامسیله حسن‌قلعه‌یه دوغرو یورویه‌جکدر . (۱۱) نجی قول‌اردونك یرینه ۲۸ نجی فرقه[قره‌کوبکده‌کی ۸٤ نجی آلای وجبل طابوری خارج] هویوکلر موضعنه کیده‌جکدر .

۲ ـــ ۲۸ نجی فرقه یارین هویوکلر موضعنه کیده‌جك.. فرقه، آلای ، طابور قوماندانلری وقتیله اورایه کیدوب‌موضع حقنده ۱۱ نجی قول‌اردودن معلومات ایدینه‌جك وتحکیماته عائد بالجمله اوامری قول‌اردودن آله‌جقدر . ۲۵ـ۸ـ۳۰ کونی اردونك امریله یا تحکیماته باشلایه‌جق ویا حسن‌قلعه‌یه طوغرو یورویه‌جك صورتده حاضر بولنه‌جقدر .

۳ ـــ (قوناقلرك نه‌صورتله تقسیم وتنظیم اولنه‌جغنه دائر ...)

٤ ـــ ۲۹ نجی فرقه یارین ۲۸ نجی فرقه‌نك تخلیه ایده‌جکی قوناق محللرینه موقتاً یرلشه‌جکدر .

۵ ـــ ۹ نجی قول‌اردو طولواوله‌رق(۲) صحرا (۱) جبل جبخانه قولنی ۱۱ نجی قول‌اردویه ویره‌جك وبو قوللر یارین آقشام ارضرومده قوناقلایه‌جقدر .

اوچنجی اردو قوماندانی

حسن عزت

بوامری اوقوز اوقوماز احمدفوزی پاشایی کوردم . اردو قوماندانی یارین حسن‌قلعه‌یه کیده‌جکمش ، قونوشمشلر . بوامر هپمزی دلکیر ایتدی. بن برهفته‌دنبری احمدفوزی پاشانك اردودن‌کلن‌مقرراته قارشی هپ مخالف مطالعه‌لرده بولنمسنی خیرلی

کورمیوردم . دیلم دوندیکی قدر اردو ارکان حربیه‌سنك جدیت مساعیسندن بحث ایدییور وکندیسنی تسکینه چالیشیوردم . اردو قوماندانلغنك بزم قول اردومزی بویله فائده‌سز شکلده پارچه بارچه آتشه آته‌جغنه قطعیاً احتمال ویرمیوردم . بوطرز حرکت پك یاکلش ایدی . فرقه‌نك بری طاغده ، دیکری باغده .. بوحال هرشیدن اول مافوق مقامه‌قارشی اعتمادی سلب ایدر . حربده فردك حیات ومماتی موضوع بحث‌دکدر. فرد ایچون ئولومدن دها آغر برعاقبت اوله‌ماز . کندی فدا کارلغنك مثمر برنتیجه تولید ایده‌جکنی حس ایتمدکجه وایمان قناعت کلمدکجه فرد بوعاقبت مدهشه‌دن مطلقا قاچار . فقط حیاتنك اعتماد ایتدیکی الله مودوع اولدیغنه قناعت ایدرسه فرد فدا کارلق ایدر ومقصد اوغرنده کورمدیکی وبیلمدیکی عاقبته میخانیکی برحرکتله آتیلیر ، کیدر . شهیدلری سویلتمك ممکن اولسه‌یدی بزه الکچوق امله ، امیدله مشبوع اولدقلری وتام دشمنی رجعته مجبور ایدوبده ظفر نشئه‌سنی طاتاجقلری، زمان اورولوب دوشدکلرینی حکایه‌ایدرلردی. بن دلخراش فریادلرله قیوراتان غازیلرك هیچ برندن : « اوخ ! نه‌اعلا اولدی‌ده اورولدم ! » دیینی کورمدم .

ارمنی چته‌لریله مصادمه‌لردن باشلایه‌رق بالقان وشو جهان حربلری اثناسنده یاوظیفةً ویا تصادفاً بش اون دقیقه قان ، آتش ومجروحلر ایچنه دوشدم . وهنوزصارغی محلنه نقل اولنمامش مجروحلرك اکثریسندن ، بلافرق شو رجایی دیکلدم:

— بکم ، الله‌عشقنه ، بنی برسپر یره قالدیرت ! بوقورشونك اوستنه دیکر برده‌ها یه‌یم !.

حالبوکه اورولمزدن برآز اول بونفر حیاتك بوقدر طاتلی اولدیغنی اونوتمشدی . چونکه جسور وفدا کار برچاوش ویا ملازمی تعقیباً ظفره، امیده، سعادته قوشیوردی . بن‌اویله ظن‌ایدییورم‌که مقاصد عمومیه وملیه‌اوغرنده حیاتدن امید کسه‌رك بیله بیله ئولومه آتیلمق ایچون پك‌درین برتربیهٔ علمیه واخلاقیه‌ایستر . دیکربرسورو فداکارانك هپسی ئولومه طوغری قوشارکن هپ ئولمیه‌جکنی ومعشوقهٔ ظفری ینه‌بودنیاده‌درآغوش ایده‌جکنی امید ایتمکدن منع‌نفس ایلیه‌مه‌مشدر . مع‌مافیه نتیجه بردر: ایش ینه فداکارانه ووطنپرورانه برشکل مستحسنده کوریلور وملت فلاح بولور .

فردك حیاتی نه‌ایسه هیئتلرك واومیانده مثلا برضابطك ، بیوك برقوماندانك حس‌شرفی‌ده اودر . احمد فوزی پاشا کندی ذاتی ومسلکی شرفنی اردو قوماندانلغنك سوق واداره‌سی نتیجه‌سنه براقابیلمك ایچون وکذا حسن‌عزت پاشا کندی ذاتی‌ومسلکی شرف ومسئولیتك مهم برقسمنی احمد فوزی پاشانك قومانداده‌کی قابلیتنه ربط وبند

ایلك ایچون آرالرنده اعتماد متقابل جاری بولنمق ایجاب ایدردی . دها ایلك کونلرده آکلاشیلدی‌که بوایکی قوماندان یکدیکرینك طرز افادەسنی بکنمیورلردی . وبن ـ اعلان حربدن برآی اول ـ استقبالمی ایکی قوماندانك متضاد افکارندن چیقەجق منفی نتیجەلر ایچنده کورلتمەمك املیله، قول اردو ارکان حربیه ریاستندن عفوایدیلەرك ٣٤نجی فرقەنك برآلای قوماندانلغنه تعیینمی حسن‌عزت پاشادن تحریراً رجا ایتمشیدم. حالبوکه احمدفوزی پاشانك کزیده ونجیب طبیعتنی، معاملەسنی پرستش ایدرجەسنه سویورردم . حسن عزت پاشا رجامی اسعاف ایتمدی ایدی .

٣٢٠ ده محرر عاجز

— ١٤ —

— کوپری کوی محاربه‌سی —

حسن قلعه‌ده ودها شرقده نه‌لر جریان ایتدیکنی ارضرومده بیلمیورز و بیلمه‌مز امکان واحتمالی‌ده یوق . ٢٥ تشرین اول ٣٣٠ صباحی اوچنجی اردو نامنه وحسابنه ١١ نجی قول اردو [کوپری کوی] غربنده‌کی روسلرله نظامیه سواری فرقه‌سنك بر کون اول باشلادیغی محاربه‌یی اکمال واتمامه مأمور اولدی . ایشته بوتون معلوماتمز بوندن عبارت .

بو دشمن او تاریخی دشمندر که ٩٣ سفرنده بزی هم طونه بوینده ، هم قفقاسیه طاغلرنده مغلوب ایتمش وموجودیتمزی یر یوزندن بوسبتون قالدیرمق حرصیله چتالجه استحکاماتنه قدر کلمش ، طایانمش ایدی . موراوا بوینده صربستانی ، افلاق وبغدان ایالتلرنده رومانیایی ، تسالیا آلتنده یونانستانی برر قراللق شکلنده یاراتان او دشمن ایدی . کمری‌یی ، قارصی ، باطومی ، اردهانی الیزدن آلان .. بزی بالقانلردن قوغان ، قره‌طاغ وبلغار پرنسلکلرینی باشمزه بلا چیقاران او ایدی . شیمدی جهان حربی طوزاغنه یاقالانه‌رق شرقی پروسیا وپولونیا بطاقلقلرنده هرکون اردو ، اردو قربانلر ویرمك فلاکتیله قفقاسیه مدافعه‌سنی ضعیف وهمتسز برقاچ فرقه‌سنه ترك ایتمك مجبوریتنده قالمشیدی . بزه بو دار دنیاده بوندن بیوك برانتقام فرصتی یوز کوستریرمیدی ا. اوچنجی اردو قوماندانلغنی صاران دود سیاه غفلت اکر ارکان حربیه رئیسی (غوزه) نك قصر بصری ویا اردو اداره هیئتنك تقصیر همتی اثری ایدیسه بونه بیوك سوء طالعدر ! تام دوت کون دوت کیجه کشفلر ، استکشافلر ، طرف طرف مصادمه‌لر کوسترمدیمی واردو قوماندانلغنی اقناع ایدمه‌مدی که روسلرك آراس حوضه‌سنده‌کی بوتون قوتی بر بویوك فرقه‌دن ونارمان منطقه‌سنده‌کی جناح مفرزه‌لری‌ده آنجق برلوادن مرکبدر؟.. او حالده قوماندانده بو تردد ، بو چکینمه ، بو قورقو نه‌در؟ ایشته استانبول بیله تعرضی تصویب وامر ایدییور . نه سببله اردو کوپری کویه یوروركن کندیسنی هویوکلره طوغری کری‌یه چکن قوتلی برجناحك پایه حالا مربوطدر ؟ نیچون قوماندانك جبهه‌سی آرتق حسن قلعه‌دن شرقه دونه‌بیلمش ایکن کوزلری شمالده ، نارماندن کلن یول کچیدلرنده موجود اولمایان

بر هیولایی بولمق و کورمك ایستیور ! . حالبوکه بو کون او بیوك یوم فرصتدرکه تورك عسکری عصردیده وقهار دشمنی قره‌موسقوفك قهر ومضمحل اولدیغنی ، طوپلریله تفنکلریله، آتلریله، آرابه‌لریله‌برابر آراس نهری‌ایچنده یووارلانوب کیتدیکنی کوره‌جکدر.. چونکه تام درت کونده بو دشمن کوپری کوی جوارینه آنجق درت آلای‌قدر برقوت کتیره بیلمشدی وبونك آرقه‌سی شیمدیلك یوقدی . حالبوکه اوچنجی اردو اك آز آلتی فرقه ایدی !..

مع‌مافیه اردو قوماندانلغی ترددندن واز کچه‌مدی و کوپری کویده دشمنك اك بیوك قوتنه تعرض ایتمك ایچون اون برنجی قول اردونك ایکی یورغون وغیر معلم فرقه‌سنی ایلری سوررکن بوتون عقل وادراکی و بوتون امیداستقبالیله ینه هویوکارده (غوزه) نك مریض ومعلول دماغنك یاراتدیغی مدافعه چوقورلرینه صاپلانوب قالدی و. وسلره‌حیات، تورکاره فلاکت هدیه ایتمش اولدی . نه سوء طالعدر !..

٢٥ تشرین‌اول کونشی زواله کلدی، برآز کچدی. محاربه یرندن اردوقوماندانلغی ویردیکی بر تلغراف ١١ نجی قول اردونك (بادیجوان) شرقنده‌کی صرتلرده بولنان دشمنه تعرض ایتدیکنی و ... (٩) نجی قول‌اردو ایله قلعه قطعاتنك بو کیجه (هویوکار ـ اوزون احمد) خطنده « ایلری قره‌غوللر اقامه » ایتمسنی امر ایدییور !..

بو تلغراف اردو قرارکاهنده اوکله‌دن صکره ساعت ٢,٥ ده یازلمشیدی وهویوکار خط مدافعه‌سیله محاربه میدانی آره‌سنده تام ایکی کونلك یول وار ایدی !.. (٢٩ نجی فرقه‌مزه منسوب) ٨٥ نجی آلایی هویوکاره ، ایلری قره‌غوله کوندردك . بو آلای‌ده ألدن چیقدی دیمکدر .

آقشام اولدی واردو قوماندانلغی ایکنجی موجز تلغرافی کوندردی : « ١١ نجی قول‌اردو کوپری کوی غربنده موضع آلان دشمنه تعرض ایچون آچیلدی ؛ موضع پك قوتلی کورلدی و آقشامك ورودیله توقف اولندی ـ حسن‌عزت . » بو معلومات یاکاش ایدی. نه دشمن، نه‌ده دشمنك موضعی قوتلی ایدی.. (١١) نجی قول‌اردو حسن‌قلعه‌دن بلالزوم هویوکاره طاشندی، پریشان اولدی .. ایکی کون بیله کندینی تنظیم ایتمکه وقت بوله‌مادن کیجه‌یورویشیله تکرار حسن‌قلعه‌یه‌سورولدی، پریشان اولدی.. نفر یورغون ، ضابط اویقوسز ، قوماندانلری بی‌تاب ایکن ایلری‌یه تعرضه کچیرلدی وایلك دشمن طوپنی دویار دویماز صولده‌کی بر فرقه‌سی دارماطاغنیق کری‌یه قاچدی وحسن‌عزت‌پاشاده قورقدیغنه اوغرادی .. بوندن صکره عسکرك وضابطك کوستردیکی فداکارلق پك یوکسکدر ؛ لکن نتیجه‌سی عسکرلکجه بویوك بر صفردن باشقه بر شی دکلدر .

— ۱۱ نجی قول اردودن بر ضابطك حکایه‌سی : —

صاری‌قامیش فلاکتندن بلکه ایکی سنه صوکرا ایدی ؛ سیبریاده مونغولیستان شمال حدودلرینی قپایان قدیم بر تورك ایلینك ـ آباقان اووه‌لریله سایان طاغلری شمال ماثله‌سنك ـ کموش صولرینی و آلتون توزلرینی یوزلرجه کیلومترولك مسافه‌لری یاروب کچه‌رك قطب شمالینك بوز دریالرینه طاشیان ودوکن . . جنکیز اردولرینك کوکره‌مش آتلرینی تام درت یوز سنه صولایان مشهور (ینی‌سه‌ی) نهر جسیمنك کنارنده ، (قراسنویارسق) قزیل یار شهرینك بر ساعت قدر اوزاغنده بویوك ومهیب بر روس اردوکاهنك یوکسك ، کارکیر ومتین قشله‌لری ایچنده‌یز . بو عسکر واسارت محله‌سنده نفیر خلاص بکلاین عموم اسیر ضابطانك مقداری (۲۰۰۰) ویالکز تورك ضابطلرینك یکونی (٤٥٠) قدردر . بز هرآقشام براوطه‌ده درت بش آرقداش طوپلانیر وقونوشیرز . بو قونوشمه‌لر دها زیاده برر دردلشمه‌در . عسکری مکتبلرده معلملك ایتمش خلوق ، سا کن ومنور بر آرقداشمز واردی . ایلك کوپری کوی تعرضی کوننده بوزعون ویرن ۵۳ نجی آلایك بر طابورینه قوماندا ایتمشیدی . حکایه ایدیور وهپمز دیکلیورز :

« ... بوتون ۱۸ نجی فرقه امرا وضابطانی اردونك ارضروم شرقنده‌کی موضعنده قیشی کچیره‌جك ظن ایدییور ایدك . یمین ایدرم‌که ایچمزدن هیچ کیمسه او سنه حرب اولاجغنی امید ایتمیوردی . بز هویوکلرده تحکیمات یاپیور ایدك ، فقط لزومنه ایناعیه‌رق ! طابورلر جوار کویلرده اقامت ایدییورلردی . کوی وار ایدی‌که هویوکلر موضعنه‌الك آز بربچق ، حتی ایکی‌بچق ساعت مسافه‌ده ایدی . عسکر آخورلرده ، جامعلرده اوطه‌لرده ، صمانلقلرده شویله بویله یرلشدیرلمشیدی . . بر آلایدن تحکیماته کیده‌جك اولان او کونکی مفرزه حاضرلانوبده یوله دوزه‌لنجه‌یه قدر چوق وقت کچیوردی . ذاتاً قازمه کورك آز بو سببله ایش جدی برایش تلقی اولونمیوردی . هم روحاً هم بدناً یورولیوردق واساسلی هیچ بر ایش کوره‌میوردق . کونلر . هفته‌لر کچدکچه بزم فرقه‌ده کویلرده یرلشیوردی . بردنبره قره‌دکز وقعه‌سی ، آرقه‌سندن روسلرك تجاوزی خبری اردوکاهی صارصدی . وصوکرا ۳٤ نجی فرقه ایله قول اردو قرارکاهنك حسن قلعه‌دن قالقوب ارضرومه ، بزه طوغرو کری کلدیکنی ایشتدك . فقط آلدیرمادق . هرکس هرکونکی حیاتنی سوریوردی .

ایکی کون صوکرا بوتون ۱۱ نجی قول اردونك تکرار حسن قلعه استقامتنه ، همده کیجه یورویشیله ، یورومسی امری کلدی . بر کونده حاضرلاندق ، فقط ناصل حاضرلاندق ، بونی سز تقدیر بیورك . . بر چوق طابورلرك کاتبلری ، مأمورلری ،

(حسن قلعه — کوپری کوی) جوارینك تقريباً ٣٠٠٠٠٠/١ مقیاسنده خریطه‌سیدر .

٠ ٥ ١٠ ١٥ ٢٠ کیلومتره

چاوشلری ، اونباشیلری ارضرومه قدر داغیلمش ، اعاشه پشنده قوشیور خسته‌خانه‌اتخاذ ایدلمش اولان کوی اوطه‌لری هنوز محتاج تداوی بعض ضعفا ایله مملو . نه ایسه بوعجله حاضرلق قطعاتك افرادینی‌ده ، ضابطانی‌ده فنا حالده یوردی . ایشته بز بویورغونلق اوسته برده کیجه یورویشنه قالقدق . دوکونتینك مقدارینی سز تعیین ایدرسکز . ذاتاً فرارك اوکنی بیلك مشکلاتله آلیرکن برده کیجه یورویشنه باشلارسه‌ق نتیجه نه اولور ؟ حسن قلعه‌یه کلدك اما صباحه قدر همان اویومادق کبی برشی . . انسان ماکنه دکل که ماپیوه‌لاسنی صاغه سور ایشله‌سون ، صوله چك دورسون ! بز دها حسن قلعه‌ده ایکن یورغون وپریشان ایدك . بز کویا ٢٥ تشرین اول صباحی ایرکندن (میادین) دره‌سنه فلان کله‌جك ایدك . نه‌ممکن ! بوتون کیجه پیس بریاغمور ایلیکلرمزه کچدی ؛ اویقو اویومدق . صباح اولنجه هرطرف سیس ، دومان ، یاغمور ، چامور ایچنده‌ایدی . بویله قرارسز برهوا انسانك اعصابنه نه‌قدر کوتو تأثیر ایدر . . .

اعتراف ایتملی‌یز که بزم فرقه‌ده روسلرك حتی (بادیجوان) کوینه قدر کلدکلرینی بیان بر کیمسه یوقدی . بز اویله یول قولنده ، صالینه صالینه یورییوردق . ٣٤ نجی فرقه بزدن اول طاوورانمش ، صاغ ایلریمزده بزی بکلیورمش . بز ظن ایدییوردق که هم صاغمز ، هم صولمز وحتی اوکمز بیله سواری فرقه‌سی طرفندن ستر وتأمین ایدلمشدر . بو سببله نه مهم بر پیشدار ، نه‌ده اهمیتلی بر جانبدار تفریق ایتمش ایدك . « اوکومی » دن شرقه طوغرو همان آلتی یدی کیلومتره دوزلکدر . صرتلر (میادین) دن شماله طوغری باشلار . بیلیرسکز که بو جوارلك بوتون اووه کویلرنده اوزاقدن یشیل بر بوکت کبی کورینان طوپ آغاجلقلردن ماعدا اورمان فلان یوقدر . بوتون بو محصولدار وصولاق اووا کاملاً چیپلاق وخفیف دالغه‌لی بر تارلاقدر . بو سببله کوی یوللری باخصوص بزم حرکتمز کونی اولدیغی کبی برده اینجه بر یاغمور یرایسه طاغ پاتیقه‌لرندن دها زیاده صعب المرور اولور . بلوکلردن بر قسمی سوزده آوجی حالنده تارلالردن یورییور ایدی . افرادك چاریقلرینه یاپیشان اوچ درت اوقه چامور وطوپراق کتله‌سی بش اون دقیقه ایچنده پاچاقلری فنا حالده بی تاب براقیوردی . ایشته بز آرغین ، یورغون بویله یوررکن ایلردن و یاندن مدهش بر شراپنل و میترالیوز یاغمورینه طوتلمه‌لمی ؟ . . نه اولدی ، ایی بیلمیورم ، فقط (دور ! یات !) دیمکه قالمدی عسکر یوز کری ایتدی وشاشان حیرت برال برلیکیله - صانکه سوزلشمشلر کبی - اوکومی ، حسن قلعه استقامتلرینه طوغری قاچیشمغه باشلادیلر . . ایشته پانیك دینلن ده بودر ! بزم آلایك غیر منتظر وجهتی صاغمزده‌کی آلایه‌ده سرایت ایتدی وتام اوکله وقتنه‌قدر حسن‌قلعه شرق کنارنده‌کی قلعه خرابه‌سنك اتکنه طوغری ممتد ساحه طاغیلمش ، سلاحنی چانطه‌سنی یره آتمش شاشقین افراد ایله دولشیدی . بونه آجی بر منظره ایدی ! هنوز نه دوست ، نه دشمن بللی ایدی !.. مکر بز بتون آلایمزله ایلری یورورکن صولمزده (صانصور) صرتلرینی جبهه‌مزده (بادیجوان) کوینی طوتمش اولان روسلرك تام اوجاغنه دوشمش ایمشز ! .

غالب پاشانك پك قیمتلی نفوذی ، پك یوکسك سکونت وجسارتی بر ایکی ساعت ایچنده قاچان فرقه‌یی طوپلامش و اوکله وقتنه قدر آز چوق انتظامه صوقمش ایدی . سزه بر شیٔ سویلیه‌یم‌می؟ بو آنی بوزغون فرقه وقول اردو ارکانندن زیاده اردو قوماندانلغنی صارصمش ایدی و اویله ظن ایدرم‌که بو قوۀ معنویه صارصینتیسی اردو قرارکاهنده اوزون مدت تأثیرینی صاقلادی ! . . »

— ١٥ —

کوپری کوی محاربه‌سنه عائد اردو امرلری و بونلرك قیمت عملیه‌سی

کوپری کوی محاربه‌سنی یاپمق ایچون اوچنجی اردو اون برنجی قول اردو ایله ٢٨ نجی فرقه‌نك ایکی آلایی و ایکنجی نظامیه فرقه‌سنی ، برنجی ، ایکنجی و دردنجی احتیاط سواری آلایلرینی تخصیص ایتمش ایدی . طقوزنجی قول اردونك متباقی قوتی یعنی ١٧ نجی و ٢٩ نجی فرقه‌لریله ٢٨ نجی فرقه‌نك بر آلایی کوپری کوی محاربه‌سی بلانندن خارج طوتولمش ایدی . کوپری کوی محاربه‌سنك برنجی کونی ٢٥ تشرین‌اول ٣٣٠ کونیدر . آتی‌یه درج ایده‌جکمز وثائقدن آکلاشیله‌جغی وجهله بو پلان عقیم قالدی . چونکه ١١ نجی قول اردونك ٣٣ نجی فرقه‌سی محاربه میداننده چوق اوزاق ، تعقیب ایده‌جکی یول طاغ یولی ، فرقه قوماندانی ایسه بو قبیل نازك مانوره‌لر ایچون یتشمه‌مش بولونیور ایدی ٢٥ تشرین‌اول کونی پك بیوك بر فرصت قاچیرلدی و بر دها اله کچمدی . ٢٦ دن صکره‌کی کونلرده یاپیلان حرکات دشمنی رجعته مجبور ایتدیسه‌ده حدوددن طیشارییه آتمق امکانی ویرمدی . بزه پك چوق جان وقان فدا کارلغنه مال اولان بو موفقیت مادةً صفر ایدیسه‌ده معناً ینه برشی ایدی . مرحوم میرآلای ادهم بکك کوپری کوی شمال شرقنده‌کی ١٩٠٥ رقملی تپه‌یه تعرض وهجوملری اثناسنده سویلدیکی کبی « تورك نفری صوك عصرده برنجی دفعه اوله‌رق موسقوفی تعرضله کری‌یه پوسکورتیور و بو تاریخی دشمنك آرقه چویردیکنی کوریور . . . » ایدی .

اصولدن اولدیغی وجهله اردو قوماندانلغی کوپری کوی محاربه‌سنه عائد ٢٣ و ٢٤ تشرین‌اول ٣٣٠ کونکی امرلرینی علاقه‌دار قطعاته صور مختلفه‌ده یازمش وتوزیع ایتدیرمشدی . ١١ نجی قول اردویه یازیلان امر برامر ضابطی واسطه‌سیله هویوکلر موضعی قرشیسنده‌کی (بزکوی) ده غالب پاشایه کوندرلمشدی . محاربه‌یه کیرمه‌لرك نه صورتله اشتراك ایتمسی دوشونلدیکنی کوسترن بو امرلرك الشم مهمنی برجه آتی‌ده درج ایدیورم :

« ١ — ٨ بیاده طابوری ، ٤ سواری آلایی ، ٢ بطریه‌دن مرکب بر دشمن کوپری کوی شرقنده بولنمقده‌در . ٢٥ تشرین‌اول ٣٣٠ کونده قطعات آتیه اشبو دشمنه تعرض ایده‌جکلردر : ١١ نجی قول اردو (٣٣ نجی فرقه ایله برابر) ، ایکنجی نظامیه سواری فرقه‌سی ، احتیاط سواری قول اردوسی (ایکنجی احتیاط سواری فرقه‌سی برابر) ..

٣٣ نجی فرقه نعلبند طاغی جنوبنده ، احتیاط سواری قول اردوسی طوپجی طاغی

جوارنده‌در. ایکنجی احتیاط سواری فرقه‌سی ٢٣ تشرین اول ٣٣٠ آقشامی (ولی‌بابا)‌یه واصل اوله‌جق صورتده قره‌کلیسادن غربه یورویه‌جکدر. بو فرقه ٢٥ تشرین اول صباحی (ولی بابا)دن دشمنك كریسنه ایلریله‌یه‌جکدر.

٢ ـ ١١ نجی قول اوردو ٢٤ تشرین اول ٣٣٠ بعدالزوال ساعت (٤) دردتده قول باشیسیله قوناق منطقه‌سنك ایلری خطی كچه‌جك صورتده (حسن قلعه استقامتنده یوروییشنه باشلایه‌جق و كیجه‌نك قسم متباقیسنده. (حسن قلعه) جوارنده استراحت ایده‌جکدر.

امرك دیگر ماده‌لرینك ذكرینه بوراده حاجت یوقدر.

« كوپری كوی شرقنده » ظن ایدیلان دشمن هانكی دشمندر، بو تعبیردن اوردونك مقصدی نه‌در، بونی آكلامق ایچون ٢٤ تشرین اول صباحنده‌كی دكل، اوندن بر كون اولكی وضعیتی كوز اوكنه كتیرمك ایجاب ایدییور.

اولاً — حسن عزت پاشا استانبولدن تعرضه كچمك ایچون آلدیغی تلغرافه ٢٣ تشرین اول كونی جواب یازاركن شو نقطه‌لری قید ایدییور: مقصد تعقیب اولندیغی ـ آراس وادیسیله كلان دشمن قوتنك شیمدیلك بر پیاده لواسیله برنجی قفقاس قزاق فرقه‌سندن عبارت اولدیغی ـ ٢٢ تشرین اول آقشامی ایكنجی نظامیه سواری فرقه‌مزك كوپری كوی جوارنده بر قزاق تعرضنی پوسكورتدیكی...

ثانیاً — ٣٣ نجی فرقه ایله احتیاط سواری قول اوردوسنه (٢٥ تشرین اولده كوپری كوی « شرقنده‌كی » دشمنه تعرض) ایدیله‌جكنه دائر ویریلان امرلرك تاریخی (٢٣ تشرین اول ٣٣٠)در. یعنی اوردو قرارگاهی تعرضنی، وقوعندن ایكی كون اولكی معلوماتنه ابتنا ایتدیرییور، تعرض پلاننی بوكا كوره دوشونییور. دشمن اوله‌رق كوپری كوی شرقنده كوزیلان روس پیاده وسواری آلایلرینك ٢٥ كوننه قدر معین بر خطده (مثلا كوپری كوی شمال صرتلریله دها جنوبده آراس شرقنده) قاله‌جقلرینی ظن وقبول ایدییور.

ثالثاً — نظامیه سواری فرقه‌سنه ٢٣ تشرین اول ٣٣٠ ـ ١٢,٤٥ ساعتده یازیلان امرك (٤) رقمنده عیناً « ٢٥ تشرین اول كونی كوپری كوی « شرقنده‌كی » دشمن (مفرزه)سنه تعرض اجراسی مصممدر » دنیلدیكنه نظراً اوردونك دشمن قوتی، ١١ نجی قول اوردویه ویریلان امرده ذكر ایتدیكی اولایلی قوتدن بیله دها ضعیف ودها كوچوك بر (مفرزه) عد ایتدیكنه اینانمق لازم كلیور. دیمك كه تعرض دشمن « پیشدار »ینه قارشی دوشونلمشدر. حالبوكه هر پیشدارك بر « قسم كلیسی » یوقمیدر؟

فی الحقیقه اردو قوماندانلغی هرفرصت وهروسیله ایله دشمنله تماسده بولنان قطعاتزه « بو کونه قدر کوریلن دشمن قطعاتنك کریلرنده باشقه قوتلری اولوب اولمدیغی کشف ایتمك غایت مهمدر . » توصیه‌سنده بولندیغی حالده ناصل اولوبده دها ایلك یوم تجاوزده (مجنکرد طرفندن بردشمن لواسنك کلدیککنی) اخبار ایدن راپورلره اهمیت ویرمدیکنه عقل ایردیرمك ممکن اولمیور . اکر اردو ارکان حربیه‌سی ایکنجی شعبه‌سنك خاطراتی بولوب تدقیق ایتمك ممکن اولسه‌یدی کوره‌جکدك که ۲/۲۱ تشرین اول ۳۳۰ کیجه‌سی دشمنك وضعیتی شوایدی : کوتکدن کلن برلوا پیاده ، بر آلای سواری وبر بطریه (خوروم)ده - مجنکرددن کلن وتفرعاتی بیلدیرلمه‌ین برلواقدر قوتك ایلری قره‌غوللری خنکه‌ده - پاسین قره کلیساسندن کلن قزاق فرقه‌سیله حدود بلوکاربنك ایاری خطی (ولی بابا) غربنده‌در . دشمن خورومدن باشلایه‌رق (ولی بابا) غرب وجنوبنه قدر (خوروم - حضر الیاس - چرمیك - خنکه - سرکوری - آلیجکرك - ولی بابا خط عمومیسنده وایلری قره‌غوللرینك تشکیل ایتدیکی منتظم بردائره قوسنك کریسنده کیجه‌لمشیدی . دشمنك آراس وادیسنك شمال وجنوبنده‌کی قطعاتنك ایلری حرکتی غایت ایی برطرزده تنظیم ایتدیکنی وآراس جنوبنده‌کی صول جناحی ایلری‌یه آلمق ایچون ۲۱ تشرین اولده (قلندر)ده کوریلن قوتلرینی ۲۲ تشرین اولده یالکز ٦ کیلو متره یوروتمکله اکتفا ایده‌رك (هران)دن ایلری‌یه کچیرمدیکنی تدقیق ایتمك وکورمك‌ده ممکن ایدی . هرحالده ایلك تعرض حرکتمزده دشمن قوتلری یا کلش حساب اولنمش واردو قوماندانلغی ایلك مصادمهٔ اصلیه‌سنده دشمنی بیوك برضربه اوغراده‌جغی محقق اولان بوتون قوتلرینی قوللانمق فرصتنی قاچیرمشدر . اردو قوماندانی دائما نارماندن کله‌جکنی ظن ایتدیکی بردشمن تعرضندن قورقمشدر .

محاربه‌یه دائر ویریلن اردو امرینی آنجق نظامیه سواری فرقه‌سیله ۲۱ نجی قول اردونك ۱۸ نجی و ۳٤ نجی فرقه‌لری داوزمانکی نقصان معلوماته نظراً بردرجه‌یه قدر عشیرت ۱ نجی و ٤ نجی فرقه‌لرینك حسن صورتله تطبیق ایده‌جکنی قبول ایتمك منطقی اوله‌بیلیردی . عشیرت ایکنجی فرقه‌نك طاهر کدیکنی آشارق (ولی بابا) بوغازینه مواصلتی ممکن اولسه بیله (ولی بابا) بوغازنده روسلرك پك جزئی برقوتی طرفندن توقیف ایدلمسی‌ده دها زیاده شایان قبول ایدی . چونکه روس سواریسنده چوقجه میترالیوز بولنه‌جغی پك مأمولدی .

۳۳ نجی فرقه‌یه کلنجه ایلك امرلرله یعنی روسلرك تجاوزینی متعاقب (پالان دوکن) طریقیله ارضرومه کلمسی وقول اردوسنه هوبوکارده التحاق ایتمسی اساسی اوزرینه یورودلمش اولدیغی جهتله ۲۳ تشرین اولده بیك مشکلاتله (نعلبند طاغی) جنوبنده

(آراس) نهری وادیسنه کیره‌بیلمش ایدی . بوفرقه‌نك (کوپری کوی) تعرضنه اشتراك ایده‌جکنه و(یاغان) ه توجیه حرکته مجبور بولندیغنه دائر اردودن کوندریلان امر فرقه قوماندانی فرداسی ۲٤ تشرین‌اول قبل‌الزوال ساعت (۱۱) ده ویالان دوکن یولی اوزرنده‌کی (طاش کسان) موقعنده (۲۵) کیلومتره‌دها شرقده کائن (شمی) کوینده بولمش وبوساعتده امری آلدیغنه دائر فرقه قوماندانك امضا ایتدیکی وثیقه اردونك امرضابطنه توديع ایدلمشیدی . (شمی) دن یاغانه قدر خریطه اوستنده (۵٦) کیلومتره‌لك برمسافه واردر . فرقه بومسافه‌یی جبری یورویشله اولسه‌ده اوحوالینك طاغ یوللرنده واوموسمده اوچ کوندن اول قطع ایده‌مه‌مك پك طبیعی ایدی . بونکله برابر ۳۳ نجی فرقه اردو امرینی آلیرآلماز کری دونمش وایکی بچق کونده آنجق (٤٦) کیلومتره قطع ایده‌رك یولی اوزرنده دشمنك سواری آوجیلریله‌ده محاربه‌یه طوتوشارق ، بالطبع بی‌تاب برحالده ، (ا کرك) کوینه واحتیاط سواری قول اردوسی منطقه‌سنه ۲٦ تشرین اول آقشامی واصل اولمشدر . بوایلری کری حرکتلر افرادی‌پك چوق یورمش وقسم اعظمی اثنای راهده – بالخاصه ارمنیلر – کلدکلری یرلره فرار ایتمشلردر.

دیمك که اردو امرینك ۳۳ نجی فرقه‌یه عائد قسمی – یعنی بوتون تعرضه اشتراك ایده‌جك قوتك تقریباً ربعنه متعلق مهم برماده‌سی‌ده – قیمت عملیه‌دن محروم ایدی .

اردو قوماندانلغنك دشمنی کوپری کوی شرقنده بولنه‌جغنی تخمین ایتدیکنك سببی ایکنجی نظامیه سواری فرقه‌سنك دشمنله ۲٤ تشرین‌اول آقشامنه قدر دائما کوپری کوی شرقنده تماس ومصادمه‌ده بولنمش اولمسیدر . یوسف عزت بك تعرضه خواهشکر وجسور اولدیغی ایچون ۲٤ تشرین‌اول راپورنده [دشمنك قزاق سواری فرقه‌سیله ایلری قطعاتنك « قرطباز – تزیله » خطنه واردیغی؛ برپیاده آلاییله بربطریه‌قدر دیکر قوتك‌ده کوپری کوی شرقنده کندیسیله محاربه‌ده اولدیغی ، فضله تضییق کوریرسه ، حسن‌قلعه شمال‌شرقیسنده‌کی (میادین – اوکومی) خطنه چکیله‌جکی] حقنده اردویه معلومات ویرمشیدی . اردو یوسف عزت بکك مقاومتنه آلدانه‌رق دشمنی آز ئیسامشدی .

مع‌مافیه ۳ نجی اردو قوماندانلغی ۱۱ نجی قول اردویه بالاده قید ایتدیکمز امری ویردکدن صکره نظامیه سواری فرقه‌سندن دشمنه دائر دیکر بر راپور آلمش وکیجه‌لین عموم اردویه شامل اولمق اوزره آتیده‌کی تعرض امرینی اصدار ایلمشدر . ایشته اصل بوامرك کوپری کوی محاربه‌سنك بوتون بلاتنی احتوا ایتدیکنی قبول ایلیه‌بیلیرز :

اردو امری

ارضروم : $\frac{٢٤}{٢٥}$ تشرین‌اول ٣٣٠

١ — ٢٤ تشرین‌اول ٣٣٠ آقشامی دشمنك تقریباً ٦ الی ٨ طابور پیاده و بر بطاریه‌سی کوپری کوی شمال صرتلرنده، ٤ سواری آلایی ایله ١ بطاریه‌سی قرطاباز - تیزیله جطنده بولنمقده‌در .

٢ — بو دشمنه تعرض ایدیله‌جکدر .

٣ — ٢ نجی نظامیه سواری فرقه‌سی ایله سواری احتیاط قول اردوسی و ٣٣ نجی فرقه دشمنك جنوب جناحنه وکریسنه طوغری ایلرلیه‌جکدر .

٤ — ٣٣ نجی فرقه ٢٥ تشرین‌اول ٣٣٠ اوکله‌دن اول ساعت ١١ ده قول‌باشی ایله یاغانه واصل اوله‌جغنی بیلدیرمشدر، ٣٣ نجی فرقه بوکیجه‌یی حسن اشعری - سویلز علیا یولی بویجه کچیره‌جکدر .

٥ — ١١ نجی قول اردو ٢٥ تشرین‌اول ٣٣٠ اوکله‌دن اول ساعت ٧ ده قول باشیلریله ایلری قره‌غول خطنی کچه‌جك و کوپری کوی جوارنده بولندیغنی بیلدیریلن دشمنه تعرض ایده‌جکدر .

٦ — ایکنجی نظامیه سواری فرقه‌سی ١١ نجی قول‌اردو قوماندانك تعیین ایده‌جکی طرزده آمرضه یاردیم ایده‌جکدر . شمدی‌یه قدر بو فرقه‌یه ویرلمش اولان کشف وظیفه‌سی (آراس وادیسیله حسن‌قلعه - اید (داخل) یولی باقیدر اشبو دشمن مفرزه‌سینك کریسنده قوای اصلیه بولنوب بولنمدیغنی و (اید) دشمن مفرزه‌سنك جنوبه ایلریلیوب ایلرلمدیکنی وقت و زمانیله کشف ایده‌رك بیلدیرمك صوك درجه مهمدر .

٧ — ٩ نجی قول اردو حسن قلعه - اید یولنك غربندن شماله و بالخاصه (اید) و (قلعه بوغازی) استقامتلرینه قارشی کشف ایتدیره‌جکدر .

٢٨ نجی فرقه ٢٥ تشرین‌اول ٣٣٠ اوکله‌دن اول ساعت ٩ ده قول‌باشیسیله حسن قلعه‌یه واره‌جق و ٢٩ نجی فرقه (ارضروم) ده حرکته حاضر بولنه‌جقدر . ١٧ نجی فرقه ایله (قره‌کوبك مفرزه‌سی) اولکی محللرنده قاله‌جقلردر ؛

٨ — قلعه قطعاتی ایله موجود موضعده چالیشان استحکام بلوکاری تحکیماته دوام ایده‌جکلردر .

٩ — ١١ نجی قول اردونك جبخانه قوللری و بیوك آغرلقلری وقطارلری اوکله‌دن

اول ساعت ٩ده (قوریجق-حسن قلعه) یولی سربست براقه‌جقدر . ٩ نجی قول‌اودودن الحـاق ایدیلن جبحانه قوللری دوغرو یولله ایلریلیه‌رك ١١ نجی قول اردونك اسـاس قوللرینه التحاق ایده‌جکدر .

١٠ — راپورلر ٢٥ تشرین‌اول ٣٣٠ اوکله‌دن اول ساعت ٧,٥قدر ارضروم‌ده‌کی قرارکاهه و آندن صـوکرا حسن قلعه‌ده‌کی حکومت قوناغنه کوندریله‌جکدر . ١١ نجی قول‌اردو قوماندانـنك طوره‌جغی محل ایله (حسـن قلعه) اردو قرارکاهی تلهفونله ربط ایدیله‌جکدر .

اوچنجی اردو قوماندانی

حسن عزت

بو امردن آکلادیغمز شودر : تعرض یاپمغه مأمور اولان مقام ١١ نجی قول‌اردو قوماندانلغیدر . نظامیه سواری فرقه‌سی‌ده ١١ نجی قول‌اردو قوماندانندن امر آله‌جقدر . ٣٣ نجی فرقه ایله ١١ نجی قول اردونك دیکر فرقه‌لری عین‌زمانده دشمنی جبهه ویانده بولندیرمق [illegible] املیله اردو قوماندانلغی ، ١١ نجی قول‌اردونك جبهه‌ده‌کی ایلری قره‌غول خطی ساعت [illegible] ناچه کچمسی ایجاب ایتدیکنی امرده بیلدیرمکه لزوم کوریور . ٢٩ نجی فرقه ارضروم‌ده [illegible] رکته حاضر بولنملی . نیچون؟.. بو سؤالك او وقتکی ذهنیته ومعلوماته کوره جوابی شودر : تعر[illegible]ض موفق اولورسه تعقیب ایچون ؛ تعرض موفق اوله‌مزسه تقویه ایچون ؛ تعرض [illegible]لویتمزله ، رجعتمزله نتیجه‌لنیرسه هویوکار موضعنی طوتمق ایچون .

دیمك‌که اردو قوماندانلغی دشـ[illegible] ٨ طابور اولمدیغنه ودشمنی یالکز کوپری کوی محاربه‌سنه تخصیص ایتدیکی ١١ نجی قول‌اردو [illegible] وعشیرت و نظامیه وسواری آلایلریله حدود خارجنه سوره‌میه‌جکنه قلباً قانع ایدی ، او حالده [illegible]رض حرکتنه آنجق استانبولك تضییقیله وایسته‌میه‌رك کیریشیلدیکی حقنده‌کی قناعت عاجزی‌ ده [illegible] وضع‌وزدر .

حقیقت حال شـو ایدی : اردو قوماندانی حسن عزت پاشا حضرتلری کندی ارکان حربیه رئیسی قائمقام غوزه بك [illegible] غوزه ایسه هویوکار موضعنه روسلری [illegible] ([illegible]) ده‌کی [illegible] بیوك مانوره‌سنی [illegible] تطبیق ایتمك خیالندن باشقه بر شی دوشونمیوردی . ایشته قرارده‌کی ترددلك یکانه [illegible] ٣٣ نجی فرقه‌نك ٢٥ تشرین اول ٣٣٠ اوکله‌دن اول ساعت ١١ده یاناـ واصل اوله‌جغنی بیلدیرمش اولمسی اردو ارکان حربیه‌سنی انفعال ایتمشدر . بو فرقه‌نك عین‌زمانده قوهٔ موجوده‌سنی‌ده بیلدیروب بیلدیرمدیکی جای سؤالدر .

اردو امرى اوزرينه ١١ نجى قول اردو قوماندانى ٣٤ نجى فرقه صاغده و١٨ نجى فرقه صولده اولمق اوزره قول اردوسنك صباح ساعت ٧ ده قول باشلريله حسن قلعه‌نك تقريباً ٨ كيلومتره شرقنده (ايسمجه ـ صانصور) خطى كچمسنى امر ايتدى . ايكنجى نظاميه سوارى فرقه‌سى‌ده (قيزيل ويران ـ كچيك) خطندن دشمنك يان وكريلرينه تأثير كوستره‌جك وبالطبع عين زمانده قول اردونك صول جناحنى ستر ايتمش اوله‌جقدى . شيمدى‌يه قدر سوارى فرقه‌سنك يكانه استنادى اولان ايكى حدود طابورى دوكونكيسى آرتق ٣٤ نجى فرقه‌نك دشمن سواريسنه قارشى يانتى ستر ايتمكه مأمور ايدلمشلردر . ١١ نجى قول اردونك ايكى فرقه‌سنه ويرديكى تعرض جبهه‌سى شيمديلك ٦ كيلومتره‌در . حالبوكه فرقه‌لرك موجودى آزدر . تعرض كوننك صباحى ايركندن ساعت ٦ دقيقه ٤٠ ده سورپهان‌ده بولنان سوارى فرقه‌سى قوماندانى دشمنه دائر صوك معلوماتى ويريور: «باديجوان كوبى دشمن النده‌در . كويك شرق صرتلرى تحكيم اولنمشدر . شمالنده بعض كشف قوللرى كورونيور . سلوكى كوييله باديجوانده دشمن طوپچيسى وار . »

بو راپور غايت مهمدر . دشمنك وضعيتى تعيين ايديور . باديجوان ايله سلوكى‌ده دشمن طوپچيسى بولنجه بو ايكى موقعك بر ايكى كيلومتره غربنده دشمن پياده‌سنه (ويا سوارى ياپا آوجيلرينه تصادف ايدلمك‌ده محقق بر ايشدر .

٢٥ تشرين اول ٣٣٠ صباحى اردو قرارگاهى ٢٨ نجى فرقه‌نك ايكى آلاييله حسن قلعه‌يه مواصلت ايتمش اولديغنى اوكرنيور ؛ بيكباشى رضا بك قوماندانسنده‌كى ٨٢ نجى آلايى ور صحرا بطريه‌سنى دشمن سواريسنك احاطه حركتنى توقيف و ١١ نجى قول اردونك صاغ جناحنى ستر ايتمك اوزره (قنديلى ـ پلور) استقامتنه سوق ايديور ، ٨٣ نجى آلاى وفرقه قوماندانى ومتباقى طوپچى قوتى حسن قلعه‌نك ٦ كيلومتره شمالنده و ١١ نجى قول اردونك صول جناحى كريسنده (آخا) كوينده انتظار ايتمك امرينى آليور . بو بر احتياطدر . اردو قوماندانلغنك ٣٣ نجى فرقه‌دن معلوماتى يوق . بيكباشى رضا بك ٣٣ نجى فرقه ايله ارتباط تأسيسنه دائر امر آليور . حسن قلعه‌ده بر بلوك پياده محافظ اوله‌رق توقيف اولندى .

— ١٦ —

بالقان هزيمتنك وجدانلری تضييق ايدن آغر يومروغی قيروب ازمك املی شيمدی ضابطان وبالعموم قوماندانلرك اخص آماليدر. فقط بو آجی خاطره‌دن ذره قدر حصه‌سی اولميان نفر بوسيسلی ودومانلی كونك صباحنده جاريغنه يايپشان چامورلری سوروكليه‌رك دونكی واولكی كونكی كبی ـ تفنكی اوموزنده ـ متوكل و يورغون ايلريلمكه يورمكه اوغراشيور . كيجه يوروبيشی متعاقب استراحتدن محروميت الك چوق قطعه ضابطانی سكيرلنديرر . شيمدی اينجه برياغمور باشلادی . ٣٤ نجی فرقه قوماندانی احسان پاشا ـ بالآخره طقوزنجی قول اردو قوماندانی اولان ذاتدر ـ فرط عصبيتله كوزينه اويقو كيرمه‌دن صباحی بولمش وامر ايديلن ساعتده ايكی قول ايله فرقه‌نك قول باشلرينه ايلری قره‌غول خطی كچيرمشيدی . فقط ١٨ نجی فرقه بالكه تجكيمات يورغونلغيله ، بلكه تعقيب ايتديكی يوللرك داها بوزوق اولمسی سببيله اوچ بچق ساعت كچيكمشدی! حالبوكه بوفرقه نظاميه سواری فرقه‌سنه بر جبل بطريه‌سی ويره‌جكدی . چونكه يوسف عزت بكك آتليلری محاربه ساحه‌سنك الك طاشلق ، طاغلق ويولسز بر منطقه‌سندن دشمنك يانته ايلريليه‌جكلردی . شيمدی ١٨ نجی فرقه‌نك شرينه ، ٣٤ نجی فرقه آلايلری چامورلی تارلالر ايچنده واينجه برصوك بهار ياغموری آلتنده ساعتلردن بری بكليوردی .

كچ كان ١٨ نجی فرقه‌نك قوماندانی دشمنه دائر پك آز وعمومی بر فكر آلمقله اكتفا ايده‌رك عجله عجله ايلری‌يه يورودی . وتام زوالده محاربه باشلادی .

داها بالقان حربندن چوق اول آوروپا علمای عسكريه‌سی يكی اسلحه‌نك تأثيرات مدهشه‌سنه آنی بر صورتده معروض قاله‌جق قطعاتك (پانيك) ياپمق احتمالنی تدقيق ايتمشدی . حتی ايلك مصادمه‌يی ، پياده وميتراليوزلر طرفندن ايلريلاين دشمن قوللری اوزرينه آنی بر باصقين طرزنده كثيف بر آتشله باشلامه‌نك چوق فائده‌لی اوله‌جغنی توصيه ايليورلردی .

١٨ نجی فرقه جبهه‌دن روسلرك آنی وشديد بر طوپجی آتشنه معروض قالدی . بوزولدی وبرتفنك آتمه‌دن قاچدی بو صره‌ده بر قسمی (قنديقی) جهتنه وقسم ديكری آخا استقامتنه توجيه ايديلن ٢٨ نجی فرقه هنوز يوروييشه باشلامشيدی : ساعت ١٢ يی ١٥ كچيوردی . اردو قرارگاهی ١٨ نجی فرقه‌نك فراريی اوكونی تله‌فوندن خبر آلير آلماز قنديقی استقامتنه كيدن بيكباشی رضا بكه بر امر ضابطی كوندره‌رك قرارگاهه جلب ايتدی. بوصره‌ده ٨٢ نجی الای نهايتی هنوز حسن‌قلعه‌نك چرميك كوپريسنی كچيوردی.

على العجله كرى يه كان بيكباشى رضا بك اردو اركان حربيه رئيسى قائمقام غوزه ايله قارشيلاشدى غوزه مريض وپرتلاش اوضاعيله رضا بكه امر ويردى ؛ « ١١ نجى قول اردو رجعت ايدييور . صوك بلوككزى توقيف ايدك . حسن قلعه‌نك شرق مدخلندن ايلرى يه كوتورك . قاچان افراد اوزرينه اتش ايدك . . . »

رضا بك قول نهايتنده‌كى بلوكنه امر موجبنه موضع الديردى . بلوك قوماندانى يوزباشى عبدالرحمن افندى يه امرى تبليغ ايتدى وقولاغنه شويله فصيلدادى : « هوايه آت ، عبدالرحمن ! مقصدى بويله‌ده تأمين ايدرسك ؛ سنى كوره‌يم ! » وكنديسى درت نعلله مفرزه‌سنه طوغرى ايلرله‌دى .

اردو قوماندانى تلاش وهيجان ايچريسنده ايدى . قاچان افرادى دوردیرمق ايچون حسن عزت پاشادن اعتباراً هركس ـ النده روولور ـ صاغه صوله آت قوشديرمق بولنيوردى . افراد بالطبع دورردى . وكومه كومه طوپلاندى : قورقوسندن قاچيووردى كه ! . .

غالب پاشانك سكونت وهمتى ، اردو قوماندانه قدر بوتون قرارگاه ضابطاننك فرط غيرتى واك چوق روسلرك كندى صاغ جناحلرنده سوارى بولنديرمقلرى بيوك برفلاكتك اوكنى الدى. رجعت ١٨ نجى فرقه‌دن‌صكره ٣٤ نجى فرقه‌يه‌سرايت ايتمشدى. بووضعيت قارشيسنده عقلى شاشيرديغى سيماسنك عجب‌تقاصاتندن اكلاشيلان صول جناح قطعه قوماندانلردن برينه فرقه قوماندانى احسان پاشا ـ لاجل التداوى ـ مدهش برطوقات اوردى . اوزمانده فرقه‌سنك تكرار ايلرله‌مسنى تأمين ايلدى . بعضاً باشقه چاره قالماز . . .

بوقورقولى وضعيت اوزرينه حسن عزت پاشا ، اردو احتياطى اوله‌رق (اخا) ده بولنديغى ٨٣ نجى الاى اوكومى استقامتنه ، ايلرى يه سوردى . ١١ نجى قول اردو تكرار تعرضنه دوام ايتدى . دشمن صاغ جناحنده‌كى ايلرى مفرزه‌لرنى براز كرى يه چكدى . نظاميه سوارى فرقه‌سى ١٨ نجى فرقه‌نك تأخرى طولايسيله جبل بطريه‌سنى الەمديغى ايچون انجق ساعت ١٢ده حركت ايده‌بيلمشيدى. حالبوكه ١١ نجى قول اردو غالب پاشا، محاربه ساحه‌سنك طاشلى وقيالى صرتلردن عبارت اولان شمال قسمنه سوارى فرقه‌سنى محضا دشمنك صاغ جناحنه طوپله ، ميترليوزله شدتلى برآتش تأثيرى ياپمق ايچون تخصيص ايتمشدى . ايشته ١٨ نجى فرقه‌نك بوقدر كچيكمسنك مهم تأثيرلرندن برى‌ده بواولمشيدى .

اقشام ساعت ٧ ده ١١ نجی قول اردو قوماندانی غالب پاشا اتیده کی محاربه تقریرینی یازوب اردو قوماندانینه کوندردی .

١١ نجی قول اردونك ٢٥ تشرین اول ٣٣٠ محاربه تقریری :

١ — قول اردو تعرضنده موفق اوله مدی ،

٢ — ١٨ نجی فرقه امرایدیان ساعتده حرکت ایده مه مش وآنجق ساعت ١٢ ده دشمن جبهه سنه واصل اولمشدر .

٣ — قطعاتك تعلیم وتربیه سنك آزلغندن وبعض خطالردن ١٢ ده باشلایان طوپ وتفنك آتشی متعاقب ٥٣ نجی آلای رجعته باشلامش وبوحال دیکرلرینه ده سرایت ایده رك رجعت عمومی برحال آلمش وفقط بالاخره مذکور فرقه قطعاتی تکرار یرلرینه سورولمش ایسه ده شیمدیکی حالده یکدیکرینه قاریشه‌قدر . بوفرقه صوکرادن (سانسور) صرتلرینی اشغال ایتمش و اورادن برطابور قدر دشمنك (تفتکیر) صرتلرینه طرد ایدلدیکی کلن راپورلردن آکلاشلمشدر .

٤ — ٣٤ نجی فرقه ایلك زمانده صاغ جناحی (اپسمجه) اولمق اوزره ایلریلمش ایسه ده بالاخره ١٨ فرقه نك رجعتی ، اراضینك دوزلکی ، افرادك عجمیلکی بونکده رجعتنه سبب اولمش وفقط اوکله دن صوکرا ساعت ٤ ده تکرار ایلرولیه رك اعادهٔ انتظام ایلمشدر .

٥ — اشبو محاربه ده صاغ جناحیله بادیجوانه ایلرولمك ایسته ین ١٨ نجی فرقه ، طوپجیسنی استخدام ایده مه مش و ٣٤ نجی فرقه ایسه اراضینك دوزلکی حسبیله طوپجی موضعی بوله مامشدر .

٦ — قطعات بوکیجه یی (اپسمجه ـ صانصور) خطنده محاربه نظامنده کچیره جك ویکدیکرینه قاریشان قطعاتی تنظیم ایله مشغول اوله جقدر .

٧ — نظامیه سواری فرقه سی ١٨ نجی فرقه نك کیچ ورودندن آنجق ساعت ١٢ ده حرکت ایده بیلمشدر . بوکیجه یی (چرملك صو ـ سوربهاز ـ قزیل ویران) ده کچیره جکدر .

٨ — ٢٨ نجی فرقه دن آقشام اوستی کلن ٨٣ نجی الایك برطابوری آوچی یه سورولمش ومتباقیسی (اوکومی) ده قالمشدر .

٩ — یاره لی وشهید مقداری آزدر .

١٠ — قول اردونك فکری یارین تعرضه دوام ایتمکدر .

١١ نجی قول اردو قوماندانی

غالب

۱۱ نجى قول اردو قوماندانى غالب پاشانك ۲۵ تشرين‌اول ۳۳۰ كوپرى كوى محاربه‌سنه عائد تقريرى ، كورلديكى كبى، بر تأسفله باشليور و برامیدله نهايت بوليور :

قول‌اردو تعرضنده موفق اوله‌مامشيدى. فقط فكرى يارين تعرضه دوامده ايدى.

قول اردونك تعرضنده موفق اولاماسى بومحاربه‌يه تخصيص ايديلن قوتلردن استفاده ايديله‌مامسندن ايلرى كلمشيدى . اكر فى‌الحقيقه ۱۸ نجى فرقه افراد وضابطان وقوماندا هيئتنجه قيمتسز وقابليتسز ايديسه ۲۵ تشرين اولدن صوكراكى تعرضلرنده نيچون هركسك تسليم ايتديكى قهرمانلغى وفداكارلغى كوستره‌بيلمش ايدى ؟ . غالب‌پاشا « قطعاتك تعليم وتربيه‌سنك آزلغندن وبعض خطالردن . . . » دييور . بوطوغرو اوله‌بيلير ، لكن ۱۸ نجى فرقه‌يه انحصار ايده‌مز .. هرايكى قول اردونك نفرلرى على‌التقريب عينى شرائط اجتماعيه ايچنده يشايان وآز چوق تفنك قوللانمسنى بيلن بر خلقك ايچندن آلنمشيدى . هله شوراسى قابل‌انكار دكلدركه تشرين‌ثانينك برنجى هفته‌سنده كوپرى‌كوى صرتلرندن « آزاب » و « مصاحت » أتكارينه قدر دشمنك پيشنى براقمايان وپك قانلى وقهرمانانه جبهه تعرضلريله روسلرك قدرت عسكريه وقيمت معنويه‌سنى صارصان قطعه‌لر عينى « تعليم‌وتربيه‌سى آز » قطعه‌لر ايدى . عجبا بوهجوملرى و بوتعليملرى ۲۵ تشرين‌اولدن ۳۰ تشرين‌اوله قدر كچن بش كون ايچنده‌مى اوكرنمشلردى ؟..

ديمك‌كه ۱۱ نجى قول‌اردونك تعرضى تعليم وتربيه نقصانندن دكل بلكه منحصراً « بعض خطالردن » طولايى موفق اولامامشيدى . خطالردن بعضيلرينى ۱۸ نجى فرقه قوماندان واركان حربيه‌سنك ارتكاب ايتمش اولديغنه شبهه يوقدر ؛ بوقدرمى؟ ۵۳ نجى الاى قوماندانى‌ده ايسته‌ديككز كبى تجزيه ايده‌لم ، چونكه دشمنله ايلك تماسى غايت احتياطكارانه ياپمق والاينك چوق ايلريسنه‌وچوق يانه ايكى ضابط كشف قولى‌چيقارمق عقلاً ومنطقاً الزم ايكن بولزومى ايفا ايتمدى . لكن اردو قومانداننى وظيفه‌سنى ايفا ايتمشمى ايدى ؟ . . بوجاى سؤالدر .

اردو قوماندانلغى ۳۳ نجى فرقه‌نك ۲۵ تشرين اول صباحى نه‌لرده بولنديغندن خبردار دكلدى . حالبوكه بوفرقه‌نك كوپرى كوى محاربه‌سنده وظيفه‌سى غايت بيوك‌ايدى وحتى ديه‌بيليرم‌كه‌محاربه‌نك نتيجه‌سنى‌پارلاق برمظفريتله‌تتويج ايتمك شرفنى انجق‌بوفرقه‌دن بكليه‌بيليرايدك . اردو قوماندانلغى صوك ساعته قدر ۳۳ نجى فرقه‌دن معلومات آله‌منجه دشمنك ارتق صول جناحنى دكل بلكه. صاغ جناحنى احاطه ايتمك صورتيله ايشنى كورمكه قرار ويرملى وبومقصد مهم ايچون ذاتاً يورغون برحالده بولنان ۱۸ نجى و۳٤ نجى

فرقه‌لری ٢٥ تشرین‌اول کوننده (حسن‌قلعه ـ اوکومی ـ میادین ـ صانصور) خطنده وکریسنده آلیقویه‌رق ارضرومدن ٢٩ نجی فرقه‌یی (سوریهان) و (صانصور) ه جلب ایتملی ایدی : بو وجهله محاربه‌نك برنجی کونی ، بر کون صکره‌یه یعنی ٢٦ تشرین‌اول تاریخنه تأخیر ایدلمش و٢٣ نجی فرقه ایله ارتباط پیدا ایتمك ایچون وقت قزانیلمش اولوردی . بوکا قرار ویرمك ایچون ٢٥ تشرین‌اول کوننك یاغمورلی بر کون اولمسی وکرك ١٨ نجی فرقه‌نك ، کرك ٢ نجی نظامیه سواری فرقه‌سنك حرکتلرینك اوکله وقتنه قدر کجیکمش بولنمسی نه کوزل فرصت ایدی :

عجبا دشمن ٢٥ تشرین‌اول کوننده نه‌یاپاردی ؟ بونی دوشونمکه بیله لزوم یوقدی . مادامکه ٣٣ نجی فرقه یوقاری آراس وادیسیله یاغانه دوغرو ایلریوردی ومادامکه طوپجی طاغی شمالنده شویله بویله برقاچ آلایلق براحتیاط سواری قول‌اردوسی واردی . دشمن قزاق فرقه‌سی سلمه‌السلام باشنی آلوبده طاغ آوقه‌لرندن ارضرومه کیده‌مزدی . ٢٨ نجی فرقه‌نك ایکی آلایی الده ایدی . وارسون رضا بك قومانده‌سنده‌کی ٨٢ نجی آلای (کتوان ـ قندیلی) صرتلرنده کیجه‌لسون . بناءً علیه قزاق فرقه‌سی قورقولاجق بر هولا دکلدی . کوپری کوی غرب صرتلرینی طوتمش اولان دشمن ایسه یا تعرضه قالقاردی : وتقدیرده ایلری قره‌غوللر خطنده مدافعه ایدردك ؛ یا یرنده‌قالوب النده‌کی صرتلری بر کون دها تحکیم ایدردی ؛ بوحالده‌ده بز نتیجهٔ محاربه‌یی جبهه‌ده دکل دشمنك
صرتلری بر کون دها تحکیم ایدردی؛ بو حالده‌ده بز نتیجهٔ محاربه‌یی جبهه‌ده‌کی دشمنك
شمال جناحنده وکریسنده آرایه بیلیردك ، چونکه قوتمز بوکا مساعد اولوردی .

ـ

کوپری کوی محاربه‌سنه بوراده ختام ویریبورز . چونکه بوندن صکره‌کی صفحات متمادی بر اوغراشمه وچنکلشمه شکلندن باشقه بر شیئی ارائه ایتمز ؛ یعنی ایش بیوك قوماندانلقدن چیقمش وفرقه وآلایلرك یان یانه استخداملرندن متحصل بسیط بر حاله ومنفرد پیاده وطوپجی جزءتاملری داخلنده عسکرك فداکارلق قدرت وقابلیتی دائره‌سنه کیرمشدر . ایش محمدجکه قالنجه هر وقت الله کریمدر . فرقه وآلای قوماندانلری ایسه پك آز استثنالرله، بوتون حرب امتدادنجه درایت، جسارت وسوق واداره‌ده‌کی وقوفلریله تاریخمزده باشقه بر مثالی کورولمیه‌جك صورتده تمیز ایتمشلردر . بو نعمتی اردونك کنجلشدیرلمسی کیفیتنه مدیونز .

کوپری کوی محاربه‌سی اردو ارکان حربیه‌سنك نظریاتجیلکنی بوتون چیپلاقلغیله

میدانه چیقارمشدر . حسن عزت پاشا حضرتلری ـ اکر خطا ایتمیورسه‌م ـ هویوکار موضعی مسئله‌سنده غوزه‌نك وکوپری کوی محاربه‌سی قرارنده الك چوق اردو ارکان حربیه‌سی برنجی شعبه‌مدیری مرحوم طاهربکك پروژه‌لرینی قبول ایتمشلردی؛ برنجیسنده افراط ، ایکنجیسنده تفریط واردی. ایکیسی اورته‌سنی بولمق‌ایسه کندیلرینك‌وظیفه‌لری اولمق لازم کلیردی .

بعضلری کوپری کوی محاربه‌سنك ۲۵ تشرین‌اول‌ده باشلایوب بر قاچ کون دوام ایتدیکنی ونتیجه‌سنده دشمنك رجعته مجبور اولدیغنی ادعا ایده بیلیرلر . بو ادعا آنجق شکل اعتباریله حقلیدر . فی‌الحقیقه بو محاربه بر ویا ایکی کونده ختام بولمامشدی . لکن برنجی کوندن صوکرا شکل اداره‌سنی تبدیله امکانده قالمامشیدی .

روسلر کندی قوتلرینی غایت ابی کیزلدیلر ومدافعه‌لرینی حسن صورت وکمال احتیاطله اداره ایلدیلر . بزده بو محاربه‌دن بکله‌نیلن سوق‌الجیش مقصدینی استحصال ایده‌مدك. بو مقصد روس اردوسنی ازمك وکندی حدودمزدن طیشاری آتمق ایدی . بو نتیجه استحصال ایدلمش اولسه ایدی ، صاری قامیش مانوره‌سنه احتیاج قالمیه‌جقدی .

حالبوکه اوچنجی اردونك النده روسلری ۲۵ تشرین‌اول کونی قیراجق، ازه‌جك، دوکه‌جك قدر وحتی دها فضله قوت واردی . بو قوتلردن یوم مذکورده بردن استفاده ایدیله بیلیردی ، ایتمدیلر . چونکه اوچنجی اردو قرارکاهنده مقامات عالیه‌یی اشغال ایتمش اولان کنج ذوات وظیفه‌لرینك آغر مسئولیتی درعهده ایتدیره‌جك عوامل روحیه‌یه مالك دکلدیلر . استانبول بونك فرقنه واردی ومداخله ایتدی . بو مداخله‌یه سببیت ویرن اوچنجی اردو قرارکاهیدر . بو قرارکاه مقررات متخذه‌سنده دها قطعی اوله بیلیردی . روسلر بزدن قورقیور ، بز روسلردن قورقیورز .. نتیجه بوندن بشقه بر شی اوله‌بیلیرمیدی ؟.

حسن‌عزت پاشا حضرتلرینك املی ، شخصیت نجیبه‌لری کبی پاك وتمیز ایدی. بوکا ذره قدر شبهه‌مز یوقدر . ذاتاً مسئله بو نقطه‌ده دکلدر . هرتعبیه وسوق‌الجیش وضعیتی قارشیسنده بر قوماندانك (تعقیب ایتدیکی مقصد داخلنده) یاپاجنی ایشه قرار ویره‌بیلمسی ایچون ارکان حربیه‌سنك ، دشمنك طرز انقسام ومقصدینی کاغد اوزرنده تثبیت ایتمسی مقتضیدر . بو مهم خدمت قوماندانه دکل ارکان حربیه‌سنه عائددر .

— ١٧ —

٢٥ تشرین اولدن ٣١ تشرین اوله قدر گچن گونلر ظرفنده روسلر اردومزك تضییقیله گاه مقاومت وگاه رجعت حالنده بولنهرق وقت قزاندیلر . روسلر غایت مدبرانه حرکت ایدییورلردی . اوچنجی اردو قوماندانلغی ایسه متردادانه طرز حرکتی هیچ بوزمدی وهیچ برزمان اردویه منسوب قطعاتك فدا کارلغنه لایق بر نتیجه استحصال ایدهمدی. الك عربی شودرکه بوقرارگاه مبدء تعرضدن آنجق بر هفته صوکرا دشمنك قوتنه دائر طوغری‌یه قریب برفکر ایدینه بیلدی.

کرك طقوزنجی وکرك اون برنجی قول اردولر متعدد هجوملریله قهرمانلقلر گوستردیلر. طوپجی حتی روس طوپجیسنه تفوق ایده‌جك صورتده اداخت تنظیم ایده‌بیلیوردی. روسلرك اومشهور قازاق آلایلری همان همان هیچ بر ایش گورهمدی . حالبوکه بزم کوچوك موظف سواری فرقه‌مز اردونك صول جناحنی تأمین ایچون طاغلرك باشنه طیرماندی ، دشمنی یان آتشه آلدی وملتدن یدیکی اکمکی یوز دفعه حلال ایتدیردی .

عشیرت سواری فرقه‌لری تربیه وتجهیزات عسکریه‌لرینك روسلره نظراً پك دون اولمسی نتیجه‌سنده هیچ برایش گورهمدیلر . یالکز آراس حوضه‌سنده دکل الشگرد اووه‌سنده ومراد صویی وادیسنده‌ده عینی حال جریان ایدییوردی . کردلر هم ذکی هم جسور برخلقدر . بو ذکاوت فطریه مع‌التأسف علم وعرفان جلاسیله نورلاندیرلمامش اولدیغی کبی مضایقه‌زماننده حیله‌کارلق شکلنده‌اجرای فعالیت ایتدی. کردلر روس‌وارمنی چته‌لرینك طوپلری ومیترالیوزلری قارشیسنده پالاقاجله ایش گورمك ممکن‌اوله‌میه‌جغنی درحال آکلادیلر وداغیلدیلر . عشیرت حالنده یاشایان مسلح کردك اوکونکی‌جنگاورلك غایه‌سی کندی خانه‌سنی ومالنی محافظه ایلمکدی. ایی تجهیز ایدیله‌رك روس قزاق الایلری رفاقتنه ویرلمش اولان ارمنی چته‌لریله وروس بطریه‌لریله قارشی قارشی‌یه قالان کرد استانبوله دوغرو مستهزی برنظر عطف ایده‌رك آتی کری‌یه مهموزلادی ویولده بزم زواللی پیاده‌لرمزك ضعفاسنی یاقالایه‌رق آیاغندن ییرتیق‌چیزمه‌سنی وصرتندن‌یامالی‌پالطوسنی آشیردی، کندی‌کوینه‌دوغری آتی‌سوروب گیتدی. کرد اوینه غنیمتسزمی دونسون ؟..

محمدفاضل پاشانك عشیرت قول‌اردوسی قرارگاهنده ایشلر دها گولونج گیدییوردی . بوراده کردلر روسلرك دائما طوپ منزلی خارجنده طولاشوب دوریوورلردی . حالبوکه اردو قوماندانلغی بونلرله دشمنك یانی وگریسنی تهدید واحاطه مانوره‌لری یاپمق خلیاسیله

اویالانیوردی . محرر عاجز تشرین ثانینك ایلك اون کوننده آراس جنوبنده الك نهایت اثبات وجود ایدن مشهور ۳۳نجی فرقه ایله روسلرك قزاق آلایلرینی و بر ایکی پلاستون ویا آوجی طابورینی ولی بابا استقامتنه دوغرو شرقه اوزاقلاشدیرمغه مأمور اولمش ایدم. بو تعرضه عشیرت قول اردوسی‌ده اشتراك ایتمك امرینی آلمش ایدی. عشیرت قول اردوسی قرارکاهی بالطبع علی‌الاصول کندی آلایلرینه بو وظیفه‌یی آکلاتمش وامر ویرمش ایکن بزم تعرضمزه برتك کردك اشتراك ایتدیکنی کورمك نصیب اولمدی .

تشرین اولك نهایتلرنده ۲نجی نظامیه سواری فرقه‌سنك آلایلری ایکیشر یوز آتلی‌یه قدر تنزل ایتمش وعشیرت آلایلرندن آرتق الك ییوك فدا کارلغی طلب ایتمك زمانی کلمشیدی . اردو قوماندانلغنك بو مطالبنه قارشی عشیرت سواری قول اردوسی قوماندانی محمد فاضل پاشا : « بزم عشیرت افرادیمز جوارده یغما ایده‌جك برشی بولامانجه شو کونلرده کندی آلای و بلوك ضابطاننك اشیاسنی چالمغه باشلادیلر . بونلرك شرندن قرارکاهی صیانت ایتمك ایچون لطفاً ٥۰ نفر نظامیه آتلیسنك نزد عاجزی‌یه ارسال والحاقی »نی استرحام ایتمشیدی .

ایشته تام بو صره‌ده استانبولدن باش قوماندانلق وکالتندن کلن برامرده روسلرك قفقاسیه‌یه قوای امدادیه سوقنی تأخیر ایتمك ایچون فاضل پاشا قوماندانسنده عشائردن هیئتنك ویاسچه‌جکی مناسب مقاربینك قره‌باغ استقامتنده سوق ایدلمسنی ، قفقاسیه‌ده‌کی دمیر یوللرینی تخریب واهالی‌یی اخلاله تشویق ایله روسلرك کریلرینی تهدید ایلمسنی حسن عزت پاشادن طلب ایدیبوردی ! .

معلوم اولدیغی وجهله عشیرت آلایلری تشکیلاتی اعادهٔ مشروطیته تقدم ایدن دورك بر(فانتزی)سندن بشقه‌برشی دکلدی، مابین همایون ارکان حربیه‌سیله اودورك دردنجی اردو مشیری کرك عشائرینی‌بدحکم وارادهلری آلتنده بولندیران عشیرت رؤساسنك نفوذینی کسر ایتمك وایلریده روسلرك قافقاس قازاقلرینه قارشی طوره‌جق دکل ، فقط « حساب ایدیله‌جك » برحرکتله وجوده کتیرمك سیاستیله کونك برنده، جیبلرندن پاره وزورنال چیقارير کبی، اورته‌یه اللی آلتمش آلای عشیرت سواریسی چیقاروب ویرلاتمشلرایدی!.. حالبوکه‌بونه عین دورده فرانسه وآلمانیا دول معظمه‌سی کندی‌اردولرینه برپیاده طابوری ضم وعلاوه ایده‌بیلمك ایچون حربیه نظارتلرنده ، مبعوثان انجمنلرنده هفته‌لرجه ، آیلرجه حساب کتاب دوکمکده، مناقشه ومباحثه ایله‌مکده مجبوریت ولزوم کوریبورلردی . بر کون بکتاشی فقراسندن بری کندی اوسته باشنه باقه‌رق : « یارب ، بن کبی آچ وچیپلاق آدم‌ اراتمق

بر هنر ایسه بن ده یارادیرم ! » دیمش وچاموردن بر آدم یاپمش ! انورپاشا ورفقاسی اکر بکتاشینك بو حکایه سنی بیلسه ایدیلر آلای حالنده بیله وجودلرندن استفاده ممکن اولمیان احتیاط سواری افرادندن فرقه لر وقول اردولر تشکیلنه قالقیشمازلردی .

عشیرتلردن اردو ومملکت نامنه استفاده ایتمك ایچون عشیرتلری اردو ومملکت نامنه استفاده ایتدیرمه نك یولنی آراملی یز . بز مشروطیت ومساوات حقوق اعلان ایتدك دیه رك اباعن جد افراد عشائرجه رئیس وآمر طانیمش طبقه یی کوله لریله مساوی اوله جق بر قاعده یه تابع طوتمقده هیچ بر فائدۀ عملیه یوقدر . رجال ومؤسسات دولتك طبقه سی اولاد مملکتی مکتبله، مدرسه ایله تعلیم وتربیه ایدرك مدنی جهانده حقنی ادراك ایده جك بر ارتفاعه چیقارمقدر . بو قاعده کورد عشائرینك ذکی وجسور اولادینه علی السویه تشمیل ایدلملیدر . بالآخره عشیرتلر ایچنده چوغالاجق اولان منور کنجلر ایسترلرسه کندی رئیسلری علیهنه قیام ایده رك مساوات طلب ایده بیلورلر . ایشته بو صورتله استحصال ایدیله جك مساواتدرکه ابدی وطبیعی اولور . بالخاصه مملکت وملت ایشلرنده عجله پك مضر نتیجه لر ویرر . ذاتاً ملتلرك یاشلری سنه لرله دکل ، عصرلرله اولچولور .

جهان حربنك قافقاسیه وایران جبهه لرینه متعلق تاریخنی ارکان حربیۀ عمومیه من نشر ایده جکی زمان کوره جکز که بالخاصه وان حوالیسنده کی عشائر بلوك وآلای حالنده رئیسلری وبکاری ایله برابر روسلره دخالت ایتمشلردی . دیمك روسلر بزم کندی طوپراغمزده کندی دینمزدن اولان بر قسم خلقك نه صورتله آولانه جنی بزدن دها ایی تقدیر ایتمش ایمش ... اکر اتحاد وترقی قابینه لری بو عشیرت رؤساسنك قدر وحیثیتی کسر ایده جك حذری معامله لرده بولونمیوب ده آنلری صمیمی بر حمایه وشفقتله دولته ربط ایتمك نکته سنه عقل ایردیرسه یدی بو رئیسلر اونی بادرقی براقوب البته روسلره التجا ایتمزلردی .

١٨

اوچنجی اردو بش کون ظرفنده آراس وادیسنده آنجق بیك وسوسه وبیك تردد له بش آدیمدن فضله ایلریلیه مه موفق اولامایجه باش قوماندان وکالتی ارکان حربیه سی مداخله یه وصبرسزلانمغه باشلامشیدی . تشرین اولك نهایتنده انور پاشا امضاسیله کلن تلغرافنامه حسن عزت پاشایه حال رجعتده بولنان دشمنی محو ایده جك صورتده شدتلی بر تعقیب

ایله ازمك وصوکرا قارص استقامتنده ایلرلمك امرینی ویریوردی . استانبول روسلری طاغیتیق وهرحالده اوچنجی اردودن ضعیف بولیوردی . اوچنجی اردو قوماندانی وارکان حربیه‌سی ایلك تعرض کوننده ۱۱ نجی قول اردونك صول جناحنك بوزغون حالنده داغیلمه‌سندن چوق اورکمش بولندقلری ایچون کندی اردولرینه امنیتلری یوقدی . حالبوکه بالقان حربنده بو قبیل داغیلمه وطوپلانمه‌لر واقع اولمامش دکلدی . شیمدیکی حربده عظیم بر فرق وارایدی‌که اوده قوماندا هیئتلرینك سابقه نسبتله دها ایی ومنتخب بولنمشی ایدی . اردونك اعاشه‌جه معروض اولدیغی مشکلاته قارشی استانبول « امید اولنورکه اردومزك سرعتله حرکتی حالنده روس طوپراغنده لزومی قدر ارزاق بولورسکز ! » تمنیسنه مملکت داخلنده‌کی ارزاقی اهالی صرتنده طاشتمق نصیحتی علاوه ایدییوردی .

الحاصل ایلك تعرض کوننده باشلایه‌رق انفصال ایتدیکی تاریخه قدر حسن عزت پاشا وارکان حربیه‌سی بالمناسبه عرض ایلدیکی وجهله ، دشمنك تعقیب ایتدیکی مقصدی یا کلش آکلامقده دوام ایدوب دورمشلردی . بو ارکان حربیه روسلرك دائما فائق قوتلرله بو کون دکلسه یارین تعرضه قالقه‌جقلرینی ، نارماندن اردومزك کریسنه وآراس جنوبندنده یانمزه دوشه‌جکلرینی وسوسه ایده ایده حضور وراحت کورمەدی .

بو اندیشه ، برکابوس آغرلغیله اردوقوماندانك وارکان حربیه‌سنك فکرینی‌ازدکجه اك بیوك مساعی کریده‌کی « هویوکلر » موضعنك تحکیماتی تزییده منحصر قالیوردی . حالبوکه حقیقت مصلحت هیچده بویله‌دکلدی . بتون وقایع‌حربیه وآژانس تلغرافنامه‌لری کوستریوردی‌که روسیه حکومتی آوروپاده قطعی بر نتیجه استحصال ایتمك مجبوریتی ایچنده اردولرینك کافه‌سنی آوستریا وآلمانیا جبهه‌لرینه طاشیمق احتیاجنده بولونیوردی . قفقاسیه‌ده ایسه اللرنده‌کی ضعیف قوتی ماهرانه استخدام ایده‌رکدن قارص واردهان استقامتلرینی ستر ایتمك املندن بشقه بر هدف تعقیب ایتمیوردی .

کوپری کوی محاربه‌لری‌ده کوسترمش ایدی‌که روسلر اساسلی بر صورتده تهدید ایدلمه‌دن بیله - تهلکه آلتنه کیرمه‌مك ایچون - موضعلرینی ترك ورجعت ایدییورلردی . نارمان وقلعه ، بوغازی منطقه‌لرنده بولندیردقلری مفرزه‌لر قطعی بر مدافعه ایله (اولتی - اردهان - باطوم) استقامتنی ستر ایتمکله اکتفا ایدیورلردی .

یالکز بایزید و (الشکرد) طرفلرنده واك چوق ارمنی چته‌لرندن مرکب دشمن قطعاتی عشیرت آتلیلرینك توحشندن بالاستفاده دها فعال بولنیورلردی .

باش قوماندانلق وکالتی حسن عزت پاشانك ترددلرینی ، مشار الیهك کوندردیکی

راپورلرك سطرلری آره‌سندن کشف ایتدی و بودفعه دشمن قوتلرینی‌لزومندن فضله استصغار ایده‌رك درحال یقالایوب محو ایتمك امرینی ویروب طوردی .

اوچنجی اردو قوماندانلغیله باش قوماندان وکالتنك ۳۳۰ تشرین‌اول نهایتلرنده‌کی تلقیاتی شویله خلاصه ایده‌بیلیرز :

حسن عزت پاشا « اردومز دشمنه تعرضله رجعته مجبور ایتدی ، دشمن قوتی برپیاده وبرسواری فرقه‌سندن عبارت ایدی . » دییور . بوکا قارشی انورپاشا : « یاکلش یاپدیکز ! دشمنی رجعت ایتدیرمك کافی دکل . محو ایتمکز ممکن ایدی . دشمن پك طاغنیق وسزدن هر طرفده ضعیف کورونیور . قفقاسیه‌یه کیریکز ، قارصی ضبط ایدیکز ، بزباطومی ، پوتی‌یی تهدید ایدوب دورییورز . ایسترسه‌کز سزه بیوك اوبوس طوپلری‌ده کوندره‌یم . » جوابنی ویردی . ینه حسن عزت پاشا ألی آلتنده‌کی قطعاتك تجهیزات وتشکیلات سفرلرینی و منطقه‌نك فقر و ضرورتی کوزدن اوزاق بولندیرمیه‌رق استانبوله « بواردویی بن‌دوردیغی یرده بیله بسلیه‌میورم . آیاغنده چیزمه‌سی یوق ، صرتنده‌کی پالطوسی چوال بزی کبی بر شی . . . آچ قارن ، چیپلاق صرت ، یالین آیاق قفقاسیه استیلاسنه چیقیلیرمی ؟ . بن یاپیله‌بیله‌جك ایشلك اعظمیسنی یاپدم . ایشته بوقدر . » عباره‌سیله ترجمه ایدیله‌جك افادات رسمیه ایله ایلری کیتمك امانی‌بسلیور ایسه‌ده شیمدیلك حاضرلقلرینی اکمال ایتمك ایچون وقته محتاج بولندیغنی یازییور . بوکا قارشی استانبول ارکان حربیه‌سی : ألکز آلتنده درت عشیرت سواری فرقه‌سی وار . بونلری قره‌باغه ؛ باکویه ، طاغستانه صالدیرك . طاش طاش اوسته‌ده براقماسونلر.. دمیریوللرینی بوزسونلر، کوپریلری کسسونلر، استاسیونلری یقسونلر.. بتون قفقاسیه‌ده‌کی اسلاملری قیام ایتدیرسونلر . روسلرك باشنی درددن درده صالسونلر .. سزده راحت ایدك ، بزده ! . ارزاقکزمی یوق ؟ قفقاسیه معموره‌لری آیاغکزك دیبنده ! یالکز سز سرعتله حرکت ایتمك یولنی بیلك ؛ هم اوراده سلاح آلتنده بولنمیان اهالینك ایشی نه ؟ اوروك یوکلرینی صرتلرینه ، طاشیوب دورسونلر ! . بونلرله متوسط انبارلریکزی دولدیرسینلر ! .. » جوابنی ویرییوردی، استانبولدن «انور» امضاسیله‌کلن ۳۰ تشرین‌اول ۳۳۰ تلغرافنامه‌نك روحی ایشته بوطرز تلقی ایدی . انور پاشا آناطولینك بوطاغلق طاشلق منطقه‌سنی بلکه آنجق جغرافیا کتابلرنده ناقص برصورتده اوقومش ایدی . هله عشیرت تشکیلاتنك نه‌قدر اساسسز برشی اولدیغنی بالطبع هیچ بیلمیوردی . مع‌مافیه باش قوماندان وکیلی صفتیله « مسئولیت » دنیلن کیفیتك نه دیمك اولدیغنی دوشونه‌بیلیر

برخلقتده بولنسه ایدی اوچنجی اردو قوماندانلك وظیفه وصلاحیتنه بوقدر چوجقجه‌سنه قاریشمز ایدی .

اولجه‌ده دیلم دوندیکی قدر تشریح ایتدیکم وجهله اوچنجی اردو روحاً وفکراً استانبولك وبالخاصه انورپاشانك شخصنك، بلا استثنا تقدیرکاری ایدی . بزجه استانبول نه امر ایدرسه اصابت ارنده ایدی. اوچنجی اردوده بالقان حربی اردولری ارکانی استیلا ایتمش اولان پولتیقه‌جیلق دردی یوقدی . بو سببله استانبولك « شریله یاغق بویله یمق لازمدر .» طرزنده‌کی هر امری حسن عزت پاشایی درین دوشونمکه مجبور ایدییوردی . بن اویله ظن ایدییورمکه اکر حسن عزت پاشا انورپاشایی برآن ایچون (صاری‌قامیش) فجیعه‌سندن صکره تظاهر ایدن جهلی وتدبیرسزلکی ایله یعنی هویت حقیقیه‌سیله کورمش وطانیمش اولسه ایدی ، اونك امریله تعرضه کیریشمك دکل، بلکه یرنده‌سیله‌قالمنی تهلکه‌لی عد ایده‌رك دها ایشه باشلامزدن اول اردو قوماندانلغندن چکیلیر کیدردی ...

۱۹

۳۳۰ ده باش‌قوماندانلق وکالتی

تکرار ایضاحه لزوم وارکه بنم بو اثری یازمقدن مقصدم (صاری قامیش) فلاکتی دییه دیللرده دستان اولان فجیعه‌نك نه کبی عوامل ومؤثرات تحتنده ظهور ایتدیکنی خاطرات ومسموعاتمه کوره تثبیت ایتمکدر . وقعه ۳۳۰ سنه‌سی صوك نصفنده جریان ایتدی. حالبوکه بوسطرلر یدی‌سنه صکره یازیلیور واوقونیور. کزیده‌برادرونك محوینه سبب اولان بوهائله‌ٔ تاریخیه‌نك ممثلرندن بر قسمی بو دنیاده ، بر قسمی‌ده بو طوپراقدن کیتدی . اوزمانك باشده کزن ارکان ورجالی بوکون افکار عمومیه چامورلر ایچنده ازمکله‌ده اکتفا ایده‌مور . بوسببله قارئین محترمه‌دن رجا ایدرمکه ، بو سطرلری اوقورکن وقعه‌نك زمان وقوعی پیش نظردن دور طوتماسونلر . بن وقعه‌ده‌کی فجاعتی بوکونکی نتیجهٔ ملعونه‌سیله اولچه‌رك یازمیورم . بلکه زمان جریانده بوتون عریانلغیله میدانده دوران نقصانلغی ، تدبیرسزلکی ، جهلی وخطیئاتیله انظار عمومیه‌یه عرض ایتمك ایستیورم. بزدها صاری قامیش صرتلرنده قارآلتنده وبوز اوستنده تتره‌دیکمز کیجه‌لرده حقیقتك فجاعتی کورمش وحتی رسماً بزدن بش اون‌متره ایلرده برچوقورده قیورانمش یاتمش بولنان انور پاشایه عرض ایتمش ایدك . . .

انور پاشا و رفقاسی ۳۳۰ سنه‌سنده ملتك اكثریت عظماسنك تأليه ايده‌جك درجه‌ده تقدیر و تعظیم ایتدیکی شخصیتلردی. اوچنجی اردویه کلن هرامر استانبولك بوزمرهٔ مبجله‌سنك حاصلهٔ افکاری اولمق حیثیتیله قیمتدار عد ایدیلیردی. فقط بوکون، ۳۳۷ سنه‌سنده، انور ایله رفقاسی آره‌سنده مبدأ حربده بویوك بر ضدیت موجود اولدیغنی روایت ایدوب دوریورلر. دیورلرکه – بن اعتراف ایده‌رم، بو تخالف وتضادی بالآخره ایشتدم – باش قوماندانلق وکالتنده ارکان حربیه رئیس ثانیسی مرحوم حافظ حقی بك طلعت پاشا ودها برقاچ رفیقی – احتمال که اتحاد وترقی جمعیتنك برقاچ عضو مهمی – انورپاشا ایله رفقاسنك ادارهٔ دولت مسائلنده علیهداری ایمشلر. بو حال برچوقلرنجه محقق وموثوق اولدیغی حالده بنم، استانبولدن چوق اوزاق یشامقلغم حسبیله، وقوفم اولمدیغی ایچون روایت شکلنده عرض وتثبیته لزوم کوریورم: انور پاشا آلمانلرك غایهٔ املنه منقاد، اردومزی آلمان ارکان حربیه‌سنك طرز رؤیتنه کوره قوللانمغی وعد ایتمش ایمش. حافظ حقی مرحوم بونك علیهنده ایمش. بوتون دردینی طلعت پاشایه دوکر وایکیسی مشترکا اوچنجی وزرد نجی الله انوره تبدیل فکر ایتدیرمکه موفق اولورلرمش.

بن خلاصةً بوایشده آکلادیغمی عرض ایده‌یم:

[شخصیتلری اعتباریله نه انوره ونه ده حافظ حقی مرحومه غرض وعوض بسلیه‌جك وضعیتده‌یم. هر ایکیسنك بکا محبتی وهله مقامات عالیه‌یی اشغال ایتدکاری زمانه قدر دییه بیلیرم که صمیمی برده حرمتجکاری واردی. سببی همشهریلك وبنم سناً اونلردن بیوك اولیشمدر. حافظ حقی مرحومله ابتدائی صنفلرندن بری برلکده اوقودق. حتی حافظلغی کوپریلیده قزانمش ایدی واسمی بر مدت (حافظ اسماعیل نوری) ایکن بالآخره (حافظ اسماعیل حقی) اولدی. انورله ده مناستردن بنه مکتبدن باشلایان مناسبتمز وار. بالآخره هیچ برحادثه آرامزده منافرت صوقمدی. تقاعدلکمی بن طلب ایتدم وموظف قالمق ایچون انورپاشانك برشرطنی قبول ایتمدم. خلاصه بنم نه برینه، نه ده دیکرینه شخصی غرضم اوله‌ماز وجناب حق برقوانه نه قدر نصیب ایتدی ایسه اوقدر بیطرفانه ادارهٔ کلام ایده‌جکمی ده شوراده نفسمه عهد ایدیورم.]

انور چوجقلغندن بری عزمکار ومعند بر طبیعتده ایدی؛ خلقتنده حقپرستلك وأنصاف فضیلتی پك آزدر. تربیهٔ فکریه‌سنی ایچون اوقودیغی آثاری – علمی، عسکری فلسفی نه اولورسه اولسون – کندی دوشونجه‌سنه اویدیره‌رق آکلاردی. چونکه نفسنه اعتمادی چوق ایدی. هیچ برکون «عجبا بنم فکرمه مخالف اولان شو حکم طوغری اوله‌مازمی؟» دیه‌مشدر، دیه‌مزدی. بوسببله تربیهٔ فکریه وعلمیه‌سی محدود بردائره‌دن طیشاری چیقامامشدر. انور «ایده‌فیقس» له أورولمش، طبقی سرت برجویز کبی، چتین وکوچوك بردماغ صاحبی اوله‌رق قالدی. کوزی برشیدن ییلماز، امثالسز بر

جسارت شخصیه‌یه مالك، مسائل مهمه‌ده کندی نفسندن باشقه کیمسه‌یه اعتماد ایده‌مز . مستثنا روحلی براعجوبه‌در . کوردك‌که بواعجوبه ، اومزایای غریبه‌سیله ، بوعالمده آنجق وآنجق بیوك بردیکتاتور اوله‌بیلیردی . قیمت عسکریه‌سی آرقداشلرندن کری ایدی .

حافظ حقی مرحوم غایت تمیز وصاف خلقتده ذکی وحافظه‌سی قوتلی برضابط ایدی. حافظ حقی بوطوپراغی برکویلو عشقیله، برکویلو صفوتیله سوردی. طبیعت اعتباریله انورك بوسبتون ضدی ، قلندر مشرب ، کنیش یوره‌کلی ایدی . انوره نظراً شوایش یالکز برشکلده قابل حلدر . اوشکلده انورك عقلنه أسن شکلدر . حافظ حقی‌یه نظراً عینی ایش بیك شکلده حل اوله‌بیلیر : دنیاده هرشی ممکندر . ایشلرك معین برمجراسی ، معین بر قانونی یوقدر : اویله‌ده اولور ، اویله ! فضله دوشونمك زحمته دکمز . . انور ادراکی قصر وتحدید ایدردی ، حافظ حقی‌نك نقطهٔ نظرندن اذعان، آسمان قدر بی‌پایاندر . بری ایشی صیم‌صیقی بریولارله باغلایوب کندی قفاسنه حبس ایدر . دیکری کندی اذعان وادراکنه پایان تصور ایتمدیکی ایچون ایشی بتون هویتیله کندینه مال ایتمز. والحاصل انور دار ادراکلی برمعند، حافظ حقی کنیش حوصله‌لی برلاقید ایدی. بوخاصه‌لرك هرایکیسی‌ده دولت ایشلرنده برنقیصهٔ دماغیه، بر مرض دکلیدر ؟. ایشته ۳۳۰ ده اردولرك مقدراتی ، بحسب التقدیر ، شوایکی مریضك النه قالمشیدی ..

یتشدکلری عائله قوجاغی وبابا اوجاغی اعتباریله هرایکیسی چوجقلقدن بری منور برمربی ویامربیه‌دن فیض آلمش دکلدیلر . بوتون مکتسبات علمیه ودماغیه‌لری ـ یوزده طقسانمز کبی ـ مکتب صره‌لرنده باشلامش ، ارکان حربیه درسخانه‌لرنده حدغایه‌سنی بولمش ایدی . ارکان حربیه صنفلرینك درسلری آره‌سنده نه‌سیاست مالیه واقتصادیه‌یه ، نه‌ده ادارهٔ حکومته متعلق برسطر یازی بیله کورولمزدی . انور وحافظ حقی مرحومك خلقتلری ـ برینك معند ، دیکرینك لاقید وهرایکیسنك بردن متعظم ومتکبر اولملری تأثیریله ـ آنتاشه‌میلترلکده کچیردکلری حیات اثناسنده پك فضله برشی اوکرنملرینه مساعد اولمامشیدی .

دیمك‌که ، خلاصه، هرایکیسی دیکر صنف رفیقلرندن قیمت علمیه وادراکیه‌جه فرقلی برشی دکلدیلر . ایشته بوسببله هم‌بری دیکرینی چکه‌مدیلر همده محیطلرنده حریص جاه اولان ضابطان طرفندن بحق استرقاب ایدلدیلر : ایکی مخالف پارتی تشکل ایدیویردی ...

قرارکاه عمومیده بوایکی مخالف پارتی عمده اعتباریله آیریلاجق برر جهت بولمشلر ، انور پارتیسی آلمانیا ایمپراطورینك مواعدینه استناد ایتمش.. دیکر طرف مملکتی، بالخاصه

اوردوبی آلمان آمالنه اسیر ایتمه‌مکی امل ایدنمش.. برنجی طرف ۳ نجی اردونك به‌حال قفقاسیه‌یه تعرض ایده‌رك آلمانیا و آوستریا حدودنده‌کی روس اردوسندن قفقاسیه‌یه قوت چکدیرمك ویاقفقاسیه‌دن اوراره قوت کوندرتمه‌مك یعنی آلمانلرك یوکنی تخفیف ایچون بزم عسکرمزی قیردیرمق یولنه کیتمش. . ایکنجی جهت ایسه بتون قوتیله بوکا مخالفت ایتمش‌وا کر طوغری ایسه حافظ حقی مرحومك ورثهٔ مبجله‌سی نزدنده‌کی خاطراتی‌بو‌مهم نقطه‌یی اثبات ایده‌بیلیرمش . بونلرك هیسی طوغرو اوله‌بیلیر و حافظ حقی مرحوم ، شخصیتنده اولدیغی کبی ، وظیفهٔ مهمه‌سنده‌ده املاً پاك ونزیه قله‌بیلیر . لکن املاً نزاهت اوچنجی اردونك اونجی قول اردوسنی وبالنتیجه اوچنجی اوردویی دوچار فلاکت اولمقدن قورتارامدی . نیت خیر ، فقط عاقبت شر اولدی . بو عاقبتك بوتون مسئولیتیه بالطبع دنیا وآخرتده عاملرینه توجه ایدر نه‌انور باش‌قوماندان اوله‌بیلیردی، نه‌ده حافظ حقی مرحوم قول اردویه قوماندا ایده‌بیلیردی . هر ایکیسنك موفقیتلی بر صورتده اثنای حربده طابور و آلای قوماندانلغی باشه چیقاره‌جقلرینه قانع اولان کیمسه وارسه اورطه‌یه چیقسون ! (اداره) و (قوماندا) نك هر ایکیسنی‌ده لایقیله باشه چیقاره‌بیلمك ایچون محرر عاجز اویله ا کلادمکه قطعاتده بش اون سنه جدی خدمت فعلیه لازم . حالبوکه ۳۲۰ سنه‌سنده بزلرك خدمت فعلیه‌مز جمعاً یکون ایکی‌اوچ سنه‌یی کچمه‌مشدی . بوسببله تنزلاً فرقه‌لره قوماندا ایتمکه دعوت اولندیغمز وقت اکثرمز هرکس ایچون هر زمان ومکانده اسهل طریق اولان اورمق، قیرمق ، آصمق ، کسمك طریقنی طوتیوردك . اولدی، بیتدی ! . عجبا ۳۳۰ دن ۳۷ سنه اول غازی مختار وعثمان پاشالرله احمد ایوب پاشا مرحوملر دشمنلریله اوغراشیرکن کندی افراد وضابطانندن قاچ کیشی‌یی اویله سؤالسز وجوابسز کندی اللریله اوروب اولدیردیلر ، یاخود کندی یاورلرینه ئولدیرتدیلر ، بونی برلحظه اولسون دوشونمکه لزوم کورمدك . .

۹۲ تاریخنده مشیر احمدایوب پاشا مرحوم ویدین جوارنده اردوکاهنده اوطوریرکن جواردن برکویلی کلمش ، حضورینه ، چیقمش ، کویده قوناقلایان عسکرك ضابط امریله چیته‌سی سوکوب قوپارارق آتش یاقدیغندن شکایت ایتمش . مشیر پاشا سوز سویلیه‌دن استرنی چکدیرمش ، بینمش ، کویلی‌یی توکنه قاته‌رق حدتلی حدتلی کویه طوغری یوللانمش .

غازی عثمان پاشا مرحوم‌ده عینی اردوکاهده بولنیورمش وذاتاً شکایت ایدیلن طابور کندی فرقه‌سنه منسوب ایمش . بو سببله مشیر پاشانك وجههٔ حرکتندن خبردار اولور اولماز مشارالیه‌ده آتنی چکدیرمش ودرت نعلله احمد ایوب پاشایه یتیشمش . احمد ایوب

پاشا كويه مواصلتيله برابر طابو قوماندانى جلب ايتمش . فى الحقيقه وقعه ثابت . افراد چيتلرى اولره سوروكلركن كوروليور . مشير پاشا بوندن بسبتون عصبيلشه‌رك واستجوابه لزوم بيله كورميه‌رك قارشيسنده امره منتظر دوران طابور قوماندانك قفاسنه اورمق ايچون قرباجى قالديرمش . لكن غازى پاشا مرحوم ييلديرم سرعتيله قولنى قالديرارق احمد ايوب پاشانك بيلكنى يقالامش و :

— پاشا حضرتلرى ، قارشيكزده‌كى دولتك بر ضابطيدر اونى سزك قيرباجكز دكل آنجق قانون جزالانديره‌بيلير ! ديمش . احمد ايوب پاشانك بيوك روحى قانونلره منشأ اولان بر روح پاك اولديغى ايچون درحال قولنى ايندرمش و غازى مرحومه تشكر ايتمش . . .

اوردو بر وجود ذى‌حيات ايسه اونك قولى قناديده ضابطيدر . انورك عندنده پك آز ضابط قيمتلى عد اولونوردى . كرك انور وكرك حافظ حقى مرحوم ذاتاً معيتلرينه بابا دكل بلكه كوچوك برادر اوله‌بيليرلردى . حافظ حقى مرحومك طرز معامله‌سى منصفانه ايدى ، لكن انور پك خائن وجلاد بر كوچوك برادر ايدى . ياشك ، قدمك ومدت خدمتك حقيقةً نه بيوك تأثيرى وارمش ! .

نتيجه شودركه اوچنجى اردو قوماندانك طرز حركتنه مداخله ضمننده استانبولدن توالى ايدن امرلر يالكز انورك محصول قراريدر ، يوقسه بونده اركان حربيهٔ عموميه‌نك ديكر اركاننك ده رأيى منضم مى ايدى؟ دوشونمكه لزوم يوقدر . بو امرلر اوچنجى اردويه قرارگاه عموميدن يازيليوردى . كنديسندن بشقه مسئول وارايسه اراءه ايتمك انور پاشايه عائد بر مسئله‌در . بناءً عليه استانبول افكارنده ايكى پارتينك‌ده اشتراكى وارمش يوقمش بزجه هيچ بردر . حافظ حقى مرحوم اونجى قول اردونى صارى قاميشه كتيرميه‌رك اردهان يولنده بر روس لوا قوماندانك مهارتى قارشوسنده اويونجاق اولدى و قول اردوسنك ايكى كزيده فرقه‌سنى قيدش اورطه‌سنده (الله اكبر) داغندن كچيرمكه قالقيشه‌رق محو وپريشان ايتدى . سز بو نتيجه‌يه باقك وحكمكزى بوكا كوره ويرك . شيمدى مرحوم ايسترسه انور پاشانك فكراً مخالفى اولسون ، فعلاً هر حالده مشاركيدر .

۲٥

— كوپرى كوى محاربه‌سندن صكره —

كوپرى كوى محاربه‌سنك برنجى كوننده‌ن صكره ۳ نجى اردو تدريجاً بوتون قوتلرينى ميدان محاربه‌يه جلب ايتمشيدى. روسلر ايسه هم قوتلرينى همده مقصدلرى كيزلمكده جداً بيوك بر مهارت ابراز ايتديلر. اردو اركان حربيه‌سى دائما نظريات واديسندن تعقيب حركات ايلديكندن ويريلان امرلر ماده رقملرى، كشف منطقه‌لرينك حدودلرى وتخصيص ايديلان قوتلرله غير قابل اجرا برطاقم احاطه تصورلريله – حقيقى بر اردو امرندن زياده – تعبيه كتابلرنده‌كى نمونه‌لردن كيف ما اتفق بر قوپيه‌يه دهاچوق بكزييوردى. احتياط قول اردوسى تسميه ايتدكلرى بيوك كتله، مضر بر قوهٔ منفيه‌دن باشقه برشى دكل ايدى. ۳۳ نجى فرقه ناميله ۱۱ قولى اردونك طاغلردن سوروكليه‌رك كتيردكلرى قوللك برمرتب آلايدن فضله قوتى اولمديغى مرتبهٔ ثبوته وارمشيدى. هله بغداددن چيقارق كوپرى كويه قدر بيك مشكلات ايله كلمش اولان ايكى آلايلى اوچ بطاريه‌لى برايكى بيك كشيلك ۳۷ نجى فرقه‌يى آراس كنارنده يالكز ٤۸ ساعتلق بر مسافه‌دن صكرا «ايوالله. حاجى بابا، اكسيك اولما. زحمت ايتدك، هايدى خدمه كيت برار استراحت!» خطاب لطيفكاريسيله كلديكى استقامته دونديرمكدن باشقه برشيئه يارامازبولمش ايكن اردو اركان حربيه‌سنك تاصيل اولونده احتياط قول اردوسندن اوزاق وتهلكه‌لى كشفلر، ۳۳ نجى فرقه ايله ۳۷ نجى فرقه‌دنده آراس نهرينى شماله‌وغربه كچمك شرطيله احاطه مانوره‌لرى بكلديكنه حيرت ايتمه‌مك قابل دكلدر.

محاربه‌نك ٤ نجى كونى اردو قوماندانى بودفعه‌ده دشمنى ۲۹ نجى فرقه ايله احاطه ايتمك ايستەدى. فقط دشمنك صاغ جناح منتهاسى كريسنده‌كى احتياط آلايى ناكهانى (چرميك صو) صرتلرنده ۲۹ نجى فرقه قارشيسنده ظهور ايدنجه بواحاطه دخى عقيم قالدى. دشمنك تعقيب ايتديكى طرز حركت پك بسيط ايدى. روسلر بودارالحركاتده وقت قزانمق وايلك بهاره قدر جدى برايشه كيريشمه‌مك، بناءً عليه كنديلرينى تهلكه‌ده كورنجه همان رجعت ايتمك ويكى بر مدافعه‌جبهه‌سى طوتمق مسلكنى تعقيب ايدييورلردى. حالبوكه اوچنجى اردو قوماندانلغى عقلى فكرينى بيوك بر روس استيلاسى قورقوسنه قاپديرمش اولديغى ايچون روسلرك كندى جناحلرينى تأمين امليله افراز ايتدكلرى جناح قطعاتى، دائما بزى حسن قلعه وارضرومدن كسمكه مخصوص قوتلركبى كوردى ودشمن

جبهه‌سنك رجعتی ، اکثریا بزی اغفال ضمننده یاپیلمش برمانوره کبی تلقی ایتدی.

اردو آنجق ۲۷ تشرین اولده ۱۷ نجی فرقه‌نك ارضرومه جلبی ایچون امر ویره بیلدی. فقط مسافه‌نك اوزاقلغی ، طاغ یوللرینك قارله مستور اولمسی کبی اسباب طبیعیه تحتنده بو فرقه‌نك ایکی کونده ۷۰ کیلو متره‌دن فضله برمسافه‌یی قطع ایده‌رك اردو قوماندانلغنك طلبی وجهله هویوکار موضعنه مواصلتی آنجق جبری یورویشلرله قابل اوله بیلدی. بویورویشلر فرقه‌یی زده‌له‌دی . بوفرقه ۹ نجی قول اردونك پراکنده صورتده اللندن آلنان صوك قوتی ایدی. احمد فوزی پاشا آزتق صبر ایده‌مدی و ۲۸ تشرین اول ۳۳۰ کونی کندیسنك یاقول اردوسی باشنه جلبنی یاخود اردو قوماندانلغی بوكا لزوم کورمیورسه فکرینك صریح برصورتده اشعارینی رجا ایتدی . حسن عزت پاشا بوكا جواب اوله‌رق « حسن قلعه‌نك ۲۰ کیلو متره ایلریسنده بولنان جناحلردن برینك امر وقوماندانسنی درعهده ایتمك اوزره ارکان حربیه ودیکر ضابطاندن لزومی قدرینی مستصحباً حسن قلعه‌یه » حرکتنی احمد فوزی پاشایه رجا ایتدی . امر صریح ایدی . جبهه‌یه ۹ نجی قول اردو قرارکاهی دکل قوماندانی وبر قاچ معیت ضابطی دعوت اولونیوردی . احمدفوزی پاشا امری آلیر آلماز بن ، ارکان حربیه بیکباشی خرم ویوزباشی محمدبکلرله قول اردو یاوری وبر امر ضابطیله برلکده حسن قلعه‌یه حرکت ایتدك . ارضرومده قول اردو قرارکاهیله برلکده عمرلطفی بك قالدی . ساعت آقشامك آلتیسی ایدی .

محاربه‌نك اوچنجی کونی اولدیغی حالده بز ارضرومده ، ایشلرك حسن قلعه‌ده نه شکلده جریان ایتدیکنه دائر حالا معلوماتدار دکلدك . هوا غایت پیس ، یوللر چامورلی واحمد فوزی پاشا متهیج وعصبی ایدی . یاری یول اولان (قوریجق) کوینه کلدك . اهالیدن بر ایکی کشی‌یه دوسته دشمنه دائر معلومات صوردق . هنوز « حسن قلعه » دن کلمش بر یولجی بزه شو افاده‌ده بولندی :

— پاشام ، ایکی کوندنبری چوق محاربه‌لر اولدی . ایلکدن بزمکیلر بوزغون ویردی . بن قلعه‌نك طاغنه چیقمشیدم اورادن کوزلیوردم . طاغده خلق چوق ایدی . عسکرك بوزغوننی هپ کوردك . صوکرا پاشام ، الله باشمزدن اکسیك ایتمسون ، سزك کبی افندیلرمز قوماندانلر ، ضابطلر قلنجله ، طبانجه ایله بوزغون عسکرك اوکنه کچدیلر ؛ هپسنی طوردیردیلر . شیمدی ایسه‌ر ...

— کوپری کوی بزده‌می ، روسلرده‌می ؟

— اونی دییه‌مم . بن قلعه‌دن آیرلدم ، عسکر کوپری کویه یورودی دیدیلر .. حالبوکه بز نه بوزغوندن ، نه‌ده اردونك هنوز کوپری کویه بیله کیره‌مدیکندن

معلوماتدار ایدك حسن قلعه‌یه کیجه‌یاریسی واصل اولدق . حسن عزت پاشانك حکومت قوناغنك بر اوطه‌سنده برکوشه‌ده اویورکن بولدق . عینی اوطه‌نك دیکر کوشه‌سنده بهاءالدین شاکربك یاتیوردی . بویله غیرمسئول وبتون رسمی وظیفه‌سی اومنطقه‌ده‌کی چته‌لره قوماندا ایتمکدن عبارت اولان بوذاتی اردو قوماندانینه بوقدر غریب کورمك خوش برتأثیر براقدی .

لکن طرز تلقی اویله دکلدی: حسن عزت پاشا ۳ نجی اردو قوماندانی بهاءالدین شاکر ایسه چته‌لر باش قوماندانی ایدی . وبو ایکی بیوك قوماندان بهاءالدین شاکر بکك زعمنجه آنجق یان یانه یاقیشیردی .

بنم فکریمه کوره حسن عزت پاشا غالب پاشا قدر اتحادجی دکلدی . فقط احوالی اداره‌یه مجبوریت ولزوم کورمشدی . چونکه استانبولدن امر آلمشیدی .

احمدفوزی پاشانك قوماندا‌سی درعهده ایتدیکی جناح (قرطاز ـ تنزیله) خطی حوالیسی ایدی . بزاوراده یکرمی سکزنجی فرقه‌نك قسم کلیسنی بولدق . بوفرقه شماله کوپری کوی استقامتنه تعرض ایده‌جکی زمان هنوز (ایشکی) جوارنده آراس وادیسنه اینمه‌مش اولان ۳۳ نجی فرقه ایله یوقاری آراس وادیسیله جنوبدن یتیشه‌جك اولان ۳۷ نجی فرقه‌ده اردو ارکان حربیه‌سنك قراری موجبنجه دشمنی جوبان کوپریسی جواردن آراسی کچمك شرطیله احاطه ایده‌جکدی . آتش آلتنده نهر کچمك تهلکه‌لی اولمقله برابر ـ بزحسن‌قلعه‌ده بوامری تلقی ایتدیکمز زمان هنوز نه ۳۳ نجی نه‌ده ۳۷ نجی فرقه‌نك قیمتلرینی بیلمدیکمزدن ـ بویله بیوك قوتلرله اجراایده‌جکمز براحاطه حرکتنك نتیجه‌سنه بیوك امیدلر باغلامش ایدك . ۲۹ تشرین‌اول صباحنك سیسلری آچیلنجه بز (قرطباز) شمال غربنده‌کی تپه‌دن (یاغان) جهتنده روس قزاق فرقه‌سنك یاغان کوبی شرقنده‌کی یایا آوجیلرینی کوردك . ۳۳ نجی فرقه‌دن ایلری سوق ایدلمش اولان ضعیف برقطعه بوآوجیلرك کویه تقرب ایتملرینی منع ایتمکه چالیشیوردی . کوپری کویك شرقنده ۱۹۰۵ راقملی چوبان دده تپه‌سنده روسلر بعض تحکیمات وجوده کتیرمشلردی. بواستقامته ۲۸ نجی فرقه‌نك ضیا بك قوماندا‌سنده‌کی ۸۳ نجی آلایی توجیه ایدلدی . کوپری کوی غرب صرتلرندن اعتباراً بادیجوان شرقی وتفتیکر جنوبی وسربوغان ـ چرمیك صوخطی استقامتلرنده صره‌سیله ۳٤ نجی، ۱۸ نجی و۲۸ نجی فرقه‌لرله ایکنجی نظامیه‌سواری فرقه‌سی محاربه ایتمکده ایدی .

جنوبدن بریول قولی بللوردی وتنزیله استقامتندن یوروین بواوزون قولك اوکندن درت نعلله کان برکوچوك هیئتك ایچنده ارکان حربیه میرالایی یوسف ضیابکك سویلی

سیماسنی طانیدم . یوسف ضیا بکله معارفه‌م طوپجی مکتبندن باشلادی ، بالقان حربنده غرب اردوسی قرارکاهنك کوجیه وصمیمی کونلرنده قوتلشدی وایشته شیمدی کوپری کوی محاربه‌سنك بو مهم کوننده ناکهان تکرار اویاندی . یوسف ضیا بك ۳۷ نجی فرقه‌نك قوماندانی ایدی اوپوشدك وقونوشدق؛ اردو امری موجبنجه ضیا بکه فرقه‌سیله احمد فوزی پاشانك زیر امرینه کیره‌جکنی سویلدیکم زمان مومی‌الیه شویله جواب ویردی :

— عزیزم ، فرقه‌م کیمسه‌نك امری آلتنه کیره‌مز ، چونکه بوراده دوراماز . دوراماز دیدیکمه باق ، کلدیکمزه باقما . بز بورایه بویزی کوسترمك ایچون کلدك . حرکتمزی تسریع ایتمك ایچون امر اوزرینه امر ویردیلر . اکر بن موشدن درد آکلاتمغه قالقیشسه ایدم کیمسه‌یه آکلاده‌مازدم . قوشدق ، کلدك .

— ایی یا ، ضعیف ویا قوتلی هرحالده الکز آلتنده بر قطعه وار ..

— برقاریقاتور !

— هرنه ایسه . بوکون احاطه حرکتی یاپاجقسکز ..

— ایشیکزی بوزاوز ؟ سز بیلیرسکز . سن قوماندان پاشایه مسئله‌یی برکره آکلات . بنم عسکرلریمك آیاقده طوره‌جق حالی یوق . پاشا بلکه شوراده بریرده برمدت موله ویرمکه مساعده ایدر .

معمافیه وضعیتی ضیا بکه ایضاح ایتدم . احمد فوزی پاشا ایله کوروشدیردم ، بو فرقه‌ده برسریع جبل ایله ایکی عادی جبل بطریه‌سندن بشقه طوپجی یوقدی . فرداسی کونی طوپجیسی آراس وادیسنه ایندیرلدی ویاغان دکرمنلری شمالنده موضعه صوقولدی . فرقه‌نك ایکی پیاده آلایی‌ده وادی ایچنده کوپری‌یه طوغری یاییلدی . کوپری کوی شرقنده‌کی یاماچده روسلر برچوق آوجی سپرلر وجوده کتیرمشلردی . سپرلری الله کچیرمك ایچون ۸۳ نجی آلای اوچ دفعه فدا کارانه هجوملرله ایلری‌یه آتیلمشیدی . موفق اوله‌مامشیدی . ایچنی طیشنی قوماندانینك آغزندن اوکرندکدن صکره ۳۷ نجی فرقه‌یی بز آنجق برقورقولق کبی قوللانه بیله‌جکز ظن ایتمش ایدك ، نه نفری نفره ، نه ضابطی ضابطه بکزه‌مییوردی .

[بوکتاب آقشام غزته‌سنده تفرقه ایدلدیکی زمان ۳۷ نجی فرقه حقنده بالاده‌کی سطرلری مذکور فرقه‌نك قرطباز صرتلرینه مواصلت ایتدیکی زمان یورغونلغی وپریشانلغی حسبیله بزده براقدیغی انطباع تأثیریله یازمش ایدم . متعاقب معلوماتی ایسه بو فرقه‌نك کوپری‌کوی منطقه‌سنده کچیردیکی ایکی کون ظرفنده فرقه‌یه قومشو اوله‌رق محاربه ایتمش اولان ۹ نجی قول اردو ضابطانندن سیبریاده اسارتمز

اثناسنده دیکلمش ایدم . بکا ویریلان او معلومات طوغرو دکلمش ، مسئله‌یی سابق ٣٧ نجی فرقه قوماندانی میرآلای ضیا بك افندی کوندردیکی مفصل بر مکتوبله ایضاح وتصحیح ایتدی . بن غزته‌ده « سریع آتشلی جبل بطریه‌سنك ضابطی بو یکی طوپك نشانکاهنی قوللانمسنی بیله بیلمیوردی . کوزی کور ایدی ویك آز تورکجه بیلیوردی .. » دیمش ایدم . میرآلای ضیا بك افندی صورت آتیه‌ده تصحیح ایدییورلر .

« ... بو ایکی قیمتلی ضابطك بری ٣٧ نجی فرقه‌ده بولنان تك بر عدد سریع آتشلی
« جبل بطریه‌سنك بلوك قوماندانی یوزباشی امین دیکریده مذکور بلوکده طاقم ضابطی ملازم جمیل
« افندیلردر . هرایکیسی طوپجی مکتبندن صنفلرینك ایلریسنده اوله‌رق نشئت ایتمشلردر . تورکجه‌یه‌ده
« بالطبع هرمکتبدن یتیشنلر کبی یعنی بزم عیارمزده اوقویوب یازارلردی . هرایکیسنك‌ده روحلرنده
« صنعت ومسلك عشقی یوکسکدیردی . امین افندینك معلومات فنیه‌سی دیکرینه دها فائقدی . حتی
« بغدادده دردنجی اردو طوپجی مفتشلکنده بولندیغم زمان مومی‌الیهك سریع جبل طوپلرینك
« نشانکاهلرینك تعدیل واصلاحنه دائر واقفانه یازدیغی لایحه‌یی کورمش واوقومش ایدم . بو ایکی
« ذات قوماندا ایتدکاری بلوکده غایت مکمل بر ضبط وربط عسکری تأسیسنه‌ده موفق اولمشلردی .. »

مومی‌الیه بو هرایکی قیمتدار ضابطك بالاخره الشکرد جهه‌سنده بری اسارته دوشدکدن صکره ، دیکری جبهه‌ده وظیفه باشنده شهید اولدیغنی دلسوز بر افاده ایله تصویر بیوریور . امین افندی لله‌الحمد برحیاتدر . دیکری حقنده دوچار اولدیغم خطاء فاحشدن طولایی مرحومك روح پاکی حضورنده استغفار ذنوب ایلرم .

میرالای یوسف ضیا بك افندی ، کرك اثنای راهده وکرك ٩ نجی قول اردویه ملحق اوله‌رق محاربه‌یه کیردیکی صره‌ده الیم بعض حقایقی‌ده طرزآتیده شرح ایدیور :
« .... ٣٧ نجی فرقه سفربرلکنی بغدادده اکمال ایتمشیدی . ایلك قدمه‌سی موصله طوغرو
« یوله‌چیقمش بولنیوردی‌که مذکور فرقه قوماندانلغنه دردنجی‌اردو طوپجی مفتشلکندن
« نقلاً تعیین اولندم . فرقه ایکیشر طابورلی اوچ پیاده آلاییله بر صحرا مانتللی وبرجبل
« طوپجی طابورلرندن مرکب بر طوپجی آلایندن وبر سواری‌بلوکی ایله براستحکام بلوکی
« وبر ماکنه‌لی تفنك بلوکندن عبارت ضعیف بر فرقه ایدی . پیاده اسلحه‌سی ١٦٠٠
« متره منزله مالك بویوك چاپلی ماوزر ، طوپجی اسلحه‌سی مانتللی صحرا وعادی جبل
« طوپلری کبی متروك سلاحلردی . تشکیلات سفریه‌سی دوه‌لی قوللردن عبارت ایدی .
« جزیرهٔ ابن عمردن ایلریسی (سعرد ـ بتلیس یولی) چول دوه‌لرینك ومانتللی صحرا
« طوپلرینك مرورینه مساعد اولمدیغندن طابورلرك احمال واثقالی ، بتون قوللر ، صحیه
« بلوکی ، سیار خسته‌خانه ، مانتللی صحرا طوپجی طابوری جزیره‌ده ترك ایدلدی . بونلر
« دیاربکر ـ معمورة‌العزیز ـ ارزنجان ـ ارضروم طریقیله کیده‌جکلر و بزه ارضرومده

« ملاقی اوله‌جقلردی . بو قابل اولامادی . فرقه سبکبار برحالده تعلیم میدانندن چیقارکبی
« میدان محاربه‌یه آتلدی . نقصانی احتیاجنی اکمال ایده‌مدی . کون کچدکجه اشبو احتیاج
« آرتدی ، اکسیلمدی . بر طرفدن آچلق دیکر طرفدن چپلاقلق ، باشلرمزده قاردن
« یاغموردن ایصلانوب یوزمزه کوزمزه یاپیشوب قالمش اولان کفیه‌لر ، بزلری قوناغکز
« قپوسنده طوروب بزی قارشیلایان سز قارنی طوقلره سائل شکلنده کوستردی !
« حقیقة نه ضابطمز ضابطه نه نفرمز نفره بکزبیوردی . لکن قلبلرمز ، امین اولکز
« شریف بك ، قلبکز کبی نور ایمان وحماسته طولو ایدی . هیچ بیلغینلق کتیرمیه‌جك
« قدر سرتلشمشیدی . صغوق وچپلاقلق یوزندن کوپری کویندن طوتاغه کیدرکن
« آیاقلری شیشوب قانغره‌ن اولان آلتیوز نفر اطبا معاینه‌سیله تفریق اولنه‌رق (خنس)
« خسته‌خانه‌سنه کوندرلدی . (عمرلی) ده بر، (مسجدلی) ده ایکی ، (کرنکار) ده
« اوچ، (یکه جك) و (تنزیله) ده درت کون متمادیاً ومتعاقباً (کوپری کوی) محاربه‌
سنده اوچ کون ، آندن صوکره (طوتاق) یولی ۹ کونکه جمعاً اون آلتی کون بر
« یردن یه‌جك نامیله بر شیء آلمدق. یالکز تسلی صورتیله (کوندی‌غوت)ده ۳۳نجی
« فرقه اداره‌سندن فرقه‌مز نامنه ۱۰ چوال اون آلابیلدم کویا کوپری کویندن طوتاغه
« کیدرکن فرقه‌نك اعاشه‌سنی (مسجدلی انباری) تأمین ایده‌جکدی . انبار مأمورینه
« ارزاق ویرمه ایچون مراجعت ایتدیکمز زمان کندیسنك کیجه‌یی آچلقله کچیردیکی جوابیله
« قارشولاندق ..

« قرارلاشدیردیغی بر میدان محاربه‌سنه یتیشدیرمك ایچون اوچنجی اردونك، کوپری
« کوینه تسریع حرکتی ۳۷نجی فرقه‌یه امر ایتمسی بن پك طبیعی بولورم . غیرطبیعیلك
« ممالك حاره اهالیسنك بوتون وسائطمزلکه رغماً ، بالخصوص قیش موسمنده ارضروم
« منطقه‌سنه نقلی موافق کورنلرده وفرقه‌نك وسائط نقلیه‌سی همان کاملاً دوه‌لردن
« مرکب اولدیغی بیلندیکی [ضیا بك بوراده چول دوه‌لرینی مراد ایدیور] ویدنده صحرا
« طوپلری بولندیغی معلوم اولدیغی حالده انسان آیاغی کچمه‌مش طاغ یوللرندن آشیرمق
« ایستینلرده‌در . اکر ۹۳ سفرتده بغداددن ارضرومه نقل ایدیلن شعبان پاشا
« قوماندانسنده‌کی ایکی سواری آلاینك عاقبت فجیعه‌سی فرقه‌نك یورویش جدوللرینی
« ترتیب واجراسنی امر ایدنلرجه معلوم اولمش اولسه‌ایدی ۳۷نجی فرقه‌ده سائر فرقه‌لر
« کبی تولمز وتولدیرلمزدی ... »

مع مافیه کوپری کوی محاربه‌سنده بو فرقه‌ده فدا کارلق کوستردی . حالبوکه ۳۷نجی

فرقه‌نك كوپری كوی محاربه میدانه كتیردیكی ایكیشر طابورلی ایكی الاینك موجودی دیگر قول اردولرك فرقه‌لرینه منسوب بر آلایك موجودینه تقابل ایده‌میه‌جك قدر آز ایدی . افرادك بو سرت اقلیمده بارینه‌میه‌جق قدر آجلق وچپلاقلق عارضهٔ اصلیه‌سنه حمایه‌سزلك وكیمسه‌سزلك منضم اولمشیدی. ضیا بك افندی بالایه درج ایتدیكم مكتوبك بر صحیفه‌سنده شو سطرلری یازییور :

« فرقه‌م بر طرفدن الندەكی بیوك چاپلی ماوزر تفنكلری ایله عادی جبل طوپلرینك
« جبخانه نقصانی - اشبو دارالحركاتده بو جنس اسلحه بولنمیوردی - قسماً ۳۳ نجی
« وان فرقه‌سندن تدارككه اوغراشدی، برلقمه اكمك بوله‌بیلمك ایچون صاغه وصوله بیهوده
« مراجعتلرله بوجالامق ، كوپری كوینده بوش دوران سیار خسته‌خانه‌لره كوندرلمیوب
« - استعمال بیوردقلری تعبیر وجهله [ضیا بك افندی بو معترضه ایله بنم تعبیرمی مراد
« بیوریور.] - « حاجی بابالر كلدیكیكز بره » دیه قبول ایدیلیوب اعاده اولنان یاره‌لیلرینی
« طابوردوقتورلری معرفتیله قارلر اوزرنده ، آغاجلر آلتنده تداوی ایتدیرمك مجبوریت
« الیمه‌سی ودشمنك متمادی آتش باصقینلری آلتنده موضعلرنی محافظه‌قیدیله كیجه‌یی امراره
« چالیشدیغی بر صره‌ده ۹ نجی قول اردویه منسوبیتی حسبیله قهرمان آلایی نامیله شهرتشعار
« ۸۳ نجی آلای قوماندانك كوپری كوینك قوناقلرنده كیجه‌یی كچیرمكده اولدیغی
« خاطرمدن بر لحظه آیرلمش دكلدر . مقصدم ۸۳ نجی آلایك خدمتنی انكار دكلدر .
« بو آلای اولمامش اولسه ایدی شهه‌سز ۱۹۰۵ رقملی تپه‌نك ضبطی میسر اولمازدی .
« لكن بو محاربه‌ده ۳۷ نجی فرقه‌نك كوردیكی خدمت ، كوستردیكی فداكارلقده انضمام
« ایتمه‌مش اولسه ایدی معلوم اولان نتیجه الده ایدیله‌مزدی ... »

*
* *

بالاخره اسیر بر روس ضابطی ۳۳ نجی فرقه‌نك یاغانه و۳۷ نجی فرقه‌نك كوپری كوی استقامتنه طوغری اوزاقلردن باش كوسترن وافرادك برر ایكیشر یورومسی سببیله چوق اوزون كورینن یول قوللرینك تقربنی كورنجه روس قوماندانی هیچ حسابده اولمیان ایكی تورك قول اردوسی طرفندن خط رجعتلرینك قطع ایدیله‌جكنی وهم ایدرك رجعته قرار ویردیكنی سویلمشدی ؟ .

۳۷ نجی فرقه اردو اركان حربیه‌سنده «روحسز، انضباطسز، هیچ برایشه‌یارامز» فكر وتأثیرینی حاصل ایتدیكندن دولایی - بو كلمه‌لر عیناً ۳ نجی اردو ایله ۹ نجی قول اردو وثائقنده مندرجدر - اردو قوماندانلغی ۳۱ تشرین‌اول كونی ایچون ویردیكی امرده بو فرقه‌نك الندن كوزی مثابه‌سنده‌اولان سواری بلوكنی آلدقدن‌صكره ارضرومه‌كیتمك اوزره كوپری كویده طوپلانمسنه مساعده ایدییوردی .

۳۷ نجی فرقه‌نك ٤٨ ساعت ظرفنده محاربه میدانندن قوغولمسی آجی بر مسئله‌در. (١٣) نجی قول اردویه منسوب اولان بو فرقه‌نك بغداددن قالدیریله‌رق فرقه قوماندانی ضیا بك افندینك بالایه مندرج مکتوبنده تشریح ایدیلن یوقسوللغنه رغماً قفقاسیه دارالحرکاتنه سوروامسی مناسبمی ایدی، دکلمی ایدی سؤاللرینك جوابنی آرامق ارکان حربیهٔ عمومیه‌یه عائد بر کیفیتدر.

بزم بوراده شایان تدقیق کوردیکمز نقطه کرك ١٣ نجی قول اردو قوماندانلغنك وکرك بو فرقه قوماندانلغنك اثنای راهده‌کی بوتون اشعاراتنك ٣ نجی اردو قوماندانلغنجه نظر اهمیت وامنیته آلنماسی ایجاب ایدن ذهنیتدر.

(٣) نجی اردو قوماندانلغی « قالق، یورو، کل! » دیه‌جك یرده « یورویوب کله‌جك حالده‌میسکز؟ دکلسه‌کز اسباب مانعه‌کز نه‌در؟ نه صورتله قابل ازاله‌در؟ » ده دیه‌بیلیردی! لکن بونك ایچون اردو قوماندانلغنده معیت قوماندانلره قارشی علی‌السویه بر عدم اعتماد ذهنیتی دکل، بلکه بر پدرلك، بر اعتمادکارلق حسی بولنمق ایجاب ایدردی. اردو قوماندانلغی مقامنه کچن هر ذات، بر چوق بوشلقلری دولدیرابیلملیدر. آخره عدم اعتماد بسلمك اکثریا نفسمزه اعتماد ایده‌مه‌مك نتیجه‌سیدر.

۳۳ نجی فرقه‌نك حالی‌ده ۳۷ نجی فرقه‌دن پك فرقلی دکلدی. آیلرجه سوره‌ن وهرکسی آرتق بیقدیرمش اولان اوزون بر سفربرلك دوره‌سنده کرك ۳۳ نجی فرقه‌نك وکرك ١١ نجی قول اردونك دیکر ایکی فرقه‌سنك نسبةً واسع وزنکین ولایتلر منبعندن بول‌بول استفاده ایتمکه قابلیتی وارکن بك نقصان بر صورتده سفربر اولملرینك سر وحکمتی ۳۳۰ سنه‌سنده کنجاشن قول اردولر ارکان حربیه‌لرینك کندیلرینه عائد بولنان وظائفی ایفا ایده‌جك شکلده مجهز بولنمدقلرنده آرامق دها طوغریدر. ۳٤ نجی فرقه قوماندانی ایکن بالآخره ٩ نجی قول اردویه قوماندان تعیین اولنان احسان پاشا حضرتلری بر کون بکا: « ۳٤ نجی فرقه‌یه قول‌اردودن سفربرلك جدوللری کوندرلمه‌مشیدی. سفربرلکدن مقدم صوك بهار مانوره‌لری یاپیلمق احتمالیله فرقه‌لرك بارپم وتام ترتیب سفری‌یه کچملرینی تأمین ضمننده بعض اساسلر کوندرلمشیدی. بز ایشته بو اساسلر اوزرینه ـ بالمخابره بعض تعدیلات یاپه‌رق ـ سفربر اولدق ..» بیورمشیدی، کافیمی؟ فرقه‌لرك مانوره ایچون آله‌جقلری سفری ترتیبات باشقه، اوچ فرقه‌لی بر قول‌اردونك ارزاق وجبخانه‌قوللری سیار خسته‌خانه‌لری ودپو وعمله طابورلریله الخ قیصه بر زمان ایچنده حال‌سفری‌یه کچمسنی تأمین ایده‌جك جدوللری ینه باشقه‌در.

ایشته بن بو سببله ۹ نجی قول اردویه عائد سفربرلك جدوللرینی بتون تفرعاتیله احضار ایده‌رك تام وقتنده قطعاته کوندرمکه موفق اولمش اولان رفیقم عمرلطفی بکك مساعیسنی بو یازیلرك باشنده لسان تقدیر ایله یاد ایتمشیدم .

— ۲۱ —

۳ نجی اردونك ۲۹ تشرین اول ۳۳۰ تعرضی‌ده عقیم قالمشیدی . چونکه ۳٤ نجی ۱۸ و ۲۹ نجی فرقه‌لرله ۲ نجی سواری فرقه‌سنه‌ویریلان تعرض جبهه‌سی (کوپری کوی) جاده‌سندن (چرمیك‌صو) یه قدر معتبر اولمق اوزره ۲۰ کیلومتره ایدی . بو کونده ۱۷ نجی فرقه‌یه احتیاج کورولدی ؟ هپ بویله دکلیدر ؟ . حالبوکه بو تعرضی ترتیب ایدرکن اردو قوماندانی آیریجه بر بیاننامه‌ده نشر ایتمش و « یارینکی محاربه‌ده یالکز حربك دکل عثمانلیلغك واسلاملغك آتیسی‌ده تعین ایده‌جکدر .» دیدکدن صوکرا ضابط و عسکر اولادلرینك بونی نظردقته آله‌رق بوتون فدا کارلقلریله محاربه ایتمه‌لرینی رجا ایلمشدی .

ایشته بویله روسلر هیچ برجدی محاربه‌یه کیریشمیه‌رك کمال احتیاط و مهارتله آدیم آدیم چکلدیلر . روسلر چکلدکجه اوچنجی اردو قرارکاهی چوجق کبی سویندی . حالبوکه سوینمك دکل آغلامق لازمدی . سز تفنککز اوجنده‌کی آویکزی اورامیوبده قاچیریرسه‌کز سوینیرمیسکز ؟ لکن اوچنجی اردو قرارکاهی باشقه درلو دوشونیوروده‌یك ایستیوردی‌که :

بو آو نه‌لکه‌لی !. اونی اورمقله اورکوتوب دفع ایتمك آره‌سنده فرق یوقدر

۳ تشرین ثانی ۳۳۰ کوننه قدر فرقه‌لر کاه تعقیب مفرزه‌لری چیقاردی ، کاه تشکیلات اساسیه‌یه کیرمك ایچون صاغه صوله کزدیرلدیلر ویا اکمال نواقصی ایچون یرلرنده قالدیلر . ۳ تشرین ثانیده دشمنك جبهه‌سی (کرك ـ آزاب) و آراس جنوبنده (یوزوین ـ آرضی) خطی شرقنده ایدی . حسن قلعه‌ده بولنان اردو قوماندانی ۱۱ نجی قول اردوینی (کوپری کوی ـ آزاب ـ اردوس) و جنوبنده‌کی یوللر ایله ، ۹ نجی قول اردوینی ایسه هران ـ دنامر) ودها شمالنده‌کی یوللر ایله تعرضه سوق ایتدی . صکره کندیسی حسن قلعه‌دن هرانه کلدی . ایکنجی برامرده‌ها ویردی . بو امر ۹ نجی قول اردویه پك کچ واصل اولدی . محاربه چوربایه دوندی فرداسی کونده دوام ایدلدیکی

حالده دشمنك قوتلى دمدارلرندن باشقه برشيئه تصادف اولنمدى .

آزاب جوارنده‌كى ايكى اوچ كونلك مصادمه‌لردن اول اكر اردو قوماندانلغى « روسلر بزى نره‌دن چويره‌جكلر ؟ » ديه منفى ومتردد برسؤاله جواب آرايه‌جق يرده « روسلرى نه‌صورتله محو ايده‌بيليرز ؟ » ديه مثبت واحوالك ايجابات منطقيه‌سنه موافق برسؤاله جواب ويره‌جك ترتيباتى اتخاذ ايتسه‌يدى افرادوضابطانك فدا كارلغيله متناسب برنتيجه استحصالى احتمالدن بعيد دكلدى .

حيات عمليه‌ده اولديغى كبى حربده‌ده الك فائده‌لى نتيجه‌يى آنجق الك بسيط ترتيبات توليد ايدر . حالبوكه ٤ تشرين ثانى ٣٣٠ تعرضى ايچون اردونك ويرديكى امرده ـ دشمنى حالاً قوت ومقصدى اعتباريله تثبيت ايده‌مه‌مكدن طولايى ـ بر تردد ، بر چكنمه قوقوسى وارايدى . بوتون ١١ نجى قول اردو ايله ٩ نجى قول اردونك ايكى فرقه‌سى (روسلرى جبهه‌دن تضييقه) حصر ايدلمش ويالكز ٢٩ نجى فرقه ايله ضعيف نظاميه سوارى فرقه‌سى دشمنى صاغ جناحدن « احاطه ايتمكه سوق اولنمق ايسته‌نمشيدى . اولاً ٢٩ نجى فرقه دشمن جناحيله آتش تماسنده ايدى . ثانياً اردونك صول جناحندن آيرى دكلدى ، ارتباطده ايدى . بووضعيتده « ٢٩ نجى فرقه دشمنى احاطه ايده‌جك » ديمك كلمه‌لر اوزرنده اوينامق ديمكدى . آراس جنوبنده‌كى ٣٣ نجى فرقه‌ده بويله براويونه توجيه ايدلدى وموجودى ذاتاً بر آلاى قدر كوچولمش اولان بوفرقه‌نك پريشان اولمسنه سببيت ويرلدى . بوواقعه‌ده بالذات علاقه‌دارم ، چونكه ٣٣ نجى فرقه‌يه اوكونلرده بن قوماندا ايديوردم :

٣ تشرين ثانيده آراس جنوبنده‌كى روس برنجى قفقاس قزاق فرقه‌سنى ، يوزوين شرقى صرتلرنده ، استنادى اولان بر ايكى پلاستون ويا آوجى طابوريله برليكده موضعده بولدق . جنوب جناحنى (آرضى ـ مشكى) خطندن ٣٣ نجى فرقه‌نك نصفنه ياقين بر قوتله احاطه ايده‌رك (اندك ـ قريق) خطنه چكلمكه مجبور ايتدك . آقشام اوزرى دوربينله (طوطى) دن (ولى بابا) يه بر آلايه قريب دشمن پياده‌سنك اينديكنى كوردم . بوكيجه ٣٣ نجى فرقه (مشكى) دن (قريق) كوينه قدر آلتى كيلومتره‌لك بر جبهه‌ده قالمشيدى . ٤ تشرين ثانيده نه‌ياپه‌جغمى وكندى قوتيله هيچ متناسب اولميان بو كنيش جبهه‌يى تنقيص ايدوبده روسلرك مقابل تعرضلرينى دفع ايتمك ايچون ٣٣ نجى فرقه‌يه يارين نه ترتيبات آلديره‌جغمى دوشونمكله مشغول ايكن ١١ نجى قول اردونك امرى كلدى . بن ٣٣ نجى فرقه ايله غالب پاشانك امرى آلتنده ايدم . بوامره نظراً اردونك دشمنه جبهه‌دن تعرضى اثناسنده ٣٣ نجى فرقه قارشيسنده‌كى دشمنى توقيف واردونك صاغ جناحنى تأمين ايده‌جك

درجه‌ده بر قوتی آراسك صاغ ساحلنده براقدقدن صوکرا متباقی قوتیله آراسك شمالنده تعرضه دوام .. » ایده‌جکدی .

تصور غایت شیق ! ۲۹ نجی فرقه دشمنك صاغ جناحنی صاردیغی زمان بن ۳۳ نجی فرقه‌دن ولی بابایه قارشی بر مفرزه براقه‌رق اردونك صاغ جناحنه وکریسنه وقوعی محتمل قزاق آقینلرینی توقیف ایده‌جکم ، متباقی قوتمله‌ده آراس نهرینی (خراسان) استقامتنده ایرکندن کچه‌رك بر اوق کبی روسلرك صول بوکرینه صاپلانه‌جغم !. نه شرفلی وظیفه ! لکن بنی وظیفه‌نك شعرندن‌زیاده تهلکه‌نك بداهتی دها چابوق علاقه‌دار ایتدی. ۱۱ نجی قول اردویه راپورله ، تله‌فونله بو خیالك ممکن‌الحصول اوله‌میه‌جغنی واردونك تعقیب ایتدیکی مهم‌مقصدك استحصالی اوغرنده ۳۳ نجی فرقه‌یی فدا ایتمکدن‌ده چکنمه‌مك ایجاب ایتسه بیله بوفداکارلغك اردونك خط رجعتنی دشمن النه تسلیم ایتمك کبی الیم بر عاقبته منجر اوله‌جغنده ذره‌قدر اشتباه ایدیله‌میه‌جکنی و چونکه ألمك آلتنده‌کی قوتك یالکز اسماً فرقه اولدیغنی وبو کوچوك قوتله آلتی کیلومتره‌لك برجبهه‌یی ستر ایتمك بیله بیوك برموفقیت عد ایدلمك لازم‌کله‌جکنی اوزون اوزادی‌یه آکلاتدم ،دیکله‌ین اولمدی . تله‌فون باشنه ایکنجی دفعه کوندردیکم فرقه ارکان حربی یوزباشی مرحوم رفیق بك غالب پاشادن : « اردو قوماندانی بوحرکتده اصرار ایدییور .. شریف بکه‌سلام ایدیکز بنی قوماندانه قارشی مشکل بر وضعیتده براقمسون ، الندن کلنی یاپسون .. »امرینی کتیردی. امری یرینه کتیردك :

بووقعه‌یه‌دائرقیودات‌رسمیه‌دن شو سطرلری خلاصةً قید ایدییورم : « آراس جنوبنده بولنان ۳۳ نجی فرقه ٤ طابور ایکی جبل بطریه‌سیله سواری طوبجی طابورینی آراس شمالنه کچمکه مأمور ایتمشیدی (بن‌ده برابر ایدم .) بوتون بطریه‌لر (قیریق) غربنده‌کی صرتلرده موضعه صوقولمشدی . برطابور (قیریق) کویی ایله‌شرق‌صرتلرینی اشغاله سوق اولنمش ، ایکی طابورله ماکنه‌لی تفنك بلوکی بونلرك حمایه‌سنده آراسه طوغری سورولمشیدی . قیریق شرق صرتلرینه سوق ایدیلن طابور موفق اوله‌میه‌رق کری پوسکوردلمش بو اثناده رجعت . نهری کچن قطعاتده سرایت ایده‌رك بونلرده چکلمش ، حاصلی قطعاتك شماله کچیرلمسی ممکن اوله‌مامش ایدی.(مشکی) نك ۱۸۰۰ متره شرقنده‌کی تپه‌ده دشمنك ید اشغالنه کچمش و جبهه‌ده‌کی قوتده چکیله‌رك ۳۳ نجی فرقه کری‌یه ، یوزویرن شرقنده‌کی صرتلره قدر رجعت ایتمش ایدی .. »

وقعه بر آز باشقه درلو جریان ایتدی : بن‌جبهه‌ده قوتمك نصفندن‌فضله‌سنی براقدم ، متباقی قوتله آراسه دوغرو یورودم. نهر کنارنده پیشدار هم جبهه همده یان آتشنه

طوتلدی . کریدن آلدیغم راپورده یریه براقدیغم وکیلم : « دشمن بیوك قوتله عموم جبهه‌مزه تعرضه قالقدی ، نه‌یاپایم ؟ .» دیه صوریپوردی . جواب ویرمکه حاجت قالمه‌دن ایکنجی برخبر دشمنك جبهه‌مزی یاردیغنی و طوپجیلرك تهلکه‌ده بولندیغنی بیلدیردی . بنم آراس کنارنده بو آنده یاپاجق یکانه ایشم آبدست آلوب جنازه نمازینه دورمقدن عبارت قالیوردی. انسان بعضاً نه‌وحشی حسلر بسلایور ؟. بو آنده اگر اردو ارکان حربیه رئیسی قارشیمه چیقسه ایدی دیشلرمله بوغاردم ظن ایدیپورم !

پیشدارك ایلریلمسنی توقیف ونه‌صورتله رجعت ایده‌جکنی تعریف ایتدم . کندم طوپجیلرك یاننه آتمك بتون قوتیله یتشدم . معاذالله دشمن النه بر طوپ دوشسه ایدی بیوك رذالت اوله‌جقدی. طوپلری بتون تفرعاتیله کری‌یه چکدك و فلاکتك اوکی آلندی. ایشته اردو امرلرینك قیمت عملیه‌سنی تقدیر ایچون بر مقیاس ! بتون ضایعاتمز قزاق قلنجندن کچن بش‌اون پیاده ایله ٥٠-٦٠ مجروح وشهیددن عبارت قالدی. جبهه‌مزك ضعیف قسمنی دشمنه ٣/٤ کیجه‌سی التجا ایدن وانلی اوتوز ارمنی نفرینك اشاعه و ارائه ایتدیکنی بالآخره اوکرنمش ایدك ..

بو تعرضلردن صوکرا اوچنجی اردو مع‌التأسف چوق ضعیفلامشیدی . دشمن خوروم دوزی وغربنده یاپدیغی تحکیماتك ایچنه کیره‌رك ایلك بهاری ، یازی ، کوزی بکلیه‌بیله‌جکنه قانع اولدی . ذاتاً مقصدی‌ده بوایدی .

— ٢٢ —

تشرین‌ثانینك اوچنجی کوننه قدر ٣ نجی اردودن استانبوله یازیلان راپورلر باش قوماندانلق وکالتی آراس حوضه‌سنده جریان ایتمکده اولان حرکات حقنده تنویر ایده‌مه‌مش اولمقله برابر اردو قوماندانلغنك تردد و وسوسه ایله معلول اولدیغنه شبهه براقمامش ایدی . بوسببله استانبول مستعجل برشفره‌لی تلغرافنامه ایله تقریباً موادآتیه تکراراً امر وتوصیه ایدیپوردی .

اولاً — ٣ نجی اردونك یاپاجغی حرکاتك قیمتنی آکلامق ایچون استانبول طرفین وضعیتنی صریح بر صورتده بیلمك ایستیور .

ثانیاً — روسلرك بوکونکی قوتی هردرلو معلومات واستخبارات ایله ثابت اولدیغی وجهله ٣ نجی اردودن چوق ضعیف و یارین کتیرمسی محتمل اولان تقویه قطعاتی‌ده

قیمتسز برطاقم یکی تشکیلات محصولندن عبارتدر .

ثالثاً — بوکا نظراً ٣ نجی اردو قارص واردهان اوزرینه ایلریلمکی امید ایتدیکی تقدیرده استانبول؛ سوق واخراج ایده‌جکی دیکر قوتلرله باطومی اشغال ایلمك فکرنده‌در. لکن بوتون تشویقات وتشجیعاته قارشی ٣ نجی اردو قوماندانی تبدیل فکر ایتمدی. واستانبوله ٧ تشرین‌ثانی‌ده اوزون برجواب ویردی؛ بوجواب اوچنجی اردوارکان حربیه سنك احوالی بر آز یاکلش کوردیکنی یك نظرده افاده ایدر. مثلا حسن عزت پاشا کوپری کوی وآزاب‌ده دشمنك اشغال ایتمش اولدیغی صرتلری استانبوله «غایت‌متین» تعبیریله توصیف ایتدی. بو دشمن موضعی ایسه آنجق بر ایکی ساعت ظرفنده آوجی سپرلریله تجهیز ایدلمش‌علی‌العاده برصحرا موضعنده‌باشقه برشی‌دکلدی. «غایت‌متین»موضعلرك ناصل اولدیغنی سنه‌لر تعاقب ایتدکجه حرب عمومیده هپمز کوردك. کوپری‌کوی وآزاب محاربه‌لرنده روسلرك سپرلری حتی بوی سپری بیله دکلدی. تل اورکوسی کبی موانع فرعیه‌سی یوقدی، اوبوسی، هوانی، آل بومباسی فلانی یوقدی والحاصل بر «خط‌مدافعه» دنیله‌جك شکلی یوقدی. دیمك‌که «غایت متین» دکلدی. کوپری کویدن صکره دشمن «غایت متین اولان آزاب خطنده حاضرلانمش» دکلدی. ٣ نجی اردو دشمنی آزابك شرقندن آتمش، بکلیوردی. ینه استانبوله یازیلان جوابده شو سطرلری اوقویورز. «اردونك بو تعرضلرده ضابط وافرادجه ویردیکی ضایعاتی دولاییسیله متین تحکیم ایدلمش اولان بوموضعه یکیدن تعرض ایچون ٣٠ نجی فرقه‌نك مواصلتنی بکلهمکه وبو زمانه قدر بولونیلان خطده مدافعه‌ده قالمغه قرار ویردم.» یعنی؟. یعنی ٣٠ نجی فرقه کلیر کلمز بزم جبهه‌یه آته‌جقلر واونی‌ده اریته‌جکلردی...

دشمنی دائما قوتلی، هرکون بول‌بول امداد آلیر بروضعیتده تخیل وتصور ایتمکدن فارغ اوله‌میان ٣ نجی اردو ارکان حربیه‌سی حتی ١٠ نجی قول اردونك متباقی فرقه‌لرینك وروندن اول یعنی ٣٠ نجی فرقه‌یی آله کچیرر کچیرمز دشمنی بر تعرضله کری‌یه آتامزسه بو متباقی فرقه‌لر واصل اولاجه مقصدك استحصالنه چالیشه‌جغنی یعنی ٣١و٣٢ نجی فرقه‌لری‌ده تکرتکر أریته‌جکنی استانبوله اعتراف ایدرکن یاپدیغی خطانك فرقنه وارمدی.

*
* *

آراس جنوبنده ٣٣ نجی فرقه‌نك رجعتی اردو ارکان حربیه‌سنه یکی بر وسیلهٔ تردد تشکیل ایتدی. شیمدی‌یه قدر اردو قوماندانانی نارمان واولتی‌نی ستر ایدن روس

لواسنه تعرض وظیفه‌لری تصور ایدرکن شیمدی آراس جنوبنده‌کی قازاق فرقه‌سنك کوپری کویه یوروویه‌جکنی ، شویله قیراجغنی ، بویله کسه‌جکنی توهم ایتمکه باشلادی . بو وهملر نامحل ایدی. بو سفرك وثائقی تدقیق ایده‌جك هیئتلر کوره‌جکلر قول‌اردو وفرقه‌لر ونظامیه سواری فرقه‌سی کبی کشف واخبار وظیفه‌سنده اك زیاده صلاحیتدار اولان مقاملر دشمنك جبهه‌ده دائما کری کیتدیکنی ، تحکیمات یاپدیغنی وهله نارمان وقلعه بوغازی جنوبنده اك بیوك فعالیتلرك سپرلر قازمغه ، باراقه‌لر یاپمغه وکویلرك آرپاسنی ، صمانی ، اوتنی ، یاغنی طوپلایوب کریلره دیو ایتمکه منحصر قالدیغنی هرکون راپورلرله بیلدیردکلری حالده اردو ارکان حربیه‌سنی وسوسه‌دن قورتارمق ممکن اوله‌مامشدر . فی‌الحقیقه نارمان طرفلرندن ترشح ایدن غیر موثوق برقاچ خبر دشمنك کویلرده برقاچ طابوریله ایلری کری حرکتلرده بولندیغی حقنده شبهه‌لر تولید ایتمشیدی لکن بوخبرلره اردو قرارکاهنك بلا تحقیق ایمان ایتمسنه هیچ برلزوم منطقی یوقدی .

اك نهایت اردوقوماندانی الده‌کی قوتله دشمنی احاطه ایتمه‌نك آرتق غیرممکن اولدیغنه حکم ایتدی. جبهه‌مزی چوق اوزامش بولدی ، آراس جنوبیله نارمان جهتندن دشمنك یورویه‌جکنی‌ده تخیل ایده‌رك ۳ نجی اردویی بوقدر أمك ، قان ، جبحانه صرفیله ألده ایتدیکی (آزاب ـ کرك ـ صیچانقلعه) شرق صرتلرندن (هران ـ منه‌زورت ـ برطانوس) خطنه رجعت ایتدیرمکه ویکی خطده سپرلر ایچنه صوقه‌رق اونجی قول اردونك مواصلتنه انتظار ایتمکه قرار ویردی .

رجعت کیجه‌لین یاپدیرلدی . کیجه مدهش بر قار فورطنه‌سی ظهور ایتدی . بوفورطنه وتیپی قطعاتی پریشان وفرقه‌لردن افرادك فرار ایتمسنی انتاج ایتدی. بوآنه‌قدر دشمنه قهرمانجه کوکس کره‌کره قیریلان فداکار افراددن بودفعه طاغیلوبده صاغده صولده یاقالانانلره « فراری دنیلدی . وقورشونه دیزلدی ! .

بالخاصه طقوزنجی قول‌اردو قوماندانی احمدفوزی پاشا بوفلاکتلی رجعتك نتیجه‌سندن طولایی اردویه آجی راپورلر یازدی و آیریجه تفصیلات ویره‌جکمز وجهله بدبینلك وخلاف‌فکیرلکله اتهام ایدیله‌رك تقاعده سوق اولندی .

اردو بوندن صکره کیمسه طرفندن تعجیز کورمه‌دن مدافعه خطلرینی تحکیم امرلری ویرمکله وقت کچیردی .

اردونك صوك وضعیتی بروجه زیردر :

احتیاط سواری فرقه‌لری ملغادر، ایکنجی نظامیه سواری فرقه‌سنه قلب ایدلمشلردر.

بوفرقه آراس جنوبنده‌در . ١١ نجی قول اردو آراس جنوبندن اعتباراً (قره چوخه شمالی ـ هران شمالی) خطنده‌در . ٩ نجی قول اردو (بدره‌وانس جنوبی ـ قره‌بیق ـ بر طانوس ـ قوشا) خطنده‌در .

٣٠ نجی فرقه‌دن بر آلای احتیاط اوله‌رق سکودلی‌ٔ علیاده ، ٣١ نجی فرقه‌دن بر آلایله بر طوپجی طابوروندن مرکب اولان (فتحی بك مفرزه‌سی) کوپری کوی جنوب کویلرنده یان وکری محافظی اوله‌رق بولندیریلیوردی .

غریبدرکه بوکیجه رجعتدن اك آز متضرر اولان قطعه بنم قوماندا ایتمکده اولدیغم ٣٣ نجی فرقه اولدی . چونکه کیجه‌لین دکل فرداسی کونی شفقله رجعت ایتدیردم . امرك کیجه‌یه عائد ماده‌سنی بز کرد آتلیلرندن بر کشف قولنك یا کالشملقله‌می ، یوقسه بوز وران کونی یغما ایتمك ایچونمی عینی کیجه بزی باصقین ایتملری وآتشه طوتمه‌لری یوزندن تبدیل وتأخیره مجبور اولمشیدم . بز بو باصقینی دشمن سواریسی یاپدی ظن ایتدك . آتش باشلادی ، فقط آز زمانده کسیلدی . بو حال صباحه قدر تتكده دورمه‌مزی ایجاب ایتدیرمشدی . فرقه‌یی صباحلین امرده تعیین ایدیلان (دولك ـ قوماسور) خطنه چکدم و ٣٣ نجی فرقه قوماندانلغی ارکان حربیه بیکباشیسی عزیز ساح بکه دور ایده‌رك سریعاً کوپری کویده اردو قرارکاهنه عودت امرینی آلدم . سبب اصلی ٩ نجی قول اردو قوماندانی احمد فوزی پاشانك تقاعده سوق ایدلمش اولمسی ایدی .

حسن عزت پاشا بنی یانه چاغیردی وایلك سؤالی روسلرك بزی آراس جنوبندن تعرضله احاطه ایتمك حقنده‌کی فکرمه منحصر قالدی ! پاشا حضرتلرینه روسلرك بویله برامل طاشیدقلرینه دائر هیچ برااره ودلیل موجود اولمدیغنی عرض ایتدم وکیجکده‌کی ٩ نجی قول اردو قرارکاهنه ، اسکی وظیفه‌مه التحاق ایتدم .

— ٢٣ —

— اختیاری رجعتدن صوکرا —

رجعت ، اردونك بوتون معیت قوماندانلرینك اعتمادینی صارصمشدی . بو کونه قدر نفردن اعتباراً اردویه منسوب هرفرد فدا کارلغنك پك یقین اولان غایه‌سنه ایریشمکی یعنی قفقاسیه‌یه کیرمکی امید ایتدیکی حالده شیمدی اردوقوماندانندن کری چکلمك امرینی آلیوردی . بوتون مقاومت روحیه کوشه‌مشدی .

اردونك بالاللزوم رجعتی استانبولده فنا بر تأثیر براقمش اوله جقكه اوچنجی اردوده جریان ایدن حادثاتی بالذات كوروب آكلامق ایچون باش قوماندانلق وكالتی اركان حربیه رئیس نائبی میرآلای حافظ حقی بك علی العجله استانبولدن ارضرومه كوندرلدی. حافظ حقی بك كوپری كویده ١٩ تشرین ثانی ٣٣٠ كونی اوچنجی اردو قوماندانلغیله كوروشدكدن صوكرا قول اردو قرارکاهلرینی وقطعاتك موضعلرینی كزدی وتكرار كوپری كویه عودت ایتدی.

حافظ حقی بكك استانبولدن حركتندن مقدم اوچنجی اردونك ١٠ نجی قول اردوینی كندی قوتنه الحاق ایتدردكدن صوكرا روسلره نه صورتله تعرض ایتمكی دوشوندیكی حسن عزت پاشادن صورولمشیدی. بو وقعه تشرین ثانی اواسطنده جریان ایتدی. حسن عزت پاشا او زمانه قدر كندیسنه كلن تلغرافنامه‌لردن استانبولك نتیجهٔ مقرراتی استدلال ایتدیكی ایچون باش قوماندانلق وكالتنك دوشندیكندن آز فرقلی بر طرزده جواب ویرمكی مناسب كورمشیدی. حسن عزت پاشایه نظراً سواری فرقه‌سیله ١١ نجی و ٩ نجی قول اردولر آراس حوضه‌سندن شماله وارضرومده طوپلانه جق اولان ١٠ نجی قول اردو اولتی ـ نارمان اوزرندن كوتك استقامتنه تعرض ایده‌رك روسلرك خط رجعتی اوستنه دوشمك مناسب ایدی. بو قراره نظراً اردو قوماندانلغی ایله استانبول، تعرض فكرنده برلشمش اولیورلردی. لكن برجزء الآن مجهول قالان اسباب تحتنده بالآخره انور پاشا ایله حسن عزت پاشا آراسنده تخالف افكار ظهور ایتمشیدی.

حافظ حقی پاشانك استانبولدن منكوباً وحتی چاشیرلرینی یله آلمغه وقت بوله‌مدن چیقارلدیغی حقنده موجود اولان روایت پك مبهم قالمقده‌در. چونكه مومی الیه اوچنجی اردویه عینی زمانده شفاهی اوله‌رق، درسعادتدن حركتندن مقدم شرفنائل اولدیغی سلام ومحفوظیت شاهانه‌یی تبلیغ ایتمشیدی بو مسئله‌یه دائر ایشیتدكلرم بروجه آتیدر:

انور پاشانك آلمانیا ایمپراطورینك آمالنه خدمت وهله ٣٣٠ سنه‌سنده رأس كارده بولنان صدراعظم حلیم پاشا حكومتنك انضمام رأیی ومعلوماتی اولمه‌دن باشلی باشنه آلمانیا سفیری وانكنهایم ایله دولتك حیاتنه تأثیر كوستره‌جك مقررات سیاسیه اتخاذینی حافظ حقی بك ورفقاسنی اندیشه‌یه سوق ایتمش. بو اندیشه انوره مخالف بولنان غروپك برقسم اعضاسنده حمیت وطنیه تأثیر اولدیغی قبول اولنمسیله قسم اعظمنده‌ده استرقاب ونفع شخصی سائقه‌سیله اولدیغنه شبهه یوقدر. چونكه او صره‌ده انور هنوز رفقای سائره‌سی میاننده او قدر سیوریلمه‌مش ودیكرلرندن پك چوق فرق ایتمه‌مش ایدی. ینه ادعا اولنه بیلیركه اكر انور دیكر رفقلرینك خاطرنی آولایه‌جق بر پولیتقه تعقیب ایتسه ایدی هیچ‌سی

ایستدیکی یوله کوتورمکده بیوك مشکلات چکمیه‌جك ایدی . هنوز هیچ کیمسه‌ده آلمانلرله اتفاق ایتمه‌نك دولتك باشنه بیوك بر بلا آچه‌جغنی ظن ایتدیره‌جك صورتده ادله‌یه مستند برعقیدهٔ سیاسیه یوقدی . لکن کرك انور و کرك حافظ حقینك اجتماعی وضعیتلرنده عظیم بر تبدل حاصل ایدن کیفیت تأهللری کندیلرینه اسکی محیطلرندن هروسیله ایله قاچمق ، اوزاقلاشمق ونفسلرینی یکی یوکسك عالمك ایجاباتنه کوره تغیر واصلاح ایلمك احتیاجنی ویرمش ایدی . بو سببله اسکی آرقداشلره قولایلقله تماس و تقرب ایتمه‌لری احتماللری ، هرکون بر از دها سیلینوب زائل اولان اسکی بر خاطره کبی قالیوردی . احتمالکه بو مسئله‌ده حافظ حقی مرحوم دهاده‌موفقات بولنسون ، چونکه اخلاق اعتباریله انوردن دها صاف ایدی .

خلاصه ، باش قوماندانلق ارکان حربیه‌سنده ۳ نجی اردونك روسلره تعرضنی الك الك چوق التزام ایدن یارتی انورتیسی ایمش وکویا حافظ حقی مرحوم ورفقاسی بوکا مخالفت ایتمشلر . کرك بو وکرك دیکر وسیله‌لرله حاصل اولان شدتلی مخالفتلره بر خاتمه ویرمك ایچون حافظ حقی مرحوم وارکان حربیهٔ عمومیه رئیس ثانیسی قائممقام بهاءالدین بك رأی وفکرینی استمزاج ایتمك ایچون زمانك داخلیه ناظری طلعت بکه کیتمشلر . یولده ارکان حربیهٔ عمومیه برنجی شعبه مدیری بیکباشی علی احسان بکه تصادف ایتمشلر . برمدت برلکده قطع مسافه ایلمشلر . حافظ حقی مرحوم بو صره‌ده انورك علیهنده آغزینه کلنی سویلمش دورمش . علی احسان بك (بالاخره علی احسان پاشا حضرتلری) خصوصات عسکریه‌ده اتخاذ ایدلمش اولان مقرراتك شمدی حافظ حقی بك کبی یوکسك بر مقام اشغال ایدن بر شخصیتك بو قدر شدتلی اعتراضاتنه اوغرامسندن ویا حس ایتدیکی ونتیجه‌سنی ضررلی کوردیکی مخالفت جریاننك دوامنی قطع ایتمکی الزم عد ایتمه‌سندن ویاخود بو کون بزجه غیر مکشوف قالان اسباب سائره‌دن طولایی کیفیتی طوغریدن طوغری‌یه کیدوب انور پاشایه ایضاح وحکایه ایتمش . بونك اوزرینه انور پاشا تلهفونله بحریه نظارتی بولورق مجیدیه قرووازورینك درحال قره‌دکزه حرکت ایتمك ایچون حاضر بولنمسنی امر ایلمش . عینی زمانده حافظ حقی مرحومی قوناغنه جلب ایتمش .. نارشیسنه دیکمش و : « شیمدی طربزونه حرکت ایدرك اوچنجی اردویی تفتیش ایده‌جکسکز. راپوریکزی تلغرافله کونده‌رجك وبورادن امر بکلیه‌جکسکز.. » دیمش. حافظ حقی مرحوم‌ده بشقه درلو جواب ویرمکی مناسب کورمدیکندن امری قبول ایله او ساعتده ـ حتی چماشیرلرینی بیله آلمه‌دن ـ مجیدیه قرووازوریله طربزونه متوجهاً حرکت ایلمش . انورك مجیدیه قرووازورینی تخصیص ایتدیرمسندن مقصدی‌ده سرعتنك

آزلغی حسبیله بلکه روسلر طرفندن یقالانیرده حافظ حقی ایله برلکده محو ایدیلیر فکری ایمش .

بو روایتلرك حقیقت احواله درجهٔ تطابقنی او زمان استانبولده بولنانلر تعیین وتثبیت ایتسونلر . فی الحقیقه بویله بر حادثه واقع اولدیسه انسانك شو کوپری کوی صرتلرنده آراس دره‌لری ایچنده دینی ، وطنی اوغرینه قان وجان ویرن زواللی فقیر ومعصوم عسکرلری کوز اوکنه کتیرنجه دهشت ونفرتندن تتره‌مامسی ممکن اولمیور ..

معمافیه حافظ حقی مرحوم کوپری کویه کلدیکی زمان غایت بشوش وقلبی پارلاق أمللرله مملو ایدی ، بزم قرارکاهمزه کله‌رك وساعتلرجه مداولهٔ افکار ایده‌رك یاقین زمانده روس اردوسنی احاطه وپریشان ایتمك ایچون نه صورتله حرکت ایده‌جکمز حقنده استانبولك مقرراتنی ایضاح وجمله‌مزه محظوظیت سنیه‌یی متضمن ارادهٔ پادشاهی‌یی تبلیغ ایلدی . (بو ارادهٔ سنیه اوچنجی اردو قوماندانلغندن ۲۲ تشرین ثانی ۳۳۰ تاریخنده قطعاته تبلیغ اولنمشدر.)

بو حال وکندیسنك بلاسبب مشروع ۱۰ نجی قول اردو قوماندانلغی ضیا پاشادن نزع ایتدیره‌رك قول اردو باشنه کچمسی وبالآخره انور طرفندن میرلوالغه ترفیع ایتدیرلمسی کبی وقایع استانبولدن منکوباً وبالاده مذکور روایتده اولدیغی کبی سریع بر صورتده چیقارلدیغنی تکذیب ایدن بر طاقم اماره‌لردر . معمافیه اکر ارادهٔ سنیه وسلام شاهانه کیفیتنی اردونك قوهٔ معنویه‌سنی ترمیم ضمننده کندیلکندن تبلیغه لزوم کوردی ایسه بوکا دییه‌جك بر سوزمز یوقدر .

یالکز دنیاده ـ ولو قیینده بوجاقده اولسون ـ هانکی ملتك وحکومتك ارکان حربیهٔ عمومیه ریاست ثانیه‌لکی مقامنی اشغال ایدن بر ضابطی تصور اولنه بیلیرکه حکمداری نامنه ادارهٔ کلام ایتمك ایچون نفسنده جسارت وصلاحیت بولنسون .. بو ملاحظاته مبنی مرحوم حافظ حقینك استانبولدن او قدر عجله چیقارلدیغنه وچاشیرلرینی آلامدیغنه قانع دکلز .

ذاتاً احاطه مانوره‌سنه تقدم ایدن $\frac{۷}{۸}$ کانون اول ۳۳۰ کیجه‌سی ۱۰ نجی قول اردو فرقه‌لرینه یازدیغی آتیده‌کی تبلیغ بونی تأییده کافیدر :

۱۰ نجی قول اردو فرقه‌لرینه

بوندن اون بش کون اول استانبولدن مفارقتمدن اول خاکپای شاهانه‌یه یوز سوردم آرالرکن نی نیوبه قدر کچیردیلر ، پك محجوب اولدم . بویوك پادشاهمزك الی ایاغنی اوپدم :

— خایر اوغلم . بن اختیار اولدیغم ایچون عسکر اولادلرمله غزایه کیده‌میورم. باری غزایه کیده‌جکارك یاننده بر مدت یورویه‌یم . لکن بالقان حربنده اردونی محزون ایتمشدی . بوکره بنی ممنون ومسرور ایده‌جکلندن امینم. بن کیجه وکوندوز آنلر ایچون دعا ایدییوردم .

بیوردیلر . پادشاه اعظممزك بو آلتون سوزلرینه علاوه ایده‌جك برسوز بولامدم، بو آنه قدر بزی سویندیرن جناب‌الله یاقینده بزی مظفریتلره نائل ایده‌جکدر .

داماد حضرت شهریاری اونجی قول اردو

قوماندانی ارکان‌حرب میرالایی

حافظ حقی

*

حافظ حقی مرحوم ارضرومه عودت و مفصل راپورینی استانبوله ارسال ایتدی . ارضرومده اوصره‌ده تقاعده سوق ایدلمش بولنان ۹نجی قول اردو قوماندانی احمدفوزی پاشاده بولنیوردی. احمد فوزی‌پاشانك صورت تقاعدی ـ استقبال ارکاننك موجب اعتبار وابتصاری اوله‌جق بر حادثهٔ سیاسیه اولمق حیثیتیله ـ شایان نقل وحکایه‌در .

— ٢٤ —

— احمد فوزی پاشا نیچون تقاعد ایدلدی ؟ —

رجعت کیجه‌سی طقوزنجی قول اردوقرارکاهی کچیلك کوینه کلمش ایدی. کوندوزین هوا صوغوق اولمقله برابر ساکن ایکن آقشام اوزری بردنبره تبدل ایتمش ایدی . فورطنه قوپمش ، قارتیپیسی باشلامش ایدی . زیفیری برقراکلق ایچنده قوپان قار وبوز فورطنه بویوکسك منطقهٔ جبلیه‌ده دائما فجایع مختلفه ایله نتیجه بولور . بوندن اون سکز سنه مقدم ینه بویله قیش اورطه‌سنده پیاده ٢٦ نجی آلایك دردنجی طابوری الشکرددن ارضرومه عودت ایدییوردی. بن بوطابورده سکز آیلق خدمت فعلیه‌می ایفا ایدییوردم. یوزباشی ایدم. الشکرداووه‌سنی، طاهر کدیکنی وحسن قلعه‌یه قدر بتون پاسین اووه‌سنك جنوب مائله‌لرینی سکونت ایچنده قطع ایتدك. طابور افرادی طاغلرده دوه کروانلرینك آیاق ایزلریله درین قار طبقه‌سی اوستنده آچیلمش اویوقلی بر ایزی تکر تکر تعقیب ایده‌رك یورومشیدی . پاسین اووه‌سنده یول برعربه‌نك کچمسنه مساعد برشکلده آچیلا-

بیلمشیدی . حسن‌قلعه ایله ارضروم آره‌سنده‌کی جاده‌دن ایسه قیزاقلر ایشلیوردی . حسن‌قلعه‌دن اوکله‌دن اول حرکت ایتدك . علی‌العاده زمانلرده یاری یولده‌کی (قوریجیق) کوینه اوچ ساعتده وارمق ممکن ایکن بز پیاده آیاغیله دورت ساعتدن فضله یولده سورونداك. قوریجغه کلدیکمز زمان شدتلی بر تیپی باش کوستردی. افرادی بیك مشکلاتله آخورلره ، صمانلقلره یرلشدیردك . بن ، انی خاطرمده‌در ، قوناقلادیغم اودن آنجق اون بش یکرمی آدیم مسافه‌ده‌کی دیکر بر اوه کیتمك ایستدم ، قپودن چیقار چیقماز اویله بوغوجی وقوتلی برقار فورطنه‌سنه معروض‌قالدم‌که یورومك دکل‌آز قالدی نفسم کسیله‌رك بوغولاجقدم . کیده‌مدم .

دوشونکزکه بوحادثه برکویك سوقاقلری ایچنده اولیور . . طابورك اکثری حسن قلعه‌دن بکلك عربه‌لرله کله‌جکدی ، کلدی . بالطبع اندیشه ایتدك. بلوك‌امینلری ، کاتب معاونلری اکمك عربه‌لریله برابر ایدیلر . فرداسی کونی هپسی صاغ ، سالم فقط پریشان برحالده کلدیلر . کیجه‌یی تیپی آلتنده ویول اوستنده کچیرمکدن بشقه‌چاره‌لری قالمینجه آتلری عربه‌لردن آچمشلر ، باشلرینه یم‌طوربالرینی کچیرمشلر، بویله‌جه‌تنفسلرینی تأمین ایتمشلر ، کندیلریده هنوز صیجاق اولان اکمك چووالرینه آرقه‌لرینی‌صیم‌صیقی دایایه‌رق آچ ، صوسز صباحه قدر بلاحرکت بکله‌مشلردی .. ایشته ارضرومك تیپیسی بودر . عینی‌سنه دیبادین کدیکنده ایکی‌ایرانلی دکنك کبی طوکمش‌قالمش اوله‌رق‌بولنمشیدی

شیمدی اوچنجی اردونك یوغون افرادی ایشته . بویله تیپلی برکیجه‌ده بلاسبب رجعت ایتدیرلمش وقطعات پریشان اولمش ایدی . حسن عزت پاشا وارکان حربیه‌سی ، بو قرارکاهده استانبولك ابدی بر جاسوسی صفتیله یاپیشیق قالان ، بهاءالدین شاکر بك رفاقتنده ـ یولی شاشیرمش اولدقلرندن طولایی ـ کیجه‌لین کچیك کوینه دوشمشلردی . احمدفوزی پاشا هیچ بکله‌مدیکی بو ناکهظهور مسافرلری حسن قبول ایتدی ، اردو قوماندانی کندی ارکان حربیه‌سنك بو قدر ذکا وفراست صرف ایده‌رك حاضرلادیغی شو رجعت بلانك فورطنه‌یه طوتلدیغنی درك ایدنجه پك متأثر اولمشیدی . نه چاره ! بو دنیاده اسمنی قویامدیغمز، جسمنی کوره‌مدیکمز خبیث وشرتکار برروح‌مضروارد‌رکه هپ قورقاقلره، مترددلره مسلط اولوب طورور.. حسابلرینی‌بوزار، ایشلرینی‌قاریشدیرر، نه یاپار یاپار جزا دیده ایدر . اوچنجی‌اردو قرارکاهی بو کیجه عملنك جزاسنی روسلردن دکل ، بعضاً «سوءطالع» دیدیکمز بو قهار روح خبیثك شرندن بولیوردی .

حسن عزت پاشا مأیوس ایدی ؛ « ایکیده برده احمد فوزی پاشادن عسکرك یکی

یرلرینه مواصلتنه دائر راپورلرك كلوب كلمدیكنی صوریبوردی . احمد فوزی پاشا بر آز لاقید وصانكه منتقم ، بو متأثر اردو قوماندانیله یاماغی اولان بهاء الدین شاكر بكك اندیشه‌سنی ازاله ایده‌جك بر جواب ویره‌میوردی : هنوز هیچ برراپور كله‌مشدی . بونك اوزرینه حسن عزت پاشا ، احمد فوزی پاشا علیهنده كوپوون بتون حسیاتنك اسكی حسابلرینی كورمك ایچون شویله بر طریق مكالمه آچدی :

حسن عزت پاشا — پاشا ، بن سزك مزاجكزی بر درلو آكلایه‌مدم . هركسك شوق ونشئه ایله تلقی ایتدیكی ایشلرده سزی « بدبین » ، تلاش واندیشه ایدیلن یرلرده ایسه بالعكس پك لاقید كوریبورم . مثلا بو كیجه هیچ برشی یوقش كبی طوریبورسكز . سز بوكا نه دیرسكز ؟

احمد فوزی پاشا — بر حقیقی تشریح ایدیبورسكز ، دیرم . پاشا حضرتلری ... اردو قرارگاهنك بعض امرلرینی وضعیتله متناسب بولامدیغم زمانلرده تلاش ایتمك بنده كزجه طبیعی بر حادثه‌در . لكن بو كون شو رجعت حركتمزی دشمنك بزی تعقیب ایله دكل بلكه یرنده راحت براقدیغمزه تشكر ایدرك سكونتله قارشیلایه‌جغنی بیلدیكم ایچون تلاشه بر سبب كوره‌میورم . ذات دولتلری بویله فورطنه‌لی وتیپیلی بر كیجه‌ده بنده كزه « قول اردوكله خوروم دوزینه تعرض ایده‌جكسین ! » یوللو بر امر ویرمش اولسه‌یدیكز بویله بر وظیفه فی الواقع عسكرلك نقطهٔ نظرندن پك پارلاق ونشئه بخش اولمسی ایجاب ایدر ، فقط نتیجه اعتباریله پك تلاش آور واندیشه بخش اولمق اوزره تلقی ایدردم .

بو مناقشه‌لك اكتساب ایده‌دوردیغی تخالف مسلك جریانی بر آز دها شدتلندیرمك ایچون بهاء الدین شاكر بك ده سوزه قاریشدی وبر دولت آدمی صلاحیت واوضاعیله احمدفوزی پاشایه شویله صوردی :

بهاء الدین شاكر بك — پاشا حضرتلری ، ذات عالیكزك وجدانكزه توجه ایده‌رك بر نقطه‌یی اوكرنمك ایستیورم ؛ حرب حقنده فكریكز نه‌در ؟

احمد فوزی پاشا — حرب حقنده‌كی فكرم شودر ، بك افندی : دشمنك ایلك تجاوز كونلرنده وبالخاصه آندن مقدمكی تحشیدات دورنده بعض سوق الجیش خطالری ارتكاب ایلدی . اكر بو خطالر میدان بولمه‌مش اولسه‌ایدی (كوپری كوی) و (آزاب) كبی ایكی میدان محاربه‌سی قزانمش اولان اردومز بو كون هیچ اولمزسه (صاری قامیش) میشه‌لكنده صرتنی ایصیته بیلمك ایچون قوتلی بر آتش یاقاجق وضعیتده بولنه بیلیردی .

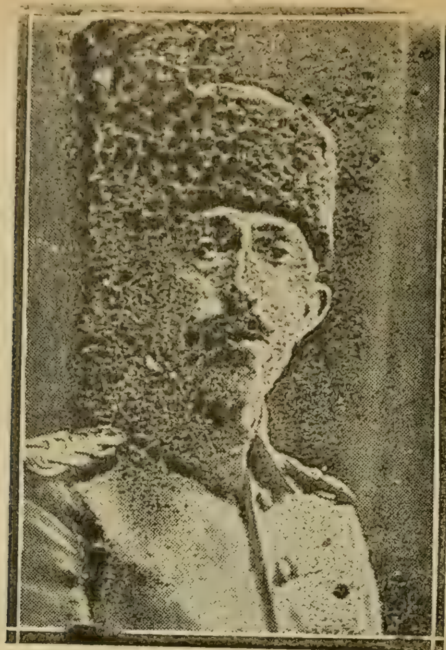
بونی مع التأسف یاپامدق. بو کونه قدر قطعاتك کوستردیکی غیرت وفدا کارلقله استحصالی طبیعی اولان بر نتیجه « بو اقشام لزومسز یره یاپدیغمز شو رجعت حرکتیله غیب ایدلمش دیمکدر. بو کبی احوال تمادی وتکرر ایدرسه بواردونك عاقبتیده بالقان اردوسی عاقبتندن غیری بر شی اوله میه جق دییه قورقیورم ..

بهاءالدین شاکر بك — مساعده بیورك ، پاشا حضرتلری ، بنده کز عسکرلکه متعلق مطالعه کزی دکل علی العموم حرب واعلان حرب حقنده حکومتك اتخاذ ایتدیکی مسلك حقنده‌کی فکر عالیکزی اوکرنمك ایستدم .

احمدفوزی پاشا — بنده کز عسکرم، آنجق خصوصات عسکریه حقنده بیان مطالعه ایده بیلیرم . سیاسیاته عقلم ایرمز . اونی اهلنه براقق لازمدر . عسکرلکك سیاسیات ایله بر نقطهٔ تماس واشتراکی وارسه اوده بدأ مخاصمه واعلان حرب زمانی تعیین مسئله‌سندن عبارتدر. بو زمانی ایی انتخاب ایتدکمی دییه صورارسه کز دیرم‌که : بو منطقه‌نك احوالی حکومت سنیه نظر اطلاعنه آلمش اولسه‌یدی طرفین مخاصمینك وضعیتی تماماً توضح ایتدکدن صکره ویاخود هیچ اولمزسه ایلك بهارده حربه قرار ویرمك ایجاب ایدردی ، ظننده‌یم .

بو جواب بهاءالدین شاکر بك ایچین کافی ایدی. فرداسی کونی اردو قوماندانی کوپری کویه عودت ایتدی واستانبوله احمدفوزی پاشانك ، اوچنجی اردونك الك کزیده بر قول اردوسنه قوماندا ایتدیکی حالده نتایج حربیه حقنده بدبین اولدیغندن بحث ایدرك اجرای تقاعدیله یرینه ۳٤نجی فرقه قوماندانی میرلوا احسان پاشانك تعیینی مناسب اوله جغنی یازدی وایکی کون صوکرا جواب موافقت آلدی .

بو مسئله‌ده بهاءالدین شاکر بکك تأثیر عظیمی اولدیغی قابل انکار دکلدر. حسن عزت پاشایه کلنجه کندیسندن هم مکتبدن بر سنه اول نشئت ایتمش اولمق، همده دها اول ترفیع ایتمش بولنمق نقطه‌لرندن طولایی تماملاً مافوق طانمسی لازم کلن بر ذاتی حسب الحال بو کون بر معیت قوماندانی اوله‌رق یاننده بولنجه یاپاجغی بتون ایش صمیمی بر آرقداشه مالك اولدیغنی تقدیر ایتمکدن عبارت قالیوردی . شورایه علاوه ایده‌یم‌که احمد فوزی پاشا حتی سفربرلکدن اول بیله دولت وملت اوغرنده کوریله جك وظیفه‌لرك مادی ومعنوی مسئولیتلری مواجهه‌سنده حسن عزت پاشایه اطاعت قطعیه‌ده بولنه جغنی شفاهاً وبالمناسبه تأیید ایتمش ومشار الیه «چونکه، پاشاحضرتلری، بو کون بز بالقان فلاکتنی تعمیر ایتمك ایچون ایش باشنه چاغیریلیورز .. آرتق ایش بزه قالمشدر . » دیمش ایدی . شیمدی تقاعده سوق ایتدیرمك ، بر کلمه ایله سویلیه‌لم ، « کناه » ایدی .

میرلوا احسان پاشا حضرتلری

۵

تعرضه واقعه بروزاتلری

آراس حوضه‌سنده یکی اشغال ایتدیکی مدافعه موضعنك تحکیمانیله اشتغال ایدن اوچنجی اردو، منزل خدماتنك ناقص تشکیلات ایله اداره ایدلمسی یوزندن دوردیغی یرده آچلقدن محو اولمق تهلکه‌سنه معروض قالمشیدی. ۳۳۰ سنه‌سی تشرین ثانیسنك نصف اخیرنده کون اولدی‌که بزدن صوکرا دها برچوق سنه اردولر بسلیه‌جك بومنطقه‌ده افراده یارین ایچون آرتق اکمك یتیشدیریله‌میه‌جك ظن اولنمشیدی. ارزاق قوللرینك مکاریلری اوکوزلری، دوه‌لری باقمزلق و موسمك شدتی تأثیریله قسماً اولمش و قسماً یوك طاشینه‌جق درجه‌ده ضعیفلامشیدی. سفربرلکنی نقصان برصورتده یاپمق یوزندن اون برنجی قول اردو ۹ نجی قول اردونك ارزاق و جبخانه قوللرینه عرض افتقار

ایدنجه ۹ نجی قول اردونك اعاشه‌سی‌ده مشكلاته دوچار اولمشیدی . حتی بر كون قول اردونك كری خدماتی تنظیم وتفتیش ضمننده حسن قلعه‌یه كیدوب عودت ایدن بوقول اردو اركان حربیه برنجی شعبه مدیری قائممقام عمرلطفی بك ویردیكی راپورده ارضروم انبارلرندن جبهه‌یه قدر ارزاق قوللرینك انجق ٦ ـ ٨ كونده واصل اوله‌بیلدكلرینی و بو مدت ظرفنده ـ هر دوه و اوكوز قوشولی هر قانی عربه‌سنه یوللرك فنالغندن طولایی ١٥٠ كیلودن فضله ارزاق یوكلدیله‌مدیكندن ـ طشنان آرپانك كافه‌سی طاشیان مكاری واوكوزلره بیله كفایت ایده‌مدیكنی بیلدیرمشیدی .

بو مشكل وضعیت قارشیسنده حسن عزت پاشانك اركان حربیه‌سی متحیر ایدی وبالطبع اردویی برندن قیپردانمق ایچون بو اركان حربیه‌ده آرتق نه‌نیت ، نه‌ده جسارت قالمشیدی . ایشته تام بوصره‌ده ایدی‌كه میرالای حافظ حقی بك اردویه كلمش و یاقین زمانده قفقاسیه‌یه تعرض ایده‌جكمزی تبشیر ایتمشیدی . بوندن هپمز مسرور اولدق . بو آندن اعتباراً اردو تكرار جانلاندی . هر فرقه جبهه كریسنده افرادینه كوچوك مقیاسده كیجه هجومی تعلیملری یاپدیرمغه باشلادی . هرطابور قوماندانی افرادك اوزرنده اوچ كونلك احتیاط ارزاقی موجود بولندیرمق ایچون الندن كلنی یاپمغله مكلف طوتلدی . طوپچی و پیاده جبخانه‌سی طرابزون و بایبورده قدر كلمش ایدی . شدت شتایه باقمیه‌رق قادینلروچوجقلر كوله اوینایه ارضرومه قدر صرتلرنده وقوجاقلرنده جبخانه طاشیه‌جق قدر غیرت كوستردیلر وبو طوپراغك اك بیوك وحقیقی صاحبلری انجق كندیلری اولدقلرینی تحملسوز فدا كارلقلریله اثبات ایتدیلر . ده‌بو طابورلرنده بر درجه‌یه قدر یتشمش اولان افراد قطعاته توزیع اولنه‌رق بوشلقلر طولدیرلدی . اهالی اعانه‌سندن تدارك ایدیلن اون بش یكرمی بیك قات فانیلا، چوراب، چماشیر كبی اشیا ارضروملیلر طرفندن اردویه اهدا ایدلدی وبو همتلر نتیجه‌سنده اردویه نشئه ومتانت كلدی .

اوچنجی اردو استانبوله وعد ایتدیكی وجهله تعرض ایچون ١٠ نجی قول اردونك ارضرومه مواصلت ایتمسنی بكلیوردی . تعرض نصل یاپیلابیلیردی؟ بوسؤاله برقاچ درلو جواب واردر :

اولا — آراس جنوبنده‌كی مرتب نظامیه سواری فرقه‌سی و٣٣ نجی فرقه‌یی برلكده قوللانمق اوزره ١٠ نجی قول اردونی (ولی‌بابا) منطقه‌سنه كتیره‌رك باسین قره‌كلیساسی ـ مجنكرد خطندن روسلرك صول جناح و كریلرینی احاطه و ١١ نجی ، و٩ نجی قول اردولرله جبهه‌دن تضییق ایتمك .

بوپروژه‌نك عملی هیچ برقیمتی اوله‌مازدی . چونكه احاطه غروبی ولی بابا جوارنده

بوله‌بیلمك ایچون روسلرك (یوزوران - آرضی) خطنده وكریسنده‌كی پیاده‌وسواری جناح قوتلرینی حرباً ومنفرداً ازمك ایجاب ایدردی . روسلرك بو صره‌ده آراس جنوبنده‌كی قوتلری ٨٥٠٠ تفنك ٢٢٠٠ قلیچ و ٤ طوپدن عبارت‌ایدی . لكن دشمنك اصل اردوسندن ایسته‌دیكی قدر قوت افرازیله (حراسان) اوزرندن (آراس) جنوبنه كوندرمسی هرزمان قابل ایدی . بوكا مبنی دیه‌بیلیرزكه آراس جنوبندن‌روسلری‌احاطه ایتمك كبی بر تشبث اونلرك جنوب جناحلرینی قره‌یازیدن ، فرق ایتدیرمكسزین ، طولاشمدقجه پك قولایلقله برجبهه تعرضنه منقلب اولوردی . بو تقدیرده تعرضی اراس شمالنده‌كی اسكی جبهه‌مزك شمال جناحندن‌یاپامقده بر معنا قالمازدی . ینه‌ظاهردركه قوای كلیه‌مزی آراس جنوبنه طوپلایه‌رق ویره‌جكمز قطعی بر میدان محاربه‌سنده مغلوب اولور ایسه‌ك دشمن ارضروم استقامتیله اولان ارتباطمزی ده‌ها قولایلقله قطع ایده‌رك بزی جنوبه، قره‌یازی‌استقامتنه آته‌بیلیردی . حالبوكه (قره‌یازی)منطقه‌سی صحرا طوپلرینك حركتنه غیرمساعد طاغلق برمنطقه‌‌در .

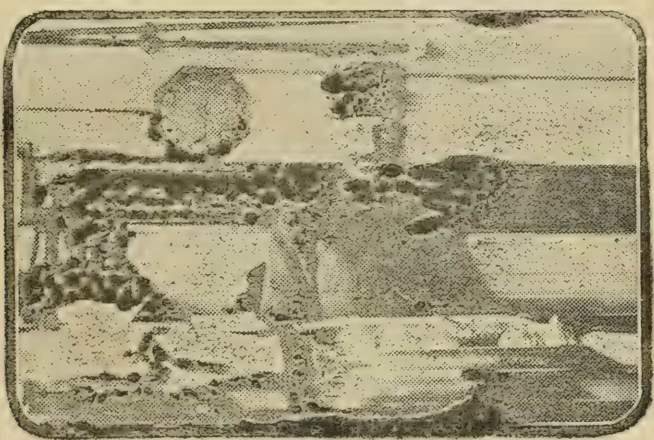
ثانیاً - دشمنك شمال جناحیله كریلرینه دوشمك ... ایشته آشاغیده تفصیلاً حكایه ایدیله‌جك اولان صاری قامیش احاطه مانوره‌سی‌ده بودر .

*
* *

احاطه مانوره‌سنك پروژه‌سی استانبولده حاضرلانمشیدی. جنرال‌لیمان‌فون ساندرس « تورکیاده بش سنه » نامنده‌كی خاطراتنده ٣نجی اردونك كوپری كوی محاربه‌سنی متعاقب روس اردوسنی رجعته مجبور ایتمسی « انورك شان وشرف حرصنی تحریك .. » ایتدیكی جهتله ٣نجی اردونك باشنه كچه‌رك تصور ایتدیكی احاطه مانوره‌سنی بالذات تطبیق ایتمك ایچون استانبولدن حركت ایلدیكنی یازییور. بوتلقی یا کلشدر. انور، حسن عزت‌پاشانك روسلره قطعی برضربه اوره‌مدیغی درك ایتدیكندن طولایی اوچنجی اردویه كلدی . نته‌كیم بونی شمدی‌یه قدر اولان تشریحاتمز لزومی درجه‌ده تثبیت ایتمشدر ظن ایدرز .

میرآلای وداماد حافظ حقی‌بك اردویی تفتیشدن صوكرا ارضرومه عودت‌ایتدی. ١٠نجی قول اردو قوماندانی ضیاپاشا اوصره‌ده ارضرومه مواصلت ایتمشیدی.ضیاپاشانك ١٠نجی قول اردونك سفربرلكنی مكمل بر صورتده اجرا ایتدیردیكنی خط حربه كلن فرقه‌لرك طولغون موجودلری ومكمل شكل وقیافتلری‌اثباته كافی ایدی. قول‌اردو هنوز محاربه‌یه كیریشمدیكندن مشارالیهك عملیاتده‌كی قدرت ویا عجزینی تأیید ایده‌جك برحادثه‌ده ظهور ایتمه‌مشدی. مع‌مافیه زمان بالاخره كوستردی‌كه بونلردن برینه چفتلك لازم اولدی.

ابراهام‌پاشانك حقتا کارینی غصب ایتدی . شیمدی ده حافظ حقی بکه بر قول اردو بخش ایتمك عقللرینه کلدی ، اللری آلتنده‌کی ١٠ نجی قول اردویه صالدیردیلر وحسن عزت پاشادن « ارضرومده ارکان حربیهٔ عمومیه رئیس ثانیسی میرآلای حافظ حقی بك افندی‌یه » کلن بر تلغرافنامه « ضیاپاشانك استانبوله حرکت مأذون » اولدیغنی بیلدیردی . سبب؟ چونکه ضیاپاشا ، طبقی احمد فوزی پاشا کبی ، « بدبین » ایمش ... او حالده ، افندیلر ، نیچون سیواس ویا صامسونده ایکن انفصال ایتدیرمدیکزده دولتك بر پاشاسنی ارضرومه قدر سوردیکز . اوزمان « بدبین » دکلی ایدی؟ . ضیا پاشا اثنای راهده‌می بدبین اولدی؟.

مرحوم ضیا پاشا حضرتلری

احاطه مانوره‌سنك طرز اجراسنی انور پاشا کلزدن مقدم ، ٢٢ تشرین ثانیده حافظ حقی بك بزه کچیك‌ده جبهه‌مزی زیارتی اثناسنده تماميله ایضاح ایتمشیدی وصوکرا انور پاشانك ٦ کانون اول تاریخلی اردو امریله تثبیت ایتدیکی طرز حرکت حافظ حقی بکك تعریف ایتدیکنه پك مشابه چیقدی . دیمك که بومسئله‌یی استانبولده دوشونمشلر وقرارلرینی ویرمشلردی . لیمان فون ساندرسك خاطراتی‌ده بونی تأیید ایلمکده‌در .

تشرین ثانینك صوك هفته‌سنده ١٠ نجی قول اردونك فرقه‌لری ارضرومه‌قدر قدمه قدمه مواصلت ایدییوردی . یاپیلان حسابلره کوره کانون اولك ٧ نجی کونی بتون قول اردو ارضرومه کلمش بولنه‌جق ایدی . ٣٢ نجی فرقه صامسون - سیواس - ارزنجان استقامتیله ارضرومه کلمك ایچون (٨٠٠ کیلو متره) قطعنه مجبور قالمشیدی .

دها تشرین ثانیده ایکن حافظ حقی بك ، کوپری کوی حوالیسنده‌کی فتحی بك

مفرزه‌سیله ۳۰ نجی فرقه‌نك آلاینی ارضرومه جلب ایتمك ایستدی. لکن حسن عزت پاشا بوطلبی رد ایتدی : « تعرضه مباشرت اثناسنده ۳۰ نجی فرقه ۹ نجی قول اردونك صواندن نارمان حوضه‌سنه کیره‌جك و (تودان) استقامتیله سزه التحاق ایده‌جکدر . » دیدی .

اتحاد و ترقینك « تشکیلات مخصوصه » سی برچوق چته‌لر میدانه چیقارمشیدی . بوطرز تشکیل مضر و معناسز ایدی .

بالخاصه حرب اثناسنده چته هر وسیله ایله « غیر منتظم برقوت » اولدیغنی کوستریر عمومی سفربرلك اعلان ایدیلنجه هر فرد عسکردر . چته‌لر، اولسه اولسه وقت حضرده حکومتلرك علناً تعقیب ایده‌میه‌جکاری بعض مقاصد سیاسیه‌یی فعلاً اجرا ایتدیرمك ایچون ال آلتندن سیاسی پارتیلره تشکیل ایتدیره‌جکی برطاقم کیزلی مفرزه‌لردر . اعلان حربدن صکره، بوکیزلی مفرزه‌لری قولاغوزلق ایتمك و کشف و تخریب وظیفه‌لرنده استخدام اولنمق اوزره اردولره الحاق ایلمك لازمدر .

ماکدونیا چته‌لری خاطرلرده‌در . بوچته‌لرك اك بویوك فعالیتی وقت حضره منحصر قالمامشمی ایدی ؟ کذا روسلرك وقت حضرده قفقاسیه‌ده تجهیز و تسلیح ایتدکاری ارمنی چته‌لری ۲۳۰ ده اعلان حرب اوزرینه اردو قطعاتی میاننده بایزید الشکر و پاسین حدودلرینی کچمشلردی . و اردو قطعاتیله ارتباطده بولنملری سایه‌سنده بوچته‌لر بالخاصه (قره‌کلیسا ـ طوتاق) استقامتنده بزعلهمزه مهم ایشلر کورمشدی .

طربزونده رضابکك و چوروخ حوضه‌سنده یعقوب جمیل بکك قوماندانسنده‌کی چته‌لر کانون اول ابتداسنه قدر اردویه مربوط دکلدیلر . بوسبله روس اراضیسنه کیره‌رك برچوق فداکارلقلر کوستردیلرسه‌ده منفرداً ازیله‌رك پریشان ایدلدیلر . بالخاصه رضابکك ۳ نجی اردو قوماندانلغندن کلیتلی سلاح و جبخانه طلبلرینه اوصره‌ده اردو آنجق قورو برجواب رددن باشقه برشی ویره‌مدی .

ارضرومده بهاءالدین شاکربکك تشکیل ایتدیکی چته‌لره حسن عزت پاشانك امریله ۹ نجی قول اردو قطعاتندن الك کزیده ضابطان و ارضرومك اك بابایکیت افرادی ویرلمشیدی . بن بالاخره بوچته‌لرك بزم ایلریمزده دکل کریمزده دولاشدقلرینی و کویلری یغما ایتمکله مشغول اولدقلرینی کوردم . بو آتلی افراد سواری فرقه‌مزده و بوکزیده ضابطان کندی بلوکارنده ایفای وظیفه ایتسه‌لردی البته داها مثمر و دها نجیب برایش کوریرلردی .

چته تشکیلاتی ۹ نجی قول اردویه صاری قامیش ایلری حرکاتی اثناسنده ؛ غیر قابل تلافی برضرر ایقاع ایتمشیدی، کویلولر واسطه‌سیله، نارمان حوضه‌سنده قوناقلایان قطعات افرادینی فراره تشویق ایدرك قاچیرتمش و کندی افرادی میاننه قید ایلمشدر .

بوطرز حرکت فرقه‌لرك قوتی تنقیص ایتدیردی . استقبال دیوان حربلری بوجنایتی تعقیب ایتملیدرلر .

بکا اویله کلیورکه اعلان حربدن صکره چته تشکیل ایتمك آنجاق اتحاد و ترقینك بعض معروف افراد و ضابطانی « عسکرلکدن قورتارمق » مقصد خفیسندن باشقه هیچ برایشه

یارامازدی . چته‌لرك آجارا اهالیسنده نتیجه اعتباریله پك بیوك ضرری دوقوندی : روسلر بالاخره آجاراییلردن چته‌لره معاونتله اتهام ایتدکلری برچوق اشرافی قورشونه دیزدیلر. یازیق دکلمی ؟.

— ٣٦ —

٣نجی اردونك احاطه تعرضی استانبول ، باطوم شماله بردیکر اردو چیقارمقله تقویه و تسهیل ایتمك ایستدی ، لکن بالاخره ارخوی‌یه شتانکه بك قوماندانسنده اخراج ایتدیکی برآلای پیاده وایکی بطریه طوپله اکتفا ایتدی . شتانکه بك مفرزه‌سی ١ کانون اولده ١٠ نجی قول اردویه ربط ایدلدی و کندیسنه ٩ کانون اولده ایلری حرکته باشلایه‌جغی و ١١ کانون اولده اولتی‌یه واریلاجغی ومفرزه‌نك ده عینی تاریخده اولتی‌ده بولنه‌جق صورتده آرتیوین اوزرندن یورویشنی تنظیم ایلمسی تبلیغ اولندی. ٢ کانون اول ٣٣٠ ده باش قوماندان وکیلی وارکان حربیه‌سی جبهه‌یه کاوب خط حربنی زیارت ایتدیلر . عینی کونده ٣نجی اردو قوماندانلغی قطعاته تبلیغ ایدیلن امرینه نظراً روسلر بزم اختیاری رجعتمزك فرداسنده تهلکه‌نك زائل اولدیغنی آکلایه‌رق جبهه‌ده‌کی ترکستان آلایلرینك اوچنی وتقریباً ٢٤ طوپدن عبارت برطوپجی طابورینی کری‌یه چکمش وباطوم استقامتنه کوندرمشلردی (وحوادث بالاخره یالان چیقدی..) ٩ نجی قول اردو ١٠ نجی قول اردوایله برلکده نارمان واولتی اوزرندن تعرض ایده‌جکندن صوله طوغرو یناشمق وخط ارتباطنی (ییکی کوی - حسن قلعه) یولنه تحویل ایلمك وارضرومدن کلن مانتللی طوپلری ١١ نجی قول اردویه براقمق امرینی آلدی . ١١ نجی قول اردو ایسه بوتون جبهه‌یی ضعیف برپرده خطیله اشغال ایده‌جك ومتباقی قوتلرینی طوپلو اوله‌رق دها کریده‌کی کویلرده احتیاط حالنده بولندیره‌جقدی . شیمدی‌یه قدر کوپری کوی منطقه‌سنده بولنان فتحی بك مفرزه‌سیله ٣٠ نجی فرقه قوتی‌ده حافظ حقینك تکرر ایدن طلبلری اوزرینه وبالطبع انورپاشانك رأییله حسن قلعه - کوشك یولندن کندی قول اردوسنه قره‌کوبك شرقنده التحاق ایتمك امرینی آلمشیدی .

روسلرك قفقاسیه‌ده اوبوس وهاوان طوپلری بولنمق محقق ایدی . ذاتاً انورپاشانك نیتی روس اردوسنی مغلوب ایتدکدن صکره قارصی ده ضبط ایلمکدی . حالبوکه قارص برموضع مستحکم ایدی. طابیه‌لرینی سقوط ایتدیرمك ایچون صحرا طوپلری کافی کلمیه‌جکندن استانبول ١٥ سانتیمترلك براوبوس بطریه‌سی کوندرمکه لزوم کورمشیدی . بوبطریه بیك مشکلاتله طربزوندن ارضرومه نقل اولندی وفقط بوتون بطریه ایچون یالکز

٢٠٤ آتم کتیریله‌بیلمشیدی . متباقی ١٢٠٠ آتم ایسه آنجق کانون اولك ١٥ نجی کونی
کله‌بیله‌جکدی . ایلك زمانلرده اردو قوماندانلنی بو طوپلری آراس جنوبنه جاب ایتمك
ایستدی ایسه‌ده بو امر تأخیر اولندی .

انور پاشا جبهه‌یی زیارته
کلدیکی زمان برونزارت ایله
قرارکاه عمومی ارکان حربیه
برنجی حرکات شعبه‌سی مدیری
فلدمان بك‌ده برابر ایدی .
(ماصرا) کوپی جوارنده
طولاشدیغمز زمان هوا پك
صوثوق و یوللر کاملاً بوز
طوتمش ایدی . ارکان حربیهٔ
عمومیه رئیس ثانیلکی وظیفه‌سنی
کوره‌ن برونزاردك آتی قایدی
وبرطرفه ییقیلدی ، برونزارد
یره یوارلاندی. بویله ضابطان
مواجهه‌سنده آته‌باصدیره‌جنی
یری انتخاب ایده‌میه‌رك یره
تکرلندیکندن‌طولایی برونزات
قیزدی وقیزاردی ؛ باغیرمغه ،
کفر ایتمکه باشلادی . بز
برونزاوته بیوك غولج پاشانك
ذهنلرمزه نقش‌ایتدیکی خاطره
آلتندن باقدیغمز ایچون اونی
دها آغیرباشلی و آته‌طوراغه

حرب عمومیده باش قوماندان وکیل

قیزوب باغرمیه‌جق قدر معقول وجدی بر آدم صانیوردق . بوسببله شو منظره بزده‌ایی
بر انطباع براقمامشدی .

باش قوماندان وکیلی انورپاشا جبهه‌یی کزدی ، خط حربی باشدن باشه دولاشدقدن
صوکرا کوپری کویه عودت ایتدی . جبهه‌ده افرادی آچ وچپلاق کوردی. لکن افراد

وضابطانی بیك درلو امیدلرله تشجیع ایده‌جك سوزلر سویلدی . فرداسی کونی ایسه بتون اردویه اوزون بر امر نشر ایلدی. بوامر بربیاننامه طرزنده‌ایدی وافرادوضابطانه خطاباً خلاصةً شو نصیحتلری احتوا ایدییوردی : « عسکرلر، هپکزی زیارت ایتدم ، آیاغکزده چاریغکز ، صرتکزده پالطو کز اولمدیغنی‌ده کوردم . لکن قارشیکزده‌کی دشمن سزدن قورقیور ، یاقین زمانده تعرض ایده‌رك قفقاسیه‌یه کیره‌جکز . سز اوراده هردرلو نان‌ونعمته قاووشه‌جقسکز . عالم اسلامك بتون امیدی سزك صوك بر همتکزه باقیور ». الخ » عسکرك بیوك برمحرومیت ایچنده بولندیغنی باش‌قوماندان وکیلی بیلیوردی. وآنجق بو محرومیته قفقاسیه‌یه دخول ایله چاره بوله‌بیله‌جکنی ظن ایدییوردی .

عین‌فکر واعتقاد حافظ‌حقی بکده دخی واردی. حافظ حقی‌بك‌بزه‌جبهه‌ده مسافرتی اثناسنده « یکانه مقصدمز روسلری ترس جبهه ایله محاربه‌یه مجبور ایتمکدر . روسلر رجعته موفق اولورلرسه مقصدمز غیب اولدی دیمکدر. بن اوتجی قول اردو ایله صاری قامیشدن آنلرك تپه‌لرینه اینه‌جکم وقارص ایله اولان ارتباطنی قطع ایده‌جکم . او زمان نه اوله‌جق ؟ ترس جبهه ایله محاربه‌یه باشلایه‌جق . روسلری مغلوب ایتدکمی محو ایتدك دیمکدر . بز مغلوب اولورایسه‌ك کذا بزده محو اوله‌جغز . کردك دیدیکی کبی: یاهه‌رروه یا مه‌ررو ! » دیمشیدی .

انور پاشانك دها استانبولدن حرکتندن مقدم حافظ حقی بك ارضرومده ایکن جبهه‌دن حسن عزت پاشا طرفندن تقاعده سوق ایدیلوبده ارضرومه عودت ایدن سابق ۹ نجی قول اردو قوماندانی احمد فوزی پاشا ایله کوروشمشلردی واحمد فوزی پاشادن ایلریده یاپیلمسی مقرر اولان احاطه تعرضی حقنده‌کی فکرینی صورمشیدی .

حافظ حقی بك او زمان ارضروم والیسی تحسین بکك قوناغنده بولونیوردی . احمدفوزی پاشا فکرینی صورت آتیه‌ده ایضاح ایتمشدی :

احمدفوزی پاشا — آتی حقنده بیان فکر ایده‌مم، چونکه آتی‌ده دشمن‌اردوسیله بزم اردومزك نه‌حال ووضعیتده بولنه‌جغنی شیمدیدن کسدیرمك ممکن دکلدر . بو کونکی وضعیته نظراً بنده‌کز دیرم‌که اك امینتلی طرز حرکت شودر : ۱۰ نجی قول‌اردو جبهه‌یه کلمیدر. تعبیه ساحه‌سی داخلنده تعرض ایدیله‌رك اردو کاملاً خوروم دوزینه یرلشملیدر اوراده تجهیزات اکمال ایدلملی ، اردونك اولاً قارنی طویوره بیلمك امکانی استحصال ایدلملیدر . جبه‌لر کریسنده قدمه قدمه ارزاق وجبخانه دپولری تنظیم اولنملی وآنجق بوندن صکره تدریجاً وامین آدیملرله تکرار ایلرولملیدر . مملکت قیش مملکتیدر . موفقیت ایچون بنده‌کز بوندن باشقه بر چاره دوشونه‌میورم .

حافظ حقی بکك ماصه‌سنده کوچوك مقیاسلی بر خریطه واردی . مومی الیه خریطه اوزرنده اللریله جبهه‌لری و احاطه قوللرینی تجسیم ایتدیره‌رك ۱۱ نجی قول اردو ایله سواری فرقه‌سنی دشمنك جنوب جناحنه تعرض ایتدیردی ، ۹ و ۱۰ نجی قول اردولرله نارمان واولتی حذالرنده شرقه ، روسلرك کریلرینه طوغری ایلرولدی ودشمن بو صورتله کاملاً احاطه ایدلمش بر وضعیته دوشدی و شو فکری علاوه ایتدی :
« ذاتاً آوستریا و آلمانیا جبهه‌لرنده‌کی حرکات نتیجه‌سیله‌ده ثابت اولدی‌که روسلر احاطه مانوره‌لرینه قارشی غایت متحسسدرلر. جناح کریلرنده بر احاطه قولی کوروننجه باشلایجه همان رجعت ایدییورلر ... » بونك اوزرینه احمد فوزی پاشا بالطبع ویره‌جك جوابده متحیر قالدی . چونکه ذاتاً هر شیئك اولدن تقرر ایتمش اولدیغنی آکلادی ، مع مافیه شو صورتله مقابله‌ده بولندی :

احمد فوزی پاشا — ایضاح بیوردیغکز مانوره نظری اوله‌رق غایت مکمل بر مانوره‌در . لکن ، عفو بیوریکز ، بنده‌کز بویله بر احاطه‌نك موفق اولمسی ایچون ۹ نجی و ۱۰ نجی قول اردولرك‌ده اللریکزك خریطه‌ده حرکت ایتدیکی کبی سریع وامنیتله حرکته مقتدر اولملری شرط اعظمدر اعتقادنده‌یم . حالبوکه بو موسمده وقطعاتك بو کونکی بینیه‌سیله حالیه حدود طاغلرنده اویله سریع بر صورتده حرکت ایده‌بیله‌جکلرینی ظن ایتمیورم جبهه‌یی یالکز ۱۱ نجی قول اردویه براقمق ده تهلکه‌لی بر ایشدر . بو سببله شاید مطلقا تعرضی احاطه ایله اجرا ایتمك الزم عد اولونیورسه ۱۰ نجی قول اردونی ینه عرض ایتدیکم کبی جبهه‌یه ویرمك واحاطه ایچون استانبولدن دیکر بر قول اردو جلب ایلمك لازمدر قناعتنده‌یم .

*
* *

احمد فوزی پاشانك خلاصهٔ فکرینه کوره (اوچنجی اردونك تجهیزات واعاشه نواقصنی نظر دقته آلنجه اونجی قول اردونك التحاقندن صوکره‌کی قوتی بیله روسلره تعرض ایچون کافی دکل) معناسنی ویرمك لازمدر . حالبوکه ۱۰ نجی قول اردونك مواصلتندن صکره اوچنجی اردو روسلره بوسبتون فائق بر قوته یوکسلمشیدی . اعاشه مسئله‌سی تنظیم اولنه‌مدیسه‌ده جبخانه‌سی اکمال ایدلمشیدی ، وفکر عاجزانه‌مه نظراً دوشونیلن احاطه تعرضی ینه دوشونیلدیکی طرزده و او شدتلی موسمده غایت پارلاق بر نتیجهٔ ظفرله تتوج ایده بیلیردی . لکن حافظ حقی بك ویریلن امری دیکلمیه‌رك کندی هوا وهوسنه قاپلدی و اردهان استقامتنده رجعت ایدن بر روس

لواسنك پیشـنده قولای مظفریتلر طوپلامغه قوشدی . اساساً تعرض حرکتی اولیدن صکره کوتك اسـتقامت عمومیه‌سنه توجیه ایدیله‌جکدی . بو خطایی بزدن بزمز ارتکاب ایتسه‌ایدی آصارلردی ، حالبوکه اونی پاشا یاپدیلر . . .

روسلرك احاطه حرکتلرندن پك چابوق متحسس اولدقلری فکری هیندنبورغ قرارکاهنده‌کی برلین آتشه‌میلترمزك راپورلرندن طوغمشیدی. مومی الیهك صوك راپورلرندن بری (بوندن‌صکره روسلرك آوستریا و آلمانیا جبهه‌سـندن قوت چکوبده قافقاسـیه‌یه کوندرملرینه احتمال قالمدیغنی وعلی العموم روسلرك جبهه تعرضلریله موضعلرندن چیقارلمسی فائده‌سز اولوب احاطه حرکتلرندن چوق متحسس بولندقلرینی وطوپجی مهماتلری چوق ایسه‌ده اس جنسندن اولمدیغنی ، تفنکلرینك عدداً کافی کلدیکنی و بوسببله جبهه‌لرکریسنده برچوق سلاحسز افراد بولندیردقلرینی) تفصیلاً ذکر ایدییوردی . بو راپوره نظراً (برنجی قفقاس اوردوسیله ایکنجی، تورکستان قول اوردوسـنك و طقوزنجی سیبریا فرقه‌سنك وقفقاس آوجی لوالرینك آوستریا و آلمانیا جبهه‌سنده کورولمدکلری) یعنی بزم قارشیمزده بولندقلری آکلاشیلیوردی . حالبوکه برنجی قفقاس آوجی لواسیله طقوزنجی سیبریا فرقه‌سی بزم جبهه‌مزده دکلدی . بوقوتك اوده‌سا طرفلرنده حال احتیاطده بولدیغنه احتمال ویریلیوردی .

— ۲۷ —

حسن عزت پاشا کانون اول ابتدالرنده ۳ نجی اردو قوماندانلغندن انفصـال ایتدی وبو اردونك قوماندانلغنی بالذات باش قوماندان وکیلی انور پاشا درعهده ایلدی. برونزات وفلدمان اوچنجی اردونك اولکی ارکان حربیه‌سنك باشنه کچدیلر .

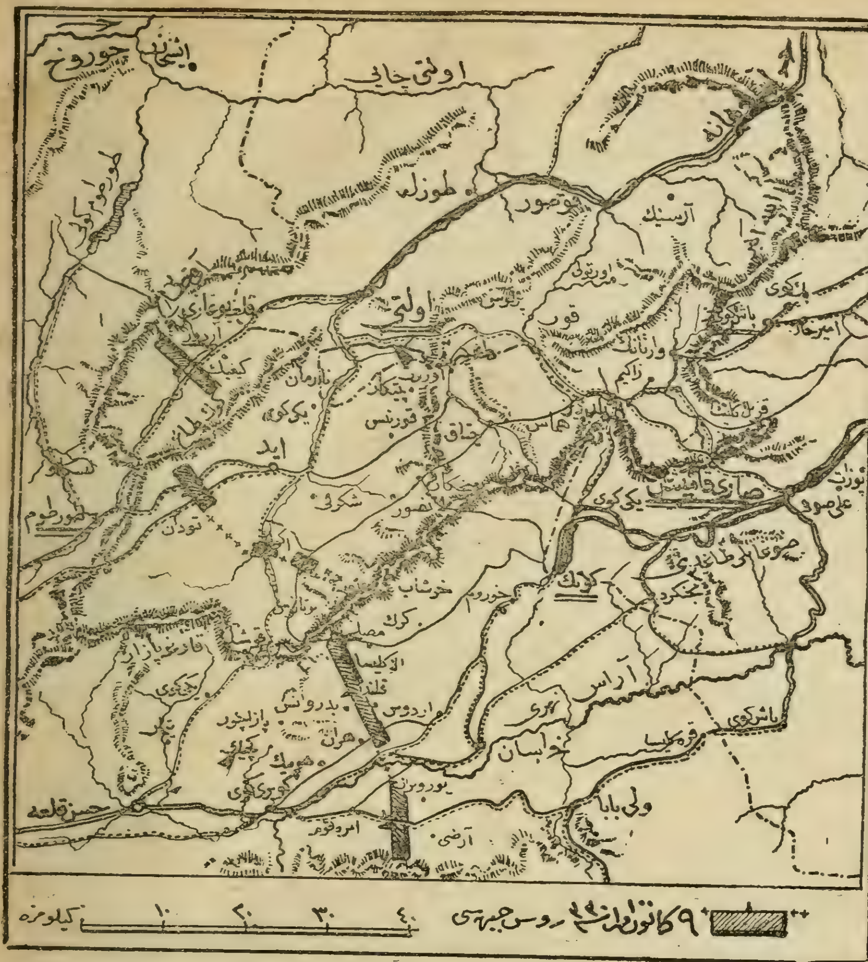
۱۰ نجی قول اردوبی حافظ حقی بك پارلاق صـورتده ظفره ایصـال ایتمك ایچون عجله ایدوب دوریپوردی . کانون اولك درنجی کونی مومی الیه اردویه کوندردیکی بر مکتوبده قول اردوسنی نه‌صـورتله سوق ایده‌جکنی ایضـاح ایتدی . بو راپوره نظراً ۱۰ نجی قول اردو روسلره باصقین یاپه‌بیلمك ایچون تعرض کوننده یکرمی‌دوت ساعت اول ۳۰ نجی فرقه‌یی قمه بوغازینی ستر ایدن روس ایلری خطی قارشیسنده‌کی (تماچ — اسلام کوتکی) خطنه کیجه یورویشیله کتیرمکی و ۹ کانون اولده سحر وقتی (اردوس) کریسندکی روس قوتنه باصقین یاپمغی دوشونیوردی .

عینی مقصدله ۹۳ نجی آلای وایکی عدد جبل طوپی و برمقدار حدود افرادندن مرکب برقوتی فتحی بکك قوماندهسی آلتنده دها شیمدیدن ارضروم شمالندهکی (هینس) کویندن طورطوم استقامتنه سوق ایلمشیدی . فتحی بك مفرزهسنك وظیفهسی دشمنه کورونمکسزین طورطوم درهسیله ایلریلیهرك طورطوم کولی جنوبندن آق طاغك شمالنه صاپمق وبعده ماصریك طاغی شمالده خاصکویدن کچهرك روسلرك قلعه بوغازی قوتلرینك کریسنده بغتةً ظهور ایتمك واونلرك خط رجعتنی قطع ایلمکدی . بووظیفهنك ایفاسی هله بوموسمده آق طاغی کچمك پك چوق زحمته متوقفدی. لکن بردفعه حرکت موفق اولورسه نتیجهسی پك پارلاق اولهجقدی.

ینه عینی راپورله حافظ حقی بك بشنجی میلو حدود طابورینك آرتیوینده شتانکه بکه التحاقی ایچون امر ویردیکنی وبهاءالدین شاکر بکك چتهلریده اولتی‌یه ایلریلیهرك قارص واردهانه کیدن تلغراف تللرینی قطع (وقارص ـ صاری قامیش) دمیر یولنی تخریب ایلیهجکنی بیلدیردی . باش قوماندانلغك فکرینجه نظراً ۱۰ نجی قول اردونك اوچ فرقهسیله اولتی استقامتنه توجه ایتمسیمی ، یوقسه بر فرقهسیله تارمانه ، شرقه کیتمسیمی موافق اولهجغنی صوردی والك نهایت توحید حرکت ایدلمك ایچون ۹ نجی قول اردویه مقصدك آکلاتلمسی رجاسنی علاوه ایلدی . چونکه بوکنج قوماندانك اعتقادنجه ۹ نجی قول اردونك بویله برشیئه عقلی ایرمزدی ! .

کرك ۹ نجی قول اردونك (قوشا) و(الدهنیك) حوالیسنه یناشمسی وکرك ۱۰ نجی قول اردونك ایلك قدمهلرینك (بارطوزلهسی) طرفلرنده کورونمسی وبالخاصه شتانکه بك مفرزهسیله یعقوب جمیل ورضا بك چتهلرینك آرتیوین حوالیسندهکی فعالیتی وبزم حاضرلغمزه دائر جاسوسلر واسطهسیله تدارك ایتدیکی معلومات نتیجهسنده روسلرك شبههلنمسی وایشی فرق ایتملری احتمالی واردی . حتی « اید »دن بر قسم دشمن قوتنك اولتی‌یه کیتمك اوزره شماله ، روس تارمانه طاشندیغی‌ده بو احتمالی تقویه ایتدی. بوسببله باش قوماندانلق وکالتی کرك ۹ نجی وکرك ۱۰ نجی قول اردولرك ۹ کانون اولدن مقدم دشمنله تماس ایتملری مناسب اولمدیغنی وکورونمشه نظراً آزاب شرقندن (کوتك) استقامتنه واقع اولان بعض حرکتلردن روسلرك عمومی بررجعته حاضرلاندقلرینی وبناءً علیه قول اردولرك هرآن حرکته حاضر بولنملری لازم کلدیکنی امر ایتدی.

صاری قامیش احاطه مانورهسنی باش قوماندانلق وکالتی (۹کانون‌اول ۳۳۰ حرکاتی ایچون امر) ٦ کانون‌اول‌ده قول اردولره تبلیغ ایتدی . امری کوپری کویده فلدمان تسوید ایتمش ومسودهیی ارکان حربیهٔ عمومیه رئیسی صفتیله برونزارت قبول وامضا

ایلشیدی . امر بالطبع اردویه انور پاشانک امضاسیله نشر اولنمشیدی. بو امر عین زمانده تعرض پلانندن باشقه برشی اولمدیغی ایچون اونی بروجه زیر عیناً عرض انظار ایلدم .

کوپری کوی

٦ کانون اول ۳۳۰ ساعت ۱۰ اوکلهدن صکره

۹ کانون اول ۳۳۰ کونلی ایچون امر

۱ — دشمن قوای اصلیهسی اسکی موضعندهدر .

۲ — دشمن قوای اصلیهسی قارص استقامتندن آییرارق آراس وادیسنه طوغرو جنوبه آتمق اوزره ۳ نجی اردو قوای کلیهسیله (اولتی) استقامتندن دشمنک صاغ جناحی کریلرینه طوغرو ایلریلیهجکدر.

۳ ـ سواری فرقه‌سی پیاده وطوپجی ایله تقویه اولندیغی حالده دشمنڭ آراس نهری جنوبنده‌کی جناحنه تعرض ایده‌جك و آنڭ نظر دقتی بوجناحه جلب ایلیه‌جکدر [بوخصوصده آیریجه تعلیمات ویرلمشدر .]

٤ ـ ۱۱ نجی قول اردو کندی موضعنده قاله‌حق ودشمنڭ نظردقتی اوزرینه جلب ایتمك ایچون بوتون جبهه‌ده نمایش تعرضی یاپاجق؛ دشمن قوهٔ کلیه ایله ایلریلدیکی تقدیرده ایلریلمه‌سنی دوردیره‌جقدر . [۱۱ نجی قول‌اردویه تعلیمات خصوصیه ویرلمشدر .]

٥ ـ طقوزنجی قول اردو لااقل ایکی قول ایله (صول قول اکرك ـ یکی کوی یولنده) یورویه‌جك ، هیچ اولمزسه (قزیل‌کلیسا ـ اید) یولنه واره‌جقدر دشمنڭ اید مفرزه‌سنڭ شرقه طوغرو قوای اصلیه‌سنه التحاقنه صورت قطعیه‌ده مانع اولاجقدر .

٦ ـ ۱۰ نجی قول‌اردو برفرقه‌سیله ایده ، دیگر ایکی فرقه‌سیله (اردوس) ه واره‌جقدر . هرایکی قول‌اردو تصادف ایتدکلری دشمنه تعرض ایده‌جکدر . حرکات امراولندیغی اوزره اجرا ایدلدیکی تقدیرده ۱۰ کانون‌اول ۳۳۰ کونی ۹ نجی قول‌اردو (چاتاق ـ پیتکر) خطنه و ۱۰ نجی قول اردو اولتی جهتنه طوغرو ایلریلمه‌سی و ۱۱ کانون‌اول ۳۳۰ ده ۹ نجی قول اردو (کوتك) ۱۰ نجی قول اردو (باردیز) استقامتنه یورومه‌سی محتملدر .

۷ ـ کشف منطقه‌لری : سواری فرقه‌سیله ۱۱ نجی قول اردونڭ کشف منطقه‌سی حدودی آراس صوییدر .

۱۱ نجی قول اردو ایله ۹ نجی قول اردو آراسنده‌کی کشف منطقه‌سی وحدودی (قره‌بیق ـ صیچان قلعه ـ کاللی طاغ) دن کچن خط بالادر . ۹ نجی قول اردوایله‌اونجی قول‌اردونڭ کشف منطقه‌سنی حدودی شیمدی‌یه‌قدر اولدیغی کبی (قارغه‌بازار سلسله‌سی ـ اید ـ اولتی) خطیدر .

کشف وظائفی : دشمن قوای اصلیه‌سی قسماً وکاملاً موقعنده‌می دورییور؟ یوقسه کری‌یه‌می کیدییور ؟ یاخود ۱۱ نجی قول اردویه دوغری‌می ؟ وبو حالده آراسڭ شمالندنمی یوقسه جنوبندنمی ایلریلیور ؟ ویاشمال غربی

استقامتنده تپه‌لر اوزرندن ۹ نجی قول اردویه‌می کیدییور ؟ قوچغانس شکرلی ، اید ، آردوس جهتنده‌کی قوت نه قدردر ؟ برنده‌می طورییور ، فربه طوغرو قوای اصلیه‌سنه‌می یناشیور ، کری‌می چکیلیور ؟.

٨ ـ صورت مخابره حقنده آیریجه امر ویریله‌جکدر .

٩ ـ اردو قرارکاهی کوپری کوی‌ده‌در .

باش قوماندان وکیلی

انور

بو احاطه مانوره‌سی حقنده معلومات عمومیه — آراس حوضه‌سنده دشمنك صاغ جناحی ایله صول جناحی (مصلحت یایلاسی ـ پناطوز خطی) آراسنده‌کی مسافه ٣٥ کیلو متره‌در. بوجبهه‌نك کریسنده اوچ خط رجعت واردر . برنجیسی والك‌مهمی (کوپری کوی ـ کوتك ـ صاری قامیش) طریق‌اصلیسیدر. منطقه‌نك الك‌ایی یولیدر . ایکنجیسی (خراسان ـ خنکه ـ مجنکرد ـ صاری قامیش) یولی‌در. یازوقتی یاخود قوری‌هوالرده آرابا یولی‌عد اولنور. بوایکی یول آراسنده‌کی اوزاقلق ٨ ـ ١٠ کیلومتره‌در. یکدیکرینه موازی کیدرلر . بوسببله ایکیسی برعد اولنه‌بیلیر . اوچنجی یول ایسه آراس جنوبندن (ولی‌بابا ـ پاسین قره‌کلیسه‌اسی ـ قاغزمان) طریقیدر . بوطریق (قره قورت) ده آراسی کچه‌رك صاری قامیشه‌ده ایصال ایدر . دیکر یوللره بوده آز چوق موازی‌کیدر .

دشمنك صاغ‌وصول جناحلری‌طاغلره مستنددر. بزدشمنك صاغ‌جناحنی‌آنجق ١٠ کیلومتره غرب وشمالدن، نارماز حوضه‌سنده‌کی یرلردن دولاشه‌بیلیرز. صول‌جناحنی‌ایسه بیوك قوتله احاطه ایتمك امکانی یوقدر ؛ چونکه قابل مرور بریول بولمق ایچون مثلا ملاز کرده قدر چیقمق لازمدر . اوزمان بوکا احاطه دکل ، عادتا دارالحرکات تبدیل ایتمك دنیلیر .

دشمنك الك‌ضعیف جهتی صاغ‌جناحیدر . بوجناح کریسنده‌کی‌خطرجعتی (کوتك) ایله (صاری‌قامیش) آره‌سنده قطع ایدیلنجه روس اردوسنك آراس جنوبیله (قاغزمان) استقامتنه قاچمقدن بشقه چاره‌سی قالماز . بواستقامتی‌ده کسمکه موفق اولورایسه‌ك دشمن محو اولمش صاییلیر .

اکر دشمنك نارمان وقلعه بوغازنده‌کی جناح مفرزه‌لرینی آنسزین یقالایوبده محو ایدرایسه‌ك احاطه ایچون تخصیص ایده‌جکمز قوتلره (اولتی) و (نارمان) استقامتلری آچیلمش اولور وبوندن صکره احاطه قوللرمز روس اراضیسی‌داخلنده‌کی روس‌یوللرندن

استفاده ایده‌رك (کوتك - یکی کوی) خطنه ایثر . حافظ حقی بکك فکرینجه نظراً (اولتی) نك اشغالی اردونك و خلقك قوۀ معنویه‌سنی یوکسلتمك نقطۀ نظرندن ده مهمدر . ذاتاً شتانکه بك مفرزه‌سی‌ده (آرتیوین) دن اولتی اوزرینه یورومکده‌در .

بزجه اولتی‌نك اشغالندن فی اوله‌رق قالان فائده یالکز اعاشه تأمینی و یوللردن استفاده امکانی‌در . مقاصد سائره قیمتجه هیچدر . شتانکه بك چته‌لرله برلکده مستقلاً حرکت ایدرسه کرك اولتی و کرك ا. دهان استقامتلرنده دها مهم و نافع ایشلر کوره‌بیلیردی صوکره بز ر.س اردوسنی محو ایدرسه‌ك اولتی‌نی‌ده آلیرز ، قارصی‌ده .

اولتی اوزرینه ١٠ نجی قول اردو ایله میرآلای حافظ حقی بك یورودیکی زمان میرلوا احسان پاشاده ٩ نجی قول‌اردو ایله (پرطاوس-قوشا) خطندن (جتاق-بیتکیر) خطنه وارەجق و کوتك ویا (باردیز) استقامتنه ایلریلیه‌جکدی .

خلاصه ٩ نجی‌قول‌اردو (قوشا) دن اعتباراً باردیزه قدر (٥٥-٦٠) کیلومتره‌لك بر مسافه‌یی یك برباد بر طاقم یوللرله طاغ پاتیقه‌لرندن کچمك شرطیله قطع ایده‌جکدی .

١٠ نجی قول اردو طورطوم حوالیسندن قانقوب (اولتی)دن و نارماندن‌کچدکدن صکره (باردیز) جوارنده بولنمق ایچون (٨٥: ٩٠) کیلومتره‌لك بر مسافه‌یی نسبتاً دها ایی ظن اولنسان یوللردن یورویه‌رك قطع ایتمك مجبوریتنده‌در . دیمك‌که عینی سرعتده یورودکلری حالده بیله ٩ نجی و ١٠ نجی قول اردولر (باردیز) ه عینی زمانده واصل اوله‌میه جقلردر . ٩ نجی قول اردو کونده اك چوق ٢٠ کیلومتره و ١٠ نجی قول اردو بر کونده اك آز ٣٠ کیلومتره قطع ایده‌جك صورتده یورویشلرینی تنظیم ایتملی ، یاخود ١٠ نجی قول اردو بر کون اول حرکته باشلامش اولملیدرکه (باردیز - زاکم) خطنه عینی زمانده واصل اولسونلر واورادن (کوتك) و (یکی کوی) اوزرینه توجه ایده‌رك محاربه‌یه کیریشسونلر . بو کوچوك حساب کوستریبورکه ١٠ نجی قول‌اردونك اك بیوك وظیفه‌سی هیچ وقت غائب ایتمه‌دن، اك قیصه یوللری بوله‌رق ،اولتی‌دن بر آن اول باردیز استقامت عمومیه‌سنه دونه‌رك سرعتله قطع مسافه ایتمکدر . باشقه درلو اولورسه یا ٩ نجی قول‌اردو دشمن طرفندن یالکز یاقالانیر ومحو ایدیلیر ، یاخود دشمن (خوروم) ده‌کی موضعندن رجعته موفق اولور ، یعنی احاطه‌دن قورتیلور . حالبوکه اولتی یولنده دشمنك مهمجه بر قوتی بولندیغی‌ده معلوم ..

٩ نجی و ١٠ نجی قول‌اردولر بو مشکل واوزون یورویشلرله اوغراشیرکن جبهه‌ده قالان ١١ نجی قول‌اردو ایله آراس جنوبنده‌کی سواری فرقه‌سی روسلرك جبهه ویاننه

متمادیاً تعرض ایده‌رك نظر دقتلرینی كندی اوزرلرینه جلب ایده‌جكلر ، تاكه روسلر بر آز كیج اوله‌رق مانوره‌مزدن خبردار اولسونلر .

احسان پاشانك وظیفه‌سی یورویشك ایكنجی كوننده‌ن‌صوكره تهلكه‌لی اولمغه‌باشلار. لكن حافظ حقی بكك ایشی الی آلتنده‌كی فائق وقاهر قوتلرله (اولتی) یولنی آچمق ودرحال شرقه تبدیل استقامت ایلمكدن عبارت بسیط وتهلكه‌سز برایشدر . كورولیوركه سوق‌الجیش فی بو مشهور احاطه مانوره‌سنده‌در بر « زمان ومسافه » حسابنه یعنی قره جمله‌یه انحصار ایدییور .

(۹كانون‌اول ایچون اردو امری) احسان پاشانك قول‌اردوسنه الك آز ۲۰ : ۲۵ كیلو متره قطع ایتدیرمكله مكلف طوتیور . چونكه عینی كونك آقشامی ۱۰ نجی قول اردو بر فرقه‌سیله « اید » وديكر ايكی فرقه‌سیله (آردوز) ده بولنه‌جقدر . بو یورویشی اردو اركان حربیه‌سی «دشمن‌قارشیسنده» عد ایتمك ایسته‌میور كبی . فی‌الحقیقه ایكی قول اردو قارشیسنده هردرلو تخمین وخبره كوره نارمان وقلعه بوغازی جنوبلرنده بش آلتی بیك تفنكدن فضله دشمن یوق . ینه انور پاشا اركان حربیه‌سی « حركت امر اولندیغی اوزره اجرا ایدلدیكی تقدیرده ۱۰ كانون اول ۳۳۰ ده ۹نجی‌قول‌اردو (چاتاق-پیتكیر) خطنه و ۱۰ نجی قول‌اردونك اولتی جهتنه طوغری ایلرولمسی و ۱۱ كانون‌اول ۳۳۰ ده ۹ نجی قول اردو كوتك ، ۱۰ نجی قول اردونك بارديز استقامتنه یورومسی » محتمل اولدیغنی اخطار ایدییور . بو حسابه كوره حركاتك ایكنجی كونی هرایكی قول اردو تقریباً یكرمیشر كیلومتره یورومكله مكلفدرلر . لكن اوچنجی كون ۹ نجی قول‌اردونك (چاتاق - پیتیكیر) خطندن كوتك استقامتنه نه صورتله وهانكی استقامتلردن دونه‌جكنی و هله ۱۰ نجی قول اردونك اولتی‌دن بارديزه قدر بر كونده الك آز ۵۰ كیلومتره‌یی نه صورتله قطعه موفق اوله‌جغنی باش قوماندان وكیلی پاشا واركان حربیه‌سی دوشونمكه بیله لزوم كورمیورلر . چونكه ۱۰ نجی قول اردو قوماندانننه بیوك اعتمادلری وار . ذاتاً میرآلای حافظ‌حقی بك ضیا واحمد فوزی پاشالر كبی «بدیهی» دكل . قره‌قیش‌اورته‌سنده دنیانك الك صارپ وطاغلق بر مملكتنده ایكی كون یورویش ومحاربه‌دن صكره اوچنجی كونی بر قول‌اردویه اللی چتین وبوزلو كیلومتره‌یی قوشدیرمقده ممكن اولور ، لكن قول‌اردودن قوناق یرینه قاچ كیشی كلمكه امكان بولور ؟ صوریلاجق شیئدر ..

***

بو مسئله‌ده حافظ حقی بك جداً وصمیماً نیكبین‌در . بز بونی یوم حركتدن بر كون اول موسی الیهك احسان پاشا حضرتلرینه كوندردیكی ۶ كانون اول ۳۳۰ تاریخلی

مفصل برمکتوبندن آكلادق . مكتوبك تاریخی قید بیوریکز : ٦ كانون اول .. بو مسئله‌نك درجهٔ اهمیتنی عرض ایده‌لم : میرآلای حافظ حقی بك، بومكتوبی بزه كوندردكدن صكره باش قوماندانلق وكالتنك ینه عینی كونده یعنی ٦ كانون اولده فقط اوكله‌دن صكره ساعت اونده كوپری كویده امضا ایدلمش اولان (۹ كانون‌اول ایچون اردو امری) نی آلدی: مع‌مافیه كندی فكرینی ینه دكیشدیرمدی . باش قوماندان وكیلی ۱۰ نجی قول اردوی‌یی ده ۹ كانون‌اولده تعرض ایچون ایلری یورومك وبوندن اول مقصدیمزی دشمنه سزدیرمه‌مك ایچون اثرحركت كوسترمه‌مك لزومنی جواباً اخطار ایتدیكی حالده حافظ حقی بك ینه بركیجه اول فرقه‌لرینی حركت ایتدیردی .

حافظ حقی بكك فكری نه‌ایدی ؟ بومهم نقطه‌یی مكتوبندن اوقویه‌رق تحلیل ایتمك الزمدر . مكتوب شوصورتله باشلیور :

۹ نجی قول اردو قوماندانی احسان پاشا حضرتلرینه

یاقیننده قول اردولرمزله یان‌یانه روس اردوسنه قارشی یاپاجغمز تعرضی عموم عالم اسلام وشرقك سلامتی ایچون پك مهم نتیجه‌لر ویره‌جك بر وقعهٔ تاریخیه عد ایتدیكمدن تماماً آل‌برلكیله ایشی كوره‌بیلمك ایچون تصورات وحسیاتمی شیمدی‌یه قدر یازدقلرمی وبوندن صكرا نه یاپاجغمی آچیقجه بیلدیرمكی فائده‌لی كوردم وبالعموم حركات ومخابرات آراسنده قول اردولرمزك حركاتنده عاجزلرینی خبردار ایتمك اوزره ملازم تحسین افندی‌یی خبر ضابطی صفتیله معیت عالیلرینه كوندردم ..

دیدكدن صكره مومی‌الیه هنوز یدینه واصل اولمیان اردو امرینك متنی اولجه انور پاشا ایله استانبولده تقرر ایتدیردكاری طرزده ایضاح وبوكا قارشی روسلرك نه‌یاپه‌لری محتمل اولدیغنی مناقشه ایده‌رك فكر عاجزانه‌جه اك بیوك تهلكه روسلرك علی العجله جمعیت ایدوب المزده قورتیله‌مه‌لریدر. بو وجهله قورتیله‌جق بر روس اردوسی قارص موقع مستحكمنه استناد ایده‌رك بزم ایچون دها قوی بر دشمن حالنه كیرر . بناءً علیه هرحالده بادآباد روسلر قارصه وارمزدن اول ۹ نجی و ۱۰ نجی قول اردولری صاری قامیشه وقارص خطنه

قوه کافه‌لریله وارمه‌یه . . . حکمنی ویریور . بوراده برلحظه دورالم ودوشونه‌لم :
آراس حوضه‌سنده‌کی روس اردوسنك مرکز ثقلتی (آردوس) ده‌در . میرالای حافظ حقی بکك هدفی تخمیناً صاری قامیشك ۲۵ کیلومتره شمالنده‌کی (نوووسلیم) جواریدر . آردوسدن نوووسلیمه قدر مسافه بالخاصه کوتکدن صکره غایت ایی برجاده اوزرنده یالکز (۷۵) کیلومتره، تعبیردیکرله اوچ یورویشدر . اکر روس اردوسی آردوسدن رجعته باشلارسه مرکز ثقلتیله اوچ کونده وحتی اثنای راهده کیمسه طرفندن تعجیز اولنمیه‌جغندن ، دها آز زمانده نوووسلیمه واریر . حالبوکه احاطه قوتنك الك خارجی جناحنده بولنان ۱۰ نجی قول اردو (طورطوم ـ اولتی ـ امیر خان ـ قاقاچ) یولیله، قوللرینی صاللایه‌رق یوروسه بیله ـ بو یوللر طاغلرك خط بالالرینی قطع ایده‌رك کیدن برطاقم عادی عرضانی حدود منطقه‌سی یوللری اولدیغی ایچون ، میللریده حساب ایده‌رك ـ ۱۳۰ کیلومتره‌لك برمسافه یورودکدن صکره نوووسلیم منطقه‌سنه واصل اولا بیلیردی . بوقول اردو قوللرینی صاللایه‌رق یورویه‌مز ، چونکه قارشیسنده مرتب برلوا قدر دشمن وار . حافظ حقی بك ، مع مافیه، ینه نیکبیندر . بالکز بومشکلی اصل حل ایدیور :

بوغایه‌لی تأمین ایچین ایکی شرط واردر . برنجیسی ایلك تعرضی باصقین طرزنده یاپمق؛ ایکنجیسی برقاچ ساعت ایچنده نتیجه لنديريله‌بيلمك اولان بو تعرضی متعاقب هرایکی قول اردونك کمال جرأت وسرعتله ایلریله‌مه‌سیدر . . . بونك ایچون ۱۰ نجی قول اردونك حرکات تعرضیه‌سنی شو وجهله حاضرلادم . . . -- -- -- -- » دییه‌رك کوندوزین دشمن کوزی اوکنده دیك میللی تپه‌لردن شماله طوغری اینوبده « دشمنه قوللرمزی صایدیرمامق » ایچون ۹ کانون اول کیجه‌سی قطعاتی دشمن موضعی قربنده طوپلیور و «صباحلین بردرجه‌یه قدر استراحت ایتمه اولان عسکرله شدتلی وسریع بر تعرضه باشلاره دشمنی برقاچ ساعت ایچنده ازه‌جکم وآندن صوکرا سریع بر تعقیب یاپارق اولتی‌یه واره‌بیله‌جکمی امید ایدرم . » دییوردی . حافظ حقی بك قلعه بوغازینی شمالندن باصقین طرزنده طوتمق اوزره بش طابور پیاده وایکی جبل طوپینك طورطوم وادیسیله (آق داغ) شمالنه الریلدیکنی ذکر ایتدکدن صکره کندیسی نه یاپاجغنی‌ده بیلیور وشویله آکلادیور :

« بن ٨ كانون‌اول اوكله وقتى طورطومك ايكيوز كيلومتره شمالنده بولنان آغى‌صور »
« دن قونلى طوبجى بر طابور بر فرقه ايله حركته باشلايه‌رق كيجه وقتى اسلام كوينك - تماج
« - كيفك » كوپريلرينى اشغال ايده‌جكم. على الصباح بورادن آردوسى صرتلرنده موضع
« آلان دشمنه شديد و سريع بر تعرضه باشلاياجغم ايد جهتنده سزك محاربه‌كزده
« هر درلو ياردمه ايتمك ايسترم (بنم طرفمدن برمرسى!) . بونلك ايچون... » اوت،

بونك ايچون حافظ حقى بك قلاغوزلر بوليور، يوللرى اوكرنيور والحاصل ٩نجى قول اردوينى ده سلامته چيقاريور. بونلرك هپسى انى، فقط اولتى‌دن صكره (صارى قاميش - قارص) خطنه واصل اولمقدركه اهمدر واساسدر. چونكه ١٠نجى قول اردو ايشته شو صوك ١٣٠ كيلومتره‌يى هيچ توقف ايتمه‌دن قطع ايتمك ايچوندركه صامسون‌دن ارضرومه كتيرلدى وحتى قوندانى ضيا پاشا تقاعده سوق اولندى‌ده بو كزيده ٤٠٠٠٠ تورك بابا يكيتى حافظ حقى بكك امرى آلتنه سورولدى: كسيله‌جك بر قفانك كيوتين آلتنه سورولديكى كبى..

أوت، ميرالاى حقى بك بوكا - قيصه اولسه بيله - جواب ويرمه‌مزلك ايتميور:

« ايد جهتنده‌كى تعرضك ٩ كانون‌اول اوكله‌يه قدر بيته‌جكنى چوق اميد ايدرم. اوندن صكره‌كى كونلر ايچون بن قول اردومى يوميه اوتوز كيلومتره ياپارق كانون‌اولك اون ايكيسنده اوكله وقتى قارص - صارى قاميش خطنه واره‌جغمى اميد ايده‌رم ... »

بو سطرى يازنجه حافظ حقى بك مخاطب محترمى اولان احسان پاشا حضرتلرينك بوقدر سرعتلردن، شدتلردن ئوركمش دوران متحير انظارينك، بويله دشمن مملكتنده ودشمنله تماس حالنده بولندقجه آسفالت جاده‌لرده كزر كبى، بر قول اردويه يوميه اوتوز كيلو متره قطع ايتديرمك عجبا نه كبى بر تدبير صائبله ممكن اوله‌جغنى استفسار ايتديككنى تخيل ايتمش اوله‌جق كه همان بو سؤال مقدره بر جواب بليغ ويرييور وعلاوه ايدييور:

« . اميد ايده‌رم .. بو صركتمه مانع اولمز ايسه‌بن هر دشمنه بلاتردد تعرض ايده‌جكم . . »

بو مكتوبده‌كى سرعتلر، شدتلر، بر قاچ ساعتده آلتى يدى بيك موجودنده بر دشمن

لواسى ازمەلر برباقمه كوره شدت عزم امارەسیدر لكن متخصصلر بونى دماغك برنوع سوء هضم كچيرمكده اولديغنه علامت تلقى ايتديلر . مرحومده بيليركه بر روس لواسى تعبيەجه ، مدافعەده بركون وقت قزانه بيلەجك برقوتدر وقوز موضرافياده « بركون » يكرمى درت ساعتلك بر مدتدر . بو مدتك نصفنه ايندرلمسى شدت عزمه بزم طرفدن حسن اداره ، دشمن طرفندنده غافلانه يقالانمق عاملرينك انضمام ايتمسنه متوقف ايدى .

*

ايشته ١٠ نجى قول اردونك ـ وبو تأثير ايله بوتون اوچنجى اردونك ـ مقدراتنه حاكم اولان كنج قوماندانك پروژەسى ! حالبوكه طبيعت وتأثير موسم اعتباريله قفقاسيه باشقه بر جهاندر . ميرالاى حافظ حقى بك بو اراضى يى، بو اقليمى ذره‌قدر بيلميوردى وبر ايكى هفته‌ده اوكرنه‌مزدى .

ميرآلاى حافظ حقى بكك النده بزم حدودمزك خارجنده قالان قفقاسيه‌نك آنجق پك نقصان ، پك ياكلش ، پك مغفل بر $\frac{١}{٤٠٠٠٠٠}$ مقياسلى خريطه‌سندن باشقه خريطه يوقدى وبوتون ١٠ نجى قول اردى بوديارك يبانجيسى ايدى. استانبول طوپوغرافيا شعبه‌سى طرفندن ـ باشقه‌چاره بوله‌مديغى ايچون، برخدمت أمليله ـ روسلرك برخريطه‌سندن تبديلاً ترسيم ايديله‌رك مطبعهٔ عسكريه‌ده طبع اولنان بو خريطه كاشكه وكاشكه هيچ اولمه‌ايدى . چونكه بركچى ايزى بيله اولميان طاغلرك اوزرنده شوسه‌لر كوستريوردى . صوكره ميرآلاى حافظ حقى بك كنديسى برصوك بهار مانوره‌سنده ظن ايديوردى . چونكه مرتب برروس لواسنى برقاچ ساعت ايچنده ازيور ؛ هنوز دون تماس ايتديكى قطعاته كيجه يورويشلرى يابديريور ، كمال جرأت وجسارتله ايلريله‌يور وقارصه وارمغى حسابلايوردى . الك چوق بدبختلغمز شوايدى‌كه نه كيمسه بوكا نه ده بو كندى كنديسنه برآن ايچون « بوحسابلر ياكلش چيقديغى تقديرده ؟ . » ديه صوراميور، صورميوردى. بونك سببى حافظ حقى بكك افكار وحسياتى سربست براقامسى وصميمى برصورتده معيتنده‌كى تجربه‌ديده ذوات ايله احواله دائر استشاره‌يه لزوم كورمه‌مش اولمسيدر .

كورلديكى وجهله باش قوماندانلق وكالتنك ٦ كانون‌اول تاريخلى ديره‌كتيفى صوك هدف اولمق اوزره (كوتك) منطقه‌سنى ارائه ايتديكى حالده حافظ حقى بك تقريباً (نوووسليم) استقامتنى تعقيب ايتمكى قفاسنه يرلشديرمشيدى . ١٠ نجى قول اردوا كر اولتى‌دن (بارديز) طريقيله وباش قوماندانلق امرينه توفيقاً كوتكه توجه ايتسه ايدى ـ وبو هم‌قابل وهمده الزم بر حركت ايدى ـ ٧٥ كيلومتره يرينه يالكز ٥٠ كيلومتره

قطع ايدەرك باردبزه كلر و ٩ نجى قول‌اردو ايله برلكده دشمنك كريسنده مدهش بر قوت ميدانه چيقمش اولوردى . والحاصل اكر كنديسنى خريطه‌سزلق مشكلاتنه دوچار ويا كوتو برخريطه خطايه كرفتار ايتديسه يك چوجقلق ايتدى ؛ چونكه حدود اهاليسى كاملاً اسلامدر ، اورالرك دايكنى دەشيكنى بيليرلر ومع‌الافتخار قلاغوزلق ايدرلردى .

مع‌مافيه بويله حدى‌وضعيتلرده بتون‌ايشلرك موفق‌اولەبيلمسى ايچون‌هرقوماندانك ايكى مهم فضيلته احتياجى اولوردى‌كه برنجيسى الله قورقوسى ايدى : نه خلق و نەده عسكرى بلالزوم أزوب قيرمقدن تحذير ايدر ؛ ايكنجيسى‌قانون قورقوسى ايدى‌كه‌وطن وملت يوللرنده آتيله‌حق آديملرى آغيرلاشديرر ، فرقه‌لرى‌طاغه طاشه چارپمزدن أول درين درين دوشونمكه مجبور ايدردى ...

— ٢٨ —

هرطانك طرز جريانى

رومى ٩ كانون‌اول ٣٣٠ كونى صارى‌قاميش احاطه مانورەسنك برنجى كونيدر .

روسلرك عموم قوتى (٦٠٠٠٠) وبزم قوتمز (٩٠٠٠٠) در . ٩ كانون‌اول صباحى دهشتلى برتيپى وقار فورطنه‌سيله آچيلدى . بو تيپى بر كيجه أولندن باشلامشيدى . امر ضابطلرى ، قرارگاه هيئتلرى يوللرى شاشيرديلر و ايچلرندن كيجه صباحه قدر قار وتيپى آلتنده دولاشان برملازم رفعت افندى واردى . بو چوجق ٢٩ نجى فرقه‌نك آلايلرينه كيجه‌يارسى امر يتشدرمكه مأمور ايدى . ينه دونه دولاشه اسكى موقعنه، قوماندانك يانده دوشمشيدى : هوا اوقدر برباد ايدى :

مع‌مافيه بوفنا هواكوزل بربشارتدر. مقصدمز دشمنى باصقينه‌اوغراتمق‌دكلمى؟باصقين قوللرى – قوزت سوورولرى كبى – بولانيق‌هوايى سوەرليدر . هر حالده بزم ايچون قبالى اولان هوا دشمن ايچون آچيق دكلدر . اكر ٩ كانون‌اول صباحى باشمزه انور بلا اولمسه ايدى بز بوقار وتيپيلر ايچنده بر آزده لطيفه ايدەجك بر زمين بوله‌بيليردك . لكن بوكنج قوماندانلر كوچوك قطعه‌لره قوماندە ايتمك مراقندن‌هنوز آزادەقاله‌ميورلر .

٩ نجى قول‌اردو ايكى قولدن يوريور: صاغ قول ٢٩ نجى و ١٧ نجى فرقه‌لردن صول قول ٢٨ نجى فرقه‌لردن متشكلدر. ايلك‌ضربه‌يى (ورنتاب) شرقنده ايكى روس

بلوکی ایدی: یارم ساعت صوکره پریشان برصورتده کری‌یه قاچدی . ایشته بوقدر .
کوریبورسکزیا، ۹نجی قول اردونك قارشیسنده‌کی بتون دشمن قوتی ایشته بویله ایکی اوچ
بلوکدن عبارت .. بزم طالعمز حافظ حقی بك قدر پارلاق موفقیتلر قازانغه مساعد
جیقمدی . ۹ نجی قول اردو ، مع مافیه قاره تپی‌یه باقمیه‌رق امر اولنان خطه واصل
اولدی ! بزطبقی هروسیله ایله قولاغی چکیله‌جك ویابرچیمدك ییه‌جك دییه قورقان‌اوه‌کی
اولادلره بکزیبوردق . هروسیله ایله باش قوماندان وکیلنك عتابنه اوغرایه‌بیلیردك .
انوردیمی تورکیوردق یوقسه قانوندن واللهدیمی قورقیوردق اثبات ایده‌مم ؛ هر حالده
درسمزی بلله‌یور وامرلرك ماده‌لرینی ازبرلیوردق . اردو امرنده تعیین اولنان اوچ
کون ظرفنده هپ‌ارانه ایدیلان خطلره واردق ، دیدکلری استقامتلری طوتدق . قار ،
بوز ، سیس دیمه‌رك قوشدق ، یورودك ووظیفهٔ عسکریه‌مزی تماميله ایفا ایلدك :
۲۹ نجی فرقه (لانصور ـ چاناق) استقامتیله باردیزه توجه وبونی آرقه‌سندن ۱۷ نجی
فرقه تعقیب ایتدی . ۱۱ کانون‌اولده ییتکیرده بولنان ۲۸ نجی فرقه ایسه یقاینی انورك
ألنه ویردی . موسمه کوره بو جبری بریورویش ایدی . بالخاصه ۱۷ نجی و ۲۸ نجی
فرقه‌لر چوق دوکوتی براقدی .

انورپاشا وارکان حربیه‌سی ۸ کانون‌اولده سیسلر وتپه‌لر ایچنده یوللرینی‌شاشیروب
ایچه دولاشدقدن صکره کوپری‌کویدن قوشایه کلمشلردی. بزده‌اوراده ایدك ۹کانون‌اول
آقشامی بز (یعنی ۹ نجی قول‌اردو قرارکاهی) ا کرکه کلدك . باش‌قوماندان و کیلی‌ایسه
ارکان حربیه‌سیله برابر دها کربده خوخورده کیجه‌لدی . بویله کری قالمقدن مقصد
موضع اصلیده ـ آراس وادیسنده ـ اوکون نه‌لر کچدیکنی ۱۱ نجی قول اردودن
او کره‌نه‌بیلمك ایدی. غالبا ۱۱ نجی‌قول‌اردونك‌راپوری کیج کلمش‌اوله‌جق که باش‌قوماندان
بولندیغی خوخور ایله بولندیغمز ا کرك آراسنده یارم ساعتلك بر مسافه وارکن بز
۱ کانون‌اوله عائد اردو امرینی آنجق کیجه‌یاریسی آله‌بیلدك . بوامری اساس طوته‌رق
قول‌اردو امرینی فرقه‌لره توزیع ایتمك ایچون امرضابطلرینی صباحه قدر اویوتمدق .
(۱۰) امری (۹) امر موجهنك عینی کبی ایدی .

*
* *

۱۰ کانون‌اول ۹ نجی قول‌اردو ایچون مصادمه‌سز کچدی. ۲۹نجی فرقه پیشداریله
نورشینه وارمق اوزره(قوحغانس) دن چاناق استقامتنه یورودی . ۱۷نجی فرقه بونی
تعقیب ایتدی. ۲۸نجی‌فرقه (شکرلی) دن ییتکیره طوغرو یوله قویولدی . بوکون

قول اردو قرارکاهی قزیل کلیساده کیجه‌لدی . باش قوماندان وکیلی وارکان حربیه‌سی « اید » ده قالدی .

۹ نجی قول اردونك قوشادن چاتاغه قدر یورویشی سوق‌الجیشجه بریان یورویشی‌در . بو سببله صاغمزه قارشی دائما امنیتلی طاورانمش ایدك . برنجی تهلکه آراس وادیسنده‌کی کچه‌صور وخوشابدن ، کرك طاغی و « صیچان قلعه » استقامتیله (لانصور)ه کلن طاغ یوللرندن بکلنه‌بیلیردی . ایکنجی تهلکه ایسه (کسه‌صور) دن چاتاغه کلن یولدن ظهور ایده‌بیلیردی . حرکتمز اثناسنده هر ایکی یول ۱۷ نجی فرقه‌نك ثابت جانبدار مفرزه‌لریله تأمین اولندی . (لانصور) ه کلن استقامتدن برشی چیقمدی . چاتاقده (کچه‌صور) دن صالینه صالینه کلن بر قزاق کشف قولنه تصادف اولندی . برقسمی یاقالاندی ، آتدن ایندیرلدی ؛ آرتق صاحبسز قالان بو آتلر ۲۹ نجی فرقه‌نك سواری بلوکنه قید اولندی . کشف قولنك دیکر قسمی کری‌یه قاچدی .

تعقیب ایتدیکمز بو یوللری ، کچدیکمز بو کویلری بن ۳۲۰ و ۳۲۱ سنه‌لرنده پك چوق کورمش وطانیمشیدم . او زمان بو منطقه‌ده حدود قومیسری ایدم . شیمدی قوتله ظن ایدییوردم‌که روسلر اکر بورالردن بزم‌ساغ یانمزه برتعرض‌تشبثنده بولنورلرسه بلکه بیك مشکلاتله بر قاچ جبل طوپندن بشقه بو طاغلردن برشی کچیره‌میه‌جکلردی . اراضی طبیعتا مشکل‌المرور ایدی . قیش موسمی بومشکلی محال درجه‌سنه چیقارمشیدی.

۱۱ کانون اول کونی ایچون باش قوماندانلقدن آلدیغمز امره کوره ۲۸ نجی فرقه‌نك ییته‌کیردن شرقه دکل ، بلکه اولتی استقامتنه یورومسنه لزوم کوستریلیوردی . چونکه نارماندن ۳۱ نجی فرقه قارشیسندن چکیلن دشمن اولتی شمال‌شرقنده‌کی طاغلرده قوتلی بر موضع مدافعه طوتمش ایمش ! . . دیمك‌که حافظ حقی بك کندی اوچ منتظم فرقه‌سیله قارشیسنده‌کی دشمنی برایکی ساعت ظرفنده ازوب قرامامش وبافیکز‌که ایکی کون صکره بیله بو دشمن ۹ نجی قول اردودن بر فرقه‌نك جهت حرکتنی تبدیل ایتدیره‌جك بر تأثیر کوستره‌بیلمش ! . .

مع‌مافیه حقیقت‌حال بوکلدر. ایضاح‌ایده‌جکز. ۱۰ نجی قول‌اردویه رجوع ایده‌لم:

۱۰ نجی قول‌اردو ، باش قوماندانلق امری‌موجبنجه بر فرقه‌سیله « اید » استقامتندن وایکی فرقه‌سیله طورطوم منطقه‌سندن شماله یورویه‌رك اولتی‌یه کیده‌جکدی . اید استقامتنه کوندریلن میرآلای حسن وصفی بك قوماندانسنده‌کی ۳۱ نجی فرقه کیجه‌لین سیس وفورطنه ایچنده کرجلی طاغنی آشدی . یوللر اوقدر قارله‌مستور ایدی‌که جبل طوپلرینی بیله کری‌یه برافه‌رق یالکز پیاده آلایلریله (تودان) ده دشمن اوزرینه آتلدی . سیس

ایچنده نیه اوغرادیغنی آکلایامیان روسلر پریشان بر صورتده اید شرقنده‌کی صرتلره‌قدر چکلدیلر . وصفی بك شدتله تعقیب ایتدی . روسلر ایدك شرقنده بر خط مدافعه اشغال ایتمشلردی. فدا کارانه بر محاربه باشلادی. بو صره‌ده‌ده شکرلیدن ۲۸ نجی فرقه اوکندن قاچان روسلر تورکلرك یالکر طورطوم طرفندن دکل، قوشا طرفندن‌ده تعرض‌ایتدکلری حوادثی کتیرنجه دشمنك اید مفرزه‌سی فضله مقاومت کوسترمیه‌رك یکی کوی جهتنه رجعت ایتدی .

حافظ حقی بك و قرارکاهی ایسه ۳۰ نجی فرقه‌نك باشنده طورطوم دره‌سندن اخیصور ـ اسلام کوتك اوزرندن یورودی . بو فرقه‌نی کریدن میرآلای عبدالکریم بك قوماندهسنده‌کی ۳۲ نجی فرقه تعقیب ایتدی . حالبوکه اصلاً ارضروم ـ قلعه‌بوغازی طریقی (خنزوریك) لردن و (زیارت تپه‌سی) ندن کچوب (سیوری دره‌سی) استقامتیله کیدن طریق ایکن (کیغك ـ اردوس) صرتلرنده‌کی روساره کویا کیزلیجه صوقولمق ایچون آخیصور یولی انتخاب اولندی . مسافه اعتباریله آخیصور یولی اساس طریقدن ۱۰ کیلومتره دها اوزوندر ، طورطوم دره‌سندن آیرلدقدن صکره اسلام کوتکه قدر پك برباد بردره وطاغ یولیدر .

۱۰ نجی قول‌اردو اویله‌بر منطقه‌ده‌حرکت ایدییوردی‌که قیشلك اورالرده بریولی براقوب دیکر یوله کچمك ممکن دکلدر . (ارضروم ـ قلعه بوغازی) یولی دنیلدیکی معین اولدی دیمکدر . بونك صاغی سولی برنوع جیقماز سوقاقلردر ، حافظ‌حقی بك بالطبع مملکتك بوخاصه‌سنی بیلمدی وذاتاً صامسون وکیره‌سوندن اعتباراً بیك کیلومترویه یاقین‌برمسافه‌یی عجله‌عجله قطع ایتمك مجبوریتیله هنوزدیکلنممکه ، قطارنی قافله‌سنی یانی‌باشنه طوپلامغه وقت بوله‌مامش اولان فرقه‌لرنی پك یوردی.. سریع یورویشلرله (اسلام کوتکه) واران ۱۰ نجی قول اردو قرارکاهیله ۳۰ نجی فرقه $\frac{۸}{۹}$ کانون‌اول کیجه‌سی بوکویدن مواداعاشه تدارکنه مجبور ایدی . چونکه‌قول‌اردونك و فرقه‌نك آغرلقلری کریده قالمشیدی. عسکربالطبع کویده طاشقینلق ایتدی و کویلی دلکیراولدی .

۱۰ نجی قول‌اردو قرارکاهنه منسوب بر ضابط شویله بر وقعه‌یه شاهد اولدیغنی بالاخره حکایه ایتمشیدی :

« اسلام کوتك » ، غایت بورغون کیردك . کریدن کلن آلایلر آخیصوردن صکره یولك صاریلغی طولایسیله دوکونی ویردی . باشقه چاره‌مز اولمدیغندن کویدن اکمك ، یوغورت ، یمورطه پنیر ، نه بولدی ایسه‌ك طوپلامغه باشلادق . اختیار بر کویلو آجی آجی باغیرارق اطرافنده طوپلانمش بر قاچ اونباشی ونفره شویله دییوردی :

— روسلر بر آیدن‌بری بوتون کویلردن ارزاق طوپلادیلر .. نه ویردك ایسه

آلدیلر . اما پاره‌سنی ویردیلر .. سزدن پاره ایسته‌مه‌یز ، حلال اولسون . فقط بویله حقارت ایتمه‌یك ، صقاله بانیك‌ده ال قالدیرمایك .. گناه دگلمی ؟ بز دولت عسکرینی گوزله‌دك . دولته جانمز قربان . بزده بو ملتك آدمی‌یز ، اوغل ! . . »

بن بونی دویدم ، کندمدن اوتاندم . . عسکری اورادن دفع ایتدم . . بویله مناسبتسزلکلر چوق واقع اولیوردی .

« اسلام کوتك ـ تهماچ » خطنه ۹ کانون‌اولدن مقدم یورومه‌سنی باش قوماندان وکیلی انور پاشا بالخاصه میرآلای حافظ حقی بکه یازمشدی. لکن حافظ حقی بك بو امری اصغا ایتمدی . مقصدی ، اردوس‌ده بوله‌جغنی تصور ایتدیکی روسلره ایرکندن باصقین یاپمق ایدی . دوشوندیکی کبی حرکت ایتدی .

۳۰ نجی فرقه‌نك تعرضی ۹ کانون اول صباحی ایرکندن سیسلر ایچنده بیك مشکلاتله باشلادی . لکن روس مفرزه‌سی یقالانه‌مدی . منتظم بر دمدار محاربه‌سندن صوکرا قلعه بوغازندن ایچری چکلدی . آقشاملین پك اوزون ، یوروجی بر یورویش یاپمش اولان ۳۰ نجی فرقه قلعه بوغازینك شمالنده‌کی صارپ یاماجلری اوزرنده امنیت قطعاتی ایلری سوره‌رك گیجه‌لدی . میرالای حافظ حقی بك قلعه‌بوغاری کوینك خراب بر اوده‌ده بی‌تاب سریلدی . فتحی بك بوراده کندیسنه التحاق ایتدی . روسلر بو قدر املرله تنظیم ایدلمش وقورولمش اولان قپانه طوتولمامشلردی . . قول‌اردو قوماندانینك بو آنده نه نارماده‌کی ۳۱ نجی فرقه‌دن ونه‌ده کندیسنی تعقیب ایتمك لازم کلن ۳۲ نجی فرقه‌دن هیچ خبری یوقدی. ۳۱ نجی فرقه ذاتاً ۹ نجی قول‌اردونك امرینه براقیلمشیدی ۳۲ نجی فرقه ایسه قلعه بوغازینك پك یاقیننده (قوزاخوز) کوینده یرلشمشیدی . بو استقامتده یوروین ۳۰ نجی و۳۲ نجی فرقه‌لر صوئوق ، قار ، تپی وهفته‌لردن بری اساسلی بر استراحت یوزی کورمه‌مك تأثیریله ـ فرط غیرتدن متولد بلا لزوم عجله‌لر سیئه‌سیله ـ زبون اولمشدی . هرایکی فرقه‌نك براوچی شیمدی قلعه‌بوغازنده ودیگر اوچی بلکه قرق، اللی کیلومتره کریلرده ، یول اوستنده بولونیوردی ..

بو وضعیتده سویلنه‌جك بر سوز واردر : حافظ حقی بکك شدت عزمی شایان تقدیردر؛ لکن هرفداکارلق استحصالی مطلوب نتیجه‌ایله مترافق اولمق کرکدر. تجربه‌دیده ودها آغر باشلی ومسئولیتی مدرك بر قوماندان هیچ بر زمان سوسلی سوزلرله کندی نفسنی آلداتماز ؛ ایشلرك طبیعتی پك ساده ترتیباتك اتخاذینی ترجیح ایتدیرر. بو کونکی قوماندانلق بسمله‌سیله میرالای حافظ حقی بك بالذات اثبات ایتدی‌که کندیسی بلکه تجربه اوغرنده فدا ایدلمی جائز بر سواری آلاینه ایی بر قوماندان اوله بیلیردی . لکن موسی‌الیه بر پیاده آلاینی تسلیم ایتمك بیله محذوردن سالم اوله‌ماردی .

— ٢٩ —

١٠ کانوناول کوننك صباحی قلعه‌بوغازینك قارشیسنده صارپ، یوکسك ماصریك طاغنك قارلی زروه‌سنی آلتون ضیالریله یالدیزلایان پارلاق بر کونشله باشلادی. کیجه‌دن یتشدیریلان بر امرله ٣٢نجی فرقه صباحلین قول باشیله قلعه بوغازینك جنوب شرقنده‌کی صرتلردن اووه‌یه طوغری یورودی. روسلر حدوددن ٤ : ٥ کیلومتره ایچریده موضع طوتمشلردی. قلعه بوغازندن اولتی‌یه کیدن یولك اوزرنده‌کی قرانتینه بارا‌قه‌لری یانیوردی. تعرض تکرار باشلادی. روسلرك قوتلی ربطریه‌سی پك شدید بر آتشله هم پیاده‌لرمزی ازییور، همده طوپجیلرمزی شاشیرتیوردی. (بودشمن بطریه‌سی هرکسك مظهر تقدیری اولدی. بالاخره فدای نفس ایدنجه‌یه‌قدر اوغراشدی ودرت طوپنی بزه براقدی.) محاربه دوام ایدییوردی. اوکله‌دن ایکی اوچ ساعت اول، ٣٢نجی فرقه‌نك ایلری خطده بولنان قطعاتی نارمان دره‌سیله اولتی‌یه پریشان وغیر منتظم صورتده ایلریلین روس قوللرینی کوردی وبوقوللری طوپجی آتشی آلتنه آلدی. نارماندن کلن بودشمن قطعاتنك اولتی‌ده‌کی محاربه‌یه امداد اولمق اوزره جلب ایدلدیکی تخمین ونارمان دره‌سی دها دقتله ترصد اولندی. پراکنده روس قوللرندن صوکره منتظم برقولك آوجیلری، کورونمسنه نظراً ٣٢نجی فرقه‌نك اشغال ایتدیکی صرتلره طوغرو یورویوردی. ٣٢نجی فرقه‌نك بطریه‌لری بوقولی شدید برآتش آلتنه آلدی ودرحال مقابل برطوپجی آتشی باشلادی. شیمدی ٣٢نجی فرقه اولتی استقامتنده‌کی دشمنی براقوب نارمان دره‌سندن کلندی صاغنی احاطه ایتمك اوزره یورویین آوجیلره آتش یاغدیرمغه باشلادی.

بو آوجیلر ٧٠٠-٦٠٠ متره مسافه‌یه تقرب ایتدیکاری زمان آنی برصورتده توقف ایتدیلر وآتش کسدیلر: فجیع یا کلشلق آکلاشیلمشیدی! بو وقعه‌نك آشاغیسی بو محاربه‌ده بولنمش برضابطدن دیکلیه‌لم: «بز ٣١نجی فرقه‌نك پیشداری اولان ٩٢نجی
« آلایله روس نارماننده کیجه‌له‌مش ایدك. ١٠ کانون‌اول صباحی فرقه قوماندانی حسن
« وصفی بك ایرکندن اولتی اوزرینه یورویه‌رك دشمنی شدتله تعقیب ایتمه‌مز ایچون امر
« ویردی. یولمز اوزرنده اولتی یقینلرینه قدر بولدیغمز روس قوتلرینی اوقدر شدتلی
« برصورتده صیقیشدیردق که فراره موفق اولمیان برروس میرالایی ایله ٧٥٠روس نفری
« و ٤ : ٥ میترالیوز وبالاخره ٤ طوپ اغتنام ایتمش ایدك. کمال شوق ایله ایلرولیورایدك.
« تام اولتی‌یه آچیلان اووا مدخلنه کله‌جکمز برصره‌ده صولمزدن شدتلی برطوپجی آتشنه

« طو لدف. ايى خاطرمده قالمدى فقط ظن ايدرمكه هوا سيسلى ، دومانلى ايدى اوزاقلر
« شويله بويله فرق اولنيوردى. قلعه بوغازندن رجعت ايدن دشمن قوتى اولديغنه احتمال
« ويرديكمز بوقطعه‌نك خط رجعتى كسمك اوزره درحال آلايك بويوك بر قسمى آوه
« يابيلدى . قارشيدن كلن بو طوپجى ، پياده، ماكنه‌لى تفنك آتشلرينك شدتنه اهميت
« ويرميه‌رك ايلرى‌يه آتلدى. لكن دشمنله آره‌مزده‌مسافه آزالدقجه بزى برشبهه آلدى. بو
« دشمنك جبهه‌سى اولتى‌يه و آرقه‌سى قلعه‌بوغازينه متوجه ايدى. طرفين يكديكرينه‌اشارت
« ويردى، اووقت فاجعه بتون آحياغيله ميدانه چيقدى. اشارتلر تكرار ويرلدى، هرايكى
« طرف آتش كسدى، ياكلشلق آكلاشيلمشدى. بودفعه هرايكى طرفك آوجيلرى قوللر
« يوقاريده بربرينه قارشى قوشديلر، قوجاقلاشديلر ، اوپوشديلر.. قوجه بر خط بويجه
« قارشيلاشان بو اوز قرداشلر ، چوجقلر كبى آغلامغه باشلاديلر . بو ، تعريف ايدلمز
« دلخراش بر منظره ايدى . »

« بن ساعت طوتمش ايدم ؛ بز تام درت ساعت قارشيمزده‌كى ٣٢ نجى فرقه ايله
« محاربه ايتمش ايدك ... »

عقلنه ، ادراكنه ، ناموسنه اعتمادم اولان بوضابط بوفجيع وقعه‌ده كندى‌بلوكندن ١٠٠ نفرك شهيد ومجروح اولديغى تأمين ايديپوردى . بو خطا محاربه‌سنه طرفيندن اك آز ٢٤ بلوك اشتراك‌ايتمشدى. عادتلرى موجبنجه رسمى‌وثيقه‌لرده كلياً‌مسكوت‌عنه قالمش اولان بووقعه‌ده‌كى ضايعاتمزك موجودى ٢٠٠٠ نفره بالغ اولديغى امراى عسكريه‌دن بر آرقداشم سويلمشيدى .

بزه قاليرسه بويله وقايع كيزلنمه‌ملى و بوتون تفصيلاتيله حرب جريده‌لرينه قيد اولنمليدر . چونكه قصدى دكل قضائى بر وقعه‌در . اخلاف بويله وقايعدن عبرت آلملى وبو آجى عبرتله استقبال قوماندانلرك نظر تيقظى آچماليدر - آچمق ايچون يازلمليدر .

ايشته ٩ نجى قول اردونك توقفيله ٢٨ نجى فرقه‌نك بتيكيردن اولتى شماله توجيهى حاضرلغنك سببى بو خطا محاربه‌سندن متولد ساحته دشمن خبرلرى ايدى .

وقعه‌نك معنوى مسئوليتى پك آغيردر . مسئول اولانلر آنجق و آنجق ايلريده‌كى آلاى و طابور قوماندانلريدر . ألده‌كى خريطه‌لر نه قدر كوتو اولسه انسان كندى فرقه‌لرينك هانكى يوللردن يوروديكنى تخمين ايده‌بيليردى . اكر آلاى قوماندانلرينه بويله بر معلومات ويرمديلر ايسه او زمان جهت مسئوليت تبدل ايدر . بونكله برابر بو وضعيتلرده فرقه قوماندانلرينك آوجيدن ايچه اوزاق قالمش اوله‌جقلرينى اونوتماملدر . احتمالكه طوپجى موضعلرنده بولنيورلردى . بناءً‌عليه قارشيده‌كى خصمك باشنده شايقه‌سى

بوقسه قبالاقی بولندیغی ینه اك چوق پیشدار قطعاتنك ضابطانی كوره‌بیلیردی .

بو صباح قلعه بوغازی شرقنده ثبات ایدن دشمنك مقصدی نارمانده‌كی آلاینك رجعتنی تأمین ایتمكدی . بو آلای پك زیاده تلفاتله بر چوق اسیر ومالزمهٔ حربیه‌سنی براقدقدن صكره چكلنجه اولتی‌ده‌كی مفرزه قوماندانی ، ایكی تورك فرقه‌سنك لطف قضا ایله بربرلریله بوغوشمه‌سندن بالاستفاده ـ قوصور بوغازنده تكرار كوروشمك اوزره ـ حافظ حقی بكه اولتی‌یی تسلیم ایتمش وآدیو دیمشیدی. اردهان استقامتنه چكیلن بودشمنی ۳۰ نجی فرقه تعقیب ودها برایكی مترالیوز اغتنام ایتدی .

۱۰ نجی قول اردو قرارگاهی ۱۰ كانون اول زوالنده اولتی‌یه كیردی . عسكر مغازه‌لری یغما ایتدی . قول اردو قوماندانی بعض قوماندانلره عسكرك شوق وهوسنی تزیید ایتمك ایچون شهری یغما ایتملرینه مسامحه كوسترملرینی تنبیه ایتمش . بو روایت اولتی‌یه ایلك كیرن فرقه‌لرك ضابطانندن مسموعدر .

تجارتخانه‌لردن سوقاقلره دوكیلن ایپكلی ، یوكلی قماشلر ، یاغ و بال لنكه‌لریله كیرله‌نلمشدی . انتظام اعاده ایدیلنجه‌یه قدر اولتی‌ده اردویی كونلرجه بسلیه‌جك اطعمه نفیسه‌وارزاق دپولری بو طریقله هبا ایدلدی . فی‌الواقع بو طرز حركت ، وقتیله اوكنه كچیلمزسه هرمظفر اردونك یاپدیغی وداعما یاپه‌جغی برایشدر، ۱۸۱۲ده ناپولیون‌موسقوه‌وایه كیردیكی كونك فرداسی خاصه آلایلرینك بر قسمی یانغین سوندیرمكه اوغراشیركن دیكر قسمی واك كزیده طاقمی روس سرایلرینك آلتون آویزه‌لرینی، ایپك پرده‌لرینی، آنتیقه تابلولرینی وحتی آیی وجیلان پوستلرینی صرتلرنده طاشیه‌رق فرانسه‌یه قدر كوتورمك املیله قوناقلادقلری أولره ییغیورلردی . مرحوم حافظده بو كنیش أملاری ، كنیش یوركی ، كنیش وقیغوسز دوشونجه‌سیله كندینی ناپولیوندن پك آشاغی طوتمیوردی . حتی ۱۰ كانون اول آقشامی اولتی‌ده ، اسیر روس میرآلاینی قارشیسنه ، فرقه وقطعه قوماندانلرینی صاغنه وصولنه آله‌رق مجلس قوردقدن صكره بویوك بر عظمتله اسیر روس میرآلاینه آلمانجه : « بنم آردهان اوزرندن یاپاجغم بو واسع احاطه مانوره‌سنی ، موسمی نظر دقته آلوبده قیاس ایدیكز ، ناپولیون بیله یاپمغه جسارت ایده‌مه‌مشدر ، هاه !.. » دیمش وینه كنیش كنیش كولمش ، سوینمشدی .

اكر مهم بلده‌لری ضبط ایده‌جكمز زمان یغما وتخریبدن قورتارمق ایستیورایسه‌ك ۳۳۰ ده دكل حتی ٤۳۰ ده بیله ابی بر انضباط تأسیس ایتمه‌دن اول عسكری شهردن قطعیاً كچیرمه‌ملی و هله ممكن اولورسه ایلك كون ، ایچنه صوقمامالی‌یز . قطعه‌لر بالآخره شهره اصول قدیمه وجهله ، منتظم آدیمله ـ و اكر وارسه ـ موزیقه‌سی باشنده

اولەرق وقوللر اولجه تعیین ایدلمش قوناقلرینه توجیه ایدیلەرك کیرملیدر . هرحالده انضباط نوبتجی وقرەغوللرندن اول ، ضبط ایدلمش برشهره ، دیکر هیچ برنفر آیاغی باصمامليدر . انسانلرك طبیعتنی دکیشدیرمك ایچون ناپولیوندن صوکره کچن برعصر کافی کلمدی ، بونی کوردك . عجبا میرالای حافظ حقی بکدن صوکره کلەجك برقاچ عصر تبدیل ایدەجکمی ؟ اونیده استقبال تاریخی قید ایتسون .

— ٣٥ —

آراس وادیسنده نەلر اولیور ؟ — آراس جنوبنده روسلر پك زیاده قوتلنديلر . برایکی طابور پیاده وبرقاچ طوپله تقویه ایدلمش بولنان سواری فرقەسی قوماندانی یوسف عزت بك بتون غیرتنه ، همتنه رغماً قارشیسندەکی روسلری کری یه سوره‌میوردی . حالبوکه یوسف عزت بك آراس شمالنه کچەرك خورومدەکی روس اردوسنك صول جناحنی وکریسنی اوراجق ایدی . برکون صکره تعیین ایتدی‌که روسلرك آراس جنوبنده ٣ قزاق سواری آلایندن باشقه ٦ طوپجی بطریەسی و٧ طابور پیادەسی بولنیوردی . روسلر بوراده کونده آنجاق برآدیم کری آتیله‌بیلمشیدی . . . .

١١ نجی قول اردو ـ اشغال ایتدیکی جبهەنك وسعتی طولاییسیله ـ قارشیسندەکی روس قوتلرینه آنجق ضعیف تعرضلرده بولونه‌بیلیوردی . ٩ نجی قول اردونك قوشا شرقندەکی قوزیجان تپەسنده جانبدار براقدیغی ١٧ نجی فرقەنك مفرزەسنی ١١ نجی قول اردونك ٣٣ نجی فرقەسی تبدیل ایدنجه بوقول اردونك جبهەسی بالطبع دها چوق ضعیفلامشیدی . بناءً علیه « تعرض ایت ، چویر ، تضییقاتده بولون . » طرزنده غالب پاشایه یاغدیریلان امرلر سیوری سینك ویزلتیسی کبی کلیوردی . غالب پاشا ذاتاً کوس دیکلەمش تجربەدیده برقوماندان ایدی . بوندن باشقه انورك نەقاش اولدیغنی اك ایی بیلن بوذات ایدی .

معمافیه ١١ نجی قول اردو روسلره ایچه یاپیشمش ایدی . روسلر چکلدکجه ١٨ نجی و٣٤ نجی فرقەلرده پیشنی براقمیوردی . لکن دشمن باش قوماندانی جنرال باراتوف وضعیتی درحال آکلادی و١٠ کانون اول کونی احتمالکه شماله طوپلایەجنی قوتلرك چکلمسنی ستر ایتمك ایچون ایکی قوتلی آلایله ١١ نجی قول اردویه تعرض ایدەرك جبهەدەکی ١٨ نجی و٣٤ نجی فرقەلرمزی کری یه آتدی . خلاصه نەسواری فرقەمز نەده ١١ نجی قول اردو روسلرك آراس حوضەسندن صاری قامیش ویکی کوی جهتلرینه ایستدکلری قدر قوت چکمەلرینی منع ایدەمیوردی .

معمافیه روسلرك آراس جنوبنه طوپلادقلری وقوتلی طوپجی ایله تقویه ایتدکلری بیوك مفرزه‌نك مقصدی یالکز یوسف عزت بکك احاطه تشبثی توقیف ایتمکدن عبارت اولمسه کرکدر . فی‌الحقیقه اکر آراس شمالنده ۱۱نجی قول اردونك شدتلی تعرضلری اولمسه ایدی، آراس جنوبندن روسلرك کوپری‌کوی استقامتنه شدتلی بر تعرضله یورومك ایچون بو بیوك مفرزه‌لرینی دها زیاده قوتلشدیرمه‌لری احتمالدن بعید دکلدی . یعنی صاری قامیش مانوره‌سی اثناسنده ۱۱نجی قول اردو ایله سواری فرقه‌سنك خدمتی شکلاً کوروندیکندن زیاده بیوکدر.

شتانکه بك مفرزه‌سی — ارخویدن چوروخ وادیسنه توجه ایدن مفرزه‌نك بیاجغی مهم وظیفه‌لر واردی . آرتیویندن (قونیا - اولور) استقامتیله پك یوکسك وچتین طاغ یوللرندن جبری یورویشلرله تقریباً (۹۰) کیلو مترەلك بر مسافه‌یی قطع ایده‌جك اولان بو مفرزه بهمه‌حال ۱۱ کانون‌اولده اولتی‌یه ویاخود بر قسمیله اولتی‌یه کلیرکن قسم دیکریله - قاچان روس اردوسنك خط رجعتنی طوتمق ایچون - آردهان استقامتیله ویومیه ۳۰ : ٤۰ کیلو متره آلمق اوزره قارصه کیتمك امرلرینی آلیوردی .

اولجه‌ده عرض ایتدك که بو عالمده ایشلر امرلری وتمنیلری دکل کندی طبیعی یوللرینی تعقیب ایدرلر . شتانکه بك نه اولتی‌یه یتیشدی ، نه‌ده قارصه کیره‌بیلدی. ذاتاً اورتالقده قاچان روسلر دکل ، بوکوچك قوماندانلرك غرور وعظمت صنعه‌سنه‌طوتولمش اولان عقللری ایدی . .

حرکات عسکریه وقوماندایه تعلق ایدن ایشلرده انورله حافظ حقی حالاشخصیتدن آیریلامیور ونفوذ یاریشی سوداسندن قورتولامیورلردی . لیمان فون ساندرس «انورك ارکان حربیه رئیسی » خطاسیله استهزایه لایق کوردیکی برونزات پاشا ایله فلدمان ، مع مافیه ، کوپری کویدن اعتباراً بتون مساعیلرینی اوچنجی اردونك بو واسع احاطه حرکتی پارلاق بر نتیجه‌یه ایصال ایده‌جك صورتده مقررات اتخاذ ایتدیرمکه حصر ایتمشلر ایدی . ویریلن قرار پك آچیق ایدی: ۹نجی قول‌اردو چاناقدن، اوننجی‌قول‌اردو اولتی اوزرندن صاغه دونه‌رك (کوتك - ینی کوی) استقامتلریله خورومده‌کی روس اردوسنك کریسنه دوشه‌جکدی وبو حرکت حقیقةً موفقیتله تتوج ایده‌بیلیردی . انورده بوفکرده ایدی و۹ کانون اول صباحندن ۱۱ کانون اول آقشامنه قدر جریان ایدن وقایع باش قوماندانلق ارکان‌حربیه‌سنی قرار متخذنده ثابت‌براقه‌جق صورتده‌ایدی.

لكن حافظ حقی یه سوز دیكلتمك ممكن اولەمدی. حافظ حقی اردونك هر امرینه بر تكلیف ایلەمقابله ایتدی . اردو طرفندن ۹ نجی قول اردونك كوتك ، ۱۰ نجی قول اردونك باردیز استقامتنه یورومەسی . « قیدیله ۱۱ كانون اول اقشامنك هدفلرینی تعیین ایتمش ایكن حافظ حقی دها ۸ كانون اولده اوردو « بن زیارت تپەدن شرقه باقدم ، چتاق طرفلرینی قارلی كوردم ، ۹ ، ۱۰ نجی قوللرده صوغانلی‌یه چارپەجق ، بونك ایچین بو قول اردوی‌ده (اولتی ـ آردهان) استقامتندن یوروتمكدر . » تلغرافنامەسیله اعتراض ایتمش و (اركان حربیه رئیس ثانیسی اولدیغی اونوتدیرمەمق ایچون اولسه كرك) اردونك حركتنه دائر فكر مخصوصنی دە میان ایتمشدی . طورتومدەكی زیارت تپەدن قوش اوچوشی تام اللی كیلومتره اوزاق بولونان چاتاق شرقندەكی طاغلرك یوللری ـ هله قارله مستور اولورلرسه دوربینله كشف اولنه‌بیلیرمی ؟ اللی كیلومتره دیمك ایكی كونلك یول دیمكدر. ۹ نجی و ۱۰ نجی قول اردولرك اولتی‌دن صوكرا بووەسلیم منطقەسنه كیتمك ایچون گچمكه مجبور قالەجقلری طاغلرك چاتاق داغندن آلچق اولەجغنی فرض ایتدیرەجك بر سببده یوقدی .

۱۱ كانون اول كونی ایچون باش قوماندانلق وكالتی ۹ نجی قول اردوی باردیزه و ۱۰ نجی قول اردوی صاغ جناحیله ، باردیز درەسی اوزرنده كائن (قوپ) استقامتنه توجیه ایتمك ایستدی . یعنی انورك اركان حربیەسی ینه اساس مقصدی بر از دها شمالدن استحصال ایتمك املی تعقیب ایتدی . لكن اولتی‌ده بتون بر قول اردونك ایكی روس آلاینی مغلوب ایتمش اولمسندن متحصل ذوق ونشئه‌یه بر درلو دویامایان كنج قول اردو قوماندانی ، پك چوق خرشلانمیش عبدالكریم بكی ۳۲ نجی فرقەسیله (قوپ) استقامتنه توجیه ایتدكدن صكره كندیسی « یارین آردهان جادەسیله تعرضه دوام ایدەجكم » دییەرك اردهان استقامتنه یورودی . سزه صورارم : «تعرضه دوام ایدەجكم» نه دیمكدر ؟ قوجه بر قول اردو ، یاریسی طاغیلمش بر روس لواسیله كونلرجه اوغراشمق ایچونمی بورالرەقدر كتیرلدی ؟ . او حالده آراس وادیسنه تخصیص ایدلمەمكده نه معنا واردی ؟. فقط ایشته میرآلای حافظ حقی بك تعرضه دوام ایدەجكدی؛ چونكه بو اكلنجه خوشنه كیتمشدی. .

شونی كمال اهمیتله قید ایدەلم كه نارمان واولتی استقامتلرنده ۹ و ۱۰ كانون اول كونلری محاربەلرنده ۱۰ نجی قول اردو پك چوق ضابط وافراد فدا ایتمشیدی . حتی ۱۰ كانون اول آقشامی اولتی‌دن انور پاشایه یازدیغی بر راپورده حافظ حقی بك ارضرومدن ویا قطعات سائرەدن كندی طابورلرینه بر مقدار ضابط ویرلمسنی رجا ایلمشیدی . حالبوكه بز ایشك هنوز بسمله‌سنده ایدك . شیمدی « بونلر عسكری جیبلرندەكی قومار پارەسی كبی صرف ایتدیلر ... » دیمكه حقم یوقمی ایمش ؟.

١١ کانون اولده قسم کلیسیله چاتاقدن حرکت ایدن ٢٩ نجی فرقه نورشینه قدر تعقیب ایتدیکی بایلا یوللری اوزرنده ، بر کیجه اول اورادن کچن پیشدارینك درهلرده یاماچلرده دونوب قالمش افرادینی طوپلایه طوپلایه باردیز استقامتنه ایلریلدی . بو فرقه نورشینه تقربی آننده پیشداری اولان ٨٥ نجی آلایك عماس جوبنده باردیزی ستره اوغراشان بر دشمن مفرزهسیله محاربهده اولدیغنی کوردی . فقط یورویشنی تأخیر ایتمکسزین پیشدارك صیقی بر تعرضیله دشمن مفرزهسنی طرد ایتدی ، حدودی کچدی ، باردیزه کیردی . بر آلاینی باردیزك قوملرینه ایلری قرهغوله سوردی .

٢٩ نجی فرقهیی ١٧ نجی فرقه تعقیب ایدییوردی . بو فرقه ایله نورشین ایلاسنده کیجهلهمش اولان بر ضابط چاتاقدن صکره دیك یوقوشله نورشینه چیقلدیغی زمان فرقهنك شدتلی بر تیپییه طوتولدیغی ، بلوکلرك یولده تیپیدن وصوسزلقدن نصف نصفهداغیلدقلرینی وکریده قالان بر قسمنك طبقی ٢٩ نجی فرقه پیشدارندهکی بعض افرادکبی طاغ یاماچلرنده قالوب دوندقلرینی حکایه ایتمشیدی .

(بومسئله ظاهراً کرك ٩ نجی قول اردو قوماندان وارکان حربیهسنی وکرك بوایکی فرقه قرارکاهنی مسئول طوتدیرهجق بر مادهٔ مهمهدر. بن برکلمهایله بومسئولیتك حقیقی جهت عائدیتنی تثبیت ایتدیرهییلیرم: افرادك صرتنده اینجه برقاپوط، آیاقلرنده چاریق واردی وبونی باشقوماندان وکیلی و رکان حربیهٔ عمومیه رئیسی ، حربیه ناظری اولان انورپاشا حضرتلری کوردی وبیلدی. بیلهرك وآکلایهرق ایلری یورویش امرینی وردی . تفرعاته متعلق تدبیرلر اسبابنی بلوك وطابور قوماندانلرنده صورمالیدر . بلوکلرك یورویش انضباطندن حتی آلای قوماندانلری بیله دوغرودن دوغرویه مسئول اولهماز .)

٢٨ نجی فرقهنك باشنه بیتکردن اعتباراً انور کچدی ، طاغه طاشه چارپدی . جبری یوروتدی وتکر تکر یورومك بیله ممکن اولمیان قارلی ، بوزلی یوللردن قوشهرق سوردی ، آقشام باصنجه آرتق یوروتهمیهرك تربنكده براقدی . کندیسیده ـ دقت بیوریکز ـ بش اون قرارکاه آتلیسنی اوکنه وبوتون ارکان حربیهسی پیشنه طاقهرق هیچ بیلمدیکی وطانیمدیغی بو یالچین اراضیده قراکلقلر ایچنده باردیزه طوغری باشنی آلدی کیتدی . اکر یول اوستنده بش اون فداکار روس تصادفاً بولنسه ایدی بوتون قرارکاهی حیاً ویا میتاً استیصال ایتمسی ایشدن صاییلمازدی : یول او قدر صارپ بر بوغازدن کچر ... قرارکاهده هیچ کیمسه بوکیجهکی هدفلری اولان باردیزه بزم قطعاتمزك واروب وارمدیغنی بیلمیوردی . باردیزه کیررکن قارشیلرینه ایکی روس نوبتجیسی چیقسه ایدی بوقراکلق کیجهده نه اولهجقدی ؟. بوپاشالر، بکلر نره یه دونهجکلردی ؟. بن بزه جواب ویرهیم : انور محو اولوردی کری دونمزدی. مطلقا بش اون قرارکاه سواریسیله

ووسلره کیجه هجومی یاپمغه قالقیشیردی ... مع مافیه بر کویلو یولده کندیلرینه بزم عسکرك باردیزه کیرمش اولدیغنی تبشیر ایتدی .

بو کون ایدن حرکت ایتمش اولان انور ومعیتی تام ١٤ ساعت آت اوستنده یول تپمشلر ایدی . قرارکاه کیجه‌لین باردیزه کیردی . قاشی چیقدق . کندیلرینه یر کوستردك ، بکلمدیلر . بزی یرمزدن قوغدیلر ، اونلر کچدیلر بز باشمزده احسان پاشا حضرتلری اولدیغی حالده سوقاقلرده قالدق وکوچ حالله بر یر بولدق ، اکر کوندوز اولسه ایدی . قولای ایدی . باردیز پك مکمل بر کوی ایدی .

٢٩ نجی فرقه‌نك بورایه وصولنده اولجه جامع اولان کلیسانك چاك قله‌سنده شیمدی برروس بایراغنك تموج ایتمکده اولدیغی کورولدی . اهالی کورونیشه نظراً قیزاقلره بینه‌رك قصبه‌یی علی العجله ترك وتخلیه ایتمشلردی حتی قیشله‌ده یمك قزغانلری صیجاق یمکلریله براقیلمش وأولرده پك چوق زاد وذخیره علی حاله قالمش ایدی .

روس عسکری ویرلی آرامق اوزره أولره کیرن بعض افراد بولدقلری ارزاقه خفیفجه دوقونمشلردی . بو فرقه‌نك کزیده قوماندانی میرآلای عارف بك درحال تأسیس انضباط ایتدی . مع مافیه فردای کونی اردو قرارکاهنك بك وباشالری عسکرك یاپمدیغنی یاپدیلر ، روس دپوینی یاغما ایتدیلر ؛ هربری صرتنه کچیرمك ایچون « یامچی » تعبیر ایتدکلری کچی قلندن معمول قولسز چوبان پالطولرندن برر عدد تملك وتغنم ایتدی وهپمزه برر عدد اهدا اولندی . بزده قبول‌لاندق : اصابت ایتمز ، صوغانلی‌ده بو یامچیلر اولمیه ایدی بزده دونار ایدك . نته‌کیم افرادك یامچیسی اولمدیغی ایچون بیوك برقسمی دونمشدی . .

— ٣١ —

کانون اول ٣٣٠ کیجه‌سی وضعیت : براسیرك افاده‌سنه نظراً دشمنك بر شمندوفر محافظ طابوری صاری قامیشده ؛ اوچ (تورکستان اولمق محتمل) آلایی قره‌اورغان ویکی کویده‌در . نارمان و اولتی‌دن رجعت ایدن مغلوب آلایلرك دوکونتیسی اردهان یولنده‌در . آراس حوضه‌سنده‌کی وضعیت مجهولدر . هماسلی حافظ [بودیارك اك شیق تورکی] یکی کویده طوب کورمش .

بزم وضعیتمز شودر : آراس جنوب وشمالندن معلومات یوقدر .

١٠ نجی قول اردودن معلومات یوقدر . برکون اولکی اردو امری موجبنجه

بوقول اردو بو کون ۹نجی قول اردونك صولی ایلریسنه ، (وارتانك - بك کوی) خطنه کله جکدی و بو صورتله احاطه اردوسی ۲۰ کیلو مترهلك برجبهه آله جق ایدی.

۹نجی قول اردونك ۲۹نجی فرقه‌سی یاردیزده، ۱۷نجی و۲۸نجی فرقه‌لری یاردیزه کلمك اوزره یولده ایدی. بووضعیته نظراً باش قوماندان وکیلی یارین ایچون نه کبی بر امر ویرمك لازمدی ؟ ایشته مسئله بودر.

۹نجی قول اردو قوماندانی احسان پاشا وارکان حربیه رئیسی محرر عاجز ، انور پاشانك اوطه‌سنه دعوت ایدلدك. بو کونه قدر هر کسه مجهول قالان بو خاطره‌یه نظر اهمیتکزی جلب ایدرم : کیتدك ، برمدت قرارکاه ارکان حربیه ضابطایله کوروشدك قارشیمزه چیقان آلمانلر بزه ۱۰نجی قول اردو ایله ارتباطمز اولوب اولمدیغنی صوردیلر :

— یوقدر ، جوابنی ویردك. بروزارت اکشی وحدید برصورتله :

— یوقدر نه دیمك ؟ وظیفه کز دکلی ایدی ؟ بیوردی. شو جوابی آلدی.

— افندم ، بز بو کون صباحدنبری یولده ایدك وایدشرقده‌کی قیزل کلیسادن یوله چیقدق. ۱۰نجی قول اردونك هانکی یوللردن یورومسی لازمکلدیکنی هنوز بوراده اوکرندك. یکانه کشف واسطه‌مز اولان سواری بلوکمزی دوندن اعتباراً ۱۰نجی قول اردو پیشنه کوندردك . بو آنه قدر نه بوقول اردودن وحتی نه ده کندی سواری بلوکمزدن بر خبر کلدی .

سویلنه جك دها چوق شی واردی . فقط اطاعت عسکریه قواعدینه مخالف اولوردی . بو جنراله دیه بیلیردیکه: «بروزارت، سنك نیه حدتلندیککی بن آکلایورم. انوره چاتامیورسك ، آجیسنی بزدن چیقارمق استیورسك . سن ده آکلارسك که بو یولسز ویوکسك طاغلرك کیم بیلیر هانکی جوده‌لرندن باصاجاق بر قدمه آرایان ۱۰نجی قول اردو فرقه‌لرینه ، بزدن زیاده سز یاقین کلجکدیکز. بنه سنك معیتنده‌کی آرقداشلر دیورلرکه حافظ حقی امر دیکله‌مه‌مش ، باشنی آلمش ، فرقه‌لریله اردهان استقامتنه صالدیرمش . سن سویله ، بز نه یاپا بیلیردك ؟. بو کون ۱٤ ساعت آت صرتنده تورك عشقنه پریشان دوشدك، سه‌قباحت بزمی !..»

بو تکدیرلری هضم ایتمکه وقت قالمه‌دن انور پاشانك اوطه‌سنه چاغیرلدق. اوطه‌یه بروزارت وفلدمانده کلدیلر. انور پاشا شیمدی آلنان معلومات موجبنجه صاری قامیشده روسلرك بر ایکی بلوکدن فضله قوتی اولمدیغی . . هنوز اونجی قول اردودن بر خبر آلنمامه‌له برابر حافظ حقی بکك کیجه کوندوز یورویه‌رك یارین صاری قامیشه واراجغنه

قانع اولدیغنی سویله‌دکدن صوکره بزم فکرمزی صوردی . احسان پاشا ، پك طبیعی بر وضع وافاده ایله ، شو جوابی ویردی :

— پاشا حضرتلری ، بواقشـام یکرمی طقوزنجی فرقه‌نك شـطارتی کندیکز کوردیکز ؛ قوزو قزارتیورلر . ۱۷ نجی فرقه‌نك یارین اوکله‌یه قدر مواصلت ایده‌جکنی امید ایده‌رم . ۲۸ نجی فرقه‌یی ایسه بوکون ذات دولتکز یورویندیکز . بوکا نظراً ۹ نجی قول اردودن شمدیلك ال آلتنده ۲۹ نجی فرقه‌دن باشقه قوت یوق ، دیمکدر . اردویه تعلق ایدن حرکات ایجـاباتنی بنده‌کز بیلمیورم ؛ ۱۰ نجی قول اردودن معلومات یوق ، بیورییورلر . اکر یارین مقصد دولتلری برفرقه‌نك قوتیله حصولپذیر اولورسه ۲۹ نجی فرقه حرکته وامره حاضردر . »

احسان پاشانك بوکیجه انورك قارشیسنده‌کی وضعیتی‌مشکل برضعیتدی. انوریارین مطلقا صاری قامیشه یورویه‌جکنی سویلمکله برابربزدن فکرصورییوردی . بوآنده‌اردویه متعلق مقررات اتخاذ ایتمك انورك هیچ‌ده دوستی اولمیان احسان پاشایه دوشمزدی .

احسان پاشادن صکره انور آلمانلره توجه ایده‌رك مطالعه‌لرینی صوردی . حرکات شعبه‌سی مدیرلکی وظیفه‌سنی کورن فلدمان‌ایری الرینی‌یکدیکرینه عمود ومائل وضعیتلرله ماصه اوستنده‌کی خریطه‌یه اوراق غایت جدی ، صریح وقطعی بر افاده ایله مطالعه‌سنی ، بالطبع آلمانجه اوله‌رق ، بروجه آتی ایضاح ایلدی :

— دشمنك وضعیتنده بیـوك تبدل یوق . دونکی معلومات روسـلرك آغیر بر صورتده شماله ، خوروم موضعلرینه طوغرو چکلدیکنی سویلیور. بزم اساس قرارمزی تبـدیل ایده‌جك یکانه حادثه ۱۰ نجی قول اردو ایله ۹ نجی قول اردونك بو آقشـامکی وضعیتیدر . ۹ نجی قول اردو هنوز تماملیه (باردیز ـ زاکم) شرقی خطنـده بولنیور . ۱۰ نجی قول اردونك‌ایسه نره‌لرده بولندیغی مجهول. بوکا نظراً قرارم : ۱۰ نجی‌قول‌اردو (وارتانك ـ بك کوی) خطنه کانجه‌یه قدر ۹ نجی قول اردو باردیزده بکلیه‌جکدر.

انور ، ارکان حربیه رئیسی جنرال برونزارته توجـه ایله فکرینی صـوردی . برونزارت :

— عیناً فلدمانك فکرنده‌یم . ۹ نجی قول اردو یارین باردیزده طوپلانه‌جقدر .

بوفکرلرك هیچ بری انورك خوشنه کیتمدی . حافظ حقی بکك بزدن اول‌صاری قامیشه کیره‌جکنه قانع اولدیغنی سویلیه‌رك ۹ نجی قول اردونك‌ده یارین ۲۹ نجی فرقه‌سیله باردیزه حرکت ایتمسنی امر ایلدی و بواساسه نظراً هرکس خدمتی باشنه آیرلدی .

ایشته بو بیوك فاجعه‌نك مبدئی اولان ۱۲ کانون‌اول ۳۳۰ کیجه‌سی باردیزده انور پاشانك ـ صاری قامیشی حافظ حقی‌یه قاپدیرمامق ایچون ـ ۹ نجی قول اردویه ویردیکی وفرداسی کونی‌ده اجراسنی بالذات درعهده ایلدیکی بو حرکت امری‌در .

طقوزنجی قول اردو قوشادن حرکتنك ایکنجی کونی صباحی ، فرقه‌لرك صحرا بطریه‌لرینی قول اردو قوماندانی رشدی بك وداعتیله واردو قوماندانلغنك امرینه تبعاً اولتی‌یه کوندرمشیدی . برطابور پیاده ایله استحکام بلوکلرمز صحرا بطریه‌لرینه رفاقت ایدییورلردی .

+ + +

عرض ایتدیکم کبی ایلك زمانلرده ۳ نجی اردونك بواحاطه مانوره‌سنك نارمان منطقه‌سندن اجرا ایدلمسنده هم برونزارت وفلدمان همده انور پاشا ایله میرالای حافظ حقی بك اساساً مشترك ایدی . لکن تطبیقاته کچیلنجه ، اولا حافظ حقی بالآخره انور آلمانلردن کلی برصورتده آیرلدیلر . یاپیله‌جق ایش سغلق دکل ، پك بسیط ایدی . اولتی ونارمان استقامتلرینی ستر ایدن دشمن قوتنی کندی قسم کلیسیله پرلشدیرمه‌مك اساسی اوزرینه یاپیله‌جق تعرض ایچون ایکی قول اردونی دکل ، بوقول اردولرك الك‌چوق برر فرقه‌سنی قوللانمق ودشمن بودفعه اولتی شمالنه آتیلنجه اوراده بر جناح مفرزه‌سی براقمق کافی ایدی . بوندن صکره ۹ نجی قول اردو (چناق ـ هماس یایلاسی) خطنده ، ۱۰ نجی قول اردو (باردیز ـ نورشین) خطنه کلنجه‌یه‌قدر بکاملی یاخود ۹ نجی قول اردو ایلری حرکتنده دائما قیصه قوناقلر یاپلی ایدی . اکر ۱۰ نجی قول اردو اولتی‌دن شماله کیده‌جك یرده جنوبه ، روس نارمانی اوزرینه کری‌یه کلش اولسه‌ایدی ، بتون حدود بونجه موجود اولان روس قوردون یوللرندن پك مکمل برصورتده استفاده ایدرك (اولتی ـ طوبراق قلعه ـ تاجه‌رك ـ داغکیر ـ ترینك ـ آق کلیسا) یولیله ایکی کونده یعنی الك کچ اوله‌رق ۱۲ کانون اول آقشامی باردیزه واصل اولمش بولونوردی . اولتی ایله باردیز آراسی حدود یولیله ۵۰ کیلو متره‌در . اولتی‌دن روس نارمانه (طوبراق قلعه‌یه) قدر اولان یول ، اعلان حرب کونندن‌بری روسلر طرفندن استعمال ایدلدیکی جهتله ایشلك بر آرابه یولیدر . طوبراق قلعه‌دن آق کلیسایه قدر قوردون یوللری اوزرنده آنجق بعض دیك میللرك دوزلدلمسی لازمدی . آق کلیسادن صوکرا بزم هماس قوودونه وباردیزه قدر یول دره بوینجه کیدر وعربه کچمسنه مساعد دوز بریولدر . دیمك که آز بر همتله بتون صحرا بطریه‌لرینی باردیزه کتیرمك بیله ممکن اولوردی .

اوچ فرقه‌لی بر قول اردو برنك یولدن یوریدیلرمی ؟ اعتراضی واقع اوله‌بیلیر : – یورودیلر ! چونکه اراضی حقیقةً صعب المرور داغلق اراضیدر . قیشین بو منطقه‌ده هر فرقه ایچون بر یول بولمق امکانی یوقدر . بولونسه بیله تسهیل اعاشه‌دن باشقه مقصدلری تأمین ایتمه‌لری شبهه‌لیدر .

[باشقه مقصد دیدیکم ، قول اردونك یورویش طولی – فرقه‌لر بربرینی تعقیب ایتمه‌لری حالنه کوره – اوچ کونلك مسافه‌دن – فرقه‌لرك موازی یوللردن آیری آیری یورومه‌لری تقدیرنده‌کی – بر کونلك اوزونلغه تنقیص ایتمك مقصد تعبیریسیدر. موازی یوللر آره‌سنده ارتباط ایچون عرضانی اتصالات موجود اولمزسه نه‌یه یارار ؟ ایشته ١٠ نجی قول اردو سوزده آیری آیری ایکی یولدن یورودی . فقط آتیده کوریله‌جکی وجهله بونك پك بیوك محذوری میدانه چیقدی. فی الحقیقه (اولتی – قوپ) اوزرندن یورویی ٣٢ نجی فرقه ، (آرسه‌نیك – بك کوی) استقامتندن یوروین قول اردو قسم کلیسیله هیچ بر زمان برلشه‌مدی .]

اوراری کزنلر تصدیق ایدرلرکه صعوبت مرور داغلرك یوکسك اولمسندن زیاده یاماجلرك دیك و بالچین بولنمسندن ایلری کلیر. صوغانلی طاغلرندن قره‌دکزه قدر بوتون حدود منطقه‌سنك تشکلات طبیعیه‌سی بویله‌در . بو اسباب تحتنده هر قول اردویه آنجق بر یول تخصیص ایدلسه‌یله بونکله اکتفا ایتمك و تدابیر مقتضیه‌یی اوکا کوره اتخاذ ایلمك دها معقول و منطقی اولوردی ، ظننده‌یم . ذاتاً هم نارمان و بیتکیر ، همده قلعه بوغازی منطقه‌سنك حدود طابورلری ال آلتنده‌ایدی. حتی بز ٩ نجی قول اردو فرقه‌لرینه قولاغوزلق ایتدیرمك اوزره بو طابورلردن ٢٠ نفر کتیرمش ایدك . مجهول اراضیده خریطه – بالخاصه بزه اوزمانکی خریطه‌لرمز – دلالتنه الکصوك مراجعت ایدیله‌جك رهبردر .

اکر ٩ نجی و ١٠ نجی قول اردولر ١٢ کانون اولده اساس قوتلریله چاتاق باردیز خطنده بولنسه‌یدیلر روسلری بر کون صکره (کسمه‌صور – ینی کوی) خطنك جنوبنده محاربه‌یه مجبور ایتمك ممکن اولاجقدی . ذاتاً دوشونلمش و مبدأ حرکتده قبول ایدلمش اولان پلانده بو ایدی . لکن مرحوم حافظ حقی بکك پك طوغری بر تسمیه بوله‌مدیغم عظمت عوامکاریسی و نظریات عالیه‌یه منحصر قالمش اولان کوته بین تلقیات سوق الجیشی انظارینی طبیعت مصلحته عطف ایتدیره‌جك – ده با کاش خریطه‌لرك حقیقته جیز کیلی یوللرینه دیکدیردی . انور ایسه بویله ایشلرده پك حالا آکلاماز و پك قصیر الادراك ایدی . باش قوماندان وکیلی انور پاشا ، قیمت علمیه‌سی اعتباریله ، ارکان حربیه نامزد صنفلرنده طانیدیغمز مستعد چالیشقان و رفقاسیله همعیار اولان انور افندیدن چوق فرقلیدر . بر باش قوماندان ، قبول ایدلملیکه کنج بر ارکان حربیه ضابطندن چوق فضله کتاب اوقومامشیدر ،

لكن هر حالده چوق فضله (تجربه) و (وقعه) لجبرمشـدر : ذاتاً هرعلم زادهٔ تفكر ـ يعنى زادهٔ زمان ـ وهرفن زادهٔ تجربه ـ كذا زادهٔ زمان ـ دکلميدر ؟ انور بالاخره طرابلس غربده‌كى ايشلرى كندى اژدهاى عدايده‌رك نفسنه لايق اولمديغى قيمتى ويرمش ايدى. ادرنه‌ايلرى حركتنه تقدم ايدن ده بارقمانلرده قيرديغى پوتلرى‌ده فتحى بك پك كنج اوله‌رق يوزينه اورمشدى. الحاصل آلمانيا ايمپراطورينك واستانبول سفير كبيرينك مماشات سياسيه‌سنى كندى دهاسنه مال ايده‌رك شيمارمشدى وايشته بوكونلرده اك چوق بر سوارى يوزباشيسى جرأتى ودماغيله باشمزه باش قوماندان اوله‌رق چيقمشدى . اكر انورده ذره قدر عقل وادراك ، براوقدرده وجدان وانصاف اولسه‌يدى كنديته « بن كيمم ؟ نه‌ياپيورم ؟ شـيمدى‌يه قدر هانكى محـاربه ويا مانوره‌لرده قطعه قوماندانلغى ايتدم ؟ ٩٣ سـفرنده بودارالحركاتده غازى مختار پاشانك طرزاداره‌سنى تدقيق ايتدمى ؟ قارشيمده‌كى دشمن قوماندانلرى نصل آدملردر؟..» ديه‌سؤال ايدر وجواب بولامازسه بيلنلره صورار دى وشو جوابلرى آليردى .

اركان حربيه ناظرى ملازم اول
انور افندى

١) روسـلر چوق مدبرانه حركت ايديورلر . بونى برآيدنبرى كچن تجربه‌لرله آكلادق . استخفاف ايتمه‌ملى .

٢) ١٠نجى قول اردو فرقه‌لرى چوق اوزاق يرلردن كلديلر ودرحال ايلرى‌يه سوروللديلر . موسم ومملكت شـديد وفقيردر . هرفرقه كندى قوللرينـه قا وشمالى ، برقاچ كون استراحته امكان يوقسه بارى قيصه قيصه قوناقلر ياپماليدر .

٣) ٩نجى قول اردو بواقليمه وبودشمنه آشنادر . لكن بوندن برآى اولكى كبى زنده ، كوچى قوتى يرنده دكلدر . بوقول اردونك فرقه‌لرى‌ده قيصـه منزللر ـ ياپمالى ودوكوتنى هرآقشـام طوپلامغه امكان بولمليدر « چته ياپيورلرمش !..» ديه لازلر آرتيوينه ، نارمانليلر قلعه بوغازى سمتنه قاچيور .

٤) سوق الجيش حركاتنده‌كى باصقين ديمك ، واريلمسى مطلوب اولان خطه دشمندن يارم كون ، بركون ، برمدت اول وارمق ديمكدر . يوقسه محله باصقينى ياپار كبى دشمنه

هیچ کورونمه‌دن همارباتی باشنده ظهورایتمك دکلدر. چوق، پك‌چوق عجله ایدیپورسکز قرارکاهکزك اکمك سپتلری بیله سزه یتیشه‌میور .. آلتی فرقه، قارلی‌بوزلی یوللره دوشمش . «باش‌قوماندانك امرینی یرینه کتیردم، محجوب اولمیه‌لم، مسئول قالمیه‌لم ..» قیغوسیله کندندن کچمش . زبون وپریشان قوشوب طوریپور.. دوکونتیلر طوپلانمازسه آغرلقلر یتیشمزسه، کوکلر شاداولمازسه یارین‌الکز آلتنده بولاجغکز آلتی فرقه دکل آچ، بی‌تاب، جبخانه‌سی بیتمش آلتی مرتب بلوکدر .

٥) معیتکزك اعتمادینی غیب‌ایتمه‌مکه چالیشکز . تورك نفری ظن‌ایتدیککز کبی بدلادکلدر . اطرافنه باقوبده «بن بوکیدیشدن برشی آکلامیورم !» دیدیمی سزدن یوز چویرر وابی برقوماندانه راست کلنجیه قدر مستقلاً حرکت ایدر : نفرك بوطرز استقلالی تهلکه‌لیدر .

٦) چوق دوشونکز . بکاقالیرسه ایشی ارکان‌حربیه‌کزك قرارلرینه کوره سوق ایدیکز . . . »

مع‌مافیه انور بوقدر سوز دیکلیه‌جك برآدام اولسه‌ایدی ذاتاً بودولت‌حرب‌فلاکتنه سوروکلنمزدی .

— ٣٢ —

١٢ کانون‌اول ٣٣٠ کونی ایچون باش‌قوماندانلق وکالتنك وبردیکی امر خلاصةً بروجه آتیدر :

امرك برنجی ماده‌سی، صوك معلوماته کوره ١٠نجی قول اردونك نارمان واولتی محاربه‌لرنده دشمندن اغتنام ایتدیکی طوپ‌میترالیوزلرله آلدیغی اسیرلری تعداد ایدیپوردی. بوندن مقصد عسکری وقطعات قوماندانلرینی شدت حرکته تشویق ایدی . دیکر ماده‌لرینه نظراً ٩نجی قول اردو ٢٩ نجی و ١٧ نجی فرقه‌لریله ١٢ کانون اول صباحی صاری قامیشه یورویه‌جك وشهری اشغال ایتدکدن صکره جنوب شرقیده‌کی صرتلری وکوتك ایله مجنکردن کلن یوللرك کچیدلرینی طوتەرق مدافعه‌ترتیباتی احضار ایده جکدی. ٢٨نجی فرقه ایسه باردیزی اشغال ایده‌رك یکی‌کویدن کلن استقامتلره قارشی ستر ایلیه‌جکدی . بوامرده ١٠ نجی قول اردونك صاری قامیش استقامتنه یورومسی وبومقصدایچون آله‌جغی ترتیباتی بیلدیرمسی وسواری فرقه‌سیله ١١ نجی قول اردونك

کندیلرینه اولجه ویرمش اولان امر موجبه توفیق حرکت ایلملری ذکر اولونیوردی . باش قوماندن وکیلی باردیزدن یارین ساعت اونده صاری قامیشه حرکت ایده‌جکدی . اوراده آنجق ۱۳ کانون اوله قدر قالمغی دوشونیوردی .

---

۱۲ کانون‌اول صباحی براق وصوغوق ایدی . ۲۹ نجی فرقه صباحلین ساعت ۷ده حرکت ایتدی . یولدیك بریقوشله اوکمزده یوکسك وخراب ، غایت ایری برقلعه دیواری منظره‌سیله دوران باردیز یایلاسنه چیقیوردی . یایلاده ۲۹ نجی فرقه‌نك ۸۵ نجی آلایی ایلری قره‌غولده ایدی . پیشدار ۸٦ نجی آلایله جبل طوپجی طابورندن وفرقه سواری بلوکندن مرکب اولوب (یایلا - آق‌مزارطاغی شمالی - مالاغال قومی) استقامتیله کیدن یولی تعقیب ایده‌جکدی .

پیشدار کندی حذاسی کنجه ۸۵ نجی آلای قره‌غوللرینی جمع ایده‌رك قسم کلی‌یه التحاق ایتدی . باردیز یایلاسنه واردق . اوکمزده واسع بر قار اووه‌سی چیقدی . اراضی جنوبه وشرقه طوغری یوکسه‌لیور وجنوبده یوکسك وقارله مستور (آق‌مزار) و (چیل خروس) طاغلری قورقونج بروحشتله مدنظری تحدید ایدییوردی . ۲۹ نجی فرقه قوماندانی میرالای عارف بك کندی رفاقتنه باردیزدن برقلاغوز المشیدی . قلاغوز پیشدارك کیتدیکی یول ، اساس باردیز - صاری‌قامیش یولی ایسه‌ده کثرت برفدن طولایی قیشین متروك اولدیغی سویلدی وصاری‌قامیشه قیزیل‌کلیسا اوزرندن طولاشه‌رق کیتمکی توصیه ایتدی . عارف بك بوفکری اوصره‌ده یاننده بولنان قول‌اردو قوماندانی احسان پاشادن استیذان ایتمشدی . قبول جوابی اوزرینه فرقه‌نك پیشداری جانبدارلقله اولکی استقامتی تعقیب ایتمسی وپیشدار قسم کلیسیله فرقه‌قسم کلیسنك (قیزیل کلیسا) یه دونمسی مناسب کورولدی .

۱۷ نجی فرقه باردیزه کلمشیدی . فرقه‌نك یوله‌دوام ایتمه‌رك استراحته دالدیغی اوصره‌ده بتون قرارکاهیله یانمزدن کچن باش‌قوماندان انورپاشا غیربرطورله احسان پاشایه سویلدی . احسان پاشا غایت حساس وعزت نفسه تعلق ایدن مسائلده پك‌چابوق رنجیده اولور برذات اولدیغی ایچون بوسرزنشدن چوق متأثر قالدی ودرحال شدید برامرله بر ضابط کوندردی . تلاش وتأثری اعصابنه دوقوندی . انورك سوزلرینی واوضاعنی هضم ایده‌میوردی . الك‌مهم برحرکت کوننده قول‌اردونك اداره‌سی المزدن چیقاروبده انورك ویاغیرمسئول معیتنك کیفنه تابع براقمق کبی بیوك برتهلکه قارشیسنده بولونیور ایدك . بوتهلکه‌یی بوتون فراستمزله ، دیپلوماتلغمزله ازاله‌یه چالیشدق . موفق اوله‌مدق .

بوتهلکه هرزمان هراردویه وهرملتده واقع اولمشدر . بیوك قرارکاهلر قطعاتدن

دائما اوزاق قالمق بر قاعدهٔ اساسیه ایکن انور زهرلی بر سینك کبی کوزیمزه مسلط اولوب دوریوردی .

اوکله‌دن ایکی ساعت قدر اول ۱۷ نجی فرقه باردیز شرقنده ویایلا یولی جوارنده ۲۹ نجی فرقه‌نك آرقه‌سنی آله‌رق یوله دوزه‌لمك ایچون اجتماع ایتمش ، بکلیوردی . بو فرقه‌نك ٤٩ نجی آلایی یان یورویش زماننده آراس حوضه‌سنه کیدن طاغ یوللری استقامتلرنده جانبدار مفرزه‌لری حالنده کریده براقیلمشیدی . یولده کلیرکن فرقه قار فورطنه‌سنه طوتولمش و بو کون استراحت ایتمدیکی تقدیرده دوکونتیسنی طوپلامسی امکان خارجنده قالمشیدی ۱۷ نجی فرقه آلایلری باردیزه نصف موجودلریله کلمش ایدی .

[قول‌اردو قوماندانلغی بو حالی بیلمیوردی فرقه‌قوماندانی بویله‌بر راپور کوندرمه‌مشدی. یالا آخره اوکرندك] انور پاشا او معیتی ۱۷ نجی فرقه قطعاتنك یاننه کلدیکی صره‌ده چپلخروس طاغی شمالنده‌کی بویون نقطه‌سندن وداغ یاماچلرندن پیاده آتشلری کلمکه باشلادی . دون ۱۱ کانون‌اول اوکله‌دن صکره ۲۹ نجی فرقه همان طوغرو پیشداریله یوریرکن ایکی اوچ یوز قدر روس حدود افرادیله مصادمه ایدرك اونلری چپلخروس اتکلرندن یکی کوی استقامتنه طرد ایلمشیدی. دون کیجه بو دشمن افرادندن بعضیلرینك بزمله تماسی محافظه ایچون طاغده قالدیغنی وشمدی بزه آتش ایتدیکنی ظن ایلدك. ۲۹ نجی فرقه‌نك پیشداری‌ده آق مزار طاغی اتکلرندن پیاده آتشی یه‌مشدی .

[یان طرفمزده ظهور وکیتدکجه تشکل ایتمکه باشلایان بو دشمن آتشنی بر طرفدن ، (باردیز صاری‌قامیش) یولنك دیز بویی قار طبقه‌سیله مستور اولوب ایزی بیله کورونمه‌مك دیکر طرفدن ، بنم نشئه‌می قاچیردی . قول‌اردو قوماندانی احسان پاشایه قول اردونك قسم کلیسیله قیزیل کلیسایی کچه‌رك صاری قامیشه یارین یورومك ایزوره فرقه‌لرمزی (باردیز ـ چرمیك ـ قیزیل کلیسا) منطقه‌سنده طوپلایوب آل آلتنده بولندیرمق دها مناسب اوله‌جغنی عرض ایتدم. بالخاصه او نجی قول‌اردودن حالا خبر آلمدیغنی خاطرلاتدم. احسان پاشا کیفیتی وقراری قیزیل کلیساده انور پاشایه عرض ایده‌جکنی ، فکرمزه عیناً اشتراك ایتدیکنی سویلدی . چپلخروسدن طوپ سسلری ده کلیوردی .]

قزیل کلیسایه یوروین ۲۹ نجی فرقه کوچ حالده وافراد ایکیشر ایکیشر یورومك ایزوره آغیر بر طرزده ایلریلیوردی. باش‌قوماندانلق قرارکاهی ایلری‌یه کچرکن بو آغیرلغی بکلنمه‌دی . آلمانلر سویلنمکه باشلادیلر: [illegible] اوکده یوروین بلوکلر دردرله یوزلرسه قاری چیکنه‌یه‌رك کریده کیلره یول آچارلر [illegible] حالبوکه قار چیکنه‌مکله ازیله‌جك [illegible] قدر چوق ایدی. ۲۹ نجی فرقه ذاتاً اوفاق مولالرندن بیله صرفنظر ایدرك صباحدنبری

دیز یولی وهنوز سرتلشمه‌مش قالین بر قار طبقه‌سیله اوغراشوب دوریبوردی .
فرقه‌نك پیشدار اوجی قزیل کلیسایه واردی وگجدی . بایلایه چیقدقدن صوکرا پیشدار ایله قسم کلی آره‌سنده‌کی مسافه قیصالمش کوروندی . بو سببله قسم کلی ، پیشداره مسافه قزاندیرمق ایچون کویده مولا ویرمشیدی . بواثناده باش‌قوماندان وکیلی وقرارکاهی کویه یتشدی وفرقه قوماندانی میرآلای عارف بکه عنیف بر طور ایله :
— نیچون دوردیکز ؟ نه بکلیورسکز ؟ دیدی .
میرآلای عارف بك جواباً جانبدارك قزیل‌کلیسادن پك‌اوزاق اولمایان بر مسافه‌ده دشمن سوارییسیله چرخه‌لاشدیغنی کوستردی وشدت هوا تأثیریله افرادك کندیلکندن طاغیلمه‌سنه امکان بر قامق ایچون بر مدت مولا ویرمکه لزوم کوردیکنی سویلدی . ذاتاً پیشدار طابورینه مسافه قزندیرمق احتیاجنی‌ده اشراب ایلدی .
مع‌مافیه بو کونکی کی صوتوق برهواده صیجاق برصوبانك اعصابی طاتلی‌براستراحته مظهرایدن تاثیرجاذبه‌سندن نه‌انورپاشا نه‌ده درشت معیتی استغنا ایده‌بیلدی . هپسی اوجاغنه آصیلی دوران ات چورباسی باقراجندن اشتها آور دومانلر توتن بر آچیق قپودن ایچری کیردیلر وبش دقیقه صوکرا هربرینك الده‌کی اکمك پارچه‌سنك اوزرنده قزیل کلیسا قویونلرندن برینك راتکله بر جوماغی اولدیغی حالده بربرر تؤوك طیش‌قپوسی‌اشیکنده کورونمکه باشلادیلر . پك طبیعی دکلمی ؟ فی‌الحقیقه قزیل کلیسا کاملاً بوش ایدی . توتن اوجاقلرندن ، قاپناپان تجره‌لرندن هنوز بو کون تخلیه ایدلدیکی آکلاشیلیوردی . کوی حلقی باردیزده اولدیغی کی بورادنده قاچمش ایدی .
بز ۹ نجی قول اردو قرارکاهی ، بوش بر تؤوك سکیسنده بر قاچ دقیقه استراحتی متعاقب احسان پاشا کندی فکرینی‌عرض ایتمك اوزره اور پاشانك بولندیغی اوه کیرمك اوزره ایکن انور پاشا چیقدی ، قارشیلاشدیلر . عرض کیفیته وشق شفه‌یه وقت براقمادن انور پاشا احسان پاشایه پك ملتفتانه اولمیان بر سیما وطور ایله :
— حالا بورادمیسکز ! . نه بکلیورسکز ! . ایلری‌یه ، قولك باشنه کچیکز . ۲۹ نجی فرقه‌نك یوروییشنی تعجیل ایدیکز . دیدی . .
— امریکز باش اوستنه ، پاشا حضرتلری ! .
احسان پاشا ایله باقیشدق قالدق . بر آز آریلنجه بکا :
— حقارت ایدییور ، مونشر . . وضعیت کوزی اوکنده . . مع‌مافیه باش‌قوماندان‌دره نه امر ایدییورسه اویله یاپمغه مجبورز . . دیدی . تکرار یوله چیقدق .
(یکی کوی ـ باردیز) یولی اوزرنده بایرن تپه‌لکه بیومك اوزره ایدی . تکرار

ایدەلم کە اوطرفدن طوپ سسلری‌دە کلکدە ایدی . انور پاشا « بزمکیلر آتیور ! » دیدی. بلکە اویلە ظن ایدییور ، بلکەدە یالان سویلیوردی . انور پاشا وارکان حربیەسی یول قوللنك باشنە کچنجە بز ٢٩ نجی فرقە قوماندانی عارف بکلە وقرارکاهیلە برابر پیشدارە دوغرو آت سورمکە لزوم کوردك . بر مدت صکرە انور پاشا وقرارکاه هیئتی پیشدارە کلدیلر ؛ بز و ٢٩ نجی فرقە قرارکاهی اوچە دوغری ایلریلەمکە مجبور اولدق ؛ ارادن یارم ساعت کچمدی باش قوماندان وکیلی وارکان حربیەسی - بر کشف قولی سرعتیلە - اوچە کلنجە آرتق نرە کیدەجك قالمدی ...

انور وارکان حربیەسی یول‌قوللك اوجی‌دەکچەرك ایلری‌یە، مالاغان قومی‌استقامتنە آت سوردیلر . اورادە بار دیزدن اعتباراً جانبدار اولەرق چیقاریلان ٨٥ نجی آلایك برطابورینی بر دشمن سواری قطعەسیلە محاربە حالندە بولدیلر . دشمن سواریلری طرد ایلدیلر . بواثنادە بزدە ٢٩ نجی فرقە قسم کلیسی باشیلە مالاغان قومنە یتشدك : اوکلەدن صکرە ساعت ٤ ایدی.

بر آز کری‌یە، تکرار باردیزە ارجاع مطالعە ایدەلم: انور قرارکاهیلە یایلایەچیقان یوقوشە آت سورمزدن اول اورادە ، یوقوش دیبندە ١٧ نجی فرقەنك پیشدارینی تشکیل ایدن ٥١ نجی آلایە راست کلمشدی . بو آلای ٢٨ نجی فرقەنك مواصلتنە قدر یکی کوی یولی ستر ایتمك وظیفەسیلە مکلف اولمشیدی : (چیلخروس) طرفندن قورشونلر یاغمغە اشلانجە آلای قوماندانی او استقامتە بر کشف قولی کوندرمش وبالاخرە تقویە ایلمشدی آلنان خبرە نظراً شمدی کلن قورشونلری قوتلی بر دشمن‌سواری کشف قولی آتمشدی. نم کشف ضابطمز دشمنك بو کشف قوللك کریسندە (یکی کوی) طرفندن‌ایلریلین وزون بر پیادە قولی ایلە موضعدە برایکی طوپ دخی کوردیکنی بیلدیرمشدی . انور رورایوری اوقودی ، ایناندی. کندی امر ضابطلرندن برینی کوندردی. بوامر ضابطی نی خبری تأیید ایتدی . فقط انور . . . ینە ایناندی : تهلکەیە قارشی کوزلرینی اپیوردی .. بناءً علیە قیزیل کلیسادە طوپ‌سسی دویدیغمز اثنادە « بزمکیلر آتیور!..» بدیکی زمان بلکەدە بیلەرك اویلە سویلیوردی .

- ٣٣ -

مالاغان قومى ، بحرسياه وبحر حزر مانئلرينى آيراز و (قوزيچان) سيچان قلعه طوپ يولى ، آق مزار طاغى ، حسين آغا يورد)ندر كچه ك كان خط بالانك بر بويون نقطه‌سى ياقيننده‌در . بونقطه‌دن صوكره بز تكرار آراس حوضه‌سنه دوشه‌ يور ايدك . بارديزدن كلن يول (قزل كليسا) يوليله بوراده برلشير .

بزدن اول بويون نقطه‌سنه كلمش اولان باش قوماندانلق قرارگاهى اوراده بزى بكلدى . جنوب شرقيده صارى قاميشه كيدن يولك كچديكى ديكر بر بويون نقطه‌سنك طرفيننك دشمن طرفندن اشغال ايدلمش اولديغى وبويونده طوپ ويا ميترالپوز اولمسى محتمل بولنان درت قرارتى كوروندكنى ترصد ايتدك . بواثناده اردو امر ضابطانندن برى انور پاشا طرفندن يانمزه كله‌رك باش قوماندان وكيلنك ٩ نجى قول اردو قوماندانه ، قارشيده كورينان دشمنه شمدى تعرض ايتمك حقنده‌كى مطالعه‌سنى صورديغنى سويلدى . ٢٩ نجى فرقه قوماندانى ميرآلاى عارف بك دخى بزمله برابر اولديغى ايچون افرادك ديز بويى قارى چيكنه‌يه چيكنه‌يه پك يورغون دوشديكنى وفرقه‌نك آرقه‌سى آلنىنجه‌يه قدر ذاتاً آقشام اوله‌جغنى وبوكا علاوةً دشمنك قوتنك آزلغى حسبيله يارين صباحلين‌ده طردنده مشكلات چكميه‌جكمزى ونتيجةً بوكيجه ٢٩ نجى فرقه ايله بوراده مالاغان قوميله اورمان اتكنده قالمق فكرنده بولونديغمزى امر ضابطنه سويلدك . مع‌مافيه انورك قفاسنه قويديغى برفكردن واز كچميه‌جكنى بيلديكمز ايچون اهميتى ادرا كدن عاجز قالمديغمز بوحادثه‌يى تثبيت ايتمك امليله ٩ نجى قول اردو قوماندانى احسان پاشا الآن پيش خاطره‌مده طوران برجيب دفترى صحيفه‌سنه « بواقشام ٢٩ نجى فرقه ايله شيمدى بولنديغى محلده ، ١٧ نجى فرقه ايله قزيل كليساده كيجه‌له‌مك فكرنده‌يم . » عباره‌سنده برراپور يازوب امضا ايتدى وانور پاشايه كوندردى . انور پاشا بوفكرى قبول ايتمدى .

ساعت اقشامك ٦ سى اولمشدى . ٢٩ نجى فرقه پيشداريله كلمش اولان جبل بطاريه لرندن برينه باش قوماندان وكيلى موضع آلديردى وبطاريه ، بيكباشى فلدمانك امريله و ٣٥٠٠ مترو نشانكاهيله قارشيده ، بويون نقطه‌سى طرفينده كورينن دشمن اوزرينه برمرمى آتدى . دشمن جواب ويرمدى وذاتاً بزم مرمى ترصد ايدلميه‌رك اوكمزده‌كى اراضيده قارلره كومولدى . دشمنك موضعنده‌كى قرارتيلرك طوپ اولمديغنه حكم اولندى فقط بزم تعرض ايده‌جكمزده بلالزوم آتيلان شوبرايكى طوپله دشمنه اخبار ايدلمش اولدى

بومسئله‌یه دائر طوبجی بیکباشی وجبل طابورینك قوماندانی احمدحمدی بکك بالذات حکایه ایتدیکنی شورایه درج ایدییورم :

« بکا انورپاشا ملاقی اولدیغی زمان بن‌دوربینله اوزاقده بویون‌نقطه‌سنده کورینن
« قرارتیلری تشخیص ایتمکله‌مشغولدم.انورپاشا آلمانلرله‌قونوشدقدن صکره‌بکا شوراده
« بربطاریه‌کزه موضع آلدیریکز وقارشیکی دشمنی دوکیکز.» دیدی . « اولماز دیدم ،
« پیاده‌مز ایلریلدی، دشمن چوق اوزاقده‌در هم‌مرمی‌یتشدیره‌مم‌همده الله محافظه ایتسین
« کندی پیاده‌مزی اوریرز ، پاشا حضرتلری » دیدم ایسه‌ده آکلاده‌مدم، تکرار امر
« ویردی. بن‌تکرار اعتراض ایتدم . فقط‌هم انور پاشانك همده‌معیتنك سیماسنك تحول
« ایتدیکنی کورنجه عقلم باشمه کلدی وبرباش قوماندان قارشیسنده بولندیغمی دوشوندم،
« امر ایتدکاری یره بطاریه‌یی کتیرمسی ایچون قوماندانته امر ویردم .»

غروبدن صکره کیجه تعرضی باشلادی .

برتك طوپه موضع آلدیران باش قوماندان وکیلی شیمدی‌ده‌برقاچ بلوکك قارلی بر یاماچدن صوغانلی یایلاسنه کیجه هجومی یاپمسنی ترتیب ایله مشغولدی . بو آندن اعتباراً آرتق ۹ نجی قول‌اردو قرارکاهی بالفعل حکمدن اسقاط ایدلمشیدی . قول اردونك قوماندانی اورته‌مالی اولوب قالدی. انور برونزارت ، فلدمان و حقی غوزه طوپلره آلایلره ، طابورلره ، بلوکلره ایستدکاری کبی امرلر ویردیلر وبو امرلردن برچوق زمان قول‌اردو قرارکاهنك دکل فرقه قوماندانلرینك بیله معلوماتی اولمازدی .

کیجه هجومی غروب شمسدن صکره باشلادی . کیجه‌یاریسنه قدر دوام ایتدی . بوهجوم ایچون جبهه‌دن ۸٦ نجی آلایی مأمور ایتدیلر . ۲۹ نجی فرقه‌نك دیکر ایکی آلایی ایسه صولده‌کی اورمانك ایچندن کچه‌رك یایلایه چیقه‌جق ، روسلرك صاغ جناحنی چویره‌جك وصاری قامیشه یورویوب اشغال ایده‌جکدی. هرکس صاری قامیشی هجوم ایدیله‌جك تپه‌نك همان آرقه‌سنده ظن ایدییوردی . چونکه الزده‌کی (۱ : ۲۰۰۰۰۰) مقیاسلی خریطه‌ده اولاً یافته‌سی] سوء طالعه محکوم برخطاط قلمی کتابه کنارنده بر قاچ یولك برلشدیکی برنقطه‌یه، خریطه‌نك دیکر یازیلری جنس ونسبتده (صاری‌قامیش) اسمنی اوطورتمش‌ایدی.حقیقت حالده صاری‌قامیش (۸) کیلومتروقدر دها اوزاقده‌ایدی.

مجاور برپافته‌نك یاقین برموقعنی ـ یوللرك نره‌یه کیتدیکنی کوسترمك امليه ـ خریطه‌نك کتابه چیزکیلری ایچنه یازمق‌بعض حکومتلرك طپوغرافلری نزدنده قاعده‌در.

لکن یازینك جنسی ، متنده‌کی یازیلر جنسندن بهمه‌حال باشـقه درلو انتخاب ایدیلیر. بزم یازیلری تفریق ایتمك عادتا براختصاص مسـئله‌سی اولدیغی ایچون بعضاً خدمت ومنفعت یرینه ضرر ویرمك محذورینی نظر دقته آلمق واجبدر .

جبهه‌دن یوروین بلوکلر وقتندن اول میدانه چیقارلدیلر. بوسببله زیاده تلفاته‌دوچار اولدیلر . بوفجیع عاقبته سبب اولان ینه انور پاشانك عجله‌سی ، مراقی اولدی .

بونقطه‌یی ایضاح ایده‌لم : بلوکلر ایلری‌یه یورودی، اور پاشا آوجی‌یی آدیم آدیم تعقیب ایتدی . بالطبع بزده برابر. آلمانلر باش قوماندان و کیلنك بویله کیجه‌لین برآوجی خطی پیشنده نره‌یه قدر سوروکلنه‌جکنی آکلامیه‌رق برمدت سکوت ایله تعقیب ایتدیلر. فقط بوکیدیشك صـوکی کلیه‌جکنی اك نهایت درك ایدن برونزارت پاشـا انورك یانینه صوقولدی وصورت مناسـبه‌ده توقف ایتمك لزومنی اخطار ایلدی . فلدمان دهـا آشکار سویلکه باشلادی . قرارکاه هیئتی‌ده‌هجوم اجرا ایدیله‌جك صرتك بریکی‌یاماجنده،قورشون منزیلی داخلنـده یول کنارنده یره چوکدی . هوا صوئوق ایدی . سـاعتلر یك بوزون اوله‌رق کچیوردی . انتظار ایتمك انور خصلتنده بولنان آدملرایچون اك کوچ برشیئدی انور پاشا برقاچ دفعه « حالا صرته چیقامدیلرمی ؟» سؤالنی تکرارلادی . مادامکه هنوز تفنك پاطیردیسی یوقدی حالا چیقامدقلری آکلاشیلمازمی ایدی ؟ ..

فقط باش قوماندان وکیلی صبر ایده‌مدی . قرارکاهندن بیکباشی نوری بکه برقاچ آتلی آلمسنی ودشمندن آتش یننجیه قدر یولله بویون نقطه‌سنه طوغری ایلریلمسنی امر ایتدی . نوری بك ، دیدیکی کبی، برقاچ آتلی آلدی ، ایلری یورودی . آرادن اون بش یکرمی دقیقه کچمه‌دن دشمندن آتش یدی‌وحتی‌بزم بولندیغمز یری دوکن بوآتشك سرپینتیسی بنم بینك آتمی‌ده ئولدیردی . نی بیله اولدیره‌بیلیردی .

بومجهول وقارلی طاغلرك هیولالرکبی قورقونچ وقارانلق اورمانلری‌ایچندن‌دشمندن آتش یمیکه کیدن نوری بك بوحرکتیله بالطبع دشـمنی ایقاظ ایتمش اولدی . ناکهانی برطرزده دشمن طرفندن نوری بك‌اوزرینه آچیلان‌آتشی بزم آوجیلر کندی‌حسابلوینه آلدیلر. اونلرده آتش آچدیلر. حالبوکه هجوم سـونکو ایله اجرا ایدیله‌جکدی . بو دیوانه‌جه‌سنه تشبث برقاچ یوز کشینك جاننه مال‌اولدقدن باشقه مع‌التأسف‌بتون ۲۹نجی فرقه‌نك قارلی‌اورمانلر ایچنده‌طاغیلوب پریشان اولمسنی‌ده‌انتاج ایتمشدی. چونکه‌اورمان ظن اولندیغی وآقشامك‌لوشلغنده کوروندیکی کبی دوز بر سـاحه‌ده امتداد ایتمیوردی . بلکه غایت واسع برپایلایه قدر بر چوق اوچورومل ، دره‌لر ، خندکلرله قطع ایدلمش وایچندن ایکی اوچ ساعتده چیقیلامیان قارلی بوزلی بربرزخ ایدی. ایشته ۸۷نجی آلای

وبالاخره ٨٥ نجی آلایك بر قسمی بو رزخه آتیلدیغی ایچون افراد قارلر ایچنده قالمشیدی. بو سبب ومجبوریت تحتنده فرقه قوماندانی میرالای عارف بك تکمیل طوبچیلرینی ، آغرلقلرینی ایرتسی صباح کندیسنه [صاری قامیشه گیرمکلکمز امر اولنمامشمی ایدی یا ؟] صاری قامیشده التحاق ایتدیرلمك اوزره گریدن گلن ١٧ نجی فرقه نزدینه ترك ایتمشیدی. بو تأخیر کیفیتی بلکز ٢٩ نجی فرقه‌ده دگل عیناً اردو و ٩ نجی قول اردو قرارگاه آغرلقلرینه‌ده تطبیق ایدلمشیدی. هر کس قرارگاه قوماندانلرینه « بو گیجه مالاغان قوینده قالیك ؛ یارین انشاالله ایرکندن صاری قامیشه گلیرسکز !..» امرینی ویرمشدی.

طوغریدن طوغری‌یه جبهه‌دن ایلریلین ٨٦ نجی آلایك ایکنجی طابوری دشمن خطنه صوقولارق سونکو هجومنه آتلدیغی آنده صول جناحدن گیدن قوتك باشنده‌کی ٨٧ نجی آلای‌ده موضعه تقرب ایتمش وصاغنده‌کی ٨٦ نجی آلایك موفقیتنی اتمام ایده‌رك موضعه داخل اولمش ایدی. یعنی باش قوماندان وکیلنك امر وترتیبی بو صورتله گیجه یاریسنه طوغری ینه ایفا ایدلمش بولونیوردی.

صول جناح گریسندن ایلریلین ٨٥ نجی آلایك قارلر ایچنده بی‌تاب قالان طابورلریده آنجق فرقه قوماندانی میر آلای عارف بکك سرعت انتقالی وهمتی سایه‌سنده ومومی الیهك قرار ذاتیسیله شو درین اورمانلرك مظلم واوچوروملی دره‌لرینك باشندن آلنه‌رق صاغه طوغری سورولمش وبولدیغی جبهه‌کی استقامتنه گتیرلمشدی. انورپاشا بونك فرقه‌وا مدی.

بر ایکی بلوکدن عبارت اولان دشمن ، یایلاده مترالیوزلرینك نامیلولرینی آلوب یالکز قنداقلرینی براقه‌رق رجعت ایتمشیدی. گیجه‌نك نه قدر ممکن ایسه او قدر تعقیب یاپیلا یه‌مشدی. دشمن موضعنه ایلك داخل اولان ٨٦ نجی آلایك ایکنجی طابوری تعقیبی پك ایلری سوردی وتوزه قاننك حرارتنی دشمن قاننك سربندلکیله تسکین ایتمکی عزم ایتمش بر آووچ قهرمان چرکس کویك غربی سترایدن اورمانلی تپه‌لره قدر ایلریلدی. لکن اوراده احتمالکه صاری قامیشدن جان هولیله یتشدیرلمش اولان بر قسم روس قوتنك شدتلی آتشیله آجیقده قارشیلاندیلر. طابور ، ضابطانندن قسم اعظمی شهید و مجروح ویردی وبر قاچ دفعه تجربه ایتدیکی هجوملرنده موفق اوله‌میه‌رق گریله‌دی.

گیجه یاریسندن صکره باش قوماندانلق و ٩ نجی قول اردو قرارگاهلری‌ده آوجی خطنك آرقه‌سندن یایلا به طوغری چیقدی. آلمانلر انورك نه باش بلاسی اولدیغنی اصل بو گیجه آکلادیلر. برونزارت احتمالکه عمرنده ایلك دفعه طاقم ضابطی کبی آوجی خطی ایچنده بولنیوردی. حتی اولجه‌ده بالمناسبه شرح ایتدیکم وجهله فهمدانه برلکده اوزره

بو قدر ایلری صوقولمەنك بیوك قرارکاهلر ایچون مضر وهرکسجە معلوم اولان بر قاعدەیە مخالف بولندیغیدە بر ایکی دفعە سویلدیلر ! فقط دیکلین کیم ؟..

مهتاب قارلی یایلایی آیدینلاتیوردی . آنجق اورمانلرك ایچی قرا کلق ایدی . بو دفعە احسان پاشا تکرار باش قوماندان و نیلنە مراجعت ایتدی وهجومە یوروین آلایك محاربە تأثیریلە ، یاندن سوق اولنان آلایلرك ایسە پك درین و قارلی بر اورمانی بوتون کیجە قطع ایتمك مشکلاتیلە بی‌تاب دوشدیکنی ایضاح و فرقەنك بر قاچ ساعت استراحت و اجتماع ایتمسنە مساعدەسنی رجا ایتدی : انور پاشا باشقە بر صورت حل بولامدیغی ایچون بورجایی قبول ایتدی. هم باش قوماندانلق وهمدە قول اردو وفرقەلرك قرارکاهلری اورمان ایچندە آتش یاقەرق صباحلادی . کیجەلین ١٧ نجی فرقەدە یتیشمشیدی .

شیمدی کسکین بر صوغوق و شدتلی بر تیپی باشلادی وانور پاشانك عجلەسندن متولد فاجعەیی اکمال ایتدی . افراد آیاغندەکی چاریقلە دیز بویی قارلی اورمان یاماچلرینی سوکدیرەمیەرك کیجەلین ضابطانك کوزندن غیب اولمش و شورادە بورادە استراحتە قویولمشیدی . بونلرك ایچندە آتش یاقمغە موفق اولانلر واردی. فقط بر چوقلریدە اورادە ابدی بر اویقویە دالمشیدی . یول بویندە پراکندە اولەرق قطعەسندن کری قالوبدە دونان ، کیدن افراد ایلە اورمانلر ایچندە قالان بدبختلر ، کوندوز اولدقدن صکرە آکلاشلدی‌کە فرقەلرك نصف موجودلرندن بیلە فضلە ایدی . ینە بو افرادك بر قسمی بیك مشکلاتلە کری‌یە کیتمك یولنی بولمش وقیزیل کلیسایە جان آتمشیدی . ایشتە بویلە ٢٩ نجی و ١٧ نجی فرقەلر دشمنە قاووشمزدن اول انورك شیطانی ، ملعون وسفیل بر هوسی اوغرندە ، بلا لزوم ، بلا مجبوریت ، بر تجربە اوغرینە محو ایدلمشیدی .

بو کیجە انور بکا ، یایلایە چیقارکن « بزم عسکرك کیجە هجومی یپا بیلەجکنی ظن ایتمیوردم ! » دیمشیدی . دیمك‌کە بو آدم قیش اورتەسندە مجهول اورمانلردە و طاغلردە کیجە یاریسی قوجە بر فرقە ایلە قمار اوینایوردی . حالبوکە بو فرقە آزاب محاربەلرندە نە قهرمانجە حرب ایتمشدی ؛ ینە بو فرقە بلغار هجوملرینە قارشی چتالجەدە نەفدا کارانە کوکس کرمشیدی !. فرقەیی بولغارلر و روسلر ازەمەمشیدی ، فقط انورك دیدیکلمکە یمکە موفق اولمشیدی .

باردیزدە تقرر ایتدیرلدیکی وجهلە ١٢ کانون اول حرکتی یالکز ٢٩ نجی فرقە ایلە اجرا ایدلمشیدی. فقط شیمدی شو مشئوم $\frac{١٢}{١٣}$ کا. ا. کیجەسندە بر طرفدن فرقەنك طوپلری

براقیلمیه‌رق کیجه تعرضی ایچون چیامش اولمسی ، دیکر طرفدن کسکین بر صوغوغك تأثیریله الدن چیقمش وددرین برقار طبقه‌سیله مستور کسیك اورمانلقلی براراضیده هرطرفه داغیلمش ، زه‌یه کلدیکی ، زه‌یه کیده‌جکنی کیجه‌لین تعیین ایتمه‌ی چوق مشکل بولنان آلایلرك هرکسدن کلیشی کوزل امر المسی بوکزیده فرقه‌نك کزیده قوماندانی میرالای عارف بکی پك مشکل بر وضعیته صوقمشیدی . بوندن صکره ـ ظن ایدرم اوچ کون قدر بیله ـ باش قوماندانلق قرارکاهی هیچ براردو امری ویرمدی . و ۹نجی قول اردو قوماندانی‌ده فرقه‌لرینه هیچ بر قول اردو امری توزیع ایلمدی . هرشی کلیشی کوزل ، شفاهی ویکدیکریی ناقص امرلرله اداره ایدلدی .

بزانورپاشایه اردو امری ایچون مراجعت ایتدك : باردزه آلدیغکز امرك حکمی ختام بولمدی‌که ؟.. سوزیله قارشیلاندق . قول‌اردونك محور حرکاتی تشکیل ایدن ۲۹ نجی فرقه‌یه‌ده طبق عینی اساس اوزرینه حرکته دوام ایلمسی سویلدك وفرقه قوماندانینك صاری قامیش اوزرینه تعرض ایچون اتخاذ ایتدیکی ترتیباتی عیناً قبول ایتدك بوترتیبات ۲۹ نجی فرقه‌نك بر آلایله یولی تعقیب ایتمسنی دیکر ایکی آلاینی صولدن صاری‌قامیشه توجیه ایلمسنی احتوا ایدییوردی . بزبوسببه کریدن یتیشن ۱۷ نجی‌فرقه‌نی‌ده ۲۹ نجی‌فرقه‌نك صولندن عینی (صاری‌قامیش) قصبه‌سی هدفنه توجیه ایتدك . ۲۸ نجی فرقه یتیشنجه صاغ جناحه ، کوتك یولی استقامتنه حاکم صرتلری الده ایتمکه تخصیص اولنه‌جقدی .

بوترتیبات ۱۳کانون‌اول صباحی اتخاذ اولوندی . قارشیمده بللی‌باشلی دشمن قوتی یوقدی . حتی برقسم عسکرك کیجه‌دن چرکس کوینه طوغری ایلریلمسی [عسکر صاری‌قامیشه کیردی !] حوادثی چیقارتمشیدی . ۲۹ نجی فرقه حرکته باشلاینجه انور پاشا مداخله ایتدی . وایلکدن هم ۲۹ نجی وهمده ۱۷ نجی فرقه‌نك چرکس کوی وکوتك یولی استقامتنه سوق ایدلمسنی امرایتدی . کندیسنه صاری قامیشك صولده اولدیغنی کوستردك ، ۱۷ نجی فرقه‌یی اولکی استقامتنده براقدی . لکن ۲۹ نجی فرقه‌یی ینه صاغه آلدیردی . انورپاشانك فکری میرالای حافظ حقی قوماندانسنده‌کی ۱۰ نجی قول اردونك عینی کونده صاری قامیشه ـ بزم صولمزدن ـ یتیشه‌جکنی قویاً ظن ایتمسی اساسنه مستند ایدی . حالبوکه ۱۰ نجی قول‌اردودن کوچوك براماره بیله اولمدیغی ایچون بز بر آن اول قصبه‌یه کیرمك ، دمیریولی استاسیونی ، تلغراف وتله‌فون مرکزلرینی الده ایتمك‌ده‌ها مناسب اوله‌جغنی دوشونمش ایدك . ذاتاً باردیزده ویریلن امرده بویله‌ایدی ..

حرکت انور پاشانك امریله باشلادی . کندیسی بنه راحت دورامدی ،

قرارکاهله برابر آوجیلرك پیشندن یول بوجه (چرکس کوبی) نه طوغری ایلربلدی. بزده بالطبع برابر ایدك.. چرکس کوینه یولك اینمکه باشلادیغی قسمنده اورمانلر ایچنده ایلریلرکن تام تپه‌مز اوزرنده مدهش برطرافه ایله شراپنللر پاطلادی: بوآنده انورپاشا بردنبره نه‌یه اوغرادیغنی بیله‌میه‌رك آتی کری‌یه چویردی. واورمان ایچنه قاچدی، آلمانلر ودیکر معیتده برابر! احسان پاشایانده قالدی، بزده قالدق. بو، احسان پاشانك برنجی انتقامی ایدی. آلمانلرك قاچیشی پك تحقیمزه کیتدی. بزاونلره بزدن دها متین انسانلر نظریله باقیوردق.

روسلرك اینشه‌صاری قامیشده طوپجیسی‌ده واردی. ۲۹ نجی و ۱۷ نجی فرقه‌لرك آوجیلری یایلالك ایلریسنی، جنوب شرقی تحدید ایدن اورمانلردن آتشه طوتدیلر. آوجیلر یورغون وبیتاب ایدیلر، محاربه باشلادی. چرکس کوبی وشمالنده‌کی طاشلی تپه‌ده روسلر برقاچ میترالیوز یرلشدیرمشلردی. بومیترالیوزلرك آتشلری آوجیلری بیچمکه باشلادی. ۲۹ نجی فرقه‌نك اك صاغنده‌کی جسور ۸٦ نجی آلایی دشمنك قوتلی پیاده آتشنه‌جبهه‌دن وطوپجیسنه یاندن معروض قالدی بوراده بوآلایك قوماندانی آکاه بك شهید دوشدی. آلایی ایلریلیه‌مدی. ۱۷ نجی فرقه صاری قامیش استاسیونه قدر ایلری آتلمشدی. بوفرقه‌نك صولندن کیدن ۵۰ نجی آلای روسلرك یاندن مقابل تعرضنه طوتلدی وپریشان‌ر... تده کری‌یه آتلدی بونك اوزرینه ۵۱ نجی آلای توقفه مجبور اولدی [بوفرقه‌نك ٤۹ نجی آلایی بارده زدن ایلری‌یه کچه‌مشدی.] ۲۹ نجی و۱۷ نجی فرقه‌لردن موضعه یالکز ایکی بطریه یتشه‌بیلمشدی متباقی جبللر یولده‌ایدی. صحرا بطریه‌لری ذاتاً اوراتی‌یه کوندرلمشدی. آقشام‌باصدی وصاری‌قامیش ضبط ایدیله‌مدی.

بو ۱۳ کانون اول ۳۳۰ جمعه‌ ایرتسی کونی اینشه (صاری‌قامیش میدان‌محاربه‌سی)نك برنجی کونیدر. بومشهور کونك وقعه‌سنی بن خاطرمده قالدیغی اشکالیله تصویر ایتدم. اوزون بریورغونلق، مدهش برصوغانی طاغ‌تپه‌سی آلتنده اویقوسز کچن منحوس... کیجه هیمزی - هله‌بنم کبی بتون مقاومت بدنیه‌سی عصبی برمقاومت روحیه‌یه منحصر اولان ضعیف وجودلیلری - پریشان ایتمشیدی. بز ۹ نجی قول‌اردو ارکان حربیه‌سی صفتیمزله بوکون همان هیچ برایش کورمدك: کوره‌جك ایش بولامیوردق. بوتون قرارکاه هیئتی - یارین طوغریجه صاری قامیشه کلك امریله - کریده براقلش ایدك ۲۹ نجی و۱۷ نجی فرقه‌لر ال‌آلتنده، ۲۸ نجی فرقه‌مز بزه طوغرو یورویشده ایدی. اك بویوك وظیفه‌مز آراس وادیسنده‌کی ۱۱ نجی واوراتی‌دن زه‌یه حرکت ایتدیکی حالا مجهول اولان ۱۰ نجی قول‌اردولرله ارتباط تأسیسی اولدیغی بیلدیکمز حالده بوکا سریع برصورتده

موفق اولمغه امکان مادی یوقدی . کشف ، ارتباط واسطه‌سی اوله‌رق الده نه وارسه – تصادفدن لطف ومروت نیاز ایده‌رك – قوللانیلدی: ١٠ نجی قول اردو قوماندانینك بزم قرارکاهه ارتباط ضابطی اوله‌رق براقدیغی ذکی وجسور تحسینی [هایدی گیت ، قوماندانکی بول ، وضعیتی آکلات !] توصیه‌سیله کریدن ، (قزیل کلیسا) اوزرندن (ماوراناك) طرفلرینه یوللادق . یوزباشی صبحی‌نك قوماندانی آلتنده‌کی سواری بلوکمزی آله کچیریر کچیرمز تلغراف خطی تخریب ودشمنك امداد قوللرینی ترصد ایتمسی ایچون چامورلی طاغدن کوتك یولی استقامتنه توجیه ایلدك . ملازم تحسین وظیفه‌سنی ایفا ایده‌جك قدر لطف طالعه مظهر اولدی . یوزباشی صبحی ایسه بو یوکسك طاغلرك درین قار طبقه‌سنی یارمغه ضعیف آتلرنده قدرت بوله‌مدی‌که یوله قدر اینه‌بیلسین‌ده تلغراف تللرینی تخریب ایتسین . ١١ نجی قول اردو ایله آره‌مزده طوغریدن طوغری‌یه دشمن اردوسی بولندیغی ایچون ارتباط کیفیتی باردیز – نارمان – کوپری کوی اوزرندن استحصال ایتمك اوزره اردو قرارکاهنك واقع اولان تشبثنه براقدق . فرقه‌لره بالذات انور پاشا ومعیتنك ویردیکی امرلری ساعتی ساعتنه صوپلایوبده (عادت یرینی بولسون !) ایچون امر ویرمك بزم اولمایان وبزدن دوغمایان افکار و مطالعاته عیناً اشتراك دیمك اوله‌جغی جهتله بونی‌ده یاپمدق و ذاتاً یاپاماز ایدك .

فرقه‌لرله بویله میدان محاربه‌سنك الك مهم اولان برنجی کوننده قول اردو قوماندانینك لایق وجهله ارتباطده ومناسبتده بولنماماسی اساساً الیم بر مجبوریتدن تولد ایتمش ایکن اردو و قول اردو قرارکاهلرنده ایشلرك نه صورتله جریان ایتدیکنی او کون بالطبع بیلمین و آکلایه‌میان فرقه و آلای قوماندانلری ، ذهنلرنده قول اردو قوماندانی احسان پاشانی و قول اردو ارکان حربیه‌سنی بالطبع اتهام ایتدیلر . وقوماندانلر ظاهراً حقلی ایدیلر . لکن حقیقت حالده احسان پاشانك وضعیتی بو اتهامی حقسز بر اتهام اوله‌رق قبول ایتدیرمکه کافی ایدی .

بر خاطره نه‌اولسه ینه بر وثیقه‌ایله محتاج تأییددر . ایشته بوسببله بن بو کونکی محاربه‌نك الك مهم عضوی اولان ٢٩ نجی فرقه‌یه منسوب محترم بر ذاتك محاربه میداننده ، صاری قامیش قارشیسنده ، احتمال‌که گیجه‌لین قرمزی دومانلی بر چام آتشنك آله‌ولرندن یقالایه‌بیلدیکی دالغه‌لی و اویناق ضیا حزمه‌لری یاردیمیله کوچوك بر جیب دفترینه او کونکی قورشون قلمیله یازدیغی خاطره صحیفه‌سنی بزم بو کون بوتون مشقتلرینه ، زحمتلرینه یوقسوللقلرینه رغماً ینه بویوك بر تحسرله یاد ایتدیکمز شو یدی سنه اولکی قارلی ، بوزلی ، فورطنه‌لی فقط شرفلی محاربه گیجه‌لرندن برینك جانلی ، ریاسز و صادق شاهدی اولمق اوزره عیناً درج ایدیيورم .

سیبریاده بش سنه‌لك اسارت حیاتنك هر محرم یاراغی آرایان ، بولان ، پیرتان استبداد فورطنه‌لرندن قورتاریلا بیلمك ایچون کیم بیلیر هانکی کوشه‌لرده ، بوجاقلرده یا که دوشمه تخته‌لری آلتنده کیزلنمش اولان بوقیمتلی خاطره دفتری صاحبیله برابر تقریباً بر سنه اول فرار طریقیله قیرغیز چوللرینی ، حزر دکزی ساحللرینی ، سمر قندلری ، طاشکندلری و تکرار بوتون تفقاسیه‌یی باشدن باشه قطع ایده‌رك استانبوله جان آتمشیدی. صاری قامیش وقعه‌سنه بوندن جانلی شاهد وصاری قامیش کتابنه بوندن بلیغ ونطوق برصحیفه بولنه‌ماز. ایشته بوآلتون صحیفه‌لردن ۱۲و۱۳ کانون اوله عائد ایکی کونلك قیودات:

« ۱۲ کانون‌اول جمعه — بادیز یایلاسندن ساعت ۹ ده پیشدار ایله حرکت ایتمك
« اوزره ی۸٦ وی۸۷ ایله طوپی ی۱۷ ط۲ وصحیه بلوکی ساعت ۷ ده باردیزدن حرکت
و« یایلاده طوپلاندیلر. ی۸٦ وطوپی ی۱۷ط ۲ ایله سواری بلوکی پیشدار اولمق اوزره
« یورویشه باشلاندی .

« صرتلره چیقلدیغی وقت قار چوق اولدیغندن قلاغوز قزیل‌کلیسا طریقنی انتخاب
« ایتمك لازمکلدیکنی سویلدی. قول‌اردو قومندانی‌ده کلدی. بالموافقه یایلا یولندن ی۸٦
« ط۳ جانبدار براقیله‌رق اساس‌قول‌ایله قزل‌کلیسایه‌توجه ایدلدی . قزیل کلیسا جوارنده
« موله ویرلدی. باش قومندان کلدی . قول اردونك ایلروسنده اوزون کشف قولی
« اولمدیغی جهتله مؤاخذه ایتدی . پیشدار سواریسی مالاقان یایلاسی جوارنده سواری
« آتشنه اوغرادیغی کبی کیروده‌کی تپه‌لرده دشمن پیاده وماکنه‌لی تفنکلرینك موجود
« اولدیغی آکلاشیلدی. قول اردونك فکری کیجه‌بورالرده‌قالمق ایدی. ارقه‌دن‌باش‌قومندان
« (دشمن) قوتك آزلغنه مبنی‌ایلریلنمسی وسونکو هجومیله موضعك‌ضبطی امراولندی.
« مالاقان یایلاسنه ساعت‌درتده کلمش ایدك. امروقرار آنجق ساعت ٦ یه دوغرو اجرایه
« باشلاندی وبوصره‌ده باش‌قومندان طوپجی‌یه‌موضع آلدیره‌رق انداخت‌ایتدیرمش ایدی.

« (۲۹ نجی) فرقه‌یه ویریلن استقامت: اساساً جانبدار طابوری مالاقان‌یایلاسندن
« مالاقان تپه‌سنه یایلمش وپیشدار طابوری جهه‌دن ایلریلمش ایدی . ی ۸٦ صاغده
« وی ۸۷ صولده ی ۸٥ (برکله اوقونمیور) نصفاً اراضی‌اوزرندن ومعین براستقامتدن
« حرکت ایدلدی .

« اراضی قارلی ، یول یوق ، افراد یورغون ، اراضی اورمان وعارضه‌لی . بیك
« مشکلاتله یورویشه دوام. نهایت صول قول دشمن جبهه‌سنك صولجناحنه (صاغ جناح
« (اوله‌جق) کلدی . وقت کیجه یاریسی اولمشدی. صاغده‌کی ی۸٦دن الله الله سسلری
« ایشیدلدی وموضعی ضبط ایتدیکی آکلاشیلدی. ی ۸٦ دخی یورویشه دوام ایتدی .

« فقط دره ايچنده آتش باصقينى آلدى. فرقه پوسته جيسى فائق افندى اورولدى. ٢٩نجى)
« فرقه قوماندانى مرمى ايچنده قالدى. ٨٧نجى آلاى يورويشه دوام ايتدى. فرقه قوماندانى
« ٨٥نجى آلايه دوندى. آلدى اساس يوله چيقاردى. تپه نك آلتنده دره ايچنده اردو
« وقول اردو قرارگاهلرينى بولدق. نهايت يورويشه دوام اولندى. صرتلره چيقلدى.
« يورغونلقدن حركته دوام قابل دكلدى. محاربه طبيعتيله طوردى وفرقه قوماندانى عسكره
« صورت عموميه ده ير كوستردى. فقط بونلرى آرامق بولمق ايله صباحه قدر طولاشه رق
« تپى وقار آلتنده كيجه يى كچيردى.»

« ١٣ كانون اول جمعه ايرتسى ـ صباحلين اورطه لق آچيلدى. اطراف كورولدى
« صارى قاميش وچركس كوى ميدانه چيقدى. ٨٦ ـ بولنديغى صرتلرك اوكنده كى
« اورمانلردن چركس كوينك صاغنه و٨٧ ـ صولدن چركس كوينك صولنه و٨٥ ـ
« دخى اولا صول قولدن وبعده صاغ قولندن حركت ايتديرلدى. طوپچيلر ترصد محلى دنيلان
« محلده موضع آلدى. دون كيجه كى يورويشده بطريه وآغيرلقلر كرى يه براقيلمش ايدى
« ايلك ٧ ـ ط ٢ بطريه لر كلدى. وطوپى ٢٩ ـ آخشامه قدر كورونمدى بوصره ده
« باش قوماندان وقول اردو قوماندانى كلديلر. قول اردو صارى قاميش واردو كوتك
« بوغازى طرفندن حركت ايتديرمك ايستيورلردى. طبيعى اردونك امرى اجرايه
« باشلاندى. ـ ٨٦ ايله كيجه كى حركاتده تقويه ايچون كونديريلن ٨٥ ـ چركس كوينك
« غربندن كوتك يولنه حاكم صرتلره ايلرلهدى و٨٧ ـ جبهه دن ايلرليوردى ٨٦ ـ
« حركاتنه دوام ايله صرتلردن دره يه اينمش ايسه ده قارشيسنده پياده وياندن طوپ آتشى
« تأثيريله زده لنمش وبرخيلى ضايعات ايله برابر آلاى قوماندانى آكاه بك ده شهيد اولمش
« وحركات نتيجه سز اوله رق اخشامه قدر دوام ايتمشدر.

« بوكون ينه كوتك بوغازى جهتنه ايلريلمك اوزره ٨٥ ـ ايله بربطريه صاغ
« جناحه كوندرلمش وابتدالرده موفقيتله حرب ايدلمكده، كوتك جهتى آيريجه برقولك
« (ايكى كله اوقونميور) چورمسى اوزرينه صاغ جناح آچيغندن ٨٣ ـ سوق ايدلمشدى
« فقطمذكور آلاى كرى قالدى. كويك جنوبنده جبهه ده ايكى طوپ ايله برآلاى قدر
« دشمن پياده سى تخمين اولونيوردى. فرقه قرارگاهى كيجه يى چركس كويى يولى
« اوزرندن كچيردى. كيجه يارسنه دوغرى فرقه يى تقويه ايچون ٢٨نجى فرقه دن ٨٤ ـ
« مأمور ايدلمش. آلاى قوماندانى وكيلى بيكباشى عبدالله افندى قرارگاهه كلدى. الاى
« دوكونى حالنده كليورمش. آنجق يوزه ياقين موجود كلمش. دوكونتيلر صباحه قدر

« دوام ایتدی . بو آلایه ٨٥ ـ ی ایله ٨٧ ـ ی آره‌سندن چرکس کویه ایلریلمك وظیفه‌سی
« ویرلدی . آخشم اوزری ٢٩ نجی طوبجیلرك صرته کلدیکی خبر آلندی . »

خاطره دفترینك رومی ١٣ کانون‌اول ٣٣٠ جمعه ایرتسی کوننه عائد قیودانی بورادە بتیور . نزاکر صاری‌قامیش میدان محاربه‌سنی الای وطابورلرك حرکاتنه متعلق تفرعاته کوره قیدایتمك ایستمه‌ایدك رسمی تاریخ حربمزك دائرهٔ اشتغالنه کیرمش اولورایدك بووظیفه‌یی اورایه حصر ایتمك دها طوغرودر .

١٣ کانون اول کوننه عائد بالاده‌کی خاطره نوطلرنده‌ده کورلدیکی وجهله ٢٨ نجی فرقه بوکون کیچ‌وقت ایکی آلایله موضعه مواصلت ایتدی. بونك ٨٣ نجی آلایی کوتك استقامتی ترصد ایچون الصاغ جناحه سورولدی . ٨٤ نجی الای ایسه ٢٩ نجی فرقه‌یی تقویه ضمننده چرکس کویی استقامتنه کوندرلدی . بوآلایك بوکونکی موجودی ١٠٠ کیشی قالمشدی .. دیمك‌که انور پاشانك ظن‌ایتدیکی کبی میرالای حافظ حقی بك ١٠ نجی قول‌اردو ایله یزدن اول‌کاوبده صاری قامیشی ضبط ایتمه‌مشیدی وغربی شودرکه بوکون یعنی ١٣ کانون اول ٣٣٠ آقشامنه قدر حافظ حقی بکدن ذره قدر معلومات آلنه‌مامشدی .

باش‌قوماندانلق قرارکاهی باردیزده ایکن روس اسیرلرندن آلدیغی معلومات ایله قره اورغان ویکی کویده اوچ تورکستان آلاینك بولوندیغنی اوکرنمشدی. لکن انور پاشا بوکالایق اولدیغی اهمیتی ویرمه‌جك ذهنیتده یارادلمش برآدم دکلدی . انور پاشا روسلرك مدافعه ایده‌جکلرینه ایناغمیوردی .. روس‌اردوسنده‌ده قوماندانلر وارکان‌حربیه هیئتی اولدیغنه‌ایناغمیوردی . اونك‌ایناندیغی نقطه کندی نفسنه اولان فرط‌اعتمادی ایدی.
حقلیمی‌ایدی ؟ بواعتماد نفسه بالذات لایقمی‌ایدی ؟

اول‌امرده شونی عرض‌ایده‌لم‌که عسکرلك برمسلك ایسه‌ده قوماندانلق برصنعتدر . انسان یالکز کتاب اوقومق وبرقاچ آی عملیات کورمکله چرخجی ویاقبطان اوله‌میه‌جغی کبی برقاچ سنه‌لك کورکو ایله‌ده قوماندان اوله‌ماز . ایمدی اورك دشمن قارشیسنده بتون ماضیسی ماکذونیاده بولغار چته‌لرینه ، طرابلس غربده ایتالیان فرقه‌لرینه واك نهایت ادرنه ایلری حرکتنده معلوم ده‌بارقمان مسئله‌سنه تعلق ایدن صفحاته انحصار ایتمشیدی . بوصفحاتك هربرنده انورك وظیفه‌سی ایله شیمدی قیش اورته‌سنده برروس اردوسنه قارشی بیوك براردویه باش قوماندان اولمق صفتیله درعهده ایتدیکی‌مهم وظیفه آره‌سنده عظیم فرق واردی . برقوماندان هرهانکی بروضعیت حربیه ایچون اتخاذ

ایتدیکی قراری بلالزوم هر کون هر ساعت دکیشدیرن و سه هر جانی وقرارسز بر قوماندانددر . انور ۲۹ کانون اولده ویردیکی امرك روحی بلالزوم فرداسی کونی دکیشدیردی : هر ایکی قول اردو (کوتك صاری ـ قامیش) خطنه توجیه ایدلمك مقرر وبوقرار پك مصیب ایکن ۱۰ قول اردونك (اردهان) استقامتنه یول آلمسنه مانع اولمدی وبراشعار اوزرینه همان حافظ حقی بکك حرکتنه کوره اساس پلانی تبدیل ایتدی. ینه بر قوماندان کندی قطعاتندن وسع بشر خارجنده برایش بکلرسه نظری وجاهل بر قوماندانددر . انور ١١/١٢ کانون اول کیجه‌سنی پك مشکل بر طاغ یولندن صکره نورشین‌ده کیجه‌لیه‌رك کچیرمش اولان ۱۷ نجی فرقه‌نك ، فرداسی کونی بارديزده ذره قدر استراحت ایتمسنه مساعده کوسترمیه‌رك ۲۹ نجی فرقه آرقه‌سندن یورومسنی ، شهری ضبط واشغال ایلمسنی وحتی جنوبه قارشی مدافعه ترتیباتی اتخاذ ایلمسنی امر ایتمکله عظیم براثر جهل کوسترمشیدی وچونکه حتی خریطه اوزرنده اولچوله‌رك (نورشین) ایله (صاری قامیش) آرقه‌سنده‌کی مسافه‌نك ٤٥ کیلو متره یعنی عادی زمانلرده ایکی یورویشلك بر مسافه اولدیغنی آکلامق کوچ بر ایش دکلدر. قار ایچنده یوقوش چیقمق مجبوریتی قارشوسنده آز تجربه کورمش برعسکر بیله ٤٥ کیلو متره‌یه الك آز برنصف ضم ایده‌رك ٦٥، ۷۰ کیلو متره‌یه معادل طوتمغه مجبوریت کوریردی . انور اورالی دکلدی . ینه انور بارديزده ایکن کندی ارکان حربیه‌سنك ۱۰ نجی قول اردونك امر ایدیلن (وارتانك ـ بك کوی) خطنه مواصلتنه قدر توقف وانتظار ایتمك حقنده‌کی تکلیفنی دیکلمدی . چونکه بوتکلیفك اهمیتی تقدیر ایده‌مدی. صاری قامیشك بر روس طابوری طرفندن مدافعه‌سندن استفاده ایده‌رك همان کیدوب برباصقینله شهری ضبط ایتمکه اهمیت عظیمه ویردی . حالبوکه صاری قامیش نه ایدی ؟ تاریخلرك اونوده‌میه‌جکی بیوك برفاجعه‌نك اذهان ملته تثبیت ایلدیکی بو کربلای ثانینك اسمی حربدن اول . حتی استانبوللرده قاچ کیشی ایشتمشدی ؟ اکر بارديزده انتظار ایتسه‌یدك روسلر صاری قامیشه باکده اوچ درت طابور کتیریرلردی . بو احتمالدن نیچون قورقدی، بزکه بوتون روس اردوسیله حتی ترس جبهه کبی تهلکه‌لی بر وضعیتده نادر برمیدان محاربه‌سی ویرمکه قوشیور ایدك ؟ . الك نهایت انور صاری قامیش وصوغانلی یایلاسنك یولی اوزرنده موضع آلمش ضعیف ویالغین ایکی اوچ احتیاط روس بلوکنه الندکی یکانه کریده فرقه‌یی کیجه هجومنه صالدیردی . حالبوکه کندیسنه احسان پاشا طرفندن مالاغان قومی اوکنده‌یك آچیق ایضاحات ویریله‌رك ایدیلن تکلیفی قبول ایلسه‌یدی شو ایکی روس بلوکنی فرداسی کونی شفقله برابر اوراده یقالامق و ۹ نجی قول اردونك بتون طوپلو واستراحت ایتمش قوتیله منتظم وآسوده بر صورتده یورویه‌رك هم شهری

ضبط ایتمك وهمده ۱۰ نجی قول اردو مواصلات ایدنجه‌یه قدر (کوتك) و (مجنکرد) استقامتلرندن کلن کچیدلری قپامق پك قولای وپك ممکن بر ایش اولوردی . ایشته بالاده‌کی حقایق بسیطه پك کوزل اثبات ایدرکه انور پاشاده نه اردو قوماندانلغی اقتدارینی وحتی نده برالای قوماندانلغی قابلیتی واردی. انور عسکر اوله‌رق برچته‌جی، برقومیته‌جیدن بشقه برشی دکلدی . احتمالکه انور صاری قامیشی ضبط ایتمك وفرداسی کونی مملکته « صاری قامیشی ضبط ایتدم ! . » تلغرافلرینی یاغدیرمقدن بشقه برهدف تعقیب ایتمیوردی . انور نازدیزدن ویردیکی امرده صاری قامیشده آنجق ۱۳ کانون اوله قدر یعنی برکون قاله‌جغنی واوندن صکره دفع اولوب کیده‌جکنی یازیوردی . نره‌یه ونیچون؟ یوقسه بوذات محترم حقیقةً ۶۰۰۰۰ کیشیلك روس اردوسنك یالکز صاری قامیشك سقوطی نتیجه‌سنده نره‌ده تسلیم سلاح ایده‌جکنی می ظن ایدییوردی ؟ . بو متصور میدان محاربه‌سنده طرفینك یوز بیك ودها فضله عسکری قارشیلاشه‌جغنه نظراً محاربه‌نك الك آز اوچ کوندن اول انکشاف واون کوندن اول ختام بولمسی محال ایدی . بو محاربه‌یی باش قوماندان وکیلی صاری قامیشدن دکلسه نره‌دن اداره ایده‌جکدی؟ اردولری کیدیرمك، تسلیح ایتمك ، تعلیم وترتیبه ایتدیرمك وبسله‌مکله موظف ومکلف بر مقام اولان حربیه نظارتی قولتوغنه کندی کندینی کچیرمش وشیمدی اردولری ودونمالری وطنك هر بوجاغنده اداره کستاخلغنه قالقیشمش بولنان شو جیاغین باش قوماندان وکیلی الك نهایت ۱۳ کانون اول کونی صوغانلی اورمانلرینك وحشی دره‌لری ایچنده بتون قرارکاهیله برابر آچ قالمشدی وقانه صوصادیغی ۲۹ نجی فرقه ملازملرندن برپارچه اکمك دیلنمشیدی : بوکا بالطبع تعجب ایتمزسکنز . .

۱۳ کانون اول کونی پك الیم، پك جهنمی برکون اولدی، آقشامه طوغری کوتك طرفندن باش کوسترن روس قطعاتی صاغ جناحمزی احاطه‌ایتمك‌اوزره موضعمزك جنوبندن ایلرلمکه باشلادیلر حالبوکه المزده قوجه قول‌اردو نامنه طوپلانه‌رق بر آلایدن فضله قوت یوق ایدی . صاغ جناحی تأمین ایچون باش‌قوماندانلق وقول‌اردو قرارکاهلرینك محافظ افرادینی ایلری قره‌قوله سورمك لازم‌کلدی : نه سفیل ونه متزلزل وضعیت ! . .

بو کون مشهور (صاری‌قامیش احاطه‌مانوره‌سی) نك او قدر امیدلرله احضارینه چالیشیلان (ترس جبهه ایله قطعی میدان محاربه‌سی) باشلامش دیمك‌ایدی بو مهم میدان محاربه‌سی باشلادیغنده ۹ نجی و ۱۰ نجی قول اردولر صاری قامیشك جنوب صرتلرنده جبهه جنوبه‌ و ، شویله دیه‌لم ، دیرسك دیرسکه برلشمش بولنمق لازم ایدی . حالبوکه

ایشته محاربه میدانه وارمزدن اول بر فانتازیا، بر کیجه هجومی اکلنجه‌سی اوغرینه ۲۹ نجی فرقه‌مز . طاغلردن عجله عجله، جبری یورویشلرله، یارم متره عمقنده‌کی قاری چیکنه‌یه‌رك کتیریلان ۱۷ نجی فرقه‌مز وینه عینی اسباب مخربه تحتنده ۲۸ نجی فرقه‌مز اساسلی بر محاربه‌یه کیریشمه‌دن محو وتخریب ایدلمش وصاری قامیشك جنوب دکل ، شمال وغرب صرتلرنده وقسماً باردیز یایلاسنده جمعاً یکون اوچ دورت روس طابوری وبش آلتی روس طوپی طرفندن توقیف اولنمشیدی. بو آنده نظامیه سواری فرقه‌سی میدان محاربه‌دن ۸۰ کیلومتره، ۱۱ نجی قول اردو ۵۰ کیلومتره اوزاقده روس دمدار مفرزه‌لریله جنکلشوب دوریوردی. میرالای حافظ حقی بکك ، ۱۲ کانون اول اوکله وقتی قارص ـ صاری قامیش خطنه وارمق ، حقنده‌کی حسابی ایسه بو پازار جداله هیچ اویمدی . ۱۲ کانون اول زوالنده دکل حتی ۱۳ کانوناول اقشامنده بیله بو قول اردونك ایکی فرقه‌سی قول باشلریله محاربه میداندن ۳۰ کیلومتره وقول نهایتلریله.. الی‌الی اوزاق قالمش بولونیوردی : یعنی احاطه مانوره‌سی سقوط ایتمشدی .

قرا کاق باصدی . عسکر دشمنله قارشی قارشی‌یه قارلر ایچنده وآوجی حالنده صباحلادی. بوعسکرلر بو کیجه نه‌یدی؟ بیلمیورم . اردو و ۹ نجی قول اردو قرارکاهلری قوماندا هیئتلری چرکس کوئی یولنده وبو کویدن ۱۲۰۰ : ۱۵۰۰ متره شمال غربده چام داللرندن سپرلر تشکیل ایدرك اورمان ایچنده کیجه‌لدی هرکس اندیشناك ایدی. چونکه بزم قول اردو بویله محو اولدقدن صوکرا بو وضعیتی تعمیر ایتمه‌نك امکانی قالمامشیدی .

— ٣٤ —

اور ظن ایتدی که ۱۳ کانوناول تعرضی ضابطانك همتسزلکی یوزندن نتیجه‌سز قالدی . چوق یاکلش دوشوندی . بو ضابطلر اونك ظن ایتدیکی درجه‌دن ایریشلمز بر ارتفاع قدر یوکسك ایدی . بو ظن باطل بالقان حربی یادکاری ایدی .

۱٤ کانون اول تعرضنده قول اردو وفرقه قوماندانلری داخل اولدقلری حالده هرکس آوجی خطنه کیره‌جك وافرادی طبانجه ایله ایلری سوره‌جك . جبل طوپلری پیاده آتش خطنه آلنه‌رق میترالیوز کبی قوللانیلاجق.. دیمك که آلایلری مقصده کوره توجیه ایتمك حق ومجبوریتی فرقه قوماندانلرندن وفرقه‌لره امر طاغیتمق وظیفه‌سی قول اردو قوماندانلغندن نزع ایدلمشدر. اویله اولدی . هپمز آوجی خطنه قوشدق. ۲۹ نجی

فرقه اردو ارکان حربیه‌سندن مرحوم قائممقام طاهر بکك و ١٧ نجی فرقه غوره‌نك ترتیبیله تعرض ایتدیرلدی . چوق قان دوکلدی . چوق ضابط فدا ایدلدی . حتی بتون خط محاره‌نك مرکزی دیمك اولان چرکس کویه قسماً کیرلدی . لکن صاغ جناح، روسلرك اقشامه طوغری کوتکدن یتشن قوتلریله ازلدی وقیرلدی. روسلر چرکس کوینده مقابل تعرض یاپدیلر واوراده برحیات قالان بر آوج قهرمانی محاصره ایتدیلر . ١٧ نجی فرقه ایسه بر کیجه اول تعرض ومقابل تعرضلرله بیتاب قالمشدی. بو فرقه‌دن آنجق ٥١ نجی آلای قهرمان قوماندانی علی بکك سوق واداره‌سیله خارقه‌لر کوستریبور ، بش دفعه ، اون دفعه ، یوز دفعه ایلری‌یه آتیلیور ، فقط چرکس کوینك طاشلی تپه‌سی بر درلو اله کچیره‌میوردی : قوتی بر بلوك قدر بیله قالمامشیدی‌که ...

احسان پاشا و بوتون معیتی ٢٩ نجی فرقه‌نك آوجی خطنه قوشدق ! مادامکه امر بویله‌ایدی، یاوبانیلر کبی آتش خطنده نفر سوق ایتمکه قوشمالی ایدی، یاخود اوره : « سنك بو امرنده بر مقصد خفی ، بر اهانت کوریورز . نفر دکلزکه آتش خطنده چالیشه‌لم . بزم یرمز قوماندا واداره موقعیدر ، انداخت مرضی دکلدر ... » دیملی‌ایدی. بز او آنده بلکه قورشونه دیزلمه‌مك ایچون وبلکه دها عالی مقصد وتلقیلره تابع قاله‌رق بونی دیمه‌دك . آوجی خطنه قوشدق. بك ایی ایتمش ایدك. شیمدی کوزمزله کوردککه جسور وفداکار ٢٩ نجی فرقه ضعیف موجودیله نسبت قبول ایتمیه‌جك قدر کنیش بر جبهه‌ده اردو ارکان حربیه‌سنك آتشله احاطه وجویرمه امرلرنی تطبیق ایچون فدای نفس ایدییور و کیمسه‌یه شق شفه ایتمکه لزوم کورمیوردی ...

اقشام اولدی . تعرض ایدنکی بر قاچ یوز نفری ویکرمی اوتوز ضابطی قارلره کومکله نتیجه‌سز اوله‌رق ختام بولدی . فقط اور ینه اویله اندیشه‌سز وخائن قالدی :. او شیمدی چرکس کوی طرفندن، اوکنده بونی‌و کوك بر چوجقله بزم یانمزه کلدی :

— قاچارکن طوتدم، قورشونه دیزیله‌جك ! امرینی ویردی . فراری‌یی آلدق . اقشام‌قرانلقنده بی‌رنك سیماسی کورونمیوردی، تننك‌قارشیسنه کتیردك واستنطاق ایتدك.

— چوجق سن کیمسك ، هانکی قطعه‌دنسك ، دیدك .

فقط فرقه قوماندانی میرالای عارف بك « فراری » دیبه حیاتی غصب ایدیله‌جك اولان بو چوجغی طانیدی : مکتب حربیه‌نك صوك صنفی اکمال ایتمه‌دن چیقمش .. حرب باشلادیغی کوندن‌بری بیامم هانکی بلوکده طاقم قوماندانلغیله حسن خدمتی سبقت ایتمش. شیمدی چرکس کوینه هجوم اثناسنده طاقمی ـ ذاتاً بش اون کشی ایمش ـ کاملاً محو اولمش . کندیسی آلای قوماندانی آرارکن ینه آوجی خطنده بر آغاجك دیبنده

بر آز نفس آلمق ایچون اوطورمش . انور پاشا حضرتلری اوصره ، آوجی خطنه کلش وکندیسنی یقالامش ، بورایه کتیرمش ... ...

بوچوجق آنجق ١٧ ، ١٨ یاشلرنده ضعیف صاری بکزلی ، فقیرالحال بر کنج ایدی . حکایه ایتدیکی شیلر احتمالکه طوغرو واحتمالکه یالکش ایدی . لکن شو محقق ایدیکه بوچوجق چرکس کوبی اتکارینه قدر طانی دلیك بر جفت فوطین ، چوق کهنه واورسلنمش اینجه برقاپوطله تتره ، تتره یه سوروکلنمش کلمش ایدی . وکریلرده دکل ایلریده ، هپمزدن ده ایلریده آوجی خطنده « بر از استراحت ایتمك ایچون » اوطورمشدی .

انور پاشایه بومسئله‌ده اعتراض ایدلمزدی . چونکه چوجق فرقه‌یه استنطاق ایدلمك ایچون دکل اعدام ایدلمك ایچون ویرلمشدی . مع‌مافیه بزامری اجرا ایتدیرمه‌مکه قرار ویردك وبلکه برمظفریت فلان اولورده عفو ایتدیررز دیدك .

اوکون مظفریت اولمامش ، انورده امرینی اونوتمامشدی . فرداسی کونی بزه « اوفراری‌یی قورشونه دیزدیکزمی ؟ » دیه صوردی . « خیر ، افندم دیوان حرب ایدلمسی امر بیورمشسکز » جوابی ویردی . انور جواب ویرمه‌دن برنجی امرینی تکرار ایتدی . وچوجق فرقه‌قرارکاه محافظه بلوکنه تسلیم ایدلدی .. الله‌زواللی رنکسز خسته چوجغه رحمت ایلسون . اکثرمزك اولرمزده بوکا یاقین اوغللرمز واردی . بو بیکناه شهید ظلم عدوان بزه برچوق زمان داغ درون اولدی . حالا فرسز کوزلری ، ضعیف وبی‌تاب ایکی‌باجاق اوستنده مشکلاتله دوران ایکی آووجلق وجودجغزی ، اینجه قوللری ، وکولن یوزی کوزملك اوکنده‌در .. بوچوجقده بالطبع بر والده‌دن طوغدی اوو لده یاورونك بشیکنی صاللارکن - طبقی انورك والده‌سی کبی - « بیوسون ، پاشا اولسون » دیه نیتنی سویلدی . اونلر پاشا اولدیلر ، چونکه اوجاق‌سوندیرمسنی ، خانمان ییقماسنی ، اردولر باطیرمسنی بیلدیلر . لکن بوچوجق پاشا اولمدی ، حتی ملازم بیله اولامدی . اوکاحیاتك الك‌بویوك مژدۀ سعادتی طاقم قومندانلغنه تعیین ایدلدیکی زمان ویرلمشدی ، شمدی ؟ . شیمدی ایسه شمایق وقاتل برملعونك عجز وجهالتنی ستر ایتمك ایچون « شدت انضباط » نامنه اطرافه صالدیردیغی امرلرله بیکناه معصوم قورشونه دیزلدی اورك شو بش اون سنه‌یه صیغشدیردیغی جنایت و خیانتلری احتمالکه ثروتك ظلم واستبدادندن چوقدر . لکن صاری قامیش صرتلرنده کندیسی بیله بارینه‌جق برقووق ، غیرتلاغنه صوقاجق برلقمه اکمك بولامدیغی پك مستثنا برکونده ذاتاً قیش ویوقسوللق اردونك دردنده اوجنی کمیرمش ایکن - شوزواللی چوجغی بدبخت والده‌سنه چوق کورمسی قدر بویوك برجنایتی یوقدر واوله‌میه‌جقدر ..

- ٣٣ -

١٠ نجی قول‌اردو نه عالمده ؟..

١٠ نجی قول اردونك تقریباً (٤٠٠٠٠) موجودنده‌کی اوچ تازه فرقه‌سیله ایکی کون ظرفنده کوردیکی بوتون ایش ٦٠٠٠ موجودنده‌کی بر روس لواسی نصفنه یاقین ضایعات ویردیره‌رك اردهان استقامتنه رجعته مجبور ایتمسی اولمشیدی . بو مقصد اوغرنده قول اردو چوق یورولدی وبالمجبوریه ایکی کون ضایع ایتدی . ١١ کانون اول صباحی میرالای حافظ حقی بکك یاپمسی لازم کلن اڭ معقول ایش ، اردهان استقامتنه صنوف ثلثه‌دن مرکب بر سترمفرزه‌سی براقه‌رق متباقی قوتلریله الثانی واك قیصه یولدن (کوتك - صاری قامیش) خطنه یتشمك ایدی . اڭ ابی واك قیصه یول اولتی‌دن روس تارمانه کری‌یه یعنی شرقه تبدیل استقامت ایتمك و (داغ‌کیر - باردیز چایی) حدود یولیله باردیزه واران طریق ایله یورومك ایدی . ١٠ نجی قول‌اردو بو طریقله ، علی‌العاده یورویه‌رك ١٢ کانون‌اول آقشامی باردیزه و ١٣ کانون اول اقشامی ایسترسه کوتك شمالده‌کی ییکی کویه ایسترسه صاری‌قامیشه یتیشه‌بیلیردی . مذکور آقشام روسلر بو منطقه‌یه اڭ چوق اوچ آلای قدر قوت کتیرمشلردی . فقط حافظ حقی بك او طرزده دکل آتیده‌کی طرزده حرکت ایتدی :

٣٢ نجی فرقه ١١ کانون اولده اولتی شرقندن طاغلر اوزرندن (قوپ) استقامتنه توجیه‌ایدلدی . بوفرقه ١٢ کانون‌اول آقشامی وارتانکه کیده‌جکدی . یول‌چوق‌صارپدی ومیرالای‌عبدالکریم‌بك جبل بطریه‌لریله فرقه آغرلقلرینی طاشیان استر ومکاریلری صرتلره چیقاره‌بیلمك ایچون استحکام بلوکنه بوز قیالری اوستنده باصامقلر قازدیرمغه مجبوراولمشیدی . طاغلرك خط بالاسنی بولونجه بتون ٣٢ نجی فرقه کوز کوردیکی قدر مدید ، سرت ویالچین بر جمودیه‌نك اوزرنده آلپ طاغلری سیاحلری کبی کمال احتیاطله قطع‌مسافه ایده‌رك اقشام کچ‌وقت (قوپ) کوینه واصل اولابیلدی حسن‌تدبیر وشدت انضباطله آلای قوماندانلری پراکنده افرادی‌طوپلادی ویارالانان‌ایاقلر تداوی ایدلدی . عسکره‌صیجاق یمك‌ویرلمك‌ایستنلدی ایسه‌ده بوکاوقت امکان‌بولنه‌مدی . قرق‌بش کوندنبری یول‌یوروین بوفرقه‌نك‌موجودی (١٣٠٠٠) دن (٧٠٠٠) ه‌تنزل‌ایتمشدی‌فرداسی ١٢ کانون‌اول کونی ٣٢ نجی فرقه بنه قلاغوز یاردیمیله علی‌الصباح (پوسیك - لوسونك) استقامتیله وارتاناکه کیتمك اوزره یوله چیقدی ، فقط بزم صاری قامیش صرتلرنده اوغرادیغمز

فورطه‌یه طوتلدی . قولاغوز وارتانه‌ك یولنك قیشین قپالی اولدیغنی سویلدی . باردیز استقامتنه دوندیلر . باردیزده ایسه روسلر ۲۸ نجی فرقه‌نك یکی کوی یولنی ترصد ایتمك ایچون براقدیغی ۸۲ نجی آلایی سونکو هجومیله کری‌یه آتمشلردی . عبدالکریم بك بوصره‌ده یتشدی. چیلخروس وآقومزار طاغلری آره‌سنده‌کی بوبون نقطه‌سنه قوهٔ امدادیه سوق ایتدی . روسلر بو قوتی‌ده پریشان ایتدیلر . ایشك جدیتنی آکلایان عبدالکریم بك ، فرقه‌سنك بتون قوتیله باردیزك سلامتنی وامنیتنی استحصال ایتمکه لزوم کوردی . فرقه بو صورتله ، باردیزه یایشدی ونه هدفی اولان وارتاناکه نه‌ده - انورپاشانك متعدد اصرارلری اوزرینه - صاری‌قامیشه کیتدی. چونکه صوئوق، تپی ودشمن میترالیوزلری بو فرقه‌یی‌ده ۲٤ ساعتده محو ایتمشدی . اکر ۱۲ کانون اول کونی عبدالکریم بکك قوماندا ایتدیکی ۳۲ نجی فرقه لطف قضا ایله باردیزه یتشمه‌سه‌ایدی روسلر ۸۲ نجی آلایی بوسبوتون أره‌جکلر وباردیزی استرداد ایده‌جکلردی . باردیز ۹ نجی قول اردونك منزل نقطه‌سی اولمشیدی . فقط ینه ۳۲ نجی فرقه کندی مدبر وتجربه‌کار قوماندانینك رأی ذاتیسیله سوءطالع اثری اوله‌رق باردیزده قالمغه لزوم کورمسه‌یدی واوراده بر آلایی براقوب‌ده طوغریجه صاری‌قامیشه یتشسه‌ایدی بوشهرك ضبطی وکوتك استقامتنك سدی یوزده یتمش احتمال ایله ممکن اوله‌جقدی . چونکه ۳۲ نجی فرقه باردیزه کلدیکی زمان بیله - یعنی اولتی‌ده ایکی کون محاربه وبوندن صکره دخی - ینه جید ، منتظم وطولغون موجودلی ایدی . مع‌مافیه روسلرك او زمان یکی کویدن باردیزه توجیه ایتدکاری قوتك مقداری حقیقی بر صورتده بیلنمدکجه - که‌بن بونك حقیقتنی اوکره‌نه‌مدم - بو خصوصی مناقشه ایتمك ممکن دکلدر . اوراده‌کی روسلر ایلك زمانلرده اوچ طابور ایکی‌طوپ‌ودرت میترالیوز ایله بر مقدار سواری ایدی . الك قطعی معلومات بودر . احتمالکه بالآخره ۲ آلای قدر اولدیلر .

× × ×

۱۰ نجی قول اردونك دیکر ایکی فرقه‌سی ۱۱ کانون اولده اردهان یولنده ۲۵ کیلومتره‌دن فضله ایلریلیه‌مدیلر. تکرار روس‌لواسی دوکونتیسنه چاتدیلر وتکرار محاربه‌یه طوتوشدیلر . آنك ۱۲ نجی کونی آقشامی - جاده اوزرنده ایکی کونده الك چوق ٤٥ کیلومتره قطع ایتدکدن صکره - ۳۰ نجی فرقه (آرسه‌نیك) و ۳۱ نجی فرقه (قوصور) کویلرینه ، (الله‌اکبر) طاغلرینك شمال أتکارینه واره بیلدیلر : روس لوا قوماندانی کندی اردوسنه ایکی کون قزاندیره‌جق قدر بیوك بر درایت ابراز ایلمشیدی .

فرقه‌لر آرسه‌نیکه کلنجه‌یه‌قدر پك قهرمانلقله، پك‌بیوك فدا کارلقله حرب ایتدیلر.

لکن بو فداکارلقلر هپ اوچنجی درجه‌ده رایش اوغرنده هبا اولدی. شیمدی هر ایکی فرقه‌نك بر اوجی (الله اکبر طاغی) شمال انکارنده، دیکر اوجی (اولتی) سوقاقلرنده، شهیدلری ایسه (قلعه‌بوغازی) و (نارمان) دره‌لرنده قالمش بولونیوردی..

ویریلن قول اردو امری موجبنجه هر ایکی فرقه ۱۳ کانون اول صباحی ساعت ۳ ده حرکت ایدرك طاغه اوره‌جق ایدی. صباح ساعت ۳! دیمك که فرقه‌لرك بالعمل استراحتنه امکان وزمان یوقدی. افراد وبالخاصه اغرلقلر بو کیجه‌کی قوناقلرینه ساعت قاچده یتشه بیلمشلردی که کیجه یاریسندن ۳ ساعت صکره صباح چورباسی ایچوب یترمش وطاغ یولنه چیقه‌جق حالده بولنمش اولسونلر؟. فی الحقیقه قیشین بویله طاغ یوللرینه پك ایرکندن چیقمق علی العموم مقبول وعملی بر قاعده‌در. ایرکندن طاغلرده هوا سا کندر دیرلر. لکن بو قاعده آنجق سیاحلر ومنفرد یولجیلر ایچون شایان قبولدر. اکر ۱۰ نجی قول اردو بو حرکتی ۱۳ کانون اولده دکل، بر کون استراحتدن صکره ۱٤ کانون اولده یاپمش اولسه‌ایدی بلکه طوغری عد ایدیله بیلیردی.

فرقه‌لر امر ایدیلن ساعتده یورویشه باشلادیلر. مشکل اولمقله برابر طاغه چیقیش اولدقجه منتظم اولدی؛ لکن ای بسله‌نیله‌مه‌مش، ای قوناقلاندیریله‌مامش و بالنتیجه کونلردنبری استراحت ایده‌مه‌مش اولان افراد بر فورطنه ایله انضباطنی غائب ایتدی، داغیلدی، اوچورملره آتلدی وقارلر آلتنده کومولدی قالدی.

بر شاهد بو مشهور طاغ یولجیلغنی طرز آتیده حکایه ایدیور:

« قوناق یرلرندن قرا کلقده حرکت ایتدك. قطعات کمال سکونتله قول باشلرینی
« برر ایکیشر تعقیب ایدییوردی. قول باشلرنده قولاغوزلر واردی. خریطه‌یه نظراً
« اوچ ساعت صکره بر خط بالاده‌کی بویون نقطه‌سنی کچه‌جکمز ظن ایدییوردق؛ ایکی مثلی
« مسافه قطع ایتدك ینه یوقوشدن قورتیله‌مدق. طاغه چیقدقجه اطرافك منظره‌سی هم
« لطیف همده وحشی بر شکل آلیوردی. هر طرف انکین ویالچین دره‌لردن متشکل کبی
« کورونیوردی. بز قار و بوز قیالریله مستور اولان بوتون بو دره‌لری، تپه‌لری وصکره
« بر چوق آلچاق طاغلری آیاغمزك آلتنده کوریور ایدك. طوپجیلر بو دیك ودرین
« قارلی طاغ یولندن نصل چیقه‌جقلر، عقلم ایرمیوردی. بز زحمتله، مشکلاتله فقط انضباط
« وانتظامدن آیرلمیه‌رق چیقیوردق. اك نهایت چیقدق. فقط بزی ارقه طرفی اینیش بر
« بویون نقطه‌سی دکل بلکه غایت کنیش ونهایتسز ظن اولنان برقار یایلاسی قارشیلادی.
« پك یورولمش وناتوان دوشمش ایدك. تام یایلا اوستنده کسکین ر روز کار

« و زرقسندن شدتلى برتيپى باشلادى. بو آندراعتباراً كوركوزى كورمز اولدى. كمسه‌نك
« كمسه‌يه معاونت ايتمسى وحتى سوز سويلمسى، سسنى ايشتديرمسى امكانى قالمدى واوزون،
«نهايتسز دينه‌جك قدر اورامش اولان يون قولى دائيمه‌ى .. عسكر، انكينلرده دره
« ايچلرنده ، اورمان بوجاقلرنده ، نره‌ده قره‌برنقطه ، نره‌ده دومانى چيقار براوجاق
« كوردى ايسه اورايه صالديردى وقول‌اردو انحلال ايتدى، ضابطان چوق اوغراشدى
« فقط كيمسه‌يه سوز ايشتديرمك قدرتى قالمامشيدى .... حالا كوزمك اوكنده‌در ،
« يول كنارنده قارلرك ايچنه چوملمش برنفر ، بريسفين قارى قوللريله قوجاقلامش ،
« تتره‌يه‌رك ، فرياد ايده‌رك ديشلريله كميريور ، طرناقلريله قازييوردى . قالديروب يوله
« سوق ايتمك ايستدم ؛ نفر اونكى حركتى ، فريادنى ، ديشلريله طيرناقلريله چابالامسنى
« هيچ بوزمدى ونى هيچ كورمدى : زواللى تجنن ايتمشيدى! بوصورتله شوملعون
« جمودبه‌لر ايچنده نز بلكه اون بيك كشيدن فضله انسانى بركونده قارلرك آلتنه براقدق
« و .. كلدك . »

٣٠نجى فرقه (بك‌كوى) و ٣١ نجى فرقه (باش‌كوى) ه كيج وقت پريشان برصورتده ودوكونتى حالنده واصل اولديلر ٣١نجى فرقه قوصوردن حركت ايتمش ايدى . باش‌كويه مسافه‌سى خريطه اوزرنده الكچوق ٢٥ كيلومتره يعنى ٥ ساعت ايدى: تام ١٨ ساعتده واره‌بيلدى؟.. بوراده برآلاى ، پرا كنده و پريشان افرادنى طوپلامق ايچون سنجاق آچدى : سنجاغك آلتنه برطابوردن بالكز سكسان نفر كلدى يوطابورك ارضرومدن حركتده موجودى ٨٠٠ نفر، بلكه دها فضله‌ايدى !

فرداسى ١٤ كانون‌اول كونى ١٠ نجى قول اردو قومندانى ميرالاى حافظ حقى بك‌باش‌كويدن، صارى قاميشده باش قومندان وكيلى انور پاشايه يازديغى رابورده فرقه‌لره دائر معلومات اعطا ويارين « راست‌كله‌جكى دشمنى بمنه‌الكريم شدتلى تعرضله پريشان ايده‌جكنى وعد ايلمكله برابر شوسطرلرى‌ده علاوه ايتمشيدى :

« دون قول‌اردونك (الله‌اكبر) طاغندن آشماسى خارق‌العاده مشكلاتلى اولدى . پياده‌لرده اياقلرى شيشمش افرادك مقدارى يوزده يكرمى‌بى بوليور . »

ينه فرداسى كونى فرقه‌لرينى تفتيش ايدن قول‌اردو قومندانى حافظ حقى بك ، ايرتسى كيجه ويرديكى قول‌اردو امرنده (دون كزديكى قطعاتك موجودلرينك انجق اونده برى قالديغى) كورمش اولديغنى سويليه‌رك پراكنده‌لرى طوپلامغه غيرت ايلمه‌لرينى قومندانلرينه توصيه ايدييوردى . فى‌الحقيقه ٤٠٠٠٠ موجودلى ١٠ نجى قول اردونك اردهان يولى والله‌اكبر طاغى استقامتيله (صارى قاميش ـ قارص) يولى قطع

ایتمك ایچون (باش کوی ـ بك کوی) منطقه‌سنه توجیه ایتدیکی لااقل (۲۶۰۰۰) موجودلی ایکی فرقه‌سندن آنجق ۳۲۰۰ کشی کتیره بیلمشدی و بونلرك یوزده‌یکرمیسنك آیاقلری یاره‌لی ایدی ....

۱٤ کانون‌اول محاربه‌سی ۹ نجی قول‌اردونك الك کزیده افراد وضابطانی کمیردی ویوتدی . بومحاربه‌ده قول‌اردو قرارکاهنه منسوب بتون ضابطان آتش خطنك مختلف قسملرینه داغیدلمش و احسان پاشا بالفعل قوماندادن اسقاط اولنمقله برابر کندیسنه هیچ بر رسمی تبلیغده بولنلمامشیدی . انورپاشا حرکاته متعلق امرلرینی فرقه‌لره ویریبوردی. بوسبدله بز کونك وقوعاتی اردو قرارکاهنه آقشام راپوریله بیلدیرمك ایچون ۲۹ نجی فرقه قرارکاهنه کیتدك میرالای عارف بك قرارکاهی چرکس کویك شماله ، یولك صولنه اورمان ایچنه نقل ایتمش ایدی ؟ عارف بك متأثر واندیشناك ایدی ! . احسان پاشانك سؤاللرینه قارشی وضعیتی شویله ایضاح ایتدی .

« طوپلانمغه ، نفس آلمغه وقت براقیلمیور. الده‌کی قیمتلی ضابطانك کافه‌سی لزومسز
« یره هلاك ایدیلیور . آلای قوماندانلرمزك اوچی‌ده محو ایدلدی . آ گاه بك شهید
« دوشدی . ثابت بکله لطف‌اله بك آوجی خطنده چرکس کویه‌کیردیلر و قپاندیلر. الده
« قالان بر قاچ یوز نفرله بش اون طوپ ، معلوم عالیکز تعرضه دکل مدافعه‌یه تخصیص
« ایدیله‌رك ۱۰ نجی قول اردو بکلنیرسه بلکه بر درجه‌یه قدر مقصده یاردیم ایدیله‌بیلمش
« اولسون . انور پاشا حضرتلری کنج ، عجله بیوریورلر . افراده ، ضابطانه هیچ
« آجیمیورلر . باری بر نتیجه استحصال ایدیله‌بیلسه . »

بونك اوزرینه عارف بك چرکس کوینه تعرض ضمننده انور پاشانك طوغرودن طوغرویه کندیسنه ویردیکی تحریری امری احسان پاشایه تقدیم ایتدی . اهمیتنه بناءً امر مذکوری عیناً درج ایدییورم :

۲۹ نجی فرقه قوماندانلغنه ۱٤ کانون اول ۳۳۰

« بو امرك وصولیله برابر تکمیل احتیاط قوتکزی صاغ جناحدن ایلری سوریکز
« وبالذات بتون ضابطانی ایلری آتیکز ودشمنك صول جناحنه قارشی تلفاتی نظر دقته
« آلمیه‌رق شدتله هجوم ایدیکز. صاغ جناحدن تعرضه‌کچیلدیکی زمان دشمنك قارشیکزدکی
« صول جناحنی بتون طوپجیکزله دوکیکز . ماکنه‌لی تفنکارده شدتله دوکسون . بو
« صباح ایلریده تلفات چوق اولدیغندن‌طولایی ترك مرضع ایده‌رك کری دونن برضابط
« قورشونه دیزلمشدر .

باش قوماندان وکیلی
انور

بو امر بزه قورشونه دیزیلان ضعیف ورنکسز چوجقلق، او بدبخت ملازم‌ثانینك انوره تلفات چوقلغندن فلان بحث ایتمش اولدیغنی کوستریبور. حالبوکه انور کندیسنه هیچ بر زمان تلفاتك زیاده‌لکندن، موجودلرك ازالدیغندن، استراحت احتیاجندن الحاصل ضعف وضرورته تعلق ایدن احوالدن بحث ایدلمسنه مساعده ایتمزدی. دیمك که حقیقتله یوز یوزه کلمکدن چکینیوردی.

١٥ کانون‌اول کونی بیك رجا واسترحام نتیجه‌سنده، باش قوماندان وکیلی فرقه‌لر نامنه الده قالان بر قاچ یوز کشینك استراحت ایلمسنه مساعده ایتدی. بو کون فرقه‌لر آز چوق تنظیم اولنه‌جق ویکدیکرینه قاریشمش افراد وقطعه‌لر کندی‌یرلرینه کوندریله‌جکلردی. لکن باش قوماندان وکیلی صاری‌قامیش طرفنده هر کوردیکی حرکتی روسلرك رجعته حمل ایتدیکی قفاسنه یرلشدیرمشدی. چرکس کوینده وصاری‌قامیشده بر آز دومان کوردی، «یاقیورلر: قاچه‌جقلر» دیدی وبتون قوتله تکرار تعرض امرینی ویردی. فرقه‌لر بش اون جبل طوپلری، بش اون ماکنه‌لی تفنکلری وبر قاچ یوز تفنکلریله تکرار آتشه باشلادیلر، ایلری‌یه آتیلدیلر. فقط بر درلو طوتونمغه موفق اوله‌مدیلر. قیریلان قیریلدی، صاغ قالانلر شکسته بسته اسکی قار چقورلری ایچنه عودت ایتدیلر. بو کون اردو قوماندانی احسان‌پاشا میرالای عارف بکك یاننده ومیترالیوزلر باشنده‌قالدی. عمرلطفی بك ویوزباشی محمد بك اون یدنجی فرقه منطقه‌سنی اداره ایتدی. بن ٢٨ نجی فرقه قوماندانی میرالای ادهم بکك یاننه کیتدم. مرحوم ادهم بك یکرمنجی عصرك اك پاك ونزیه، اك ملکخصلت وصاف بر مسلمانی واردونك اك متوکل وتواضع ایله وقاری جمع ایتمش شایان اعتماد وساکن بر فرقه قوماندانی ایدی. بن مرحومده، دیکر فرقه قوماندانلرینه اولدیغی کبی، پك صمیمی بر حس حرمت بسلردم. اوده بکا الفاتی اسیرکه‌مزدی. کندیسنی بویون نقطه‌سی جوارنده، ظن ایدرم بطریه‌م یاننده بولدم. بکا روسلرك چامورلی طاغ طرفندن یواش یواش احاطه‌یه باشلادقلرینی سویلدی وتك توك روس آوجیلرینی کوستردی. مأیوس ومتأثر ایدی. وضعیتی تصحیح ایتمك ایچون مرحومده عمومی بر رجعتدن باشقه چاره کورمیوردی. فکرینی ایضاح ایتدکدن‌صکره شونی‌ده علاوه ایلدی:

«فقط رجعت، بورالره‌قدر کلدکدن‌صوکرا، پك کراندر. جناب حقدن شوراده ایشه شو قارلی تپه‌ده کیجه‌کوندوز نیاز ایدییورم، بکا اوفلاکتی کوسترمسون. شهادت نصیب ایتسون. نه دییه‌یم، اه سلامت ویرسون. انور پاشا چوق آتاقدر، سوز کار ایتمز، نصیحت دیکلمز. ادرنه‌ده خورشید پاشا حضرتلریله بعضاً اوتوموبیله بینردك.

انور پاشا شوفوری بر طرف ایدر واوتوموبیلی کندیسی قوللانیردی : جانمز دیشمزه کلیردی . نه دره دیکلر ، نه تپه‌یی کورر ، اینیشده یوقوشه الك بیوك سرعتله سورر کوتوریردی . بزه نه‌لر چکدیرمزدی ، افندم !. اه سلامت ویرسین ! عجله‌جی ، معند ، دیك قفالیدر . انسانه جسارت لازم اما بویله قیش قیامتده جسارتدن فضله تدبیر لازم دکلی ایدی ؟. فرقه‌نك حالنه باقیورمده کوزمه یاش کلیور ، الله بیلیر .. »

مرحوم ادهم بکك نزیه لسانی بوندن فضله شکایت ایده‌مزدی . او تمیز لساندن اسم‌الله هیچ اکسیك اولمازدی . بن دیه بیلیرم‌که مرحوم خواب استراحتده ایکن بیله رؤیاسنده بنم هیچ کوره‌میه‌جکم برحیات قدسینك بهشتی کلزاریله بهشتی چشمه‌سارینی وخضراچمنلکارینی کورر ولسانی ینه اسماء حسنا ذکرینه دائم اولوردی: الله اونی جمال ذوالجلالنه قاووشدیرسین . اویله مبارك بر ذات ایدی . بزم قوللانه بیلدیکمز لاابالی کلمه‌لردن لسانی ایغبیدر دیه قورقاردی . اونلری هیچ قوللانمازدی .

انوری بك ایی طانیمشیدی و اونك بو شکایتی بن شویله ترجمه ایتدم . «آه ، نه خائن اولدیغی بر بن بیلیرم برده الله بیلیر! کوزی او قدر قیصه کوریرکه نظرنده کندی نفسی‌ایله بر اردو آراسنده فرق یولماز . کندی آتی نه قدر چابوق کیدرسه بر اردوده او قدر چابوق کیدر، ظن ایدر . الله بلاسنی ویرسین ؟ بیتکردن اعتباراً فرقه‌مك باشنه کچدی ، نفس آلدیرمه‌دن یوروتدی ، سوردی ، دوکونتیلرمی طوپلامق قابل دکل . نه طاغ کورر ، نه تپه‌دن آکلار ، نه‌ده اللهدن قورقار ، عنادجی ، جاهل ، ملعون بر شیدر . الله بلاسنی ویر انشاءالله !. بن بونك قدر قزیل حیدود کورمدم . فرقه‌مك بر دفعه یوم حرکتده‌کی قوهٔ مادیه ومعنویه‌سی ، نشئه‌سنی ، املی کوز اوکنه کتیرییورم بر دفعه‌ده شو کوزیکزک اوکنده‌کی بر آووچ اویوشوق، شوقسز؛ فرسز افراده باقیورم ، کندمدن انتحار ایده‌جکم کلیور ، خدا بیلیر . » ایشته مرحومك بنم لهجه‌مله دیدیکی بو ایدی ، تعبیر دیکرله مرحومك یرنده اولسه ایدم بن بویله دیردم ..

میرالای عارف بك‌ده عینی فکرده ایدی. احسان پاشا ایشك کنهنی هپمزدن دها اول فرق‌ایتمشیدی . حتی ایلك حرکت کوننده بنم انوری چوق سودیکمی حس‌ایتدیکی زمان حقمده بلکه‌ده شبهه‌لی بر فکر بسلمشیدی واحتمالکه بنی‌ده جاندن قاندن چته‌جی ظن ایتمشیدی. بالطبع بو فکر، اکر وار ایدی ایسه، یا کلش بر فکر ایدی: عسکرلك حیاتمده برابر چالیشدیغم مافوقلرمی صمیمی بر صورتده سومك وحرمت‌ایتمك بنم‌عادتمدر. هیچ بر مافوقم بنم حسن‌اطاعت وحرمتمدن بو کون شکایت ایده‌مز . انوری بن ملته خدمتنه نسبت سوه‌بیلیردم، باش‌قوماندانمز اولمسی حسبیله توقیر ایدردم. چونکه بن اونك

قیمت عسکریه‌سنی تقدیر ایده‌جك بر وسیله بوله‌مامشیدم. رجوعمز اونك جهلی آجیق صاری قامیشده کوروب آکلادق.

عینی کونده عمر لطفی بکك فکرینی صوردم. عمر لطفی بك بکا ایکی کلمه ایله انورك بوتون هویتنی ایضاح ایتدی: «ساقاردر. طالعسزمی اقتدارسزمی بیلمم؛ فقط هیچ
«بر تشبثنده موفقیتی یوقدر. بن، شریف، بو ایشك نتیجه‌سندن قورقیورم. فرقه‌لری
«اریتدی. خبرك وارمی؟ اونجی قول اردو بزدن دها پریشان کلمش، شیمدی قرارکاهدن
«بری سویلدی. اوکا سوز دیکلتمك ممکن دکلدر. احسان پاشانی تشویق ایتمه. آغیر
«بر معامله‌یه اوغرار. محجوب ومتأثر اولورسك.» دیکر آرقداشلرم کیزدکاری جبهه
«قسملرندن هپ عینی حسله عودت ایتدیلر. بری حتی دیدیکه: [آلایلر قباحتی
«هپ قول اردو قوماندانینه عطف ایدییور: «حمایه ایتمیور» دییورلر. حقیقتی آکلادق.
«طوپجی بیکباشی حمدی بك انور پاشایه نه دیمش بیلیورمیسکز؟

«انور پاشا طوپلرك یرینی دشمن آتشی آلتنده تبدیل ایتدیرمك ایچون حمدی بکه
«امر ویرمش. حمدی بك‌ده «آکلامدم!. دشمن آتش ایدییور، پاشام. هرکس بر
«درلو امر ویرییور.. بز صوکرا شاشیرییرز، پاشاحضرتلری. مقصد کوستردیککز دره‌یی
«آتش آلتنه آلمق دکلمی؟ سز قاریشمایك بن اوراسنی بورادنده دوکه‌رم» دیمش. صوکرا
«حمدی بك بنده‌کزه شویله دییوردی «بو نه بیچیم قوماندان، نه بیچیم پاشا!.. آمبارك،
«باش قوماندانسك، تك طوپلرله ایشك نه؟ ذاتاً اولدی بیتدی؟ بوکا پایدوس دیرلر.
«الده نه قونداق قالدی، نه قونداق استری.. بورادن تبدیل موضع ایدرم، حریف
«قارشیدن مکملاً کورر، ایکی صره‌ده شراپنل یاپار، بو دفعه افراد وضابطه‌ده قالماز.
«بن آتش آلتنده تبدیل وضع ایده‌مم برادر! قارشی‌یه‌باق، بزی طباق ایچی کبی کورییور.»]

آرتق انوره بوندن صکره اعتماد ایده‌جك کیمسه قالمامشیدی: انحلال، عدم اعتمادله برابر همان باشلار..

او کیجه احسان پاشا باش قوماندانلغه رابورنده ۲۹نجی فرقه موجودینك ۳۰۰ نفر ۱۱ جبل طوپی ۸ مترالیوزدن عبارت قالدیغی وچرکس کوینده محصور قالان برقاچ یوز فداکارك، ایکی نفره بیاض کوملکلر کیدیره‌رك روسلرك نظرندن کیزلیجه کوندره‌بیلدکاری خبره نظراً یالکز ۲۰ نفرك برحیات بولنوب متباقیسنك شهید ویا اسیر ایدلدکلرینی و بو فداکار غازیلره عینی نفرلرله ویریلن امرده متانت توصیه‌سیله برابر (معلوم اولان اردومزك یارین کندیلرینی قورتاره‌جغنی و کندیلرینكده اوصره‌ده قابلسه خروج یاپه‌لری) یازلدیغنی و۱۷نجی فرقه‌نك حالی‌ده بوندن ایی اولمدیغنی ذکر ایتمش

و راپور صوکنده « حالبوکه ۲۹ نجی فرقه‌نك موجودی صوك یورویشندن مقدم دیگر فرقه‌لر کبی ۶۵۰۰ راده‌سنده ایدی» عبارسنی بر چوالدیز کبی انورك کوزینه صوقمشیدی،

بونی تعقیب ایدن کونلرده روسلر صاری قامیش آرقه‌سنده ۱۵ سانتیمترەلك هاوان بطریه‌لرینك تخریب دانه‌لریله بزم اشغال ایتدیکمز بتون مواضعی سورکلی و متمادی بر صورتده دوکدیلر. احاطه قوللرینی دائما مستوراً خط رجعتمزه دوغری سوق ایتدیلر بز طوپجی موضعندن ۱۵ کانون اول آقشام اوستی ساعت ۹ ده دشمنك ایکی آلایدن فضله تخمین اولنان و یورویش مدتی ایکی ساعت قدر سوره‌ن بر یول قولنك صاری قامیشدن کوتك استقامتیله موضعلرمزك جنوبنه و بزم خط رجعتمزه طوغری کجدیکنی کوردیکمزی خبر ویردیکمز زمان انور بزه «نه‌وت؟ قارصه قاچییورلر. اونجی قول اردونك اوکندن کچه‌مه‌دیلر : شیمدی بزم آرقه‌مزدن دولاشوب کیده‌جکلر .» جوابنی ویردی. بن یوزینه باقدم و « بو سوزی بالطبع افرادك قوهٔ معنویه‌سنی کسر ایتمه‌مك ایچون یالان اوله‌رق سویلیورسك .» دیمك ایستدم . فقط او مکر یالان سویلیورمش؛ اویله کوریبور واویله ظن ایدییورمش . بونی کندی قرارکاهنك بوتون ضابطانی تأیید ایتدی . بن ده اووقت انورك پك قره‌جاهل و پك احمق برشی اولدیغنه حکم قطعی‌یی باصدیردم . [بووضعیتی برمثال ایله ایضاح ایده‌یم ، محترم قارئلرده حکم ایتسونلر : فرض ایدیکمز که جبهه اسکاره متوجه اوله‌رق تونلك یوقاری باشندن غلطه سرایه قدر ۹ نجی قول اردو موضعلری وار . تقسیمدن حربیه‌یه قدرده اونجی قول اردو موضعلرینی فرض ایدیکمز . ۹ نجی قول اردونك خط رجعتی شیشخانه قره‌قولندن کچه‌رك ترسانه‌یه ایندیور ، ترسانه (باردیز) در . اونجی قول اردونك خط رجعتی هم باردیزدن کچه‌بیلیر . همده شیشلی ـ اوق میدانی ـ سلحدار آغا ـ داوود پاشا اوزرندن مقری کویینه کیدر . شیشلی (باش کوی) در . اوق میدانی (اللّٰه اکبر) طاغیدر . سلحدار آغا (اولتی) در

تکرار ایده‌لم : اردو (تونل باشی ـ تقسیم ـ حربیه) خطنده‌در . (صاری قامیش) طوپخانه جوارندر . بوفرضیاته نظراً (قارص) اورته کوی جوارینه ، (کوتك) ایسه سلطان احمد میدانینه دوشر . خلیج حدوددر . بزانوره دییورزکه « ایکی آلای قدر دشمن قوتی طوپخانه‌دن ریختیم بوینجه کوپری‌یه وقره کویه طوغرو یورودی . بونلر احتمالکه عذاب قپویه کیدییورلر . خط رجعتمزه دوشه‌جکلردر . انور بزه شو جوابی ویرییور : « کوردیککز روس قوتی اورته کویه قاچیور ، لکن تقسیم وحربیه‌ده‌کی ۱۰ نجی قول اردودن چکندیکی ایچون طولمه بغچه ـ بشکطاش اوزرندن کیده‌میور .

پرشنبه بازارينه كله‌جك ، تپه‌باشنه چيقاجق ؟ شيشلي‌دن دولاشـوب بيلديز آرقه‌سـندن اورته كويه قاچاق . »

ايشته هيچ خطاسز اوله‌رق انورك جوابي بو در و بوكا اينانمشدر ... حكم ايتمك ايچون عسكر اولمغه لزوم يوقدر كه اورته كويه شيشلي اوزرندن كيدركن اوتجي قول اردو ايله چارپيشمق وتهلكه‌لي بر وضعيتده قالمق محققدر . حالبوكه رجعت املني طاشيان بر قطعهٔ عسكريه دشمنيله يول اوستنده طوتوشمقدن اجتناب ايدر ، بو قاعده‌در .

ايشته بو مثالده كوستريور كه كنديسي كنديسـني پاشـا ، ناظر وباش قوماندان ياپان انور اعجوبه‌سي بر بيوك ميدان محاربه‌سني دكل بر محله‌ عوغاسني بيله اداره وسوق ايده‌ميه‌جك قدر ازعانسز بر ديوانه ايدي .]

× ××

بوتون حقيقت آكلاشيلمش وبوتون اميدلر محو اولمشدي . درت كوندنبري دوام ايدن محاربه‌نك كونده وكيجه‌سنده بتون آلايلر كنديلرينه ويريلن هر امري حرفياً ايفا ايتمك ايچون وسع بشرك خارجنده فدا كارلق كوسترديلر . شيمدي مرحوم حافظ‌حقي صاري قاميشك شمال غربنده‌كي اورمانلق ايچنده باشني آووجلري ايچنه آلمش ، ديرسكلريني ديزلرينه دايامش ، وجدانينك اتهامني ديكليور ، كوزياشلريني كيمسه‌يه كوسترمه‌مك ايچون اللرندن كاني ياپيوردي . حافظ حقي بك ، الله اكبري كچديكنك فرداسنده مدهش ومعظم خطاسني آكلامشدي . انوردن ، شـيمدي ، سـوزشلي بر مكتوبله ايكي كون استراحت وطوپلانمق مساعده‌سي رجا ايتمشدي . و ١٠ نجي قول اردو طوپلانجه‌يه قدر ٩ نجي قول اردونك مدافعه‌ده قاله‌رق بكلمه‌سي‌ده توصيه ايدييوردي . لكن حالا ، ازبرلديكي عباره‌يي باصمه قالب تكرارلامقدن بشقه قدرت كوسترمه‌يز . عيني مكتب چوجقلري كبي ، انور « اولماز ، اوله‌ماز ، روسـلر قاچيور ، قاچيرميه‌جغز . ١٠ نجي قول اردو همان صـاري قاميشه يوروسون ، تعرض ايتسون ! . . » امريني كوندردي .

١٠ نجي قول اردونك صاري قاميشده بر آووج قهرمانيله تعرضلري پك قانلي ، پك جـوروانه‌در . پياده افرادي صاري قاميشه كيرديلر . لكن روسلرك مقابل تعرضلريله برحيات قاله‌بيلنلري تكرار طيشاري آتلدي . بو آجي منظره‌يي بز موضعدن كوردك . انوره‌ده معلومات ويرمشـلر وانور بزم افراده « نه دوريورسكز ؟ ١٠ نجي قول اردو صاري قاميشه كيردي .. سزده ايلري ! » امريني تكرارلادي . بو امرك تعميمي اوزرينه قار چقورلري ايچندن صاري قاميشـده اولان بيتي انوردن دهـا واضح كورن افراد ساده‌جه تعرض اماره‌لري كوسـترديلر .. اوچ درت نفرلريني انورك قرارگاهنه طوغري

توجیه ایتدیلر و مستهزی طورلرله باغیردیلر : « الله الله ! الله الله ! هجوم ! هجوم !»..

تورك نفری جاهلدر ، فقط فطرةً چوق ذکیدر. بو نفرلر ، بر آلای جبهه‌سنده اوچ درت عدد قالدقلری صوك کونلرده‌ده انورك کندیلرینه تقربلرینی کوردکلری، و « نیچون تعرض ایتمیورسکز ؟ » سؤال مجنوناته‌سنه معروض قالدقلری زمان بو خائن و جاهل قوماندانه یالکز شونی دیدیلر :

— « شیمدی تعرض ایده‌جکز ، پاشا حضرتلری . . . نه‌یه ایتمیه‌لم ؟ (دیکر آرقداشلرینه) اوغلان، دی صاغ طرفده‌کیلرده‌ده سویله. پاشا حضرتلری امر ویریورلر تعرض ایتسونلر . . . داها نه دوریبورلر ؟..» و بو نفرلر هر آن تعرض ایتدیلر ..

انور پاشا احسان پاشانك راپورندن کوجندی و شو امری تعمیم ایتدی « . . . قول اردو و فرقه قوماندانلرینی بعض زمانلرده کریده کوردم . هرکس ایلریده بولنملی . ویریلان راپورلرده دائما موجودك نقصانندن بحث ایدیلیور (عیناً) بالذات ترصداتم نتیجه‌سی روس بلوکلری‌ده ٢٠ نفر قوتندن فضله دکلدر .. » شیمدی سز آغزیکزله قوش‌طوتسه‌کز انوره روس‌بلوکلرینك ١٦٠ نفردن هیچ بر زمان آشاغی دوشمدکلرینی ایناندیره‌مزسکز. چونکه او بالذات ٢٠ نفر کورمش ! نره‌دن کوردی ، ناصل صایدی صایدیغنك مانعه اولمیوبده بلوك اولدیغنی نره‌دن چیقاردی ؟ بونی کیمسه بیلمز .

انور پاشا ١٥ کانون اول آقشامی، قرارکاهندن بیکباشی طاهر بکه قائمقاملق توجیه ایده‌رك بزم ١٧ نجی فرقه‌یه قوماندان تعیین ایتمشیدی. طاهر بك ذکی و جسور برارکان حرب ضابطی ایدی . موضعه واروبده وظیفه باشنه کچنجه دشمنه دائر شو راپوری کوندرمشیدی : « دشمن ١٠ نجی قول اردویه قارشی ٢ : ٣ آلای سواری، ٢ بطریه طوپ ، ٢:٣ طابور پیاده ایله کیدیبور. » انور بوکاده ایناغمدی ، قاچیورلر! دیدی!. صکره یاقالانان تورکستانلی اسلام بر اسیر روسلرك بش آلایله صاری قامیشده بزی احاطه ایده‌جکلرینی وهربلوکده ١٦٠ تفنك اولدیغنی‌سویلدیکی زمان انور ، غیر قابل رد دلائل قارشیسنده بوزولان عنادجی معترضلر کبی ، دوداق بوکدی و « ١١ نجی قول اردو نه ایش کوریبور ؟ بونلری نه‌یه صالیوردی ؟ . » سؤالی صورمغه باشلادی .

١١ نجی قول اردوده دورمامش و چوق ایش کورمشیدی. شیمدی بوقول‌اردونك ارکان حربیه ریاستنه دور اندیش ، مدقق ، جسور و عزمکار آرقداشمز ارکان حربیه بیکباشیسی امین بك کچمشدی . سابق ارکان حربیه رئیسی بیکباشی شوکت بك ٣٣ نجی فرقه‌یه قوماندان تعیین ایدلمشیدی . شوکت بر آووجلق ٣٣ نجی فرقه‌سیله روسلرك‌صاغ

جناحلرینه اوقدر صیق بر صورتده بایپشدی که دشمن بو جناحنده هر چکیلیشنده مترالیوزلرینی تفنکلرینی ، آتلرینی ، آرابه‌لرینی براقه ... شوکته بر چوق اسیر تسلیم ایتمکه مجبور قالیوردی . ۱۸ نجی و ۳٤ نجی فرقه‌لرك شـدت عزملری ، فـا کارلقلری ۳۳ نجیدن کری قالیوردی . ۳٤ نجی فرقه‌یه مرحوم کربنه‌لی بکر بك قومانـدان تعیین ایدلمشدی.

(بن شوناچیز یازیلرمله کندی عقامجه بر وظیفهٔ تاریخیه‌یی استهداف اتدیکم ایچون مرحوم بکر بك مناسبتیله شورایه بر فاچ سطر علاوه ایده‌جکم. بکر بك انقلاب دورنده وبالقان حربنده چته‌جیلکله حقلی حقسز بر شهرت قزانمشیدی . بکی ! چته‌جیلکده ایش کورمك ایچون ایکی معنوی و بر مادی خاصه‌یه احتیاج واردر : فرط جسارت وحیله‌کارلق ایله صاغلام بر وجود . بکر بکی کندی فرقه‌لرندن برینه قبول ایدن ۱۱ نجی قول اردو قوماندانی غالب پاشا حضرتلری مساعده ایتسه‌لرده صورسه‌ق : مرحوم ، بوو بوکا بکـزر خاصه‌لریله عسکرلکده بر طابوری بیله امنیتله سوق واداره ایده‌بیلیرمیدی که کندیسنه قول اردونك او آنه قدر پك چوق فدا کارانه سبقت ایتمش بر فرقه‌سی امانت ایدیلیرکن رضا وموافقت کوستردیلر؟ « هر کسك بری وهر برك بر کسی واردر » دیرلر. میرلوا احسان پاشادن صوکره اویرك کبی غربنه‌لی بکرمی ایدی؟ (ثوت) دینیله‌میه‌جکنه امینم : بر دفعه‌ده ۳٤ نجی فرقه ارکان حربیه‌سنی سویله‌ملی ، دیرم. امکانی بولورسه‌کز ۳ نجی اردونك او زمانکی فرقه قوماندانلری آراسنده غربنه‌لی بکری‌ده حذایه کتیرك ، بقایم : ارکان حربیه میرآلایی علی رضا بك (۰۱۷) ، ارکان حربیه میرآلایی ادهم بك (۰۲۸) ارکان حربیه میرآلایی عارف بك (۰۰۹) ، ارکان حربیه میرآلایی عبدالکریم بك (۳۲) ، میرآلای حسن وصفی بك (۰۲۱) قائممقام عالی عثمان بك (۰۳۰) ، ارکان حربیه قائممقامی یوسف عزت بك (سواری) ، ارکان حربیه میرآلایی مصطفی نعمت بك (۰۱۸) ۰۱۰. ق. ارکان حربیه رئیسی شوکت بك (۰۳۳) وبوتوز بوقیمتلی ، مدرك سیمالر آراسنده غربنه‌لی بکر ! . یاقیشدیمی ؟.

مرحوم بکر جاهل ایدی ، قوماندانلق موقعنده جسارتیله قپاتمق ایستدیکی بویوك بوشلغی اك نهایت کنج حیاتنك انقاضیله دولدیردی (الله رحمت ایلسون) . بویله مهم موقعلره انتخاب ایده‌جکلری ذواتی تدقیق ایتمك ایچون مدنی دولتلر بر دستور ریاضی قبول ایتمشلردر. بودستورك اوچ مجهولی حل ایدن اوچ جواب آرارلر. موقع مأموریتی بر طرفه ، جوابلر قیمت جبریه یکونی دیکر طرفه قورلر. جواب طرفی مأموریت قیمتنه مساوی ویا اوندن اعظم چیقارسه قبول . اوچ سوأل شودر !

۱ — نامزدك درجهٔ تحصیلی ؟

۲ — یتشدیکی عائله ؟

۳ — تجربه‌سی ؟

بو سؤاللری هم عسکری همده ملکی رؤسای مأمورین حقنده تطبیق ایتمك ، انتخابده خطادن توقی ایلمك ایچون کافی بر چاره‌در.)

کرك نظامیه سواری فرقه‌سنك و کرك ۱۱ نجی قول اردونك دشمنی هانکی خطه قدر کری سوردیکنه دائر بز صاری قامیشده معلومات آلامیوردق. بو خصوصده اردونك

هر تشبثی عقیم قالمشدی. مسافه اوزاق و خبرلر (باردیز ـ نارمان ـ اوری کوی) اوزرندن طولاشمق مجبوریتنده ایدی . انور ۱۱ نجی قول اردوینی خورومده فرض ایدییوردی .

☆

آیك ۱۸ نده صاری قامیش وحوالیسنده‌کی محاربه وضعیتی خلاصةً شویله ایدی: باردیزده : ۱۰ نجی قول اردونك ۳۲ نجی فرقه‌سی تقریباً (۵۰۰) کیشی ! ۲۸ نجی فرقه‌نك ۸۲ نجی آلایی ؛ ۱۷ نجی فرقه‌نك ٤۹ نجی آلایی وبر قاچ طوپ جمعاً ۳۲ نجی فرقه قوتنه مساوی ویا بر آز فائق بر موجودده ... صاری قامیش شمال غربنده‌کی اورمان أتکارنده ۱۰ نجی قول اردونك ۳۰ نجی و ۳۱ نجی فرقه‌لرینك بتون قوتی برقاچ بطریه ایله الك چوق (۱۸۰۰) نفر قدر ۹ نجی قول اردونك حال ووضعیتی ایسه احسان پاشانك آتیده‌کی مهم راپورنده مندمجدر : بو راپورك یدمده قالان بر قوپیه‌سندن شو سطرلری عیناً یازاجغم ؛ تا که باش قوماندان وکیلنه قارشی ۹ نجی قول اردو قوماندانك بوتون حقیقتی هر فرصتله عرض ایدوب ایتمدیکنه شبهه قالماسون :

[۱۷ کانون اول ۳۳۰ آقشامی ۸ نجقده احسان پاشانك اردو قرارکاهنه صاری قامیش شمال غربنده‌کی صوك قرارکاهمزدن کوندردیکی راپور صورتندن مأخوذدر :

« ... ۹ نجی قول اردونك ایلری حرکتدن ایکی کون مقدمکی قوای محاربه‌سی
« (۲۱۰۰۰) و ارزاق و جبخانه قوللری و سائره خارج اوله‌رق اساس قوۀ عمومیه‌سی
« (۲۸۰۰۰) نفر ایدی . جناحلره جانبدار اوله‌رق افراز ایتدیکمز ۱۲ بلوك باردیزده
« ۳۲ نجی فرقه طرفندن توقیف ایدلدی واولتی استقامتلرینه امر دولتلرینه امتثالاً توجیه
« ایدیلان صحرا بطریه‌لرمزه رفیق ایتدیکمز اوچ استحکام و ٦ محافظ بلوکی ۱۰ نجی قول
« اردودن آریلوبده بزه هنوز التحاق ایتمدی. بوسببله باردیزه مواصلتمزده قوۀ عمومیه‌مز
« (۱۸۰۰۰) نفره تنزل ایتمشیدی. اوندن صوکره کرك ۱۲ ـ ۱۳ کانون اول کیجه تعرضی
« وکرك ۱۷ کانون اول آقشامنه قدر اجرا ایدیلان تعرضلر وشدت موسم، قول اردونك
« بتون قوتی (۱۷ نجی فرقه ۱۱۰ + ۲۹ نجی فرقه ۱۹۰ + ۲۸ نجی فرقه و ۸٦ نجی
« آلای ۷۰۰) جمعاً بیك نفره قدر تنزیل ایلدی . بونده نه مقدار پراکنده‌من بولندیغنه‌دائر
« اساسلی معلومات آلنه‌مامشدر . معمافیه پك قوی بر صورتده امید اولنه‌بیلیرکه ۹ نجی
« قول اردونك کریلرده کویلره طاغیلمش اولان پراکنده‌سی طوپلامق و الیوم ۳۰ نجی
« فرقه ایله برلکده محاربه ایدن قطعاتندن استفاده ایتمك اوزره اون کون وقت بولسه
« (۱۰۰۰۰) موجودینه یوکسله‌بیلمسی اغلب احتمالدر. الیوم موجود افراد و حیوانات
« ایله مالزمه‌نك قیمت حاضرۀ مادیه‌سنده‌کی ضعف معلوم دولتلریدر . مثلا محارب عد

« ایتدیکمز افراد موجوده قسم اعظم اعتباریله ضعف بدنی ایله مصابدر. طوپجی افراد
« وضابطانی نصف درجه‌ده ضایعاته اوغرامشدر. حیوانات بی‌تاب وتواندر. (٤٠) جبل
« طوپندن الیوم آنجق (٢٠) طوپ ایی برصورتده ایشلیه‌بیلمکده‌در و بوتون جبهه‌لرده
« آنجق (١٦) ماکنه‌لی تفنکدن استفاده ایدیله‌بیلیور. نتیجه اوله‌رق ٩ نجی قول‌اردونك
« قابلیت تعرضیه‌سی قالمدیغی معروضدر. بو عرض عاجزیدن مقصد قول اردونك حال
« حاضرینی بیلدیرمك وغایت بیوك اولان مقام دولتلرندن بوقول‌اردویه توجیه ایدیله‌جك
« وظائف حربیه‌نك نه‌درجه‌لره قدر اجرا ایدیله‌بیله‌جکنه ارقام اوزرینه‌مؤسس بردلیل
« احضار ایلیه‌بیلمکدر . شیمدی‌یه قدر کندیسنه توجیه ایدیلان وظائف حربیه‌یی صوك
« درجه‌ده بویوك برفداکارلقله اجرا ایده‌رك عزمی وفداکارلغی نتیجه‌سنده بوقدر بویوك
« ضایعاته اوغرامش اولان ٩ نجی قول اردو موجود منابعندن استفاده ایده‌بیلمك ایچون
« ١٠ - ١٥ کونلك بر فرصته مالك اولورسه کندیسنی طوپلامسنه پك بیوك امیدلر
« موجود اولدیغنی آریجه عرض ایدرم . »

حالا کوزمك اوکنده‌در، بوراپورك مسوده‌سنی یاش‌چام اودونلرینك سونوك‌ایشیغی آلتنده اکمال ایتدیکمز زمان عمر لطفی وبن او قدر همتلرله او قدر مکمل بر صورتده سفربر اولان بو قول اردونك بر آی اولکی زنده حالنی پیش نظره کتیرذك وشیمدی شو بدبخت انقاضك باشی اوجنده المزده‌کی مرتبه‌یه باقدقده آجی آجی آغلادق...

انوره (رجعت) دن بحث ایدیله‌مزدی . بر آدیم کیری آتانی هر مافوق درحال طبانجه‌سیله اعدام ایتمك امر قطعیسنی آلمش ایدی . اوکا ایشته بویله ، آنجق (١٠:١٥ کونلك بر فرصته مالك ..) اولمق عرض ایدیله‌بیلیردی .

عینی تاریخله مرحوم حافظ حقی انوره (اردهان یولنده براقیلمش اولان مفرزه ایله صحرا طوپلرینك اولنی‌یه اولان خط ارتباطلرینك تهلکه‌ده ، مفرزه قوماندانینك شهید اولدیغنی ولطفاً ومرحمةً امداد کوندرلمرسه طوپلرك‌ده قازاقلر طرفندن آلنه‌جغی) بر راپوردن اوکرندیکنی بیلدیردی و شو سوزلری علاوه ایتدی : « المده ٨٠٠ یورغون
« و جانسز نفردن باشقه عسکرم یوق . بونلری دیکلندیرمکه چالیشیورم . تعرض امکانی
« یوق بر آز تحکیماته مدافعه تأسیسنه اوغراشیورم . بوکون تکمیل قول اردونك باشی
« صاری قامیشده ونهایتی باش کوی و کریسنده پك طاغنیق بر حالده بولنیور . بوتون
« جوار منطقه‌ده‌کی مجموع قوت ١٨٠٠ نفر، ٨ صحرا طوپی، ١٦ جبل طوپندن عبارتدر.
« بلکه بر آز طوپلانه بیلیرسه‌م یارین آقشام تعرضه کچه‌بیلیرم .. »

بونك اوزرینه انور پاشا فرداسی ۱۸ کانون اول کونی ایچون اردونك ... طبیعی رجعتنه قرار ویره‌جکنی دوشونیرسکیز دکلی ؟ خایر ، بیله‌مدیکیز ! بوتون قوتیله‌شدتله تعرضه دوام ایتمسنی امر ایلدی ! .

۹. ق اركان رئيسی	۲۹. فر. قو.	۳. اردو اركان حربيه‌سندن
قائممقام شریف بك	میرآلای عارف بك	قائممقام نوری بك
۹. ق. اركان حربيه‌سندن	۲۹. فر. اركان حربی	۲۹. فر. قرارگاه قوماندانی
یوزباشی محمد بك	یوزباشی رفعت بك	

قرارگاه و قطعه‌تك ضابطانی آره‌سنده آیقلری دوناری ، یارالانان ، شهید وحتی اسیر دوشن پك چوقدی. ۲۸ نجی فرقه اركان حربی یوزباشی رفعت بش كون اول كوتك یولنه كشفه كیتمش ایدی ، كری كلمدی (اسیر وشمشیدی ، روسلر رفعتی استنطاق ایدركن موافق جواب آله‌مدقلرندن قیزمشلر و قفاسی قلیجه یارمشلردی . رفعت ، مع‌مافیه برحیات قالمشیدی) ۲۹ نجی فرقه اركان حربی یوزباشی خیراتین ، ۹ نجی‌قول

اردو ارکان حربیه‌سندن یوزباشی ضیا واکی امر ضابطی مجروح ایدی ، اردو ارکان حربیه‌سندن قائممقام نوری بك او طاغه طاشه صالا صالا اك نهایت طوپ یولی طرفلرنده غیب ایتمشدی (نوری بك ٣٢ نجی فرقه‌یی کوردکدن صکره ١١ ی قول اردو ایله ارتباط تأسیسی ایچون خوروم جهتنه کیدیوردی بزم آوجیدن آیرلدقدن صکره‌یسدن یولنی غیب ایدرك روس آوجیسنك قوجاغنه دوشمشدی .) بر چوق آلای قوماندانی شهید ، مجروح ویا جرکس کندنده اسیر اولمشدی ، ١٧ نجی فرقه قوماندانی طاهر و ٢٨ نجی فرقه قوماندانی ادهم بکلر مجروح اولمشلردی . (بو ایکی قیمتلی مجروح ، کری‌یه نقل ایدیلیرلرکن دوشمنك ه... سنده اسیر دوشدیلر ، تفلیس خسته‌خانه‌سنده تداوی اثناسنده تیفویه طوتولدیلر و رحمت رحمانه قاووشدیلر .) اردو قرارکاهی بر خرابه منظره‌سنی آلمشدی . آنالرك سسی چیقمیوردی ، کیمیسی خسته‌لانمش کیمیسنك ایاقلری طوکمشدی . انورك سریاوری کاظم بك یاتاغنده مأیوس و طوکمش آیاقلریله بر طرفه قیمیلدانه‌میه‌رق یاتیوردی . انور ایجاد و ایلاد ایتدیکی بو صحنهٔ فجاعتك آرتق چورومش انقاضنی بر جلاد طونوقلغیله فتورسز ، پرواسز سیر ایدیوردی . کندیسنه کوندردیکمز برابور حقنده معلومات آلمق ایچون احسان پاشایی ونی چاغیرتدیرمش ایدی . صوردی : « ٢٩ نجی فرقه نیچون بلا امر تبدیل موضع ایتدی ؟ اوچ طوپی نیچون دشمن الینه براقدی ؟ فرقه قوماندانی قورشونه دیزیلملی !.. » ایشته مدهش فاجعه‌نی اکمال ایتمك ایچون شکسپیرك شوقعلی مقلدینه بویله بر صوك پرده لازمدی ، .. احسان پاشا بر آن ایچون دوری ، برشی سویلمدی . فقط بن یانی باشندن فیصلدادم : « اساس امری کندیسی ویردی ؛ عارف بکده بز صلاحیتی داخلنده لزومنه کوره تبدیل موضع مساعده‌سی ویردك .. » دیدم . بو قدری احسان پاشا ایچون کافی ایدی ؛ احسان پاشا عارف بکك پك قیمتلی بر قوماندان اولدیغنی و بو کونه‌قدر وظیفه‌سنی شایان امتثال بر سکونت و وقوف ایله ایفا ایلدیکنی تذکار ایده‌رك آرقه‌سنی اکمال ایلدی : «... محضا امر دولتلرینی تعقیباً بزم فرقه‌لره ویردیکمز صلاحیت و مساعده اوزرینه عارف بك برقاچ یوز متره تبدیل جبهه ایده‌رك صاغنده ٢٨ نجی فرقه غروپیله ارتباطنی تأسیس ایلدی . اوچ طوپ دشمنه تسلیم ایدلمه‌مشدر ، تخریب اولندقدن صوکره آبدستخانه چقورلرینه آتلمشدر .. » انور ـ حیرت‌احیرت !..ـ مدهش امرینی کری آلدی ..

کاظم بکه یناشدم ؟ « هایدی بز قالدق ، باری سز یولی کسیلدی ؛ سزنه بکلیورسکز ؟ . سزده‌می اسیر اولمق ایستیورسکز ؟ » دیدم . کاظم بك انورك سوز دیکله‌مدیکنی مع مافیه بلکه بنمله مداوله‌ٔ افکار ایتمك ایسته‌یه‌جکنی سویلدی . عینی کونك آقشامی یانلرینه کیتدم

هرکس یاتاقده ایدی. انوری یتاغنك ایچنده یالکز بولدم وشویله سویلدم : « ۹نجی و۱۰نجی قول اردولردن خبر قالمادی . معلوم دولتکز . بار دیز ارتباطی روسلر کسدی دوندنبری دیونیك اوزرندن ایشلیورز. نتیجه طبیعی اسارتدر، باری مساعده بیورسه کزده صوك کلن قرق قدر طوبجی و پیاده ضابطلرینی کری یه یوللایلم . برده بنده کزك نیتم یاواش یاواش فضله قالان وایشه یارامیان طوپ ومیترالیوزلری کوندرمکدر . قرارکاهلرده قورتیلسه چوق ایی اولوردی .. » انورجواباً شو امری وردی : «بوقدر کیشی نرده قالدیسه طوبجی ضابطلری ده اوراده قالسون . بونك اهمیتی یوق . فضله طوپ ومیترالیوزلری، برده آلای سنجاقلرینی ارضرومه کوندرك. سنجاقلری کوتوره جك چاووش واونباشیلره برقاچر لیرا پاره ده ویرك . قرارکاهلر نره یه کیتسون ، دیبورسك » — « یوق ! بریره کیتسون دیمیورم ، دشمن الینه کچمسون دیمك ایستیورم .. . برده مساعده بیوریرسه کز بنده کزه تعلق ایتمین برمسئله عرض ایده یم : اردونك ۱۱ نجی قول اردودن باشقه صاغلام برقوتی قالمدی . ذات دولتکز بوندن صکره ۹نجی و با ۱۰نجی قول اردولر یاننده بولنمقله هیچ بر فائده تأمین ایده مزسکز. لکن یارندن اعتباراً کوتنکه طوغری حرکت ایتسه کز بلکه ۱۱نجی قول اردو واسطه سیله وضعیتمزی براز تصحیح بیوریرسکز . . » بوکا هیچ شبهه کز اولمسون ، بن بوسوزم اوزرینه دها انور صاری قامیشدن حرکت ایتدی .. چونکه بن کندیسنه یکی بر جولانکاه کوسترمش ایدم : ۱۱نجی قول اردو ! .

بزم صوك کوزمز

انور وقرارکاهندکی سقط وخسته ضابطان اولکی کون ـ ۲۰ کانون اول ۳۳۰ ـ ۹نجی قول اردودن ابدیاً چکیلوب دیونیکه ، اونجی قول اردو قرارکاهنه کیتدیلر . دشمن ۱۱نجی قول اردویی آراس جنوبندن صقیشدیرمش .. ۱۰ نجی قول اردویی جبهه سندن وشمالندن تضییق ایتمش و۹نجی قول اردویی شرقدن ، جنوبدن ، غربدن ایچه صارمش ایدی. بزم ۱۰نجی قول اردو ایله شمالدن طار بر بویوندن ارتباطمز واردی. دون میرالای حافظ حقی بك باش قوماندان وکیلی انورپاشا طرفندن میرلوالغه ترفیع وصول جناح اردوسی قوماندانلغنه تعیین اولنمشیدی. حافظ حقی پاشا بزم جبهه مزه کلدی و کزدی. کریلردن قوای احتیاطیه واصل اولنجیه قدر موضعلرده ثبات ایتمه مزی توصیه ایتدی .

بزم اوچ موضعمز واردی . صاری قامیشه قارشی اورمان اتکنده ۱۷ نجی فرقه غروبی ۲۰ : ۳۰ نفر پیاده ۲ : ۳ طوپ و ۲ میترالیوزدن وفرقه‌نك بر حیات قالمش ۳۰ قدر ضابطانندن مرکب ایدی ، بو غروبك قوماندانی بیکباشی غنی بك ایدی . بولندیغمز صرتك جنوبنده جبهه‌سی جنوبه متوجه ۲۹ نجی فرقه غروبی بولونیوردی . بو غروبك قوماندانی میرالای عارف بك ایدی . قوتی دیکر غروب قدر . نهایت بویون نقطه‌سنك شمالندن کچن دره‌یه قارشی صاغ جناحمزده ۲۸ نجی فرقه غروبی قالمشدی‌كه قوماندانی طوپجی بیکباشیسی شاکر بك ایدی . دون حافظ حقی پاشانك بزه وعد ایتدیکی ۲۰۰ نفر احتیاط کلدی ، بر قسمی تضییق کورن ۱۷ نجی فرقه غروبنه ویردك . دیکر قسمی‌ده ینه ۱۷ نجی فرقه غروبی کریسنده بولنیوردی .

روسلر صباحدنبری طوپ ، تفنك ، مترالیوز آتشنی زیاده‌لشدیرمشلردی . تقریباً ۱۲ بلوك دشمن هرطرفدن جبهه‌یه تقرب ایتمکله اوغراشیوردی . آلدیغمز امرموجبنجه بو کون ایشه یارامایاز طوپلری ، فضله تفنکلری ، صحیه ادواتنی الده‌کی مکاریلرله دیونیکه کوندرمکده ایدك . سنجاقلر بر کون اول یوله چیقارلمشیدی . ذاتاً بوتون قرارکاه‌اداره هیئتی واوراق بو صرتلره هیچ کتیرلمه‌مشدی ، مالاقان قومنده ایدی واورادن تضییق کورونجه بارديزه قاچوب قورتلمشلردی . کری خدماتنك تفتیش وتنظیمی ویرا کنده‌لرك

طوپلاتدیرلمسی ایچون ۹ نجی قول اردو ارکان حربیه برنجی شعبه‌ی مدیری قائممقام عمرلطفی بك احسان‌پاشا طرفندن توظیف ایدیله‌رك اولتی استقامتنه کوندرلمشدی .

تضییق آرتمشیدی ، هرطرف امداد ایستیوردی . قول‌اردو قرارکاهی ینه ۱۰نجی قول اردویه یاقین اولان یاماچده ، درت کون اولکی یرنده واوچ غربه‌بك مرکزنده بولنیوردی . قول اردو قومانداني احسان پاشا ، بن ، ارکان حرب یوز باشیسی محمد بك وياور ملازم‌اول بهاءالدین افندی، بر امرضابطی، غالبا درت خدمتجی نفری قرارکاهمزك بوتون موجودینی تشکیل ایدییوردی .

[بو کتابده اسمی تصادفاً هیچ کچمدیکی حالده قول‌اردو ارکان‌حربیه‌سنده بولندیغی مدتجه پك منتظم وفائده‌لی مساعیسندن جدی صورتده استفاده ایتدیکمز ارکان حربیه یوزباشی یوسف ضیا بك نامنده قیمتلی بر آرقداشمز دها واردر . ضیا بك قول اردو قرارکاهنك اك کنج‌رتبه‌لی ارکان‌حربیه ضابطانندن‌اولمسی حسبیله دائما اك کوچ ویوریجی وظیفه‌لره سوق ایدیلیردی . بو مسئله‌ده رفیقی ارکان حربیه یوز باشیسی محمد عادل بك‌ده عینی طالعه مظهر ویا دوچار ایدی . طاغ باشلرنده ، دشمن صفلری ایچنده یاپیله‌جق اوزاق کشفلره کوندریلن محمد بك دکلسه ، مطلقا ضیا بك اولوردی . دیکر کشف قوللرینك کتیردیکی مغلق ومهم‌افاده‌لی راپورلری محلنده کوره‌رك تدقیق ایتمك‌وظیفه‌سیله قار فورطنه‌لری ایچنه آت سورمك‌ایچون ضیابك ال آلتنده بولنه‌میورسه اورایه بهمه‌حال محمدبك توجیه ایدیلیردی . احاطه مانوره‌سی کونلرنده وصاری‌قامیش محاربه‌لری اثناسنده ضیا بك ۱۷ نجی فرقه ارکان حربی اوله‌رق قول اردو قرارکاهندن آیرلمشیدی. بوراده، بو هرایکی غیور ، جسور ومقتدر آرقداشمزی منتله یاد ایتمك بنم ایچون بر وظیفهٔ وجدانیه‌دز .]

× × ×

۲۲ کانون اول رومی ۳۳۰ کونده‌یز . کسکین بر صوئوق هپمزی تتره‌تیور . آیاقلرمزك اوجلری چورومشدی. نفرلر شو قوجه اورمانلر ایچنده بزه یاقاجق برقورو چام دالی بولامیورلر.. آتشمز بو کون پك سونوك یانیور . اوکله‌دن صکره ساعت‌ایکی.. اوکمزدن برر برر کری‌یه کیده‌جك مکاریلر کچمکه باشلادی وتام بو صره‌ده میرلوا حافظ حقی پاشاکلدی . هرانسان حسیاتنی صاقلایه‌مز . حافظ حقی پاشاده تماماً صمیمی ایدی وینه تبسم معتادیله بزه فرانسزجه :

هرشی بیتدی ! دیدی وعمومی رجعت امرینی نوط ایتدیردی . ئه‌وت ، هرشی

بیتمش وینه بوراده‌ده چام دیبلرنده، درەلر ایچنده، قارلر آلتنده طاتلی وابدی برؤیانك ابدی سعادتلرینه قاووشان بیکلرجه تورکك قانی وجانی آنلرك ئوکسوز چوجقلرینك کوزیاشی بهاسنه ملتك شرفی، تاریخی ودینی قورتلمش ایدی [*]. فقط شو چیرکین حیاتدن بویوك ناموسلرینی شهادت نعمتیله قورتاران بیکلرجه مظلوم تورکك اوکونکی هوا ایچنده وصاری قامیش اورمانلرینی بر فسون قوتیله تسخیر ایتمش وقاپلامش بربقیهٔ املی، برشیئی قالمشیدی. بو دیله، قلمه کلمین بیوك (برشی) استقبالك ئوز تورك چوجقلرینه صانکه شویله دییوردی: « جنایت وار، جانی کیمدر؟ آرامیه‌جقمیسکز؟. خیانت کوردك خائن کیمدر؟ بولمیه‌جقمیسکز!.)

زواللی رنکسز وضعیف چوجق!. یالکز سنك اوغرادیغك فجیع ظلم اللهك عدالتنی دبرتمکه، عدالتك صبرینی اویناتمغه؛ صبرك صوکنی کتیرمکه کافیدر. سن ایشته او صحنهٔ فجاعتك بو کونه قدر (مجهول عسکر)ی ایدك وابدیاً تمثال مغدوریتی قاله‌جقسك. سن بو کون آلتنده یاتدیغك چام آغاجلرندن بر دال بیله قیرمدك؟ اونلر سنك کوچوك مزارینی ابدیاً کولکه‌لندیره‌جکلردر..

« هرشی بیتدی! » دییوردی. بیتیرنلرك شان وشرفیده برابر.. حافظ حقی بك، پاشا اولمشیدی.. دیدیلرکه: « انورك مقصدی برباد ایتدیکی اردونك انقاضی حافظ حقینك میرلوالق آپولتلری اوستنه یوکلتوب سوروکله‌نمك ایدی!. » بو آغیر یوکی سوروکله‌مك ناموسلی بر آدمك ذاتاً بورجی ایدی، رتبه قبول ایتمکه احتیاجی وارمی ایدی؟

حافظ حقی پاشا ینه اوباتیریلان واعدام ایدیلن اردونك یولنده کنج حیاتی، سفیل وپریشان بر وضعیتده، بوتون اقربا وتعلقاتندن دور ومهجور اوله‌رق افنا ایتدی. الله غنی غنی رحمت ایتسون وتقصیراتی عفو ایلسون. ئولن حافظ حقی‌یه هیمز آجیرز، فقط قوماندا ایدن حافظ حقی‌نك اسمنی تاریخ خیرپالارسه بونی‌ده معذور کورملی‌یز..

« هرشی بیتدی، دییوردی. ۱۰ نجی قول اردونك چرمیك استقامتیله طاغلر « اوستندن بر تك ارتباط یولی وار، بوصباح کشف ایتدیردم. ساعت درتده ۱۰ نجی « قول اردو رجعته باشلایه‌جق. سزده بو یولدن چکیله‌بیله‌جکسکز. زوسلر فرق ایتمزلر « امیدنده‌یم ... »

---

[*] Tout est perdu, sauf l'honneur ! — فرانسه قرالی برنجی فرانسوانك بر مغلوبیت کوننده صکره والده‌سنه یازدیغی مکتوبك مشهور بر سطریدر « شرفزدن ماعدا هرشی محو اولدی » دیمکدر.

بو سوز هنوز بیتمەمش ایدیکه ایلردن بر کورولتی، تلاشلی بر حرکت کورولدی. درت بش نفر اللرندەکی مکاریلری عجله عجله چکمکه، عادتا قاچمغه اوغراشیوردی . حافظ حقی پاشا « بو نه ؟ پانیك وار! » دیدی. « شمدی‌یه قدر بو قول اردونك عسکری پانیك یاپمدی ؛ شمدی ایسه ایلریده پانیك یاپاجق عسکرمز قالمدی. » جوابنی ویردك. احتیاط اولەرق ویریلان بلوکه آدم قوشـدیرەلم دیدك ، بلوك کری چکلمکده اولدیغنی کوردك وبر سینەما شریدی سرعتیله کچن بو وقایعی متعاقب بزم قرارکاه قورشون یاغموری آلتنده قالدی . قورشونلر آغاجلره چارپدقجه پاطلار کبی سس چیقاردقلری ایچون حافظ حقی پاشا « دوم دوم قورشون آتیورلر .. » دیدی !.

فضله قونوشمغه امکان قالمدی . بر روس آوجی خطی ١٧ نجی فرقه ایله ١٠ نجی قول اردو آرەسندەکی آچیقلقدن پیدا اولدی وبزی شدتلی بر آتش آلتنه آلدی . حافظ حقی پاشـا آتنه آتلادیغی کبی قورشـون یاغموری آلتنده ١٠ نجی قول اردویه طوغرو چکوب کیتدی ؛ عجله ایله قرباجنی‌ده احسان پاشایه یادکار براقدی . بن حالا حافظ حقی پاشانك بو قورشون یاغموردن ناصل قورتلدیغنه حیرتده‌یم.. بز ایلك پاطیردی‌یی کچیرمك ایچون ٢٨ نجی فرقه غروبی طرفنـه چکلمك نیتنده ایدك . اورادن کلن بر سـواری دشمنك شیمدی ٢٨ نجی فرقه‌یی کاملاً اسیر طوتدیغنی سویلدی : دیمك که ایش ایشدن کچمشیدی .. رجعته قرار وبردکاری کونده بو ناکهانی فلاکت بزه یـلدیرم کبی تأثیر ایندی . عجله ایله جیبمزده‌کی اوراقی آتشه آتدق . قول اردو قرارکاه بایراغنی قیرەرق بزنی یاقدق واوستمزه روسجه « طاورانمیك تسـلیم اولك ! » خطابلریله الده طبانجه ، اطرافنده سونکولو روسلرله کلن بر دشمن ضابطنه تسلیم اولدق . حریف بزی ایلری قرەغول پوستەسی ظن ایتمش. هپمزی ضابط البسه‌سیله کورنجه وهله برقول اردو قرارکاهی قوماندا هیئتی اولدیغمزی آکلاینجه مال بولمش مغربی قدر سویندی . بر درلو ایناندیره‌میوردق . چونکه بزده اویله بر قوماندا هیئتی قیلیق وقیافتی قالمامشـیدی . تام اون بر کوندن بری شو اورمانلر ایچنده قار اوستنده ، فورطنه وتیپی آلتنده یاشامقده ایدك .

هرشی بیتمشدی . روسلره اطبا وسائره داخل اولدیغی حالده بوکون ١٠٦ ضابط ٨٠ نفر (تقریبی) ، بر قیریق طوپ قونداغی وبر قانج آت تسلیم ایدلمش ایدی . ایشته ٢٢ کانون اول رومی ٣٣٠ اوکله‌دن صـوکره سـاعت ٣ بچقده ٩ نجی قول اردونك قوهٔ عمومیه‌سی !

١٠ نجی قول اردونك ٢٢ کانون اول صـباحنده باشـلایان رجعت حاضرلقلری

روسلرك نظر دقتی جلب وصوك تعرضلرینی اجرایه سوق ایتمش ایدی . ١٠ نجی قول اردونك بوتون طوپلری ـ یاخود بونلردن صوك زمانده موضعنده بولنانلری ـ دشمن النه کچمش وپرا کنده افرادك دیونیك وباش کوی طرفلرنده‌کی صوك مدافعه‌سی دشمنه برچوق تلفات ویردیرمش ایدی .

روسلر آیك ٢٣ نجی یمنی رجعت امرینك فرداسی کونی دیونیکه کیردیلر و١٠ نجی قول اردو بقایاسنی چرمیکه دوغری تعقیب ایتدیلر . انور جهل عنادینك ، خیانتدن غدا آلان دیك قافاسنك تأثیریله اونایکی کوندن بری شوقارلی طاغلره وبیوك اورمانلره کومدیکی بیکارجه بدبخت وطن اولادینی چیکنه‌یه‌رك یالکز باشنه ، دیشلرنده قانلی صالیه‌لر آقان بر ییلغین جنوار کبی ، فرار ایدرکن قارشیسنده ارکان حرب بیکباشی جلالی بولدی جلال باش کوی طرفلرنده سلاحلی ، سلاحسز طوپلانان بش‌اون پراکنده نفرله هرطرفدن هجوم ایدن روس بلوکارینه برکوندن ویا ـ بیلمیورم ـ برقاچ ساعتدن فضله مدافعه‌یه امکان بوله‌مدیغندن معیتی کبی اسیر دوشمه‌مك ایچون بر قولاینی بولوب چکلمش ایدی. انور اوصره‌ده بو مظلم صحنهٔ فجاعتك بتون شاهدلرینی یا (صاری‌قامیش) طاغلرنده یاسیبریا چوللرنده امحا ایتمکدن بشقه بر هدف امل تعقیب ایتمدیکی ایچون جلالی کورر کورمز صاراردی . ایکی کلمه سویلندی و : « ترك موضع ایتمش قورشونه دیزك ! » امرینی وردی .

جلال ، بینمم کیمك شدت توسطیله قورشونه دیزیلدی ، فقط دها آغر بر معامله‌یه اوغرادی : آپولتلرینی سوکدیلر وعسکرلکدن طرد ایتدیلر ..

انور باردیزه کلدی : اردونك موفقیتله محاربه‌یه دوام ایتدیکندن باحث یالانلر سویلیه‌رك (حدیق) لی کرد پاشونك لطف دلالتیله پاسینلره آتلادی ، هوپیك‌ده ١١ نجی قول‌اردو قرارکاهنی بولدی و٢٥ کانون‌اول‌ده ارضرومه متوجهاً حرکت ایتدی . جانی ، بوتون اولادینی دیشلدیکی . بوغوب یدیکی ارضروملیلرك کوزینه کورونمدی . والی تحسین بکك تدارك ایتدیردیکی برقیزاغه بوکولوب اوطوره‌رق ، هرخائن خائف کبی اورکاك وسینسی طوریله دفع اولدی ، کیتدی .

قیزاقچی آتلرینه « ده‌ه ! » دیدیکی آنده قهرمان حریت ، طرابلس‌غرب مدافعی ، حربیه ناظری وباش قوماندان وکیلی انوری آناطولی ملتی حدود یوللرنده بر چوقوره کومدی .. قیزاقله سیواسه طوغروقاچان خائن ، تورکلك وانسانلق فضیلتلرندن صویولمش ، آلمانیا ایمپراطورینك اجرتلی یاماغی ، باباسنه وقرداشلرینه لایق اولمیان قانلی قاتل‌وملعون برحریف ایدی ... لعن‌الله‌علیه‌وعلیه مایستحق !

خاتمه و قرار

محو اولان اردو- ئولنلری خیرپالایان‌یوق !- بن کیمسه‌یه مدافعه‌نامه حاضرلامدم
- دعواجی بز دکلز ئولولردر - « اردونك کنجلشدیرلمسی » ، می یوقسه
«مسئولیت»ك معناسنی اکلامامقمی ؟ - بر صاری قامیشه بدل برقاچ چناق‌قلعه
غالیچیا ، این‌اوکی وسقاریا وار - اتحاد ترقی ارکاننه انورك روحی‌وذهنیتی‌نه‌در ؟

دیدك‌كه صاری قامیش وقعه‌سنی تفصیلاتیله یازمق الزم ایدی . بو لزوم وقعه‌نك شیمدی‌یه قدر اکثریته مجهول براقیلدیغندن زیاده اوراده بوملتك پك چوق سنه‌لردن بری دها برمثلی میدانه کتیرمه‌مش اولدیغی پك قیمتلی براردوسنك ایکی هفته ایچنده محو ایدلمه‌سندن متولددر ... ۳ نجی اردو ، حرب عمومی باشلانغیجنده مملکتمز بل کمیکی ایدی .. نفری دینج وتعلیملی ، ضابطی سچیلمش وجسور ، قطعه قوماندانلری قسم کلی اعتباریله تجربه‌دیده ، مدرك وکزیده ایدی .

×

بر اعتراضنامه ؛ بندن ۳ نجی اردونك فرقه قوماندانلرینی تلمیحاً وبنم تعبیرمی عیناً قوللانه‌رق « بو مدرك وقیمتدار سیمالرك » هانکی کشورلری فتح ایتدكلرینی وصاری قامیش وقعه‌سنده طقوزنجی درجه‌ده بیله تأثیری اولمیان بر شهیدی خربالامقدن نه ذوق بولدیغمی صوریپوردی . اکر بن فلان و فلاندن بحث ایدرکن ، بحث ایدیلنلرك شخصیتلریله اوینامق مقصدنده بولنسه ایدم بو ، پك سفلی بر مقصد اولوردی . بنم مناقشه‌لرم « شخصلر » دکل « شخصلرك فعالیتلرینه » راجعدر . بویله اولمقله برابر بن بر » بش ، هر قاچ ایسه او قدر ذاتی متأثر ایده‌جکمی دوشونمدم دکل . نه چاره‌كه باشقه درلو حرکت ایتمك المدن کلمدی ؛ چونکه دعواجی بن دکلم ، ئولولر ، ئولدیریلنلردر . مقصدم ایسه -محترم معترضك ظن ایتدیکی کبی- نفسمی ویا منسوب اولدیغم قول اردونك برنجی وایکنجی قوماندانلرینی محتمل براتهامه قارشی مدافعه ایتمك دکل بلکه بیوك جنایتك یکانه مولدی ومسبب اصلیسی اولان « مسئولیتده افراط وتفریط » ذهنیتی قرداشلرمزه وچوجقلرمزه آکلاتمق وکوسترمکدر . بن بو کتابده احمد فوزی واحسان پاشالرحقنده احتمالکه نسبةً دها چوق یازی یازدم ، چونکه کندیلریله نسبةً دها اوزون بر زمان برابر بولندم ، دها تفصیلاتلی کوریشدم وطبیعی ، دها فضله معلومات طوپلادم .. بن نه احمد فوزی واحسان پاشالرله کندیمك مدافعی‌یم نه‌ده بو مسئلهٔ عظمایی بزلر کبی سوق‌طالع‌ایله

بوتاریخی وقانلی معرکه‌نك صحنه‌سنده بولونمش بش اون قانینك مسئله‌سی درکه‌سنه تنزیل ایتمکه طرفدارم . بزم حسابمزی دیوان حرب کوره‌جکدر و کورملیدر . بودعوی عثمانلی دولتی تاریخنده مثلی کورلمه‌مش برجلادتك وینه اویله برفداکارلغك ابدی وهاله‌دار اکلیل شرفی مجهول مزارلری اوستنده طاشیان بویوك ئولولرك بیوك قان دعواسیدر . وبوسببله دائما آچیقدر ، آچیق قالمقده الزمدر .

او « مدرك وقیمتدار سیمالر » دن برحیات قالانلر هانکی کشورلرمی فتح ایتدیلر؟ بیوردیکز ؟.. مساعده ایدرسه‌کز بوبحثی استقبال تاریخنك استقلال فصلنی طونج آبده‌لره نقش ایده‌جك اولان قلملره براقالم ...

× ×

بیوك رتبه‌لی وبیوك مقاملر اشغال ایتمش برذات ، صاری قامیشدن بحث اولندیغی زمان « کنجلر اردویه قوماندا ایدرسه ایشته بویله اولور! » بیوردی. حالبوکه [اردونك کنجلشمسی] دیمك ، انورك باش قوماندان وحافظ حقی مرحومك ارکان حربیهٔ عمومیه رئیس ثانیسی ویا ١٠ نجی‌قول اردو قوماندانی اولمسی دیمك دکلدی‌که.. اردونك کنجلشمسی

بر «نتیجهٔ‌ضروریه» ایدی. بوضرورتی بالقان حربی ایلاد ایتمشیدی. وهپمز اعتراف ایدرزکه بوایلاد ، انور حقنده بر « اسقاط » اولدی . بالقان حربی اثناسنده « معنای مسئولیت » اکثریت اعتباریله « تفریط » ایله اکلیلدر : معیت قوماندانلرك قسم اکثری «مسئولیت»ی اوندن قورقمق‌واوندن چکنمك‌معناسیله قبول‌ایتدیلر؛ یارین بردیوان‌حربك حضورنده جواب ویرمکده مشکلاته دوچار اولمامق یوللرینی آرادیلر ؛ امرلرینی بومنفی ذهنیتله تنظیم وتوزیع ایتدیلر، حتی قطعه‌لرینك حرب جریده‌لرینه ترفیق ایدلمك ایجاب ایدن وثائقك اصللرینی‌بیله برچوغنی جیبلرنده صاقلادی ، برکله بیله وظیفه‌لرینه «فداکارلی» دیدکاری شیدن برنبذه علاوه ایده‌مدیلر : اونلرك «فداکارلق» آکلادقلری ایسه ذاتاً « ایجاب وظیفه » بعض کوچوك فضیلتلر درجه‌سنی آشمازدی . بوحاللر وبعض فرقه‌جیلق احتراصلری اردو قوماندانلرینك قول اردولرینی دوشوندکاری کبی سوق واداره ایتملرینه‌امکان براقمادی، مغلوب‌اولدق. مغلوبیت اوزرینه، اردونك کنجلشدیرلمسی ایجاب ایتدی. صاری قامیش‌ده انور و حافظ‌حقی مرحوم‌ایسه « مسئولیت » ی بسبتون ترس آکلادیلر . بونلر ایچون مسئولیت، بالقان حربی قوماندانلرینك طرز تلقیسنك تماميله ضدی‌در : « مادامکه هرایستدیکمزی یاپابیله‌جك بروضعیتده‌یز، هردرلومسئولیتی کوزه آلمالیز. قورقار ایسه‌ك، مقاملرینه کچدیکمز ذواته قارشی ایضاحات ویرمکه قدرت بوله‌مایز ..» دییه دوشوندیلر ، بودفعه‌ده « معنای مسئولیت » قورقمامق وچکنمه‌مك

اولدی . بونکله برابر سزه تأمین ایده‌رم ، صاری قامیشده واوکا تقدم ایدن آیلرده مسئولیتك حقیقی معناسنی آکلامش وبك چوق فرقه، آلای وطابور قوماندانی بولورسیکز بوده « اوردونك کنجلشدیرلمسی » سایه‌سنده‌در .

صدد خارجی اولمسه‌ایدی سزه حتی یالکز چناق قلعه وغالیچیانی‌دکل این‌اوکی و سقاریانی‌ده اشهاد ایدردم .. بتون بو « ایلکه طوغرو » امارەلری اردونك کنجلشمسی اوزرینه قوماندانلقلرده میدانه کتیریلان یکیلکلرك بارز نتیجه‌لری دکلیدر ؟...

* * *

اتحادوترقی ارکانندن بعض ذوات صاری قامیش « آقشام » ، تفرقه‌ایدلدیکی صره‌لرده بنی اتحادوترقی‌یه قارشی - انور، حافظ حقی وبهاءالدین شاکر بحثلری مناسبتیله اوله‌جق - علیهدارلق و غرضکارلقله اتهام ایتمشلر . بن ظن ایدییورم‌که بالعکس کندی انتقاملرینه واسطه اولدم ! چونکه اتحادوترقی‌یی یقوب دەویرنلرك سردار اعلاسی انوردر . شوکا امین اولملرینی رجا ایدرم‌که بن‌مملکتك داخلی سیاست جریانلریله صورت قطعیه‌ده‌علاقه‌دار دکلم . سفربرلك زماننده اتحادوترقینك مملکت‌داخلنده‌کی تشکیلاتندن ارضروم والیسی تحسین و ارضروم مرخص مسئولی حلمی بکلرك فرط همت وشدت نفوذندن چوق استفاده ایتدك . کرك بو ایکی ذات ، کرك اتحاد وترقینك سفربرلك منطقه‌سنده‌کی دیکر ارکان واعضاسی بوتون خلق ایله برابر اردونك بر کون اول احضارینه جانله ، باشله چالیشدیلر وهیچ بر زمان مأمورین عسکریه‌نك وظیفه وصلاحیتنه اثر تجاوز کوسترمکی عقللرینه کتیرمدیلر . لکن بهاءالدین شاکر بك بویله یاپمدی : « چته تشکیل ایده‌جکم ! » دییه بر قسم افراد وضابطانه « مأذونیت » آلدی ، اویله بر زمانده بز طاشدن ضابط یاپمق امکانی آرایوردق وهرضابط - بالخاصه بهاءالدین شاکر بکك چکدیکی ضابطلر - بزم ایچون الك آز بر « بلوك » دیمك ایدی : بز ویرسه ایدك او آلاملیدی ... « مقصد خدمت ایدی . حتی اردهان یولنده یارالاندی ! » دنیله بیلیر ، طوغرو .. سزه تأمین ایده‌رم‌که انورله حافظ حقینك مقصدی‌ده « خدمت » ایدی وهرایکیسی هرکون آتش ایچنده بولندقلری ایچون اون دفعه یارالانه بیلیرلردی ؛ فقط نتیجه ؟ ؟..

برده بهاءالدین شاکر بکك اوچنجی اردو قوماندانی حسن‌عزت پاشا حضرتلرینك حسیاتی اوزرینه اجرای‌تأثیرایتدیکنی‌ده اونوتمملیز. حالبوکه حسن‌عزت پاشا حضرتلری « قانوناً مسئول » ، بهاءالدین شاکر بك ایسه « هردرلو غیرمسئول » ایدی ...

× × ×

الك مهم بر نقطه‌ده انورك هویت روحیه‌سیدر . حقیقةً تاریخ‌انقلابمزده بوقدرمهم

برموقع اشغال ایدن ، مملکتی - برلیندن سلانیکه قوشەرق - ۳۱ مارت حادثەسندن چکوب قورتاران وشوپله ایدن ، بویلەایدن بوگنج جسور وفداکار انور بو خائن ، بر جاهلمی ایدی ؟..

انور « خائن » دکلدر . یالکز بیوك قوماندانلق بحثنده ، اقتصاد قوا » دنیانڭمهم فضیلتدن تماميله بی بهرەدر . بزبوکا خلقی ونفر تورکجەسیله « خائن آدام » دیرز . «اجیمق قوماندانلر ایچون بر«فضیلت اخلاقیه»معناسیله دکل برلازمهٔ صنعت» مفهومیلەدوشونلیدر.

انور « جاهل » در : نسبی معناسیله انور باش قوماندان اولدیغی زمان ، حقیقی بر « باش قوماندان » معیتنده ایکنجی ارکان حرب ضابطی اولەبیلەجك سنده ایدی . « عقل » آنجق داهی یارادلمش نوادر ایچون « یاشده » دکل باشده » در . حالبوکه انور داهی دکلدر .

اویلەایسه انور نەدر ؟.

انور برمریض خیالات ، برحریص شهرتدر . فقط انڭ فارق و ممیز خصلتی بر « اختلال تریاقیسی » اولمسیدر . الله اونی هیچ برشیدن قورقماز ، هیچ کیمسەدن چکنمز ، هرشیئی ضبط ، هرکسی کوچوك کورمکه « محکوم » بر خلقتده یاراتمشدر . هرشی ، حتی حیات مملکت بیله انورڭ نظرنده بر « هیچ » در . نفسنه اوقدر بیوك براعتمادی واردی که - کوردیکز ! - برمدت آلمانیانڭ امپراطوریله » هیندنبورغیله ، لودوندورفیله برابر کندی فکر واملنه خادم ایتمکه بیله یلتندی؛ نتیجەدەاونلرڭ فکر واملنه خادم اولدی ، کیتدی : بزده برابر !

ابتدای حربدن اعتباراً وقوعات وحادثات انوری بسبتون چیلەدن چیقاردی . باش قوماندانلق مقامنه کچنجه ایشڭ عظمت ووسعتی اونڭ طار احاطهٔ دماغیه چنبرینی چاتلاتدی. صاغه صوله صالدیرمغه وبتون معیت قوماندانلرینی «قورقاقلق»له اتهام ایتمکه سوق ایتدی، صاری قامیش فاجعەسنده « فعل واقع » حالنده یاقالاندی . تبریهٔ نفس ایچون ایشی یالانجیلغه ، اغفاله ، افترایه دوکدی . صوکرا چوقده زنکین اولمش دیدیلر .

انور امور دولته متعلق هرتشبثه آتیلیرکن احتمالکه کمال تهالکله « آمان باتیور » قورتارایم ! » دیمشدر . فقط تشبثی عدم موفقیته منجر اولونجه سادەجه بسیط بر دوداق بوکوشیله « ذاتاً باتاجقدی ، باتدی ..» دیوب کچدیکی ایسه محققدر .

بالقان حربندن صوکرا بر قورتولوش یولی بولمغه محتاج اولان هرکس انوری قارشیسنده امره مهیا کورنجه اتکنه صاریلدی : « آمان ، بزه آجی ورهبرلك ایت ! » دیدی ؛ چونکه دکزه دوشمش ایدك .. انور رهبرلك ایتدی . . بوخلاص

یولنده قوشان بو کنج قولاغوز ، فطرتی ایجابی ، ایز بونجه یورومدی . چونکه ایز زحمتلی ایدی ، اوزونجه ایدی ، احتیاط وبصیرته احتیاج کوستریردی . انور ، کسه استقامتدن یورویه‌رك چابوق وارمق هوس مجنونانه‌سنه قاپیلدی ، اوچورومله آتلدی : بزده برابر! بو یولجیلغمزده انورك قلاغوزلغی بوتون قضا وبلاسیله، بوتون ساخته‌کارلغیله انظار ملتده تعین ایتمدی دکل . . فقط بعد خراب البصره . بو دفعه « بصره » بوتون مملکت معناسنه دلالت ایتدی .

انورك بخارایه سردارعلی اولدیغی ارجوفه‌سنی ایشیتدك . اصلی چیقمامقله برابر خارج احتمال بر شی‌ده دکلدی، چونکه انوره قوماندا، آتش،قان، قوغااولسونده‌طرابلس غرب ویا بخاراده اولسون مساویدر . انور بر شیدای عصیان واختلالدر . بن سزه یمین ایدرم‌که دنیانك اوته‌کی اوجنده، مثلا پاتاغونیانك اك جنوبی قیسنده بر اختلال اماره‌سی حس ایتسه انور کمال تهالکله اورایه‌ده قوشار ، تشکیلات یاپار ، فرقه‌لر یارادیر وکونك برنده بر کیجه هجومیله هپسنی بر اوچورومه آتار ، قاچار ، قورتیلور وینه برلینده‌کی انشته‌سنك أوینه کلیر، و... پوصویه یاتیر: ایشته بزم ایچون اك تهلکه‌لی زمان او زماندر. چونکه انور اوزمان أل آلتندن چالیشیر، اوغراشیر،مأمورلر خفیه‌لر ترتیب ایدر، رتبه‌لر صاچار منصبلر ویرر وألنده نه وارسه هپسنی طاغیدیر : بوتون املی بزی بر کره دها پنچه‌سنه کچیرمك ، بر کره‌جك دها زیپلاتمق وصیچراتمقدر.. الله‌دشمنمی دوشورمسون!

ایشته ، افندیلر ، بنم کوروب آکلایه بیلدیکم قدر انورك روحی هویتی... بو آدامده دولت وملت ایچون، یاخود بعض‌صافدرونلرك ایناندیغی کبی عالم اسلام خیرینه بر « خدمت » وبر « غایه » تصور ایتمك ــ بیلمم نه دییه‌یم ــ صافدرونلقدن دها آشاغی بر شی‌در .

قرار ویردم : صاری قامیش بزه بیوك بر عبرت اولدیغی قدر تاریخمزه پارلاق بر صحیفهٔ شرفدر .

اخلافه عبرت اولسون‌که بز ، بوتون ملت ، غلط خلقت بر آدامك پیشنده‌خلاص وفلاح آرادیغمز ایچون فلکك دیدیکی کونه دوشدك .

تاریخلره شان اولسون‌که بویوك بر تورك اردوسی جاهل ودیوانه قوماندانننك احتراصیله یوکسك طاغلر اوستنده قره قیشلك تپیسیله .. عصردیده دشمننك کولله‌سی وفورشونیله اوغراشه ، جنکلشه استقلال ملی اوغرینه کاملاً محو اولدی‌ده بر نفری آرقه چویرمدی ! صاری قامیشده هیچ پانیك اولمامشدر !